

Δεκαπενθήμερος

ΠΟΛΙΤΗΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1986, ΤΕΥΧ. 75 ΔΡΧ. 130

**ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΑ
«ΦΟΡΕΑΣ» Ή ΦΟΡΕΙΟ;**

οικονομία έναντίον παραοικονομίας

Γυναικείο κίνημα και ταξική πολιτική. Οι «Πράσινοι» και τό Δίκαιο. Πρός τό κράτος «Άσφαλείας». Τό Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης.

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

Τά ανυπόγραφα κείμενα δέν εκφράζουν κατ' ανάγκην όλους
τούς τακτικούς συνεργάτες

Περιεχόμενα

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1986
ΤΕΥΧΟΣ 75, ΔΡΧ. 130
Κέκροπος 2, 105 58 Αθήνα
τηλ. 3228791 καί 3239645

Θέση, Νά ψηφίσουμε δεξιά πολιτική γιά νά μή βγει ή Δεξιά; 4
 Ανακοινώσεις, Τής ΑΔΗΚ, μελών τής ΑΔΗΚ καί στελεχών του ΚΚΕ
 έσωτ. γιά τόν β' γύρο τών δημοτικών εκλογών 6
 Δεκαπενθήμερος, Περιδιαβάζοντας τήν πολιτική επικαιρότητα 8

Αγγελου Έλεφάντη, Άριστερά καί δημοτικές εκλογές 11
 Γιώργου Καρρά, Φορέας ή φορεϊό; 14
 Βάσω Κιζήλου, Στήν Έλευσίνα μιά φορά 16
 Βάσω Κινητή, Μετά τά τερματικά τό τέρμα 18
 Άνδρ. Πανταζόπουλου, Τό ΠΑΣΟΚ στή Σοσιαλιστική Διεθνή 19

Σημεία 20

Μάκη Καβουριάρη, Παροικονομία έναντίον οικονομίας 22
 Οικονομόβιος, Έπί του λογιστηρίου 24

Ούγγρικά 1956, Έπιλογή κειμένων 25

Γιώργου Πάσχου, Πρός τό «Κράτος Άσφαλείας» 29
 Γεράσιμου Μαρκίδη, «Defendory '86» 32
 Γιώργου Μαργαρίτη, Περί Σαπφούς 34
 Χαράς Άργυριάδη, Οί «Πράσινοι» καί ή κριτική του δικαίου 35
 Άντζελα Ουέιρ, Έλίζαμπεθ Ουίλσον, Μισέλ Μπάρετ, Μπέατρις
 Κάμπελ, Άν Φίλιπ, Φεμινισμός καί ταξική πολιτική (συζήτηση) 37
 Δημήτρη Κυρτάτα, Η σημασία τών κοινωνικών αγώνων στήν
 πολιτική σκέψη του Άριστοτέλη 41
 Νίκου Πολίτη, Γιά τό Φεστιβάλ Κινηματογράφου 43

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ 46

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ 48

Μόνο μέ 5.000 δρχ.

τά τεύχη του

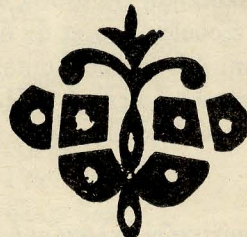
πολιτη

άπό τό 1 Έως τό 65
 όλο τό περιοδικό άπό τό 1976

Έως τό 1984
 μαζί μέ τόν

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΗ

Μπορείτε νά παραγγείλετε τή σειρά
 στά βιβλιοπωλεία ή στά γραφεία μας
 Κέκροπος 2 — 105 58 Αθήνα
 τηλ. 3239645 καί 3228791

Ίδιοκτησία: Σπ. Δελέγκας καί Σία Ο.Ε. • Έκδότης: Άγγελος Έλεφάντης Μάρκου
 Μουσοφούρου 34, Αθήνα, • Τυπογραφείο: ό Χαϊδεμένος ΕΠΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης
 429, τηλ. 94.40.997

ΘΑ ΣΤΗΡΙΞΟΥΜΕ ΤΗ ΔΕΞΙΑ ΣΤΡΟΦΗ ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΡΘΕΙ Η ΔΕΞΙΑ;

Πολλές και δακρύβρεχτες εκκλήσεις στη συνείδηση των δημοκρατικών δυνάμεων ακούμε τώρα πού η Νέα Δημοκρατία βρίσκεται πρό των πυλών των μεγάλων δήμων της χώρας. Όμως όχι μόνο δέν μās συγκινούν, αλλά ενισχύουν τήν απόφασή μας νά μήν υποστηρίξουμε τόν «δημοκρατικό» υποψήφιο κ. Μπέη και τούς όμολογούς του τής Θεσσαλονίκης και του Πειραιά.

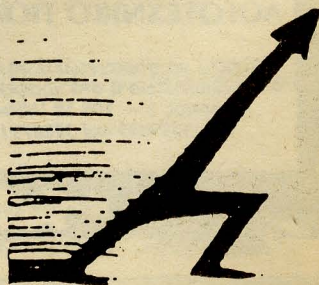
Γιατί ό κ. Μπέης και τό κόμμα πού τόν υποστηρίζει ούτε είναι δημοκρατικοί, όπως έμεεις έννοοῦμε τή λέξη, ούτε, όπως αυτοί έννοοῦν τή λέξη είναι περισσότερο δημοκρατικοί από τόν κ. Έβερτ και τή Νέα Δημοκρατία.

Γιατί η πολιτική επιχείρηση τήν όποία έστησε ό κ. Παπανδρέου, ήταν έξαρχης μιá επιχείρηση σύλησης τής 'Αριστεράς, των ψήφων της και των ιδεών της, τής πολιτικής της συνθηματολογίας και των άγωνων της, ακόμα και αυτής τής έννοιας των δημοκρατικών δυνάμεων, μέ μόνο σκοπό τήν έξουσία του ΠΑΣΟΚ. Στο ίδιο πλαίσιο έντάσσονται και τά εκλογικά συστήματα πού τό ΠΑΣΟΚ επέλεξε συνειδητά, προκειμένου νά εξασφαλίσει τήν ήγεμονία του εις βάρος τής 'Αριστεράς. Σήμερα μās παρακαλει προκειμένου αύριο νά μās περιγελάει. Σήμερα η επιλογή αυτή έφτασε στα όρια του παραλόγου: ό υποψήφιος του 29% επιδιώκει νά βγει δήμαρχος «όλων των δημοτών» μέ τό στανιό, παρ' ότι τό 71% δέν τόν θέλει. Πιό σημαντική κι από τήν ήγεμονία είναι γι' αυτούς η έξουσία.

Γιατί αν η 'Αριστερά θέλει νά έλπίζει ότι κάποτε θα αλλάξουν οι όροι αυτού του παιχνιδιού, θα πρέπει πρώτη αυτή νά μήν τό παίξει. Μόνον η ίδια μέ τή στάση της μπορεί νά επιβάλει τούς όρους της, νά αλλάξει τή μοίρα της.

Γιατί η καραμέλα τής άπλης αναλογικής, μέ τήν όποία προσπαθοῦν τήν τελευταία βδομάδα νά μās γλυκάνουν διάφοροι άρθρογράφοι του ΠΑΣΟΚ, είναι πικρή. Γι' αυτούς τό ζήτημα τής άπλης αναλογικής τίθεται μόνο σε συνάρτηση μέ τό ζήτημα τής έξουσίας. Άλλά τήν έξουσία δέν έχουν σκοπό νά τή μοιραστοῦν και μάλιστα μέ άριστερούς. Για τήν 'Αριστερά, αντίθετα, η διεκδίκηση τής άπλης αναλογικής δέν είναι διεκδίκηση συμμετοχής στην έξουσία, όσο κι αν όρισμένοι λοξοκοιτάζουν προς αυτή τήν κατεύθυνση. Δέν μπορεί λοιπόν η άπλή αναλογική νά αποτελέσει προϋπόθεση «συναλλαγής» μέ τό ΠΑΣΟΚ, μιá και ούτε τό ίδιο ούτε, κυρίως, η 'Αριστερά επιδιώκουν νά τά βρουν στη μοιρασιά τής έξουσίας.

Γιατί στον β' γύρο των δημοτικών εκλογών ό άγώνας πού δίνεται από τό ΠΑΣΟΚ δέν άποσκοπει ούτε στην άποτροπή τής πτώσης του (άφου δέν έχουμε βουλευτικές εκλογές) ούτε και τής φθοράς του (αυτή καταγράφεται στον πρώτο γύρο). Τό νόημα τής μάχης πού δίνει τώρα τό ΠΑΣΟΚ είναι διπλό. Θέλει νά κερδίσει τόν β' γύρο προκειμένου νά επαναποκαταστήσει τήν ήγεμονία του επί τής 'Αριστεράς και μέσω αυτής τήν ήγεμονία του στην πολιτική. "Η για νά τό ποῦμε

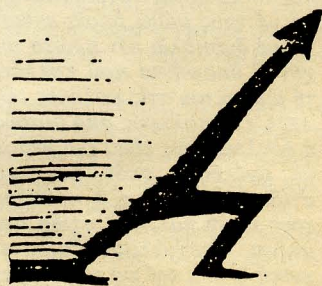
άλλιως, θέλει νά χρεώσει στην 'Αριστερά όσα τό ίδιο έχασε από τή Δεξιά. Έτσι θά αποκαταστήσει τή ζημιά του πρώτου γύρου. Κι αν πετύχει αυτό θά πετύχει ταυτόχρονα και τό δεύτερο, νά αναδείξει δηλαδή δημάρχους κομματικούς, ώστε νά αποκατασταθεί ή συνοχή τής έξουσίας, του κράτους. Γιατί τό ΠΑΣΟΚ δέν άντέχει νά συνεργάζεται μέ μία Τοπική Αυτόδιοίκηση τήν όποία δέν έλέγχει, δέν άντέχει νά χρηματοδοτεί δήμους πού δέν έλέγχει ή νά συσκέπτεται μέ δημάρχους πού δέν του άνήκουν. Στην άντιλήψη του ή Τοπική Αυτόδιοίκηση είναι άπόληξη του κρατικού μηχανισμού και ή έξουσία δέν είναι στεγανή όταν από τό φινιστρίνι τής αυτόδιοίκησης μπαίνουν νερά. Όμως ή 'Αριστερά πρέπει νά άντισταθεί και στις δύο αυτές επιδιώξεις του ΠΑΣΟΚ: ούτε θέλει νά αυτοκτονήσει για νά σταθεροποιήσει τήν πολιτική ήγεμονία του κ. Παπανδρέου ούτε ό έλεγχος τής Τοπικής Αυτόδιοίκησης από τό κράτος ταιριάζει μέ τίς άντιλήψεις της.

Γιατί ή σιωπή, ό έφησυχασμός, ή άδιαφορία ή ή παραίτηση, ή διάλυση και ή διακωμώδηση, ό λεκτικός πληθωρισμός και ή σπάνις ούσίας, ή άνάιρεση τής συλλογικότητας και ή έξαρση του άτομισμού, ή ένδεια στην παραγωγή, όχι μόνο τήν ύλική αλλά τήν κάθε μορφής, και ή άποκλειστική ένασχόληση όλων μέ τή διακίνηση και τή κυκλοφορία κούφιου άέρα, ή ύγροποίηση κάθε μορφής στερεού και ή συνέπειά της, ή άρση των άντιστασεων και παραπέρα ή άρση κάθε σύγκρουσης, άντίστασης ή πάλης, ό συναινετικός κοινοβουλευτισμός, μέσω τής παραίτησης από τό δικαίωμα στη δημοκρατία, είναι, αν όχι τέχνα, τουλάχιστον άδέρφια τής έξουσίας του ΠΑΣΟΚ. Αν, λοιπόν, θέλουμε νά άντισταθούμε σ' όλα αυτά, αν ευελπιστούμε ακόμα νά άνορθώσουμε τήν 'Αριστερά και τίς αξίες της, δέν μπορούμε νά στηρίζουμε όλα όσα θέλουμε νά πολεμήσουμε.

Γιατί τό ΠΑΣΟΚ δέν είναι σοσιαλιστικό.

Για όλους αυτούς τους λόγους δέν θά ψηφίσουμε τόν κ. Μπέη. Είναι πιά καιρός νά λύσει μόνος του τά προβλήματά του μέ τόν κ. Έβερτ. Έμεις έχουμε άλλα προβλήματα νά άντιμετωπίσουμε πού, όπως ήρθαν τά πράγματα, στον δεύτερο γύρο μόνο τό λευκό τά έξυπηρετεί. Άλλά έπειδή διαισθανόμαστε ότι ή έπίσημη στάση τής 'Αριστεράς θά είναι διαφορετική, θά θέλαμε νά έπισημάνουμε και τό έξής: όσοι στηρίζουν τόν κ. Μπέη στό δεύτερο γύρο, όσοι τούτη τή φορά προσδεθούν στό άρμα των «δημοκρατικών δυνάμεων», δέν δικαιούνται στό έξής νά κάνουν κριτική στό ΠΑΣΟΚ, στη δεξιά στροφή, στη δεξιά πολιτική, στις δύο βάρκες, στη λιτότητα, στον άυταρχισμό. Γιατί θά έχουν στηρίξει άκριβώς τό ΠΑΣΟΚ τής δεξιάς πολιτικής και όλων όσα οι ίδιοι του προσάπτουν, θά έχουν στηρίξει αυτά τά ίδια πού του καταμαρτυρούν. Πρόκειται για ένα μονόδρομο άφου και ή στοιχειώδης άντιστοιχία και συνοχή λόγων και πράξεων δέν μπορεί παρά νά οδηγήσει επί ποινή γελοιοποίησεως στην άνευ όρων και έπιφυλάξεων στήριξη του ΠΑΣΟΚ και τής δεξιάς στροφής του για νά μήν έρθει ή Δεξιά.

Τά περιθώρια έχουν στενέψει για όλους τόσο ώστε μόνο τό λευκό νά μήν καταστρέφει τους όρους για τήν άυτονομία τής 'Αριστεράς.

Στιγμαία

Ραντεβού στις 15 Νοεμβρίου

Όπως είχαμε αναγγείλει στο περασμένο τεύχος, τό παρόν 75ο τεύχος του Δεκαπενθήμερου Πολίτη είναι τό τελευταίο. Εύχαριστούμε όσους αναγνώστες και φίλους έδειξαν τό ενδιαφέρον τους και τήν αγάπη τους γιά τό περιοδικό, έκείνους που δέν έκρυψαν τή στέρηση που θά τους δημιουργήσει ή άπουσία του, μιά στέρηση άμεσα συνυφασμένη με τήν άνησυχία τους γιά τή γενικότερη καθίζηση του πολιτικού χώρου στον οποίο όλοι κινούμαστε. Δίνουμε, λοιπόν, ραντεβού σε όλους γιά τίς 15 Νοεμβρίου με τό πρώτο τεύχος του μηνιαίου πιά Πολίτη. Έξάλλου θά παραμείνουμε έν τύπω συνάδελφοι και με έκείνους που μās άφιέρωσαν τά καλά τους λόγια από τά έντυπά τους.

Εύχαριστούμε βέβαια, άκόμα μιά φορά, όλους όσους μās ενίσχυσαν οικονομικά με τόν έναν ή τόν άλλον τρόπο, είτε στους χορούς που κατά καιρούς κάναμε είτε και βάζοντας στο άσχετο τό χέρι στην τσέπη, ενίσχυση χωρίς τήν όποία δέν θά είχαμε φτάσει ούτε μέχρις εδώ. Τό πρόβλημα αυτό παραμένει φυσικά άκέραιο και τώρα. Και περιττεύει, προφανώς, νά εύχαριστήσουμε όλους έκείνους που με τόν έναν ή τόν άλλο τρόπο συνεργάστηκαν κατά καιρούς με τό περιοδικό, άφου κατά κάποιον τρόπο τό περιοδικό ήταν και δικό τους. Τό ίδιο θά ισχύσει, έλπίζουμε, και γιά τόν μηνιαίο Πολίτη.

Ίσως υπάρχει όμως μιά τελευταία έκκρεμότητα, γιατί τό περιοδικό είχε αρκετές άνυπόγραφες μόνιμες στήλες. Τώρα που σταματάμε, λοιπόν, καλά θά ήταν νά γνωρίζουν οι αναγνώστες μας ότι, με τή σειρά που υπήρχαν στο τεύχος: ή «Θέση» γραφόταν από τό μέλη τής Γραμματείας Σύνταξης 'Αγγελο Έλεφάντη, Γιώργο Καρρά και Δαμιανό Παπαδημητρόπουλο, τή ρουμνικά «Περιδιάβαζοντας τήν πολιτική επικαιρότητα» τήν έγραφε, ως «Ο Δεκαπενθήμερος», ό Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος: τά σημειώματα, υπό τόν τίτλο «Στιγμαία», τά έγραφε κυρίως ό Μιχάλης Παπαγιαννάκης και τσοντάριζε ό καθείς τό κατά δύναμη: ό Γιώργος Μητροφάνης, ως Οικονομόβιος, σχολίαζε «Έπί του Λογιστηρίου» τά σημειώματα «Τής Πόλης» τά κάναμε όλοι μαζί: και ό Παντελής Μπουκάλας, με τά ποικίλα του ψευδώνυμα, επανερχόταν κάθε «Δεκαπενθήμερο του Πολίτη». Σκοπός μας είναι πάντως οι περισσότερες μόνιμες στήλες νά διατηρηθούν και στον μηνιαίο Πολίτη. Άλλ' αυτό θά τό δείτε σε ένα μήνα.

Ίματζ και πολιτική

Οί άνθρωποι τών γραμμάτων και τών τεχνών κυριάρχησαν στις λίστες τών υποψηφίων, και λογικά, άφου τά προβλήματα τών πόλεων χρίζουν ευαίσθητης αντιμετώπισης. Και κυριάρχησαν κυρίως άνθρωποι που έχουν εικόνα. Όχι ίματζ, που λένε, σκέτη εικόνα, τό πρόσωπό τους είναι δηλαδή γνωστό από άλλες διαδικασίες, τηλεοπτικές κυρίως και τό κοινό δέν έχει πρόβλημα νά τους μάθει όπως μαθαίνει με δυσκολία τόν πρώτο τυχόντα υποψήφιο που κολλάει τή μούρη του στις κολόνες τής ΔΕΗ. Γιά πολλούς από αυτούς ή δουλειά τους είναι ένα μέσον νά ανέλθουν στον πολιτικό στίβο, γιά άλλους ή κάθοδος τους στον πολιτικό στίβο σημαίνει επαγγελματοκαλλιτεχνική άνοδο και γιά τό συνδυα-

σμό αυτά σημαίνουν ωραίους αγώνες. Διαβάσαμε λοιπόν ότι οι υποψήφιοι ήθοιοι, επειδή δέν μπορούν νά τρέχουν οι φτωχορέπτερες πίσω από τόν καθένα τήν ώρα που ψηφίζει, μαζεύτηκαν από κάποιο φωτογραφείο, στήσανε μιά κάλη και ρίχναν χαμογελαστοί τήν ψήφο τους. Δέν μάθαμε αν οι φωτογραφίες στάλθηκαν στις εφημερίδες πριν από τήν ημέρα τών εκλογών.

Έντελώς δικαιολογημένη λοιπόν ή δήλωση του κ. Παπανδρέου άφου όλοι αυτοί «έκφράζουν και στηρίζουν τίς μεγάλες αλλαγές που συντελέστηκαν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση στην τελευταία πενταετία και θά συνεχίσουν νά συντελούνται από τήν κυβέρνησή μας γιά τήν ανάπτυξη του τόπου και τήν κατοχύρωση τής Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως θεσμού άμεσης δημοκρατίας».

Έβερτ και λευκό

Και μιά και γιά τά λευκά ό λόγος, άξιομνημόνευτη είναι ή άκόλουθη δήλωση του κ. Έβερτ άμέσως μετά τήν ανακοίνωση τών άποτελεσμάτων: «Είμαι κατά του λευκού όταν σημαίνει πολιτική άδιαφορία και ώχαδερφισμό. Όταν όμως είναι πολιτική πράξη, τότε πρόκειται γιά κάτι τελείως διαφορετικό».

Οί λόγοι που ό υποψήφιος δήμαρχος ανακαλύπτει τώρα ξαφνικά τήν πολιτική σημασία του λευκού είναι αρκετά διάφανοι, τόν εύνουδν τά λευκά, εκτός πιά κι αν μάθει ότι και ή ΔΗΑΝΑ ή ό Μίχαλος πρός τό λευκό προσανατολίζονται. Λίγο άργά του ήρθε όμως ή ανακάλυψη. Γιατί είναι μάλλον άστείο νά μιλάει γιά πολιτική πράξη όταν ό εκλογικός νόμος του '75, νόμος τής παράταξης του, είναι εκείνος που θεωρεί τά λευκά περίπου ως άκυρα. Δηλαδή τά βγάξει από τή μέση προκειμένου νά βγούν τά ποσοστά τών εκλογών, δέν τά θεωρεί έπομένως ως ψήφους άποδοκίμασίας αλλά έπιδοκίμασίας όλων, και κυρίως βέβαια εκείνων που πλειοψήφησε. Τί πολιτική πράξη είναι αυτή, κύριε Έβερτ, όταν δέν έχει πολιτικό άποτέλεσμα, όταν δέν μετράει ή μάλλον όταν μετράει υπέρ τής εκάστοτε πλειοψηφίας; Άλλά φαίνεται ότι αυτό τό νόημα έχει ή «πολιτική πράξη» στη φιλοσοφία τών έμπνευστών και τών συνεχιστών του νόμου.

Δήλωσαν... μετά τό εκλογικό άποτέλεσμα

— Ό λαός εκφράζει τίς πολιτικές δυνάμεις και οι δυνάμεις αυτές εκφράζουν τό λαό. Υπάρχει άμοιβαία έκφραση τών θέσεων (Δ. Μπέης φιλοσοφώντας γιά τίς σχέσεις λαοκομμάτων).

— Όταν ένα καράβι βουλιάζει και τό πλήρωμα τό έγκαταλείπει έσύ αν μαρκάρεις σ' αυτό θά σημαίνει τουλάχιστον έλλειψη στρατηγικής (Μ. Έβερτ γιά τή στάση του ΚΚΕ στον β' γύρο).

Στιγμαία

— *Αγωνίστηκα και θα συνεχίσω να αγωνίζομαι ενάντια σε όλα όσα δεν αφήνουν τόν τόπο να πάει μπροστά (Γ. Αβέρωφ).*

— *Οι έκλογές αυτές αποτελούν δείγμα γραφής... (Μ. Κουτσόγιωργας ως ύπουργός Έσωτερικών).*

— *Τό ΠΑΣΟΚ νά φέρει τό ταχύτερο γιά ψήφιση τήν άπλή αναλογική. (...) Τό ΠΑΣΟΚ πρέπει νά επανεξετάσει τήν οικονομική πολιτική του (Ι. Ζίδης ως συλλαβών τό μήνυμα).*

— *Η κυβέρνηση δέν συνδέει τόν έκλογικό νόμο μέ τίς έκλογές... (Μιλτ. Παπαϊωάννου, κυβερνητικός εκπρόσωπος).*

— *Τό Πολιτικό Γραφείο ύπογράμμισε ότι αυτή τή στιγμή ή κυβέρνηση πρέπει νά δώσει στό δημοκρατικό κόσμο ουσιαστικές έγγυήσεις ότι πήρε ύπόψη της τήν προειδοποίηση τών δημοτικών εκλογών (Π.Γ. του ΚΚΕ πρός τό ΠΑΣΟΚ).*

— *Ήδη τό αποτέλεσμα του πρώτου γύρου αποτέλεσαν σαφές μήνυμα πρός όλες τίς δημοκρατικές και προοδευτικές δυνάμεις (πρόεδρος και Ε.Γ. του Κινήματος μιά περίπου ώρα πρίν τήν ανακοίνωση του Π.Γ. του ΚΚΕ).*

— *Πίστεια πολύ στόν Άνδρέα. Γι' αυτό και μέ άπογοήτευσαν βαθιά όχι τόσο τά οικονομικά του λάθη, όσο ή έλλειψη ποιότητας, ή έλλειψη ήθικης (Δ. Κολλάτος, ό όποιος ίσχυρίζεται ότι τά παραπάνω εκφράζουν τούς ψηφοφόρους του).*

— *Όπου ΠΑΣΟΚ ή ΚΚΕ περιλαμβάνονται και οι κατά περιπτώσεις συνεργαζόμενοι μαζί τους, κυρίως του ΚΚΕ έσωτ. (Έλευθεροτυπία, επεξηγώντας κάποιους πίνακες μέ δημοτικούς συνδυασμούς).*

— *Είχαμε από καιρό προειδοποιήσει... (Α. Κύρκος πρός λαϊκές δυνάμεις).*

— *Θά τά πούμε τήν άλλη Κυριακή (Γ. Κατσιφάρας έξερχόμενος του Καστρίου, λίγο μετά τά μεσάνυχτα της Κυριακής).*

Τό λευκό υπό διωγμόν (περί Π.Δ. 76/85 και έρμηνειών αυτού...)

Τελικά τήν τελευταία στιγμή, Τετάρτη πρωί, ό κ. Κουτσόγιωργας μάς αιφνιδιάζει μέ τήν εισαθήσια πού έδειξε στό

ζήτημα τών λευκών. Μέ ανακοίνωση του ύπουργείου του πού κοινοποιείται στους δήμους, τίς κοινότητες και τούς προέδρους (και βέβαια στους ψηφοφόρους) μάς (και τούς) ειδοποιεί ότι τό λευκό «δέν προβλέπεται» από τό άρθρο 54 του Π.Δ. 76/85 περί δημοτικού και κοινοτικού κώδικα, ενώ αντίθετα «προβλέπεται» γιά τίς βουλευτικές εκλογές.

Ρίχνει λοιπόν λάδι στή φωτιά ό κ. ύπουργός, πού έλπίζει ότι αρκετοί θά διαβάσουν αυτό τό «δέν προβλέπεται» και θά καταλάβουν «δέν επιτρέπεται». Και δέν άργεί και ό σπινθήρας, όταν «έγκυροι κύκλοι» ύπενθυμίζουν ότι ό άδειος φάκελος θεωρείται πώς παραβιάζει τή μυστικότητα τίς ψηφοφορίας.

Άλλά τό λευκό είναι δικαίωμα πού κανένα Προεδρικό Διάταγμα δέν μπορεί νά τό στερήσει. Κανείς δέν μπορεί δηλαδή νά έξαναγκάσει κανένα νά ψηφίσει ντέ και καλά ή Μπέη ή Έβερτ. Όμως μέ τόν κ. Κουτσόγιωργα ή ιστορία επαναλαμβάνεται: όπως άνάγκασε τούς βουλευτές του κόμματός του νά άκυρώνουν ψηφοδέλτια «ντριμπλάροντας» τούς επιτηρητές τους κατά τήν εκλογή του κ. Σαρτζετάκη, έτσι πιστεύει ότι θά καθυποτάξει και τούς άριστερους ψηφοφόρους. Τότε είχαμε τή διαφάνεια του φακέλου, τώρα θά άσχολούμαστε μέ τό πόσο φουσκώνει ό φάκελος.

Μή νοιάζεστε, θά βρούμε τό δρόμο μας κ. Κουτσόγιωργα!

Όμορφος κόσμος, αναλογικά πλασμένος

Η κυβέρνηση δέν πολιτικοποίησε λοιπόν, όπως λέει ή διατύπωση του συρμού, τίς δημοτικές εκλογές. Πιστή ή τηλεόραση έφάρμοσε κατά γράμμα τίς κυβερνητικές οδηγίες. Σεμνός, φέτος, ό κ. Γιουπαζολιάς ξεχασε όλα τά περί «άλλων δημοκρατικών δυνάμεων», μάς παρουσίασε όνόματα άράδα. Βέβαια και ή σειρά τών ονομάτων έχει τή σημασία της γιατί κάπως πρέπει νά συνεννοούμαστε. Πρώτος π.χ. ήταν ό άπερχόμενος δήμαρχος, δεύτερος όμως ήταν πάντα ό πασόκας αν δέν ήταν αυτός ό μέχρι τήν παραμονή δήμαρχος, άμέσως μετά ό δε-

ξιός, ό του ΚΚΕ, έπειτα ό έσωτερικός, ύστερα ό Δηάνας, κ.λπ. Ίσως νά φταίει ότι ή ΔΗΑΝΑ δέν έχει ακόμα σταθεροποιηθεί στήν τρίτη θέση του κανονισμού της Βουλής και ή τηλεόραση αυτοσχεδίασε χρησιμοποιώντας τά εκλογικά ποσοστά του '85, όποτε βέβαια στή ΔΗΑΝΑ αναλογεί ποσοστό μηδέν, έξ ου και ή χαμηλή θέση της. Τόσο πολύ πρυτάνευσε ή απολιτικοποίηση.

Και έστω ότι έτσι βρήκαν ένα άλφα κριτήριο νά τοποθετήσουν τά όνόματα. Για τά όνόματα όμως πού πέρασαν στόν δεύτερο γύρο ύπήρχε άλλο κριτήριο, ισχυρότερο, τό ποσοστό δηλαδή πού πήραν προχθές οι δύο πρώτοι ύποψήφιοι. Η τηλεόραση στίς ειδήσεις εκρίνε φυσικά σκόπιμο

νά διατηρήσει τό άρχικό τής κριτήριο μέ δεδομένο ότι οι πασόκες είχαν πολύ περισσότερους δήμους από τούς άλλους, άρα και πολύ περισσότερες πρωτιές στήν αναγγελία τών ζευγαριών. Άλλά και εκεί πού κανείς από τούς δύο δέν τύχαινε νά είναι ό άπερχόμενος δήμαρχος, πάλι δέν μάς τούς έδειξαν κατά ποσοστό. Ούτε και άλφαβητικά. Πρώτος ήταν πάλι ό πασοκικός και μετά ό νεοδημοκράτης (ή πρώτα ό νεοδημοκράτης και μετά ό του ΚΚΕ κ.ο.κ.). Γενικώς λοιπόν, τά 'φεραν από δω, τά 'φεραν από κεί, και πρώτος σε όλα σχεδόν τά ζευγάρια είναι ό πασοκικός άνεξάρτητος και άπολιτικοποιητός ύποψήφιος. Νά ξερουν και οι ύποψήφιοι του μέ ποιόν είναι, μέσα σε αυτή τήν άφόρτη άποπολιτικοποίηση...

Τί θά γίνει μέ τά «λευκά»;

Πολλές περιπέτειες είχαν τά «λευκά» στόν πρώτο γύρο, όπως τουλάχιστον γράφουν οι έφημερίδες. Οι δικαστικοί αντιπρόσωποι πληροφορούσαν τόν (ένδιαφερόμενο) κόσμο άλλου ότι μέ έγκύκλιο της νομαρχίας δέν επιτρέπονται λευκά και άλλου ότι τά λευκά άποσύρθηκαν μέ σύσταση της Έπιτροπής Νομικής Κάλυψης του ΠΑΣΟΚ (Έλευθεροτυπία, 14.10).

Έπειδή στόν δεύτερο γύρο τά λευκά αναμένεται νά έχουν πολύ μεγαλύτερη ζήτηση απ' ό,τι στόν πρώτο και νά φτάσουν ποσοστά πού, αν έπρόκειτο για πολιτικό κόμμα, θά κάλυπταν τίς προϋποθέσεις πού δρισε ό κ. Κουτσόγιωργας ως πρός τήν αναγνώριση και τή χρηματοδότησή τους από τήν πολιτεία, γι' αυτό δικαιούνται, νομίζουμε, νά έχουν όρισμένες απαιτήσεις από τό ύπουργείο Έσωτερικών. Όσο κι αν δέν τρέφουμε αυταπάτες, μιά και είναι προφανές ότι τη στιγμή πού ή Έπιτροπή Νομικής Κάλυψης του ΠΑΣΟΚ τά άπέσυρε στόν πρώτο γύρο, θά φροντίσει νά τά αναθεματίσει και στόν δεύτερο, έχουμε τήν άφέλεια νά περιμένουμε από τόν κ. Κουτσόγιωργα νά ενημερώσει τούς πολίτες πού θέλουν νά ψηφίσουν λευκό, τί πρέπει νά κάνουν.

Μπορούν βέβαια νά ρίξουν άδειο φάκελο. Όμως ό φάκελος αυτός διαφέρει από τούς άλλους, τούς φουσκωμένους, και έτσι παραβιάζεται ή μυστικότητα της ψηφοφορίας.

Μπορούν νά φέρουν ένα λευκό φύλλο χαρτί από τό σπίτι τους. Άλλά αν δέν έχει τίς διαστάσεις πού έχουν τά ύπόλοιπα ψηφοδέλτια κινδυνεύει νά χαρακτηριστεί άκυρο από τόν δικαστικό αντιπρόσωπο.

Έτσι κι άλλιώς τά λευκά τσουβαλιάζονται μαζί μέ τά άκυρα και αφαιρούνται από τά έγκυρα ψηφοδέλτια, δηλαδή τά ψηφοδέλτια εκείνα από τόν αριθμό τών όποιών βγαίνει τό εκλογικό μέτρο.

Έπειδή όμως τά λευκά δέν είναι άκυρα, θά πρέπει και λευκά ψηφοδέλτια νά υπάρχουν στα εκλογικά τμήματα και ξεχωριστή μνεία τών λευκών νά γίνει στήν ανακοίνωση τών αποτελεσμάτων, πράγμα πού σημαίνει ότι θά πρέπει νά καταμετρηθούν ξεχωριστά από τά άκυρα.

Τό πρόβλημα πάντως δέν τό έχουν οι ψηφοφόροι: έτσι κι άλλιώς αυτά θά βρουν τό δρόμο τους και ό,τι είναι νά ψηφίσουν θά ψηφίσουν. Άλλά ως τότε θά παίζουμε τήν κολοκυθιά μέ τό ύπουργείο Έσωτερικών;

Δημοτικές έκλογές: μιά πρώτη ματιά

Ένα είναι το σίγουρο αποτέλεσμα του πρώτου γύρου των δημοτικών εκλογών: η άνοδος της Νέας Δημοκρατίας κατά δύο περίπου ποσοστιαίες μονάδες σε πανελλήνια κλίμακα. Και λέμε σίγουρο με την έννοια ότι, μεσοπρόθεσμα τουλάχιστον, η άνοδος αυτή δεν είναι ανατρέψιμη. Θά τή βρούμε μπροστά μας και στις ερχόμενες βουλευτικές εκλογές και ακόμα παραπέρα. Η Νέα Δημοκρατία, όντας στην αντιπολίτευση, μπορεί να ανεβαίνει, ή και να μένει στάσιμη. Η καθοδική της περίοδος πέρασε πάντως οριστικά στά χρόνια 1980-83.

Η άνοδος της Νέας Δημοκρατίας συντελέστηκε παρ' όλη την ύπαρξη της ΔΗΑΝΑ, ή όποια έχει πάρει τά έστω και μικρά της ποσοστά εις βάρος κυρίως του κόμματος του κ. Μητσοτάκη. Το άναμενόμενο μόν, αλλά, παρ' όλα αυτά, πολύ κακό αποτέλεσμα της ΔΗΑΝΑ δέν αφήνει πολλά περιθώρια ζωής στό κόμμα αυτό. Οί ένδεκα βουλευτές της, όσοι τουλάχιστον δέν έχουν εκτεθεί έπικίνδυνα, θά έπιδιώξουν νά έπιβώσουν πολιτικά παζαρεύοντας κάποιες (έστω και μη έκλόγιμες) θέσεις στις λίστες του κ. Μητσοτάκη και τό ίδιο θά πρέπει σιγά σιγά νά έτοιμάζεται νά κάνει και ό κ. Στεφανόπουλος, άν δέν θέλει νά μείνει άρχηγός χωρίς κόμμα. Ίσως μάλιστα και νά πρέπει νά προλάβει πρώτος αυτός τούς βουλευτές του, προκειμένου νά έχει κάτι νά διαπραγματευτεί: πάντως, τό 1,5% σέ δημοτικές εκλογές δέν αφήνει έλπίδες ούτε για μισό τοίς εκατό σέ βουλευτικές εκλογές, κατά τις όποιες ή Νέα Δημοκρατία θά προσπαθεί νά ρίξει τό ΠΑΣΟΚ.

Ηδη ή απόφαση πού θά πάρει ή ΔΗΑΝΑ για τόν β' γύρο των δημοτικών εκλογών θά κρίνει πολλά κι ακόμα πίο πολλά ή συμπεριφορά των εκλογέων της.

Γράφω με πρό καιρού, με άφορμή τις περισιές άπεριακές κινητοποιήσεις, ότι τό ΠΑΣΟΚ φαινόταν νά χάνει ψήφους τόσο πός τά δεξιά όσο και πός τά άριστερά. Σέ τοίτες λοιπόν τις δημοτικές εκλογές εκ πρώτης όψεως πίο έντυπωσιακές είναι οι άπώλειες του ΠΑΣΟΚ πός τά ά-

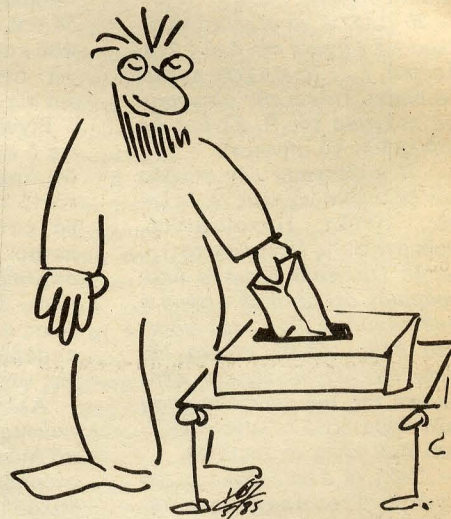
ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

ριστερά (άν μάλιστα συγκριθούν με τά άποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του '85) παρά οι άπώλειες πός τή Νέα Δημοκρατία. Άν όμως πάρουμε για σύγκριση τις δημοτικές εκλογές του 1982, οι διαπιστώσεις αλλάζουν: τό ΚΚΕ είτε μόνο του είτε ως συμπαράταξη, άνακτά τά όπωσδήποτε αύξημένα ποσοστά πού είχε τό 1982, παίρνει δηλαδή και πάλι πίσω εκείνους τούς άριστερους ψηφοφόρους πού, όπως φαίνεται, πότε ψηφίζουν ΚΚΕ και πότε ΠΑΣΟΚ «για νά μήν έρθει ή Δεξιά». Ούτως έχόντων των πραγμάτων, είναι πολύ δύσκολο νά προβλέψει κανείς τή συμπεριφορά αυτών των «κυμαινόμενων» άριστερών ψηφοφόρων στις έπόμενες βουλευτικές εκλογές.

Με τή Νέα Δημοκρατία λοιπόν κατά δύο τουλάχιστον μονάδες ανεβασμένη σε πανελλήνια κλίμακα, ή Δεξιά φαίνεται νά ξεκινάει τις ερχόμενες βουλευτικές εκλογές έχοντας ως βάση ένα 43% περίπου. Αυτό, άν οι ερχόμενες βουλευτικές εκλογές γίνονταν αύριο τό πρωί. Άν γίνουν κανονικά, ή Νέα Δημοκρατία μόνο νά αύξήσει τό ποσοστό αυτό μπορεί. Για τό ΠΑΣΟΚ, αντίθετα, μόνον ύποθέσεις μπορούμε νά κάνουμε. Με τό δεδομένο ότι ή Νέα Δημοκρατία αύξησε τις ψήφους της εις βάρος του ΠΑΣΟΚ, τό κυβερνών κόμμα μπορεί κι αυτό νά έλπίζει σε ένα ποσοστό γύρω στό 43% μόνο υπό την προϋπόθεση ότι οι άριστερές ψήφοι πού είχε πάρει τό '85, και πού τώρα μετανάστευσαν κυρίως στό ΚΚΕ, θά του ξανάρθουν πίσω. Άλλά και σ' αυτή τήν περίπτωση ή αυτοδυναμία θά έχει τελειώσει οριστικά. Για νά μπορέσει τό ΠΑΣΟΚ νά ξανακυβερνήσει, θά πρέπει νά άντλήσει από τά άριστερά του ένα τρία τοίς εκατό έπιπλέον.

Ηδη, πάντως, δέν είναι καθόλου σίγουρο ότι αυτή ή παλινδρόμηση ενός 10% περίπου άνάμεσα στό ΠΑΣΟΚ και τό ΚΚΕ (άλλά και τό ΚΚΕ έσωτερικού) θά συνεχιστεί. Τό 1981 ό κόσμος αυτός ψήφισε τό ΠΑΣΟΚ για νά πέσει ή Δεξιά. Τό 1985 έκανε, σε μεγαλύτερη έκταση, τό ίδιο για νά μήν ξανάρθει ή Δεξιά. Πίσω από αυτή τήν έκφραση όμως, υπήρχε, ιδιαίτερα τό 1985, ή έγνοια για τήν προστασία του βιοτικού του επιπέδου, τήν όποια τό ΠΑΣΟΚ στην πρώτη τετραετία είχε εξασφαλίσει. Είχαμε πεί και άμέσως μετά τις εκλογές του '85 ότι οι άριστεροί πού στήριξαν τό ΠΑΣΟΚ δέν άνήκαν μόνο στην κατηγορία των παλιών άριστερών (ΕΑΜίτες) πού φοβήθηκαν τά ξερονήσια, όπως επικράτησε νά πιστευτεί. Ήταν κυρίως (κι αυτό τό έδειξαν εύγλωττα τά άποτελέσματα στις εργατικές περιοχές της β' Αθήνας) νεότεροι άριστεροί, εργαζόμενοι, πού φοβήθηκαν κοινωνικά και όχι πολιτικά τήν έπάνοδο της Δεξιάς.

Άλλά στό κοινωνικό επίπεδο τά πράγματα μέσα στον τελευταίο χρόνο έχουν αλλάξει και αίτια είναι βέβαια ή οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Έπομέ-

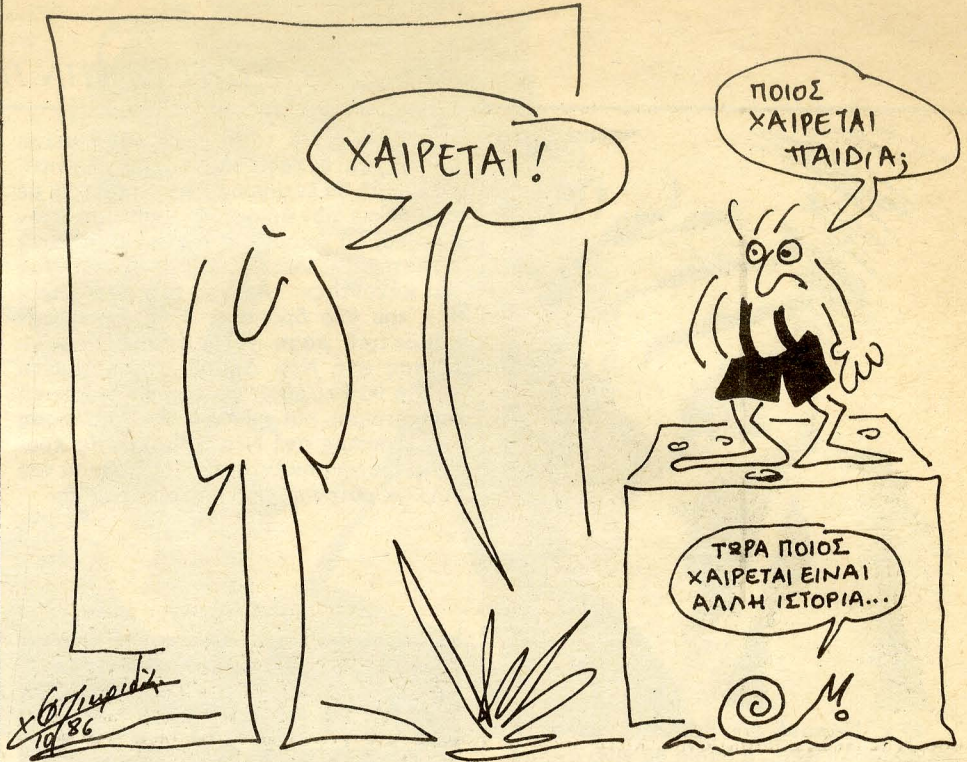
ως ή αντίφαση οξύνεται και είναι βέβαιο ότι οι ψηφοφόροι αυτοί θά τήν αισθανθούν πολύ πίο έντονα από ό,τι στό παρελθόν. Από τή μία μεριά, στό πολιτικό επίπεδο, ή έπάνοδος της Δεξιάς είναι τώρα πίο πιθανή παρά ποτέ, άρα και ή στήριξη του ΠΑΣΟΚ έπιβάλλεται τώρα ακόμα πίο πολύ. Από τήν άλλη μεριά κοινωνικά οι ψηφοφόροι αυτοί δέν έχουν τίποτα περισσότερο νά φοβηθούν από τή Δεξιά, αντίθετα είναι ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι με τό ΠΑΣΟΚ και δέν έχουν κανένα λόγο νά τό ξαναυποστηρίξουν. Είναι λοιπόν πολύ δύσκολο νά προδικάσει κανείς, και μάλιστα από τώρα (γιατί στό μεταξύ πολλά μπορεί νά συμβούν), τήν πολιτική συμπεριφορά αυτών των ψηφοφόρων. Τό μόνο πού μπορεί νά πεί κανείς από τώρα είναι ότι τό ΠΑΣΟΚ δέν έχει τούς ψηφοφόρους αυτούς στό τσεπάκι του και θά πρέπει νά κουραστεί πολύ για νά επαναληφθεί ή εκλογική συμπεριφορά του 1985, πού, όμως, ακόμα κι αυτή δέν είναι άρκετή για τήν αυτοδυναμία.

Από πλευράς ΚΚΕ, άν προσέξει κανείς τόσο τή φρασεολογία του (π.χ. τούς δρους πού κατ' αρχήν έθεσε στην κυβέρνηση για νά δώσει τήν ύποστήριξή του στον β' γύρο) όσο και τήν πολιτική προέλευση των άτόμων πού συγκέντρωσε γύρω του, θά πεί ότι στοχεύει ακριβώς σ' αυτό τόν κόσμο πού κοινωνικά και πολιτικά παλινδρομεί άνάμεσα στό ΠΑΣΟΚ και τό ΚΚΕ. Τό μοντέλο των 26 άφ' ενός και ή

συμπαρατάξη με τη ΣΣΕΚ άφ' έτέρου, τείνουν νά έμπεδώσουν γύρω άπό τό ΚΚΕ ένα πολιτικό μόρφωμα πού νά σταθεροποιεί τήν πολιτική συμπεριφορά τών κυμαινόμενων άριστερών ψηφοφόρων, νά κόβει τίς γέφυρες πρós τό ΠΑΣΟΚ γέροντας τήν πλάστιγγα πρós τό ΚΚΕ.

Δέν είναι βέβαια γνωστή άκόμα ή άπόφαση του ΚΚΕ γιά τόν β' γύρο. Μπορούμε όμως νά είμαστε σίγουροι ότι τό ΚΚΕ γνωρίζει καλά πού πατάει, τί έπιδιώκει, γνωρίζει τίς διαθέσεις του κόσμου πού θέλει νά συγκεντρώσει γύρω του και έχει και άρκετή ύπομονή γιά νά τό καταφέρει. Ο Χαρίλαος Φλωράκης άρχισε έδώ και δύο χρόνια νά καλλιεργεί τό έδαφος κόβοντας λεκτικά τίς γέφυρες με τό ΠΑΣΟΚ, άποκαθιστώντας τίς πάντως σε κρίσιμες στιγμές, σε στιγμές ούσιας. Τό ίδιο είναι πιθανό νά κάνει και τώρα στον β' γύρο και ή τό κάνει, ώσπου νά κρίνει ότι τό έδαφος είναι ώριμο γιά μιάν όριστική άποκοπή άπό τό ΠΑΣΟΚ, τέτοιαν ώστε νά άποφέρει στό ΚΚΕ όλο τό κομμάτι του «άριστερου ΠΑΣΟΚ».

Μήπως όμως ή στιγμή έχει ήδη φτάσει;

Ο γύρος ο δεύτερος ο κρίσιμος

Θά πρέπει έδώ νά κάνουμε τήν αυτοκριτική μας γιά όσα γράφαμε τήν περασμένη φορά, ότι δηλαδή τό ΠΑΣΟΚ κατάφερε νά άποπολιτικοποιήσει τίς εκλογές. Όπως έδειξαν τά άποτελέσματα, ή συμπεριφορά τών εκλογέων ήταν άμυγώς πολιτική (κοιτάξτε π.χ. τήν ισόποση άνοδο τής Νέας Δημοκρατίας στους τρεις μεγάλους δήμους, ή τή σταθερότητα του ΚΚΕ σε σύγκριση με τά ποσοστά τών δημοτικών του '82, ή τήν έπίσης ισόποση και θεαματική πτώση του ΠΑΣΟΚ παντού). Τά πρόσωπα τών ύποψηφίων δημάρχων και τά ιδιαίτερα δημοτικά ζητήματα, μόνο διακυμάνσεις λεπτής ύψης έπέφεραν σ' αυτή τή γενική πολιτική συμπεριφορά, πού άποτέλεσε τόν κανόνα.

Πιό σωστό θά ήταν άν είχαμε γράψει ότι άποπολιτικοποιήθηκε ό προεκλογικός άγώνας, όχι όμως και οι εκλογές. Ή, γιά νά τό πούμε άλλως, ό κόσμος είχε συλλάβει πλήρως τήν καιρία πολιτική σημασία τών εκλογών αυτών, άλλ' έπειδή ό

δημοτικός προεκλογικός άγώνας δέν μπορούσε (έκ τών πραγμάτων) νά ανταποκριθεί σ' αυτήν, γι' αυτό και άντιμετωπίστηκε με τέτοια άδιαφορία. Έτσι τελικά κέρδισαν τά κόμματα (και όχι οι ύποψήφιοι) πού πολιτικοποίησαν τίς εκλογές, συντονίστηκαν δηλαδή με τίς διαθέσεις του κόσμου, και έχασαν εκείνα πού τίς «δημοτικοποίησαν».

Τό πράγμα διαφέρει στον β' γύρο. Έδώ ή πολιτική σημασία είναι πρόδηλη και οι πάντες, ψηφοφόροι και κόμματα, τόν άντιμετωπίζουν άνάλογα. Ήδη «ό πρόεδρος και τό Ε.Γ.» έκαναν έκκληση, στό όνομα τών παλιών καλών καιρών και τών άγώνων πού όλοι μαζί δίναμε γιά τήν Τ.Α., νά κρατηθούν ό κ. Μπέης, ό κ. Παπασπύρου και άλλοι τινές στίς καρέκλες τους: ταπεινές έκκλήσεις σε ύψηλά αισθήματα γιά τιποτένια άποτελέσματα. Όμως ή έκκληση του «προέδρου κ.λπ.» φανερώνει και τό πρόβλημα όχι μόνο γιά μεθαύριο αλλά και γιά τό άπώτερο μέλλον. Τό ΠΑΣΟΚ γιά νά επιζήσει έχει άπόλυτη ανάγκη τή δεξαμενή τής Άριστεράς. Και έχει τώρα πιά τόσο μεγάλες άνάγκες πού, θά λέγαμε, μόνο άν διαλύσει τήν Άριστερά μπορεί νά επιβιώσει. Τό ΚΚΕ και τό ΚΚΕ έσωτερικού άντίθετα πρέπει νά άμυνθούν, νά κόψουν τίς γέφυρες, γιά νά επιβιώσουν. Μιά έντολή ύπερ τών ύποψηφίων του ΠΑΣΟΚ γιά τόν β' γύρο άποκαθιστά τήν πολιτική έπικοινωνία με τό ΠΑΣΟΚ και ρίχνει πάλι, και μάλιστα με έπίσημες εύλογίες, τους ψηφοφόρους στό δίλημμα ΠΑΣΟΚ ή δεξιά. Και άν τό δίλημμα αυτό δέν άποκρουστεί σε δημοτικές εκλογές, πολύ περισσότερο δέν θά άποκρουστεί σε βουλευτικές.

Τό πρόβλημα είναι λοιπόν περίπλοκο καθώς τό λαβωμένο ΠΑΣΟΚ προσπαθεί νά διατηρήσει τίς θέσεις του επανακτώντας τήν ήγεμονία στίς «λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις», οι δέ λοιπές δημοκρατι-

κές δυνάμεις δέν άντέχουν νά ύποδείξουν μιá κατεύθυνση πού δέν θά ακολουθήσουν οι ψηφοφόροι τους. Γιά νά τό πούμε διαφορετικά, τό ΚΚΕ δέν θά άντεχε νά μίν ύποστηρίξει έπίσημα τόν Μπέη και τελικά νά τόν βγάλουν οι ψηφοφόροι του, γιατί κάτι τέτοιο θά σήμαινε άπώλεια του έλέγχου του πάνω στό εκλογικό σώμα. Τό άντίστροφο είναι πιό άνώδυνο (έντολή γιά Μπέη και, «ιδιωτικά», όρισμένα λευκά) και έπομένως πολύ πιό πιθανό.

Ότως ή άλλως, άπό τή συμπεριφορά τών άριστερών ψηφοφόρων στον β' γύρο θά κριθούν πολλά σχετικά με τόν κυρίαρχο μελλοντικά ζήτημα τής έπικοινωνίας του ΠΑΣΟΚ με τό ΚΚΕ και τό ΚΚΕ έσωτ. και τά άλλα κόμματα. Τό ζήτημα αυτό δέν είναι σήμερα σε θέση νά τό λύσουν οι ήγεςίες τών διαφόρων κομμάτων. Θά τό λύσουν μόνοι τους οι ίδιοι οι ψηφοφόροι, άσχετα άπό τίς κομματικές έντολές, οι δέ ήγεςίες με κάποια ύστερηση δέν μπορούν παρά νά ακολουθήσουν τήν έπικρατούσα συμπεριφορά. Τό πρόβλημα είναι λοιπόν στα χέρια μας.

Άς ξαναγυρίσουμε όμως στό πολιτικό νόημα πού είχαν αυτές οι εκλογές. Σύμφωνα με αυτό, ή θέση του κ. Μητσοτάκη είναι σήμερα πλήρως έδραιωμένη. Οι ψηφοί τής Νέας Δημοκρατίας άνέβηκαν συνολικά, όμοιομορφα και κανείς ύποψήφιος δήμαρχος και δελφίνος δέν μπορεί νά επικαλεστεί τό ποσοστό πού πήρε πρós όφελος του. Άσχετα με τό αποτέλεσμα τής (σώμα με σώμα) μάχης του β' γύρου, οι ύποψήφιοι τής Νέας Δημοκρατίας είτε βγούν δήμαρχοι (στον πόντο) είτε ήττηθούν (πάλι στον πόντο), δέν μπορούν νά ένοχλήσουν γιά ένα χρονικό διάστημα τόν κ. Μητσοτάκη. Ή Νέα Δημοκρατία «ψαύει» (κατά τήν έκφραση του άρχηγού της) τήν έξουσία και οι πάντες θά ύποταχθούν στην έξυπνότητα αυτής τής ύπόθεσης.

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Ο κ. Παπανδρέου βρίσκεται αντίθετα σε δύσκολη θέση, ή οποία θα γίνει ακόμα πιο δύσκολη αν το αποτέλεσμα του β' γύρου είναι δυσμενές. Το ΠΑΣΟΚ ανέβηκε λόγω της οικονομικής πολιτικής της Νέας Δημοκρατίας στα τέλη της δεκαετίας του '70. Διατηρήθηκε μία τετραετία επειδή ανέκοψε κάπως τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις και «συντήρησε» τα πράγματα με πληθωριστικό χρήμα, δανεισμό από το εξωτερικό κ.λπ. Τώρα που η οικονομική αυτή «πολιτική» έφτασε στο τέλος της, τώρα δηλαδή που το ΠΑΣΟΚ παύει να ανταποκρίνεται στην έντολη που του είχε δώσει τότε ο λαός, κινδυνεύει να πέσει. Η «λύση» λοιπόν είναι ή εγκατάλειψη της σημερινής οικονομικής πολιτικής και ή βρεθούν πολλοί μέσα στο ΠΑΣΟΚ που ή ή προτείνουν. Ήδη ο κ. Κουτσόγιωργας εξέφρασε από τό καλοκαίρι «μέ τό άζημίωτο» τίς διαφωνίες του και μπορεί νά συμπεριφέρεται ώς δικαιωμένος. Άλλ' ό κ. Παπανδρέου γνωρίζει πολύ καλά ότι ή οικονομική πολιτική δέν μπορεί νά αλλάξει γιατί τότε τό πλήγμα θά έρθει από άλλοι και ή είναι πολύ χειρότερο. Έτσι ό μόνος δρόμος που του άπομένει είναι ή συνέχιση (και ή ένταση) της σημερινής λιτότητας και ή άναίρεσή της τόν τελευταίο χρόνο πρίν τίς εκλογές, οι όποιες καλό θά ήταν νά γίνονν όσο πιο άργά γίνεται. Όμως τό ίδιο είχε επιχειρήσει και ή Νέα Δημοκρατία επί κυβερνήσεως Ράλλη, χωρίς στό τέλος νά μπορέσει νά άποφύγει την πτώση της.

«Δικαιωμένος» θά βγει, αν και μέ κάποια ύστέρηση, ό κ. Λαλιώτης που είχε κάπως πρόωρα προτείνει την άλλαγή του εκλογικού συστήματος και τή συνεργασία μέ την Άριστερά. Όμως οι συνεργασίες σүн τοίς άλλους δέν ταιριάζουν στό αρχηγικό στυλ Παπανδρέου και επομένως ή λύση αυτή συνεπάγεται την άπομάκρυνσή του από την ενεργό πολιτική. Πάντως οι προοπτικές είναι ζοφερές, ή θέση του ΠΑΣΟΚ υπό άναίρεση, ή δημοσίευση των άποτελεσμάτων δέν έπισφα-

γίζει άπλώς μία τάση αλλά την έντεινει κιόλας, και οι φαγωμάρες στο κυβερνητικό κόμμα θά ένταθούν. Άν τό ΠΑΣΟΚ μέ τή βοήθεια των άριστερών επιβίωσει στον β' γύρο, θά μπορεί νά διατηρεί κάποιες, λιγοστές, έλπίδες του τύπου «βλέποντας και κάνοντας». Άν όχι, τότε έχει μπροστά του δύο δρόμους: ή θά δώσει την κομματική μάχη μέχρι τέλους παραδίδοντας στη Νέα Δημοκρατία «καμένη γη», ή θά επιλέξει την πρόωρη εκλογική άναμέτρηση και πιθανόν την παράδοση της εξουσίας στη Νέα Δημοκρατία προκειμένου νά μήν ένταθεί ούτε ή φθορά του ΠΑΣΟΚ ούτε ή φθορά της οικονομίας.

ΚΚΕ έσωτ.: βρέθηκε ό φορέας. Άναζητούνται όσοι θά τόν φέρουν

Τό ΚΚΕ έσωτερικού είχε μία μικρή πτώση στην Άθήνα (πτώση όμως που πλησιάζει τό 20% της δύναμής του) και μία μικρή άνοδο σε άλλες μικρότερες πόλεις σε σύγκριση μέ τίς τελευταίες βουλευτικές εκλογές. Λαμβανομένου ύπόψη ότι οι εκλογές ήταν δημοτικές, όπου ό κόσμος ψηφίζει πιο έλεύθερα, άκόμα και ή άνοδος αυτή είναι πενιχρή και διόλου ένθαρρυντική ως άποτέλεσμα. Είναι άλλωστε εμφανές ότι όσο μεγαλύτερη πολιτική σημασία είχαν οι εκλογές, τόσο τό ποσοστό του ΚΚΕ έσωτ. και των αυτόνομων δημοτικών κινήσεων είναι πεσμένο. Στο Κερατσίνι ή στη Λάρισα, ό δημοτικός χαρακτήρας κάποιους ψήφους άπέφερε, στον Πειραιά πολύ λιγότερες και στην Άθήνα, όπου οι εκλογές ήταν μόνο πολιτικές, ύπηρεξε σημαντική πτώση άκόμα και σε σχέση μέ τίς βουλευτικές εκλογές.

Η διαρροή αυτή διοχετεύεται είτε προς τό λευκό είτε, λιγότερο, προς τή συμπαράταξη. Όμως, είτε έτσι είτε άλλιώς, προδίδει την άσυμφωνία του κόσμου μέ την πολιτική του ΚΚΕ έσωτερικού και τό άκατανόητο της πολιτικής αυτής άκόμα και για τόν πολύ κοντινό του κόσμο. Επί δύο χρόνια τώρα τό ΚΚΕ έσωτερικού ά-

σχολείται μέ κινήσεις ύψηλης πολιτικής, μέ οργανωτικές και λεκτικές μεταμορφώσεις, ύπάρχει έσωκομματικός διχασμός χωρίς ή κοινωνία ούτε στο έλάχιστο νά αισθάνεται ότι ό διχασμός αυτός την άφορα, συζητήσεις που περιορίζονται άυστηρά στο πολιτικό επίπεδο, κινήσεις στο όνομα των εργαζομένων και των νέων τάσεων που δήθεν επικρατούν άνάμεσα τους, οι όποιες καμιά άντιστοιχία δέν έχουν μέ τά όσα πραγματικά άπασχολούν τους εργαζόμενους. Άλλά και στο καθαρά πολιτικό επίπεδο, στο όποιο ήτλησε νά κινηθεί, ή μετεξέλιξη άπέτυχε οικτρα.

Έβλεπε δυνάμεις από τό ΠΑΣΟΚ νά άγωνιούν για την ένταξη τους στο νέο φορέα, κι αυτές συνεργάστηκαν μέ τό ΚΚΕ, έβλεπε μάζες νά επικοινωνούν μέ ένα άριστερό μή κομμουνιστικό κόμμα, αλλά οι μάζες επικοινωνήσαν μέ τό ΚΚΕ γιατί αυτό κάπως άσχολείται μέ τά προβλήματα τους και κάποια (όποια κι αν είναι) πολιτική έχει για αυτά. Τό ΚΚΕ έσωτερικού αντίθετα είδε όλον αυτόν τόν κόσμο άπλώς ως πολιτική πελατεία και προσπάθησε νά ανακαινίσει τό μαγαζί του για νά τόν ύποδεχθεί. Τελικά, τά αισθήματα της πελατείας προς αυτό άποδείχθηκαν άνάλογα μέ τά αισθήματά του προς αυτήν: ή ίδια περιφρόνηση.

Ταυτόχρονα, ακριβώς λόγω της επικράτησης αυτού του τύπου της πολιτικής, τό ΚΚΕ έσωτερικού καταφέρνει νά χάνει και τόν δικό του κόσμο, ίσως μάλιστα και τό πιο ύγιες κομμάτι του.

Είπαμε, ό κόσμος ψήφισε πολιτικά και επομένως ή άποτυχία δέν βαρύνει τίς άυτόνομες δημοτικές κινήσεις και γενικότερα την πολιτική του κόμματος στην τοπική αυτοδιοίκηση. Πρόκειται για συνολική πολιτική άποτυχία που έχει σχέση μέ την κοινωνική και πολιτική φυσιογνωμία του ΚΚΕ έσωτερικού.

Νά ποΰμε ότι ύπάρχει άκόμα καιρός; Μά τό ζήτημα δέν είναι ό χρόνος, όσο είναι τά μυαλά και ή διάθεση των ανθρώπων. Και είμαστε σίγουροι ότι ό τύπος της πολιτικής που επικράτησε τόν τελευταίο καιρό στο ΚΚΕ έσωτερικού θά συνεχίσει νά δίνει τόν τόνο. Άδριο κιόλας θά δοθεί τό σύνθημα για τό «συνέδριο της άνοιξης», ώστε μέ κάτι νά άπασχολείται ό κόσμος και νά ξεχνάει τίς πολιτικές άποτυχίες και την πολιτική γενικότερα. Τά επιχειρήματα θά παραμένουν τά ίδια λές και δέν έχει μεσολαβήσει τίποτα: οι μάζες του ΠΑΣΟΚ, οι δυνάμεις που άποχωρούν, ή εύρύτητα που θέλει ό κόσμος, ή περιφρόνηση που όρισμένοι δείχνουν στην έξουσία και την ύψηλη πολιτική κ.λπ.

Αυτά στα λόγια. Ός προς την ούσία, ό Λεωνίδας Κύρκος την ώρα που μέ τό ένα χέρι θά χτίζει τόν αντι-ΠΑΣΟΚ φορέα, θά προσπαθεί μέ τό άλλο νά σώσει τόν κ. Μπέη από τή συντριβή που του άξίζει. Ή, μάλλον, όλοι την άξίζουμε.

Ό δεκαπενθήμερος

'Αριστερά και δημοτικές εκλογές

Μιά αριστερά χωρίς τους κομμουνιστές;

Οί λίγοι αριστεροί, καμιά χιλιάδα περίπου, που συγκεντρώθηκαν στην Όμόνοια για να ακούσουν τό λόγο του Κώστα Φιλίνη, του δικού τους ύποψιφου δημάρχου 'Αθήνας, δέν είχαν καμιά αυταπάτη για τίς δυνατότητες της παράταξής τους. "Όλοι ήξεραν, είτε τό όμολογούσαν είτε όχι, ότι έδιναν μέ τήν ΑΔΗΚ έναν άγώνα μοναχικό, άν και όχι μόνο για τήν τιμή τών όπλων. "Ηξεραν ότι ή παράταξή τους πού, βιαστικά και βεβιασμένα, βαφτίστηκε 'Ανανεωτική και Εϋρύτερη Ριζοσπαστική 'Αριστερά (ΑΕΡΑ) δέν είχε άέρα στά πανιά της. Τά πολυθρύλητα άνοιγματα τών ήγητόρων της πρós πάσα κατεύθυνση άποδείχτηκαν ισάριθμα κλεισίματα: ούτε ό κ. 'Αρσένης ούτε ό κ. Νικολάου ούτε οί άλλες προσωπικότητες ούτε όλοι οί 18 ούτε ή ΕΔΑ ούτε οί τής ΣΣΕΚ ξεκόλλησαν από τή σαγήνη του ΚΚΕ. Και τό τελευταίο μπορούσε άνέλπιστα να καταγράψει μιά «ήγεμονία» στό χώρο τής 'Αριστεράς. Πραγματικά, τό ΚΚΕ έμφανίστηκε ως ή μόνη υπεύθυνη, μή σεχταριστική 'Αριστερά, ή μόνη πού θά μπορούσε να δώσει ένα μάθημα στό ΠΑΣΟΚ και να προωθήσει τήν ταλαιπωρημένη «'Αλλαγή». Τά πλατιά ποτάμια τής ιστορίας πού εϋαγγελιζόταν ό Λ. Κύρκος, έν όνόματι τών όποιών

βάλληκε να κατασπαταλήσει τίς λίγες δυνάμεις τής κομμουνιστικής ανανέωσης, άποδείχτηκαν πολύ γρήγορα άγονες ξερομαντάρες. "Ηξεραν άκόμη οί λίγοι πού συγκεντρώθηκαν στην Όμόνοια για να ακούσουν τόν Κ. Φιλίνη ότι ή σημαντικότερη δύναμη του ψηφοδελτίου τής ΑΔΗΚ ήταν εκείνη πού θεωρεί άναγκαία τήν ύπαρξη του άνανεωμένου κομμουνιστικού κόμματος. 'Αλλά οί όμιλητές τής συγκέντρωσης, όπως και σε πολλές άλλες περιπτώσεις σε όλόκληρη τή χώρα, δέν είχαν τήν ευγένεια, όπως τουλάχιστον απαιτεί τό πρωτόκολλο, να απευθυνθούν και στό σημαντικότερο μέρος του άκροατηρίου τους. 'Ο Κ. Φιλίνης και ό Λ. Κύρκος, πού χαιρέτησε τή συγκέντρωση εκ μέρους του ΚΚΕ έσωτ., απευθύνθηκαν στους δημοκράτες, τους αριστερούς ριζοσπάστες (;), τους οικολόγους, τίς γυναίκες, τους άντικυνηγούς, τόν τίμιο πατριώτη τής δεξιάς πού τόν κοροϊδεύει ό "Εβερτ και τόν άγωνιστή πασοκίτη πού τόν καπελώνει ό Μπέης, όχι όμως στους κομμουνιστές. Μιά και για τό μέλλον τους ένοιαζε μόνο τό κόμμα τής ΑΕΡΑ, από τό όποιο έχουν κατηγορηματικά άπαλείψει άκόμη και τήν αναφορά στην κομμουνιστική συνιστώσα, τους φάνηκε στή διάρκεια του προεκλογικού άγώνα σωστό να μήν προφέρουν ούτε μία φορά αυτή τήν καταραμένη λέξη. Δέν ήθελαν τους ψήφους τών κομμουνιστών

τής ανανέωσης άν θά 'πρεπε να τους άποκαλέσουν μέ τό όνομά τους. Τους βάφτισαν λοιπόν «ριζοσπάστες» για να διευκολυνθούν. "Όπως οί καλόγεροι βάφτιζαν χόρτα τά κοτόπουλα για να τά φάνε σε καιρό Σαρακοστής. "Ας είναι. "Αν κι αυτό τό «ας είναι» κόστισε σε άπώλειες και λειτούργησε για πολύ κόσμο, άλλη μιά φορά, εκβιαστικά...

Φυσικά τό θέμα δέν έχει να κάνει μόνο μέ τους καλούς τρόπους. Σε τελευταία άνάλυση εικονίζει τήν άκραία κατάληξη ένός κακόγουστου μελοδράματος πού όνομάστηκε «νέος φορέας τής αριστεράς». 'Αλλά όταν τήν πολιτική σκηνή καταλαμβάνουν οί ιδεοληψίες, όταν ό πολιτικός λόγος βρίσκεται σε πλήρη διάσταση μέ τήν πραγματικότητα, όταν π.χ. γίνεται τόσο σαματάς για φαινόμενα νέας «κινητικότητας τών μαζών» ένω τίς άπώλειες του ΠΑΣΟΚ τίς καρπώνεται ή Δεξιά, όταν δηλαδή οί διαψεύσεις τών προβλέψεων και τών εκτιμήσεων έρχονται τόσο άκαριαία και τόσο άμείλικτα, τότε τό όνομα τής πολιτικής πού κοιλοπόνεσε όλα τούτα τά καμώματα είναι: *χρεοκοπία*.

Διαψεύσεις πού ήρθαν γρήγορα

Και όμως, τό ΚΚΕ έσωτ., σε γενικές

γραμμές, διατήρησε τις δυνάμεις του. Η γενική εικόνα: στασιμότητα ή μικρή υποχώρηση που ίσως, κάτω από άλλες συνθήκες, δεν θα είχε σημασία. Αδτή όμως ή στασιμότητα ή ή μικρή υποχώρηση, όπως στην Αθήνα όπου τό 3,88% τής ΑΔΗΚ υπολείπεται του 4,37% του ΚΚΕ έσωτ. τών τελευταίων βουλευτικών εκλογών, είναι πολυσήμαντα διδακτική.

Πρώτον, δείχνει ότι οι μόνοι που εξακολουθούν, παρά τά τραύματα και τις συγκρούσεις του τελευταίου καιρού, να υποστηρίζουν τούς συνδυασμούς του ΚΚΕ έσωτ. είναι οι άριστεροί τής ανανέωσης, οι ένταγμένοι στό ΚΚΕ έσωτ. και οι άνεξάρτητοι. Αδτοι έφεραν τό βάρος κι αδτου του άγώνα.

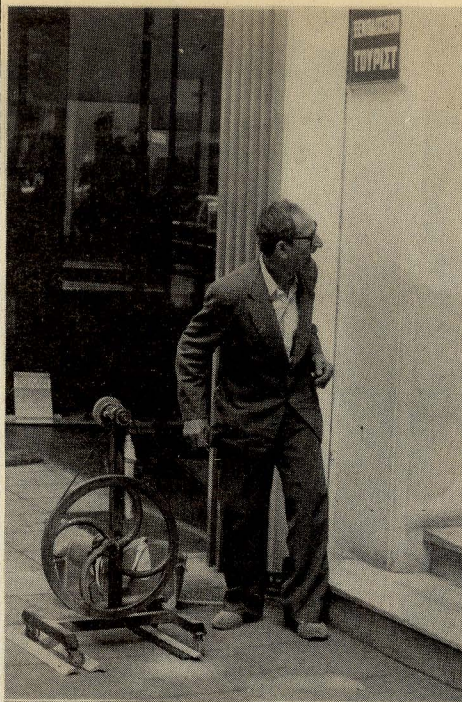
Κι ανάμεσα σ' αδτούς όσοι θεωρούν τόν έαυτό τους κομμουνιστή —και, έπομένως, δέν στέργουν στην πολιτική αδτοδιάλυση τους στην έπικείμενη ΑΕΡΑ— είναι τμήμα σημαντικότατο: περίπου οι μισοί, άν και τό ζήτημα δέν είναι άριθμητικό. Είναι έπομένως τό λιγότερο πολιτική μικρόνια τό να διαλύει κανείς δυνάμεις ύπαρκτες έν όνόματι όραματικών κατασκευών.

Δεύτερον, οι δυνάμεις τις όποιες μέ τόση ζέση οι έμπνευστές του νέου φορέα καλούσαν και καλούν να τόν συν οργανώσουν, μπροστά στην πρώτη και κρίσιμη πολιτική μάχη, τις δημοτικές εκλογές, έδειξαν παγερή άδιαφορία. Προτίμησαν να συνεργαστούν μέ τό ΚΚΕ, ως κλασικοί συνοδοιπόροι του παλιού καιρού, μπαλώνοντας τις τρύπες τής φθαρμένης φορεσιάς του. Μή έχοντας ποτέ ως τώρα σχετιστεί μέ τις ιδέες τής κομμουνιστικής ανανέωσης, θεωρώντας τες μάλιστα «δεξιόστροφες» και όντας όχυρωμένοι στό άναχρονιστικά τριτοκοσμικά ιδεολογήματα τής «Διακήρυξης τής 3ης Σεπτέμβρη», έχοντας μάλιστα μίαν άνομολόγητη μέν, όρατότατη δέ έκλεκτική συγγένεια μέ τή σταλινική ιδεολογία του ΚΚΕ, εκεί βρήκαν άποκούμπι. Η άποδέσμευσή τους από τό ΠΑΣΟΚ δέν στάθηκε γι' αδτούς άφορμή για μιά βαθύτερη άναρώτηση ως προς τό μέλλον και τις πραγματικότητες του τόπου τούτου και στράφηκαν μέ όρμή στό παρελθόν: εκείνο που ζηλόφθονα περιφρουρεί τό ΚΚΕ άτενίζοντας κατά τά μέρη του ύπαρκτου σοσιαλισμού.

Τρίτον, οι μαζικές άποδεσμεύσεις από τό ΠΑΣΟΚ ρέπουν προς τά δεξιά. Κοινή ή διαπίστωση. Αλλά άναστρέψιμη θεωρεί τή ροή αδτή ή ήγεςία του ΚΚΕ έσωτ. (βλ. πρώτη δήλωση του Α. Κύρκου και του Κ. Φιλίνη). Τό πώς θά ύπάρξει άνατροπή αδτής τής τάσης δέν θά βρεθεί, φυσικά, στις ιδεοληψίες εκείνων που ούτε καν ύποψιάζονταν μερικές μέρες πριν ότι τά πράγματα πάνε προς τά δεξιά...

Η μεσοστρωματική διεκκυστίνδα: από τή δεξιά στό ΠΑΣΟΚ κι άπ' τό ΠΑΣΟΚ στή δεξιά

Τί μέλλεται, λοιπόν, για τήν ανανεωτική, κομμουνιστική και μή, Άριστερά, τήν όργανωμένη και άνοργάνωτη; Πώς διαγράφεται τό μέλλον της μέσα σ' αδτό τό πολιτικό σκηνικό που άποκάλυψε ό πρώτος γύρος τών δημοτικών εκλογών;

Κορηλία Μπέκμα

Είναι φανερό ότι οι άπαντήσεις δέν μπορεί να έχουν σχέση με τά δρώμενα στις κομματικές συνεδριάσεις και τις παραγοντικές διαβουλεύσεις. Εκείνο που μετράει πάνω άπ' όλα είναι να διαγνώσουμε με άκρίβεια ποιά είναι τά πολιτικά ρεύματα που διατρέχουν τό εκλογικό σώμα και σε ποιές κοινωνικές διεργασίες άντιστοιχούν. Η συζήτηση και ή έρευνα είναι άνοιχτές.

Πριν από δέκα χρόνια τό ΠΑΣΟΚ έβαζε πλώρη για τήν έξουσία. Ας αφήσουμε τις άπειρες φλυαρίες, τά άνεμομαζώματα, και τις ιδεολογικές βαναυσότητες που όνομάστηκαν «άλλαγή». Για όλα αδτά άλλωστε έχουν ειπωθεί πολλά και, ίσως, δέν θά 'χε νόημα να επαναληφθούν άκόμη μιά φορά. Ας σταθούμε στό «χοντρά

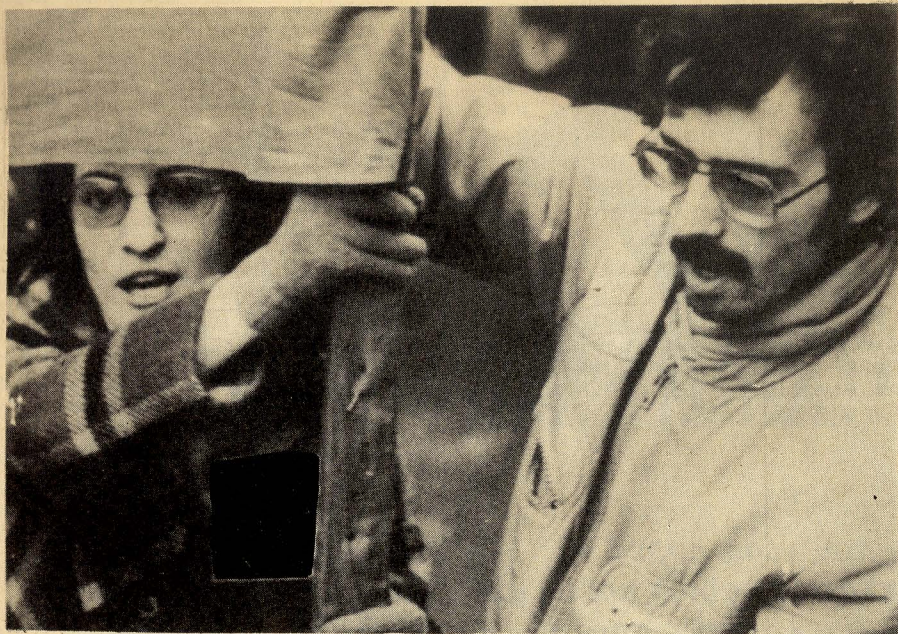
Τί πραγματικά επαγγέλληκε και τί προσπάθησε τό ΠΑΣΟΚ, σκεπασμένο κάτω από ποικίλα πολιτικά ψευδώνυμα; Όντας άντιπολίτευση άγκάλιασε όλες

τις λαϊκομεσοστρωματικές προσδοκίες ύποσχόμενο τά πάντα και ως κυβέρνηση πρόσφερε ελάχιστα: ξεκίνησε για τήν «αναδάσωση» τής καμένης γής που άφηνε ή Δεξιά μ' ένα κράμα κεύσανιανης προοπτικής για τόνωση τής ενεργού ζήτησης (αύξηση τών χαμηλόμισθων εισοδημάτων, επιδοτήσεις στους άγρότες, διόγκωση τών δημόσιων δαπανών κ.λπ.) και πειραματισμούς τής «αυτόκεντρης» οικονομίας. Αλλά, περίπου άδιαφορώντας για τά προβλήματα που έθετε ή παραγωγή (έπενδύσεις, προγραμματισμός, τεχνολογική ανανέωση του γερασμένου ή άκατάλληλου τεχνολογικού έξοπλισμού), σε συνδυασμό με ένα πλήρες διοικητικό-όργανωτικό θαλάσσωμα τής κρατικής μηχανής, τά κατάφερε να ύποβαθμίσει τήν οικονομία μέχρι κατασπαταλήσεως του συσσωρευμένου κοινωνικού κεφαλαίου. Από κεί και πέρα, όταν ήρθε ή ώρα τής αλήθειας, άρχισαν οι σπασμοδικές αντιδράσεις: μέτρα λιτότητας, ύποτίμηση του νομίσματος, νέα μέτρα λιτότητας, στασιμότητα στις έπενδύσεις, «οικονομίες» κ.ο.κ. Οι ξεφρενες άπαιτήσεις που έξέθρεψε ό λαϊκισμός και οι δικαιολογημένες προσδοκίες τών λαϊκών μαζών βρέθηκαν στό κενό, όπως και οι κυβερνητικές εκκλήσεις για αδτοσυγκράτηση. Οι πρώτοι που πήδησαν άπ' τό καράβι —και είχαν άρχισει να τό κάνουν ήδη από τις εδρωεκλογές του '84— ήταν αδτοι που τή βαθύτερη ιδεολογία τους τή συμπυκνώνει ή μικροαστική άρχή: ό σώζων έαυτόν σωθήτω. Τώρα τά σημάδια πύκνωσαν: ή Ν.Δ. όχι μόνο διατηρεί τή συμπαγή μαζική της βάση αλλά και τή διευρύνει. Ξανασυγκεντρώνει δηλαδή στην άστική της άγκάλη πολλούς από εκείνους τούς μικρομεσαίους που περιπλανήθηκαν αναζητώντας τήν «άλλαγή» ή τις συμμετοχικές διαδικασίες.

Η άνάγνωση τών άποτελεσμάτων του πρώτου γύρου, που σύμφωνα με όλες τις ένδείξεις θά επαναληφθούν και στον δεύτερο, δείχνει καθαρά ότι ύπάρχει μιά μετατόπιση από τό ΠΑΣΟΚ προς τή Ν.Δ. Αδτό συμβαίνει, και φαίνεται καθαρότερα, όχι τόσο στην Αθήνα αλλά στις μεσαιές έπαρχιακές πόλεις, προπύργιο του πασοκισμού. Στην Αθήνα τά ποσοστά τής Ν.Δ. από τήν εποχή τών τελευταίων βουλευτικών εκλογών ήταν ήδη αρκετά ύψηλά. Η Ν.Δ. στην Αθήνα είχε φτάσει τό 44%, που σημαίνει ότι περίπου εξάντλωσε τά όριά της. Παρέμενε όμως μιά σημαντική άναντιστοιχία ως προς τήν έπαρχία τής μικρομεσαίας ανάπτυξης, όπου σε πάρα πολλές περιπτώσεις έπεφτε κάτω από τό 40%. Σήμερα διαπιστώνουμε μιά «διόρθωση». Η έπαρχία τείνει να δώσει στη Ν.Δ. τά ίδια ποσοστά που τής δίνει και ή Αθήνα. Φαίνεται δηλαδή ότι μιά κοινωνική κατάσταση έπιβάλλει, τελικά, μίαν αντίστοιχη πολιτική προσαρμογή. Τό ΠΑΣΟΚ ώστόσο δέν καταρρέει. Παραμένει ένα μεγάλο κόμμα, που διατηρεί τήν έξουσία και μεγάλη, άκόμη, συνείνηση.

ό δικομματισμός ή μόνη σταθερά

Επιβεβαιώνεται έτσι μιά σταθερά τής ελληνικής πολιτικής ζωής: ό δικομματισμός. Δέν είναι, ώστόσο, ό εκλογικός νόμος που τόν διατηρεί. Αδτός προκύπτει

από τό γεγονός ότι, ως πρός τή γενικότερη κοινωνική τους προοπτική, οί μεγάλες μάζες τών μεσοστρωμάτων αλλά και τών καθαυτῶν αστικῶν συμφερόντων κινούνται ἀνάμεσα σέ δύο διαφορετικές ἐκδοχές τῆς αστικῆς πολιτικῆς. "Όταν ἀποτυγχάνει ἡ συσσωρεύει προβλήματα ἡ δεξιά, ἔρχεται ἡ σειρά τῆς κεντρώας καί ἀντιστρόφως. Μέχρι σήμερα ἦταν τό ΠΑΣΟΚ, τώρα ἔρχεται ἡ σειρά τῆς Ν.Δ. "Ο ἐκλογικός νόμος καί ἡ συνολική ὀργάνωση τῆς πολιτικῆς ζωῆς «ἀπλῶς» περιφρουροῦν αὐτή τήν παλινδρόμηση· δέν τή δημιουργοῦν. Οἱ μὴ «προνομιούχοι» τοῦ ΠΑΣΟΚ, εἴτε ἐντάσσονται στή νέα μικροαστική τάξη εἴτε τήν παλαιά, εἴτε ἀναπτύσσονται μέ τήν ἀνάπτυξη τών νέων τεχνολογιῶν εἴτε τών διοικητικο-τριτογενῶν δραστηριοτήτων, εἴτε ἀνακατεῦνται χάματα γιά νά παράγουν αὐτά πού τρῶμε εἴτε ἀποτελοῦν τά πολυάριθμα ἐμποροβιοτεχνικά στρώματα μποροῦν ἄριστα νά περάσουν ἀπό τή μιά παράταξη στήν ἄλλη. "Αν θεωρήσουν ότι ἀπαιτήσεις τους γιά φοροπαλλαγή, γιά ἐπιδοτήσεις, γιά προαγωγές γιά εἰσοδηματική ἐξασφάλιση κ.λπ. ἐξασφαλίζονται καλύτερα ἀπό τό ΠΑΣΟΚ ὀμνῶν στήν «ἀλλαγῆ» καί δὴ τή σοσιαλιστική. Μέ τήν ἴδια ὁμοῦ ἀνεση μποροῦν νά βουλευτοῦν καί μέ τήν «ἀπαλλαγῆ». Οἱ δημοτικές ἐκλογές κύριο ἀντικείμενο εἶχαν ἐπιλογές πού ἔχουν σχέση μέ τήν ποιότητα ζωῆς, τήν ὀργάνωση τών πόλεων, τό κυκλοφοριακό, τή ρύπανση τῆς κοινωνικῆς ὑπηρεσίας κ.λπ., προβλήματα δηλαδή γιά τά ὁποῖα εἶναι ἐξίσου ὑπεύθυνη τόσο ἡ Ν.Δ. ὅσο καί τό ΠΑΣΟΚ, προβλήματα γιά τά ὁποῖα καί τά δύο αὐτά κόμματα δέν προσφέρουν καμιά οὐσιαστική λύση ἀφοῦ καί τά δύο δέν μποροῦν νά θίξουν τά μικρά καί μεγάλα συμφέροντα πού δημιουργοῦν τή νεοελληνική ἀσυναρτησία. "Ὅστόσο οἱ μάζες τών μεσοστρωμάτων δέν εἶδειαν ότι θά ἦταν διατεθειμένες νά ἀναλάβουν τό κοινωνικό κόστος κάποιων οὐσιαστικῶν μεταρρυθμίσεων. "Απλῶς διαπίστωσαν ότι ἀρκετά ζημιώθηκαν ἀπό τό ΠΑΣΟΚ καί τώρα στρέφονται πρὸς τή Ν.Δ. ἀναζητώντας ἐκεῖ ἀκριβῶς τίς ἴδιες παροχές καί ἐγγυήσεις. Κι ὁ φαῦλος κύκλος συνεχίζεται.

Ἡ ΑΕΡΑ πού δέν εἶναι οὔτε ἀνανεωτική οὔτε εὐρύτερη οὔτε ριζοσπαστική

"Ἡ ἄριστερά ὑποτίθεται ότι καλεῖται νά σπάσει αὐτὸν τὸν φαῦλο κύκλο. Νά προτείνει δηλαδή καί νά ἐξυπηρετήσει μιά ἐναλλακτική λύση πού θά καταργήσει αὐτό τό καθεστῶς τῆς οὐσιαστικῆς ἀκυβερνησίας, στό ὁποῖο ὀδηγοῦν τὸν τόπο οἱ μεγάλες ἀστικές δυνάμεις. Κάν ὑπάρχουν, χονδρικά, δύο ἄριστερές.

"Ἡ μία, τοῦ ΚΚΕ, ἐνσαρκώνει τήν παλιά ἐργατιστική ἰδεολογία πού ὀδηγεῖ σέ πολιτική ἀκίνησία καί ἀπομόνωση καί στήν ἀφηρεγγυότητα τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν. Σ' αὐτές τίς ἐκλογές, χάρη στήν ἀνοχή τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. πού συνεργάστηκε μαζί του σέ σημαντικές περιπτώσεις (Θεσσαλονίκη, Ἡράκλειο, Ἄγρινιο, Πάτρα κ.λπ.), τό ΚΚΕ κατάφερε νά μπαλώσει τίς τρύπες του. Στήν πραγματικότητα ὁμοῦ, σχεδόν παντοῦ ἔχει ὑποχωρήσει σέ σχέση μέ παλαιότερες ἐπιδόσεις του. Στή Θεσσαλονίκη, π.χ., τό ποσοστό τοῦ Στ. Νέστορα εἶναι περίπου τό ἴδιο μέ ἐκεῖνο τοῦ Γιαννοῦση, ἀλλά αὐτή τή φορά μέσα στό 23% δέν ἦταν μόνο τοῦ. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στήν Ἀθήνα καί τὸν Πειραιά. Αὐτή ἦταν ἄλλωστε καί ἡ μόνη σκοπιμότητα τῶν ἀνοιγμάτων τοῦ ΚΚΕ· νά μὴ φανεῖ ἡ φθορά του. "Ὅπως καί νά ἔχει ὁμοῦ τό πράγμα, τό ΚΚΕ δέν μπορεῖ νά γίνει ὁ πόλος συγκέντρωσης καί ἡ δύναμη πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀντικαπιταλιστικῶν δυνάμεων πού θά ἔσπαγαν τὸν φαῦλο κύκλο τοῦ δικομματισμοῦ.

"Απομένει ἡ ἄλλη Ἄριστερά, μέ ἐπίκεντρο τό ΚΚΕ ἐσωτ. Αὐτή, μέ τή μορφή πού ὡς τώρα ἔξεραμε, ἀποφάσισε νά αὐτοδιαλυθεῖ. Στή σημερινή φάση οἱ ἱστορικά κομμουνιστές τῆς ἀνανέωσης διαχειρίζονται τή διάλυση πού ξεκίνησε ἐδῶ καί καιρό, μέ γενικό διαλυτήριο τίς ἀναγγελόμενες ΠΟΕ καί τελική φάση τοῦ ἰδρυτικού συνέδριου τῆς ΑΕΡΑ. "Απ' αὐτή τή διαδικασία μπορεῖ βέβαια νά προκύψει κάποιος «νέος» φορέας, ἕνα κόμμα παραγόντων. "Ὅχι ὁμοῦ ἡ πολιτική δύναμη πού θά παρῆσει νά ἐνεργοποιήσει καί νά πολλαπλασιάσει τίς ἀντικαπιταλιστικές δυνάμεις γιά νά σπάσει ὁ φαῦλος κύκλος τοῦ δικομματισμοῦ.

Τό ΚΚΕ ἐσωτ., ἄλλη μιά φορά, ἔχασε τό τρένο. "Όταν ἀκριβῶς ἄρχισε νά φαίνεται ἡ εὐτέλεια καί τό ἀνωπτόστατο τῆς πασοκικῆς ἀλλαγῆς, ὅταν πολλοί ἀπό τοὺς μύθους πού κυριάρχησαν στή μεταπολιτευτική δεκαετία ἄρχισαν νά διαλύονται, ὅταν δηλαδή δημιουργήθηκαν οἱ ἀντικειμενικές προϋποθέσεις γιά τήν ἀνάδειξη μιάς ἀνανεωμένης ἄριστερᾶς, τότε ἀκριβῶς ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. ἔκλεισε τά προβλήματα τοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ τῆς κομμουνιστικῆς ἀνανέωσης ἐντὸς παρενθέσεως. Τότε ἀνακάλυψε ὅτι τῆς ἔφταιγε ἡ κομμουνιστική ἰδεολογία πού βρισκόταν, τάχα, σέ ἀναντιστοιχία μέ τήν ἐλληνική πραγματικότητα καί ὀρμησε, μέ πάσης φύσεως ὑλικά, γιά τήν κατασκευή ἑνός νέου κόμματος πού γέρασε πρὶν ἀκόμη γεννηθεῖ. Γιατί ἡ ἱστορική ἀνανέωση δέν μπόρεσε νά καταλάβει ὅτι γιά νά φτιαχτεῖ ἔπρεπε νά γίνει κοινωνικά δυσάρεστη: νά συγκρουσθεῖ μέ τή νεοελληνική ἀσυναρτησία, νά συγκρουσθεῖ μέ τήν πασοκική «ἀλλαγῆ» καί τήν νεοδημοκρατική «ἀπαλλαγῆ».

Σήμερα, ἀνάμεσα στοὺς δύο γύρους τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν προετοιμάζει τή γραμμὴ τῆς ἀντιδεξιᾶς συσπείρωσης: στήν Ἀθήνα ὑπὲρ τοῦ Μπέη, στήν Θεσσαλονίκη ὑπὲρ τοῦ Μανασῆ στὸν Πειραιά ὑπὲρ τοῦ Παπασπύρου. Φαίνεται ὁμοῦ, τίποτα δέν κατάλαβε ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία στήν ὁποία ἔπριξε τό ρωμμένο μιά ὀλόκληρη πασοκική δεκαετία πού ποτλοποίησε ἀκόμη καί τά αἰσθητήρια τοῦ κόσμου καί προσπαθεῖ νά ὑπερασπίσει τίς ἀρετές τῆς Σκύλας γιά νά ἀποφύγει τή Χάρυβδη.

Μέ ἐτούτες τίς ἐκλογές ἐγκαινιάζεται μιά νέα φάση στήν ἐλληνική πολιτική ἱστορία. Κάπου ἐδῶ τέλειωσε ἡ μακρὰ μεταπολιτευτική περίοδος μέ τοὺς μύθους τῆς καί τίς ἀναστατώσεις τῆς. Ἡ ἀντεπίθεση τοῦ κεφαλαίου καταγράφει καί στή χώρα μας τίς πρώτες τῆς ἐπιτυχῆς προωθώντας τήν καπιταλιστική ἀνασυγκρότηση πού κουβαλᾶ μαζί τῆς ἡ νέα τεχνολογία. Πολιτικοὶ διαχειριστές τῆς ἀνασυγκρότησης αὐτῆς ἡ Ν.Δ. καί τό ΠΑΣΟΚ. Μέ νέα δεδομένα ἴδια τά παλιά προβλήματα, ἴδιος ὁ στόχος.

"Απὸ τὴν ἄλλη μεριά στά χρόνια πού πέρασαν, παρά τίς πολλές κι ἐναγώνιες προσπάθειες δέν ἔγινε δυνατόν νά ἀνασυγκροτηθοῦν οἱ δυνάμεις τοῦ σοσιαλισμοῦ στὸν τόπο μας.

Πάλι λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀρχή; "Ὅχι ἀκριβῶς.

"Υπάρχει ὁ πολῦτιμος σύμβουλος τῆς πικρῆς πείρας: ὑπάρχουν ἀκόμη οἱ ἄριστεροί τῆς ἀνανέωσης, κομμουνιστές καί μὴ. "Αν ἡ πασοκική ἐκδοχὴ τοῦ «σοσιαλιστικοῦ» μετασχηματισμοῦ, χρεοκοπώντας, δίνει τὴν δυνατότητα στή Δεξιά νά ξεπεράσει τὴν κρίση τῆς ἄλλο τόσο δημιουργεῖ τὴν ὑποχρέωση στοὺς κομμουνιστές νά σταθοῦν δυναμικά μέσα στίς συνθήκες λαϊκῆς διαθεσιμότητας πού τώρα δημιουργοῦνται. Ποιὸν ἄλλο λόγο ὑπαρξῆς ἔχουν οἱ ἄριστεροί τῆς ἀνανέωσης ἂν δέν ξαναποῦν ἀνανεωμένο τό λόγο τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἂν δέν δείξουν μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀπέραντη μικρότητα τὴ μεγαλοσύνη τῆς ἐπικαιρότητάς τους;

"Αγγελος Ἐλεφάντης

Φορέας ή φορεϊο;

‘Η «μεγάλη προοπτική» του νέου φορέα της ‘Αριστεράς έλκυσε έπιτέλους αυτή τή φορά τίς πλατιές λαϊκές μάζες των ‘Αθηνών σέ ποσοστό -0,5% σέ σχέση μέ τίς βουλευτικές του ‘85. ‘Ο πολιτικός λόγος του κόμματος τής ανανέωσης εξακολούθησε νά κινείται στά νέφη τής ύψηλης πολιτικής, νά μοιράζει «προειδοποιήσεις». ‘Ολα ίδια και χειρότερα. Και χωρίς, ή σχεδόν χωρίς, ΚΚΕ ‘Εσωτερικού.

Σάββατο 11 του μηνός, παραμονή των δημοτικών εκλογών. Η *Αυγή* δημοσιεύει την τελευταία ανακοίνωση του Γραφείου Τύπου της Κεντρικής Έπιτροπής του ΚΚΕ έσωτερικού. ‘Ακούστε, όσοι δέν έτυχε νά τή δεχτείτε καταπρόσωπο τότε: «‘Από τόν πρώτο γύρο, στίς μεγάλες πόλεις, δέν θά εκλεγεί ΚΑΝΕΙΣ. Είναι ευκαιρία, σ’ αυτόν τόν γύρο, νά επιδοκιμαστεί ή πολιτική του ΚΚΕ έσωτερικού και νά δοθεί ή υποστήριξη για τή μεγάλη προοπτική του νέου κόμματος τής ‘Αριστεράς. Στόν δεύτερο γύρο, όλοι οι πολίτες θά σκεφτούν μέ άλλα κριτήρια».

Τό νόημα των παραπάνω φράσεων, ιδιαίτερα κρίσιμων υποτίθεται καθώς είναι ή τελευταία λέξη του κόμματος τήν παραμονή ακριβώς τής αναμέτρησης (αναμέτρησης ή μήπως προσμέτρησης;), είναι έπιεικώς έπελπιστικό. ‘Η διαπίστωση ότι στόν πρώτο γύρο δέν εκλέγεται κανείς, και τό κανείς μέ κεφαλαία για νά ‘μαστε σίγουροι, δέν άπευθύνεται ούτε σέ δεξιούς ούτε σέ κεντρώους τούς όποιους θά ήθελε τάχα νά προσελκύσει. Διότι, προφανέστατα, δέν είναι από δαύτους πού ή άμέσως έπόμενη φράση ζητάει νά υποστηρίζουν «τή μεγάλη προοπτική» του νέου κόμματος τής ‘Αριστεράς (ή μπάς και τελικά από αυτούς τό ζητάει; ‘Εδώ πού φτάσαμε όλα είναι πλέον πιθανά). ‘Η διαπίστωση άπευθύνεται λοιπόν σέ άριστερους. Και τούς λέει τά εξής:

‘Αφού τό μεγάλο ζήτημα, τό μείζον, τό ποιός δηλαδή θά νικήσει τελικά, ό Μπέης ή ό ‘Εβερτ, δέν θά λυθεί σέ αυτόν τόν γύρο· άφού λοιπόν έχουμε, ευτυχώς, τά περιθώρια νά μήν άσχοληθούμε αυτήν τήν Κυριακή μέ τήν ύψηλη πολιτική ένώπιον τής όποίας πάσα στενόκαρδη ψιλή

πολιτική παυσάτω· άφού έχουμε τήν πολυτέλεια νά άφήσουμε τήν Πολιτική για τήν άλλη βδομάδα· άφού σήμερα έχουμε ρεπό ως «πολίτες» — έ, λοιπόν, είναι ευκαιρία (ναί, επί λέξει: είναι ευκαιρία!) νά ψηφίσουμε ως άριστεροί. Ευχαριστώντας βέβαια και τό νομοθέτη πού δέν άφησε τούς δημάρχους νά εκλέγονται μέ σχετική πλειοψηφία από τόν πρώτο γύρο γιατί τότε άλλοι φυσικά θά μάς καλούσε τό καθήκον, δέν θά ‘χαμε δηλαδή τήν έν λόγω ευκαιρία και άντε νά τήν ξαναβρούμε. Σέ αυτό τό διάλειμμα λοιπόν θά ψηφίσουμε κι έμείς τήν «ιδιαιτερότητά» μας. Διότι είναι αυταπόδεικτο — όποιον νά ρωτήσετε στό δρόμο θά σάς τό πεί— ότι «στόν δεύτερο γύρο όλοι οι πολίτες θά σκεφτούν μέ άλλα κριτήρια». ‘Ολοι, κύριοι, μηδενός έξαιρουμένου, ούτε εκείνων πού θά ‘χαν τή σεχταριστική, πολωτική και άριστεριστική άπαιτήση νά ψηφίσουν μέ τά ίδια κριτήρια. Διότι, βεβαίως, τή μιά Κυριακή παίζουμε, τά κεφάλια έξω· τήν έπομένη τά πράγματα σοβαρεύουν, τό λέει κι ό νόμος, εκλέγουμε έπίσημες άρχές, παίζεται ή ίδια ή έξουσία. Τά κεφάλια μέσα.

Τό άνώτατο όργανο του ΚΚΕ έσωτερικού, σέ πλήρη έξαρση του καθοδηγητικού του ρόλου, δράττεται λοιπόν του ρεπό από τήν Πολιτική για νά ζητήσει νά υποστηριχτεί ό νέος φορέας, για νά ζητήσει δηλαδή νά «επιδοκιμαστεί ή πολιτική του ΚΚΕ έσωτερικού». ‘Η παραπάνω πολιτική. ‘Η άστική πολιτική.

‘Η αντίληψη του ΚΚΕ έσωτερικού περί πολιτικής

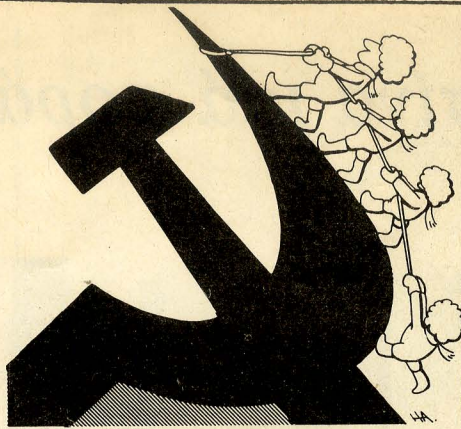
Προσέχω πολύ τά λόγια μου. Γι’ αυτό και

δέν αναφέρομαι στή σχεδόν βέβαιη άπόφαση για έμμεση ή άμεση υποστήριξη του Μπέη (πού άκόμα πάντως δέν έχει ληφθεί)· αυτή από μόνη της δέν θά ‘ταν ντέ και καλά άστική πολιτική, είναι «άπλως» δεξιά πολιτική. ‘Αστική πολιτική, μέ τήν πλήρη έννοια τής λέξης, είναι άκριβώς τό πνεύμα τής ανακοίνωσης του ΚΚΕ έσωτερικού: ή βαθιά πεποίθηση, πού μάλιστα ανακοινώνεται και «καθοδηγητικά» στόν άριστερό κόσμο, ότι πολιτική για τήν άριστερά θά πεί — πρίν άπ’ όλα τ’ άλλα— άποδοχή, άυτονόητη συμμετοχή στίς δουλειές τής άστικής πολιτικής ζωής, έμπρακτη άναγνώριση ότι τό δυιστο πρόβλημα είναι για τήν άριστερά τό πρόβλημα τής έξουσίας: τής έξουσίας όμως των άλλων, όχι τής δικής της. Καταβύθιση έπομένως, άπορρόφηση στό παιχνίδι τής έξουσίας έτσι όπως τό θέτουν και τό όρίζουν άλλοι, εκείνοι πού εκ περιτροπής άλλα και ταυτοχρόνως τήν άσκοδν, έγκατάλειψη άρα κάθε άμυδρής δυνατότητας νά θέσει ή άριστερά τό ζήτημα μέ τούς δικούς της όρους. Και επειδή δέν έχω βέβαια καμιά πληροφορία ότι ή κατάληψη τής έξουσίας από τήν άριστερά επίκειται, έννοω πολύ άπλά τήν άσκηση πολιτικής από τή σκοπιά τής διεκδίκησης τής έξουσίας, πολιτικής δηλαδή όχι μόνο μέ ιστορία άλλα και μέ ιστορική προοπτική. Κομμουνιστική πολιτική τήν όνομάζω έγώ, πείτε την έσεις άριστερή.

Και έδώ τό καθοριστικό δέν είναι τελικά, όσο παράδοξο και άν φαίνεται κάτι τέτοιο, τό «πρόγραμμα», οι «θέσεις». Τό καθοριστικό είναι ή όπτική άπέναντι στην κοινωνία, ή ιεράρχηση των ζητημάτων, τά μέσα άσκησης αυτής τής πολιτικής, τό ύψος της, ό στόχος της: και στό-

χος τελικά δέν είναι π.χ. εκείνη ή ή άλλη ανάπτυξη, είναι ή χειραφέτηση τών μαζών από τήν άστική πολιτική και τά φαντάσματα της. Γιατί άλλως οί «στόχου» μένουν έρμαια στή δίνη τών εξελίξεων. Γι' αυτό και όταν προέκυψε τό ΠΑΣΟΚ μέ «στόχους» πού του ΚΚΕ έσωτερικού του φαίνονταν καλούτσικοι — και νά οί αυτοδιαχειρίσεις και νά οί σοσιαλισμοί και δώσ' του οί δημοκρατίες —, τό ΚΚΕ έσωτερικού τάχθηκε ανεπιφύλακτα μαζί του, έστω κι αν τό ΠΑΣΟΚ όχι μόνο δέν βοήθησε βέβαια τίς μάζες νά χειραφετηθούν αλλά τίς υποδούλωνε όλο και σκληρότερα στά δεσμιά της πολιτικής άφασίας, έκοβε τά πόδια του όποιου τους ριζοσπαστισμού, βγάζοντας ό,τι χειρότερο είχαν μέσα τους και άναδεικνύοντας σέ πρότυπο ό,τι χειρότερο κυκλοφορεί στόν τόπο μας. Καί αυτό τράβηξε χρόνια μέχρι πού όλοι, ως τόν τελευταίο, τό κατάλαβαν. Καί τότε, μετά, πάντοτε και μέ άταλάντευτη συνέπεια μετά, άρχισε κάπως νά τό σκέφτεται τό ζήτημα και τό πρωτοπόρο κόμμα της κομμουνιστικής άνανέωσης και ό Λεωνίδας Κύρκος δέν άντεξε. Πήρε βαθιά άνάσα και κατήγγειλε: «Τό ΠΑΣΟΚ πατάει σέ δύο βάρκες...». Καί ή πλάκα είναι ότι εξακολουθεί ακόμα νά πατάει: «Όσοι θέλουν νά άποδοκιμάσουν τήν πολιτική της μονόπλευρης λιτότητας του ΠΑΣΟΚ, άς ρίξουν τίς ψήφους του Μπέη στόν πρώτο γύρο, ψηφίζοντας Φιλίνη» (Λεωνίδας Κύρκος στήν 'Ομόνοια, 7 'Οκτωβρίου). Στόν πρώτο γύρο — στόν δεύτερο νά ξαναγυρίσουν πάραυτα από κει πού μάς ήρθαν, έμεις δέν τους θέλουμε. Τί νά τους κάνουμε άλλωστε; 'Η Πολιτική, δυστυχώς, είναι για τους ισχυρούς. (Τήν ίδια φράση επανέλαβε ό Λεωνίδας Κύρκος και για τόν 'Εβερτ, παραλείποντας όμως τά περί πρώτου γύρου. Αυτούς τους θέλουμε γενικώς και για τά καλά. Νομίζω ότι ή ψύχωση της κυρκικής πολιτικής μέ τους δεξιούς πατριώτες εξηγείται ως εξής: αν τραβήξουμε ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ, τότε αυτό θά άποδυναμωθεί και ή δεξιά ά μάς έρθει στήν έξουσία. Πόσο πίο ώραία θά 'ταν νά τραβήξω άπευθείας δεξιούς ώστε και έμεις νά δυναμώσουμε και ή δεξιά νά μήν παίρνει τήν κυβέρνηση...).

'Αποδοχή της πολιτικής τών εφημερίδων, του κοινοβουλίου, του μπαλκονιού, του κοινού νου, της ένοχής, της ανάγκης και της υποχρέωσης σημαίνει, σέ τελική άνάλυση, ότι τό ΚΚΕ έσωτερικού δέν διέθετε σχεδόν ποτέ αυτό για τό όποιο ακριβώς σεμνυόταν: τήν άυτονομία του. 'Οχι τήν «ευκόλη» άυτονομία άπέναντι σέ ξένα καθοδηγητικά κέντρα, συζητήσιμη και αυτή — τήν άυτονομία άπέναντι στις άστικές πολιτικές δυνάμεις και τήν έξουσία τους. Ποτέ του δέν τόλμησε, από φόβο μήπως πάψει νά είναι άνεκτό και άποδεκτό, μήπως ξεπεράσει τά όρια του «ζιζάνιου», μήπως πρωτοπορήσει. 'Από φόβο μήπως τάχα «άπομονωθεί», μήπως χαλάσει τήν εικόνα της «κοσμιότητάς» του, μήπως ή παρουσία και ή δράση του ξεπεράσουν τά όρια της «προειδοποίησης» πρός πάσα κατεύθυνση. Γι' αυτό και όλη ή πολιτική του ήταν ένα άπελπισμένο και άπελπιστικό μετά: ποτέ δέν έφταξε γεγονότα, καταστάσεις (και οί ποδηλατοδρομίες ή οί λαμπαδηφορίες δέν είναι τέτοια), πάντα τά άποδέχτηκε (του

επιβλήθηκαν, σωστότερα) μέ οικτρή καθυστέρηση ως κοινούς τόπους και ενώ όλοι οί άλλοι καταλάβαιναν βέβαια πού παιζόταν τό παιχνίδι και επενέβαιναν. Χρόνια όλόκληρα π.χ. μέχρι νά δεήσει νά καταλάβει τό ΚΚΕ έσωτερικού ότι ή χούντα έχει πιά πέσει (ένω οί άλλοι μάντρωναν τόν κόσμο, καλό κόσμο) — χρόνια μέχρι νά ψελλίσει ότι τό ΠΑΣΟΚ δέν είναι ιδιαιτέρως άριστερό κόμμα (ένω πλιά τό ΚΚΕ έξαγόραζε τά μορατόρια μέ θορυβώδες τρίξιμο τών ψευτικων και τών αληθινών δοντιών του). Καί σήμερα πάλι, πού πολύς άριστερός κόσμος δέν θέλει και δέν πρόκειται νά ψηφίσει Μπέη μέ τίποτα, τό ΚΚΕ έσωτερικού όχι μόνο δέν όργάνωσε αυτή τή χειραφέτηση αλλά έκανε ό,τι μπορεί νά τήν πνίξει.

'Ολα αυτά και πολλά άλλα αντίστοιχα έχουν έπισημανθεί ως λάθη από πολλές πλευρές. Μόνο πού πρόκειται για δομικά λάθη, για τίς έγγενεις μορφές πολιτικής του ύπαρξης, τελικά για φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά του ΚΚΕ έσωτερικού — εκείνα ακριβώς πού τό έχουν καθηλώσει στήν άνυπαρξία και τους άριστερούς στήν άπόγνωση. Χωρίς τέτοια «λάθη» τό ΚΚΕ έσωτερικού θά ήταν έντελώς άλλο κόμμα — όχι καλύτερο, άλλο. Τά παραπάνω βέβαια άφορούν τήν πολιτική πού άσκει και άποπνέει τό ΚΚΕ έσωτερικού και δέν άναιρούν τή συνθετότητα του κόμματος της άνανεωτικής άριστεράς ούτε και τους λόγους για τους όποιους τόσοι τόσα χρόνια τό ψηφίζαμε. Καί εκείνοι άλλωστε πού, ως μέλη του, άντιστέκονταν και άντιστέκονται σέ μία τέτοια πολιτική ύπαρξη, συμερίζονται, πιστεύουμε, μία τέτοια κριτική. Γι' αυτό και οί περισσότεροι πήραν κατά καιρούς, κυριολεκτικά διωγμένοι, τών όμματιών τους. 'Η πορεία του ΚΚΕ έσωτερικού είναι σπαρμένη μέ πτώματα. 'Η λέξη μοιάζει βάρβαρη. Ρωτήστε όμως τους ανθρώπους.

Μπροστά στόν φορέα

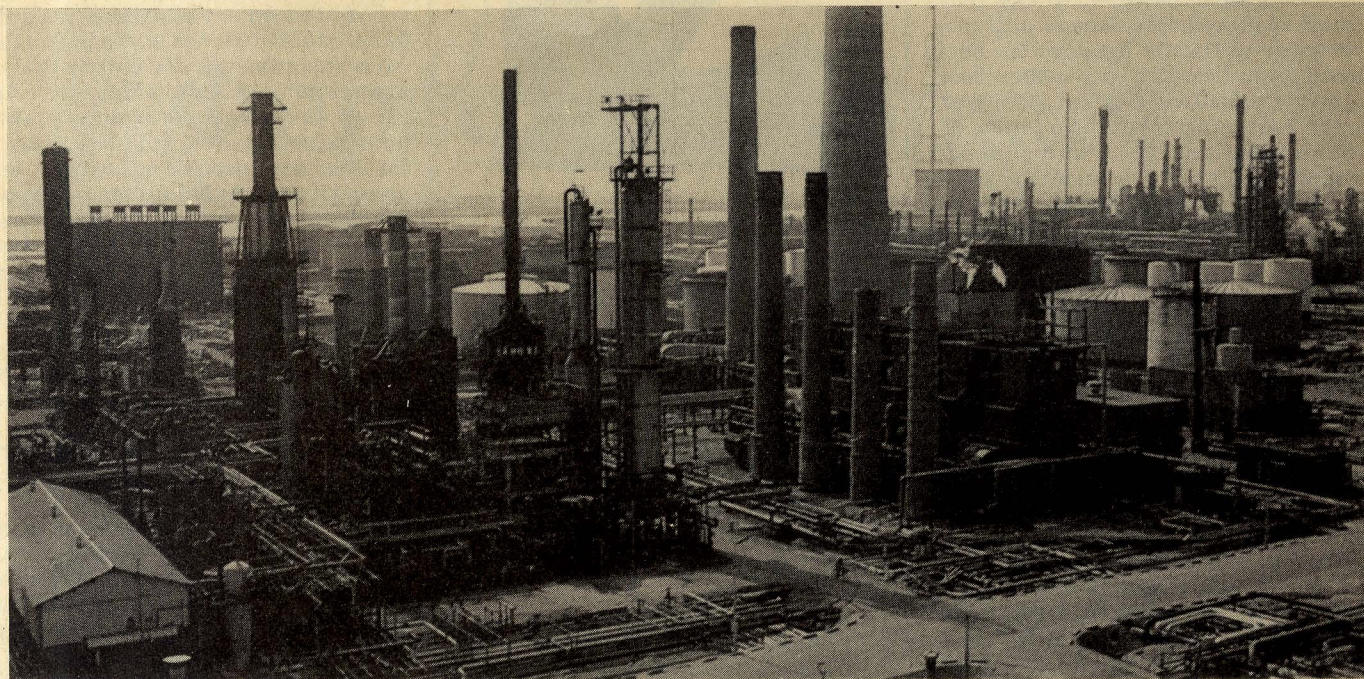
Πολλοί είμαστε πού ξέρουμε ότι ή άπόφαση για τή μετεξέλιξη του ΚΚΕ έσωτερικού δέν άποτελεί παρά τό νόμιμο έπισφράγισμα αυτής της πορείας, αυτής της σχέσης μέ τήν πολιτική, τό άποκορύφωμα μιας πολιτικής χωρίς ύποκείμενο. Τό ξέρουν και πολλοί, οί κυριότεροι, όπαδοί του νέου φορέα — και τό θέλουν. Κάποιοι άλλοι όπαδοί του νέου φορέα όμως δέν είναι ευχαριστημένοι, δέν ήθελαν τήν άποκομμουνιστικοποίηση ως άλλοθι τελικά για τήν κακομοιρία και τή μιζέρια, τήν άποτελμάτωση και τή διάλυση. 'Ισως νά επένδυσαν στήν περιβόητη δυναμική πού ή μετεξέλιξη του ΚΚΕ έσωτερικού τάχα θά πυροδοτούσε, οί ειδήμονες άλλωστε μάς είχαν τριβελίσει τά μυαλά. Σήμερα πιά όλοι ξέρουμε, ακόμα και οί πίο φαντασιόπληκτοι άνάμεσά μας, ότι ή δυναμική αυτή άπλούστατα δέν ύπάρχει. 'Ενώ όμως εξακολουθεί νά ύπάρχει, προς τό παρόν τουλάχιστον, ή ίδια έπιμονη ψηφός. Ψήφος στό ΚΚΕ έσωτερικού, όχι στόν φορέα.

Στους μήνες πού κύλησαν από τό συνέδριο δέν έχει συμβεί τίποτα. 'Απολύτως τίποτα. Ούτε ένας άνθρώπος, έτσι για δείγμα, δέν εμφανίστηκε κάπου νά πει: γιαά σας, ήρθα γιατί μέ πείσατε. 'Απλώς κάποιοι έλάχιστοι άριστεροί, ενεργοί και ούτως ή άλλως ψηφοφόροι του ΚΚΕ έσωτερικού, άπέκτησαν ίσως μία κάπως πίο στενή σχέση (για πόσο;) μαζί του. Τό τίμημα είναι άβάσταχτα βαρύ, γιατί φυσικά δέν είναι σωστό ότι δέν συνέβη τίποτα: ή «άναβάθμιση» αίμοραγεί, κόσμος πολύς κουράστηκε, άποτραβήχτηκε, χαλάρωσε, μαράζωσε, βλαστήμησε, τά βρόντηξε. 'Από όργανωμένο μέλος έγινε μόλις και μετά βίας ψηφοφόρος. Κριό ό αριθμός τών ψηφοφόρων έμεινε προχθές ίδιος. Καί τό ΠΑΣΟΚ φυλλορροεί γι' άλλου. Καί εγώ ψήφισα προχθές μέ τά χίλια ζόρια Φιλίνη για έναν και μόνο λόγο, για νά μη λείπω από τή σουμά τήν Κυριακή τό βράδυ πού θά μετράγαμε κεφάλια. 'Αλλά δέν ήξερα πιά ποιο κόμμα ψήφισα, δέν ήξερα αν ψηφισα καν κάποιο κόμμα. Μέχρι τότε;

'Εκείνοι πού αποφάσισαν νά άποψηλώσουν, νά διαλύσουν τό ΚΚΕ έσωτερικού δέν τό 'χουν μετανιώσει, τίποτα δέν τό δείχνει. Μεθαύριο μάλιστα θά βάλουν μπροστά, άφου βέβαια δώσουν πρώτα τό άντιδεξιό ψηφαλάκι τους στόν 'Αντρέα, και τίς Πολιτικές 'Οργανωτικές 'Επιτροπές, τίς περιβόητες ΠΟΕ, και θά μάς καλέσουν όλους ώστε να πάμε δημοκρατικά στό συνέδριο. 'Ας τίς βάλουν. 'Εκείνοι όμως πού δέν θέλησαν τή διάλυση του ΚΚΕ έσωτερικού (άλλά και εκείνοι πού άλλως ήσως τήν όνειρευτήκαν) τί θά κάνουν; Θά αυτοκαταργηθούν, θά συνεργούν στήν καθημερινή καταστροφή του μόνου πραγματικού όργανωμένου δυναμικού, και μάλιστα μέ στόχο τήν ίδια άπαράλλαχτη πολιτική πού θά άσκειται άπό τους ίδιους ανθρώπους, μέ τόν ίδιον τρόπο, για λογαριασμό όλο και λιγότερων; Θά έπιμεινουν ότι πρέπει όλοι να εξακολουθήσουμε ντε και καλά να συστεγαζόμαστε μέχρις ότου ούτε στέγη θά 'χει μείνει ούτε άνθρωποι να στεγαστούν; Μέχρις ότου ό φορέας γίνει φορείο;

Γιώργος Καρράς

Στήν Έλευσίνα μιά φορά (ὄχι δεύτερη)

“Όταν ένα περιοδικό κλείνει, ή θά πρέπει να ρίξουνε μαύρο δάκρυ αὐτοί που κάπου τούς ἀφορούσε, κάπου τούς ἐπέτρεπε νά ἐκφραστούν, κάπου τό ἐνιωσαν δικό τους, ή θά πρέπει, γυρίζοντας σελίδα κι ἀποφασίζοντας ὅτι τώρα πιά ή ἐκφραση θά εἶναι μηνιαία, νά διαλέξουν κάτι εὐτράπελο γιά φινάλε, ἔτσι πού, βρέ ἀδερφέ, ἐκείνοι πού θά ἀγοράσουν τόν... λούκουμο νά ρίξουν καί κανένα (ἔστω βεβιασμένο) χαμόγελο.

Εἰς ἀναζήτησιν ἐπομένως τοῦ κατάλληλου γιά τήν περίπτωση τοῦ τέως Δεκαπενθήμερου Πολίτη, ἐγγνωμονοῦσα τό ἀλαλούμ τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν πού, ἐξαιρετικά ἀπλόχερα ἐτοῦτή τή φορά, παραχωροῦσε πεδίο δράσης. Ἡλιόλουστη Κυριακή, καί μετά ἀπό κάποιους οὐσιαστικούς δισταγμούς, διανθισμένους μέ τή νωχέλια τῆς ἀφύσικης ζέστης, ἀποφάσισα νά καταφορίσω ξανά κατά τή γενέτειρα Ἐλευσίνα, νά κυκλοφορήσω στό ἐκλογικό παζάρι, νά δῶ καί κάποιους συγγενεῖς ἐναπομείναντες, νά πιῶ τά οὐζάκια μου καί κάποια στιγμή νά ρίξω καί τό ψηφοδέλτιο στήν κάλη, μιά καί — πού ξέρεις;— ἕνα ταξίδι στό ἐξωτερικό εἶναι πάντα στά πιθανά, καί δέν τό ἀντέχω στά καλά καθούμενα, ἐπειδή «ἀδιαφόρησα γιά τό θεσμό τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης» (!), νά μοῦ

τό ἀπαγορεύουν.

Πληροφορημένη ἀκριβέστατα γιά τούς συνδυασμούς καί ἐξοπλισμένη ἐπαρκῶς γιά νά ἀντιμετωπίσω τίς πολὺπλευρες ἀντιδράσεις, ἐπαναλάμβανα σιωπηρά τά ἐπιχειρήματα γιά τήν ἐπιλογή μου, ἤγουν ὁ δεξιός γιατρός, ὁ πράσινο πολιτικός μηχανικός καί ὁ νῦν δήμαρχος, δογματικά ἐρυθρός ψυχίατρος, μέ ἀφήνουν παγερά ἀδιάφορη. Κατά συνέπεια δέν ἔχω παρά νά διαλέξω τήν τέταρτη, φιλοεσωτερική οἰκολογική πρόταση, ἔστω κι ἂν ἐμφανίζει πρὸς τό ἐκλογικό σῶμα τήν εἰκόνα τοῦ τρεῖς κι ὁ κοῦκος.

Τά ἔλεγα μόνη μου, τά ἔλεγα καί μέ τή Μαρία πού συμφωνοῦσε (τουλάχιστον σέ γενικές γραμμές), ὥσπου φτάσαμε στήν εἴσοδο τῆς πόλης, ἐλεύθερες κι ὠραίες, ἐτοιμες γιά τά χεῖριστα πού λέει κι ὁ ποιητής.

Τά τεράστια ὑπέρ τοῦ δεξιοῦ ὑποψηφίου πανό κυριαρχοῦσαν στόν ἐναέριο χῶρο τῶν κεντρικῶν δρόμων, ἐνῶ οἱ δεξιές κονκάρδες πού στόλιζαν τό πέτο τῶν ψηφοφόρων, ἰδιαίτερα πολυάριθμες, ἔδιναν ἐντονα τήν αἴσθηση ὅτι ή κατάσταση στήν Ἐλευσίνα πάει υἄλλον νά στρίψει.

Οἱ ἀναπόφευκτοι τυπικοί ἀσπασμοί ἔδιναν χροιά εἰλικρινοῦς καλωσορίσματος στίς πρῶτες

συναντήσεις, τά περί παιδιῶν καί συζύγου νέα ἀμβλυαν τήν δξύτητα τῆς ὥρας, τουλάχιστον μέχρι νά περιστραφεῖ ἡρεμα ή βίαία στό τί θά ψηφίσω, ἐγώ, ή «ἐπισκέπτρια», σ' αὐτή «τήν κρίσιμη γιά τήν πόλη» ἀναμέτρηση.

Στό πρῶτο πηγαδάκι ή ἀτμόσφαιρα ἦταν δεξιά. Ἡ συζήτηση σχετικά πολιτισμένη. Ὑπεροπτική σχεδόν, u' ἐκείνη τήν ὑπερωπία τοῦ ἀναμοιφισβήτητου νικητή, (πού τήν πρόβαλε στό ἔπακρο καί ὁ κ. Ἐβερι ἐν Ἀθήναις).

— Χαμένη ψήφος κορίτσι μου. Μιά χούφτα παιδάκια πού τούς τήν ἔδωσε κατακέφαλα καί τό ῥιξαν στά οἰκολογικά ἀπό τότε πού τούς ἐκλείσαν τό μπάρ. Ἄ, ναί! Καλά παιδιά, συμπαθητικά. Ἄλλά ἀνῶριμα...

— Ἐγώ ἤμουνα μέ τόν Λεβέντη, ἀλλά δέν πάει ἄλλο. Τρεῖς τετραετίες ἔργα βιτρίνας κάνει. Ἡ λύση σήμερα εἶναι ὁ Ἄκης. Ἐκτακτο παιδί. Σέ ὄλους λέει καλημέρα, ἐχθρούς δέν ἔχει, μυαλό ἀντίθετα διαθέτει πολύ. Ἡ Ἐλευσίνα τόν ἔχει ἀνάγκη. Σκέψου το καλά. Ἐδῶ δέν ἔχει καμιά σχέση ή ἰδεολογική σου τοποθέτηση. Ἐδῶ χρειάζεται ἕνας ἄνθρωπος πού νά δουλεύει (σκέφτηκα ἄθελά μου τόν Μπέη πού στραβώθηκε ἀπό τή δουλειά).

— Καί ὁ Λεβέντης δέν δούλευε; ρώτησα μέ ἀξιοπρόσεκτη σεμνότητα.

— 'Ο Μιχάλης (ή οικειότητα έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στο συλλογισμό) είναι φίλος μου. Καλό παιδί. 'Αλλά παρασύρεται ό άνθρωπος από τούς ίνστρούκτορες του κόμματος και καταντάει φερέφωνο απόψεων που δέν έχουν καμιά σχέση με τό καλό της πόλης μας.

Τά 'χασα πρώτα με την άνεση που έχουν τώρα πιά οι δεξιοί να χρησιμοποιούν την

παλαιοκομμουνιστική όρολογία.

"Υστερα, φαντάστηκα τον Λεβέντη να προσπαθει να εγκαθιδρύσει δικτατορία του προλεταριάτου στην 'Ελευσίνα και κινδύνευσα να γελάσω δυνατά, πράγμα που θα αφαιρούσε από τό άτομό μου οποιαδήποτε σοβαρότητα.

Διασώθηκα εγκαίρα και ρώτησα, δίκην δικηγόρου του διαβόλου:

— Καλά, τίποτα δέν έκανε τελικά; Και τό νοσοκομείο; Οι δρόμοι; Οι πλατείες; 'Ο άγώνας για τή ρύπανση;

'Η άπάντηση ήταν πως τό νοσοκομείο ήταν απόφαση της χούντας, οι δρόμοι πλημμυρίζουν, οι πλατείες είναι άθλιες κι όσο για τή ρύπανση ό καθένας τό ίδιο θα 'κανε. Κάτι τρέχει στα γύφτικα δηλαδή.

'Ο έπίλογος της πρώτης, άφ' ύψηλου συζήτησης ήταν κάποιο συμπερασματικό κήρυγμα, να επανέλθω στους κόλπους της λογικής και της σωφροσύνης.

— Μήν παρασύρεσαι βρέ παιδί μου κι εσύ από τή ρομαντική σου ιδεολογία. 'Εντάξει. 'Ο Λεωνίδα είναι συμπαθέστατος. 'Αλλά σήμερα ψηφίζουμε για τήν 'Ελευσίνα. Λές και εγώ τούς είχα πει ότι ψηφίζουμε για τον Λεωνίδα!... Τό δεύτερο πηγαδάκι έλαβε χώρα σε καταπράσινο κήπο κάτω από πυλωτή, με καταπράσινους συνομιλητές, οι όποιοι, διαπιστώνοντας ταχύτητα ότι και αυτή τή φορά δέν θα ριζώ πράσινο ψηφοδέλτιο, μετατράπηκαν έντός δευτερολέπτων σε ταύρους αινομένους. Κόκκινη γάρ φιγούρα εμπρός τους.

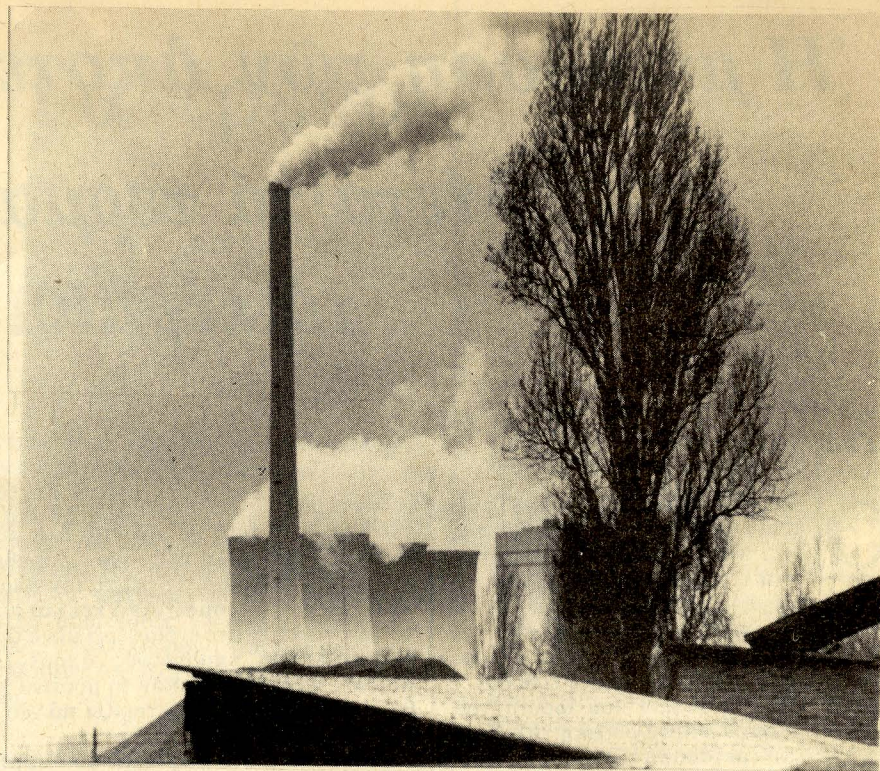
'Η Μαρία προσπαθούσε με νοήματα και επιστρατεύοντας τήν επαγγελματική της αθθεντία να πείσει ότι ήταν άνώφελη ή συζήτηση υέ άτομα καταληφθέντα από ύστερία.

— Νά τά πάρεις από έδω τά έκλογικά σου δικαιώματα.

— 'Εσύ δέν ξέρεις τί μās έκανε αυτός. ('Ο Λεβέντης, με τον όποιο, με ταύτισαν αθωρεί και παραχρήμα).

— 'Αν μπορούσε ποτέ ό θεϊός σου ό Βασίλης να φανταστεί αυτό σου τό κατόντημα...

— Μιά ζωή, έχεις διαλέξει να

παίζεις τό παιχνίδι της δεξιάς.

— 'Εσείς δέ θέλετε παιδί μου σοσιαλισμό και έλευθερία. Σιβηρία σās χρειάζεται.

— Τολμάς και εσύ να λές πως τό ΠΑΣΟΚ δέν είναι άριστερό κόμμα...

'Εγώ δέν είπα τίποτα. Γιατί ήταν άδύνατο μ' αυτό τό παρανοϊκό παραλήρημα να άρθρώσω λέξη. Γιατί ήταν άδύνατο να πω ότι, βρέ αδερφέ, εγώ δέν διακατέχομαι από κανένα σύνδρομο πανικού μπροστά στην άπώλεια της έξουσίας. Και πως τό μόνο που διεκδικώ είναι να υιλάω έλεύθερα και να ψηφίζω έλεύθερα. Χωρίς παγίδες και ύποτιμητικά διλήμματα.

Τίποτα όμως. Τά όπλοπολυβόλα συνέχισαν να ήχουν έκκωφαντικά. 'Από τήν πρώτη Κυριακή περάσαμε στη δεύτερη, στην άγωνία τους να διαπιστώσουν προς τά που θα γίνει ή μεταφορά των ψήφων αυτών των φολκλόρ τύπων σάν κι έμένα, που έχουν τήν ιδιάζουσα θρασύτητα να άφικνούνται έξ 'Αθηνών και να... αλλοιώνουν τά άποτελέσματα της σοσιαλιστικής 'Ελευσίνας, άλλοτε προς τά σοβιετόφιλα μοντέλα κι άλλοτε προς σχήματα της επάρατης δεξιάς.

Προσπάθησα να άμβλύνω τήν κατάσταση γιατί φοβήθηκα πιθανό έγκεφαλικό έπεισόδιο της 'Αντιγόνης. 'Ερωτήσεις τραλαλά και τσίου τσίου δηλαδή, για τον άνιψιό της, τήν άδελφή της και τά τοιαύτα. 'Οχι πως ή προσπάθεια έφερε μεγάλο άποτέλεσμα. 'Απλως, ή κάποια τεχνητή άνακωχή μου έδωσε

τή δυνατότητα να ίκανοποιήσω τελικά, λίγο πριν μπω στο έκλογικό τμήμα, τή μαζοχιστική μου περιέργεια. Και να ρωτήσω, στην περίπτωση που ή άναμέτρηση της δεύτερης Κυριακής γίνει άνάμεσα στον ύποψήφιο του ΚΚΕ και στον... επάρατο δεξιό, ποιά θα είναι ή στάση του... άριστερου ΠΑΣΟΚ. 'Η άπάντηση με άφησε άναυδη.

— Τόν 'Ακη φυσικά θα ψηφίσουμε. Είναι έκτακτο παιδί. 'Ο επάρατος!

Τό σενάριο αυτό, σήμερα, μετά τήν ανακοίνωση των άποτελεσμάτων, δέν ισχύει. Γιατί ό ύποψήφιος του ΚΚΕ για μία ψήφο δέν πέρασε στον β' γύρο. 'Ετσι τήν άλλη Κυριακή οι πράσινοι και οι γαλάζιοι, θα άγωνιστούν να βγάλουν τον δικό τους ύποψήφιο, άρχοντα της σκοτεινής 'Ελευσίνας.

Κάποιοι θα βοηθήσουν από έδω, κάποιοι θα κλίνουν προς τά εκεί. Και κάποιοι άλλοι, όπως εγώ, θ' άποφασίσουν να μήν παγιδευτούν σε κανένα δίλημμα.

Και θα ριζουν λευκό ψηφοδέλτιο. Μεγάλη ευθύνη; Πιθανότητα. 'Ετσι κι άλλιως, τό κούμπι θα πρέπει πιά να γίνει στα βαθιά.

Καλύτερα όμως στα βαθιά κι ό σώζων έαυτό σωθήτω, παρά έτουτό τό περπάτημα στην παραλία του «καθήκοντος», τό όποιο καλούνται να υιοθετήσουν για μία άκόμη φορά οι άριστεροί, οι κομμουνιστές, με τήν προτροπή μάλιστα: «Μπειτε, ρηχά είναι ρε»!

Βάσω Κιζήλου

Ἡ μετάδοση τῶν ἀποτελεσμάτων:

Μετά τὰ τερματικά, τό τέρμα..

Οταν παρακολουθεῖς τὰ ἐλληνικά προγράμματα τῆς τηλεόρασής μας, εἴτε αὐτά εἶναι εἰδησιογραφικά εἴτε μουσικά εἴτε ἀθλητικά εἴτε παιχνίδια, ἔχεις τὴν ἐντύπωση πὼς σέ ἀντιμετωπίζουν σάν καθυστερημένο νήπιο. Ὑποκριτική εὐγένεια, γλυκερός προστατευτισμός, ἀναμφισβήτητη ἐξουσία.

Αὐτὴ ἦταν ἡ στάση τοῦ ἰδρυτῆ τοῦ γιομπαζολισμού στὴν ἐλληνικὴ τηλεόραση, κατὰ τὴν μετάδοση τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς. Στὴ θέση τοῦ ἐπαγγελματισμοῦ, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς σοβαρότητας, ὁ παρουσιαστής μὲ τοὺς προϊσταμένους του δημιούργησαν καὶ ἄφησαν νὰ πλανιέται ἀσυγκράτητο ἕνα σύννεφο ἀπροσμέτρητης βλακειάς.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, γιὰ νὰ μᾶς προετοιμάσουν, γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε ἐξοπλισμένοι τὰ ἀποτελέσματα, μᾶς ἔμαθαν, μ' ἕνα γυμνασιακοῦ ἐπίπεδου πόνημα, τί σημαίνει τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, τί εἶναι οἱ δημοτικὲς ἐκλογές, κάθε πότε γίνονται, ποιοὶ ἦταν οἱ δήμαρχοι τῆς Ἀθήνας, τί ἔγινε στὴν Ἐλευθέρῃ Ἑλλάδα. Ὅπως στὶς σχολικὲς γιορτές γιὰ τὰ παιδιάκια, ὅπου ὁ συμμαθητὴς μας ἀναλαμβάνει νὰ ψάξει στὴν ἐγκυκλοπαίδεια, νὰ βρεῖ πληροφορίες καὶ νὰ μᾶς μιλήσει γιὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες.

Ὑστερα ἀνέλαβε ἡ ἐξουσία. Ἡ αὐστηρή, ἀλλὰ γιὰ τὸ χατίρι μας σήμερα (ἀφοῦ κάναμε τὸ καθῆκον μας, ψηφίσαμε καὶ εἶναι ἡ γιορτὴ τῆς δημοκρατίας) ἐπιεικὴς καὶ γλυκομίλητη σάν τὸ λυκο τῆς Κοκκινωσκουφίτσας, πλὴν ὅμως καὶ μικρονοϊκὴ δασκάλα, δηλαδή ὁ κ. Γιομπαζολιάς.

Αὐτὸς καὶ οἱ προϊστάμενοί του ἔφτιαξαν μιά ἐκπομπὴ ἀποθέωση τοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ, τῆς ἀνικανότητος, τῆς περιφρόνησης καὶ τῆς ὑποτίμησης τῶν τηλεθεατῶν.

Αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιάζουν ἀπευθείας σὸ κοινὸ —ἀν ὑπῆρχε ἐπαγγελματισμὸς καὶ εὐθύνη καὶ ἔλειπε ὁ κομπασμός γιὰ τὸ στοιχειωδέστερο— ἐπισείονταν ἐκφοβιστικά πρὸς γνώση καὶ συμμόρφωση, μὲ ἐπεξηγήσεις, σχόλια καὶ φλυαρίες. Πόσο δύσκολο ἦταν νὰ κάνομε αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο, τί καλοὺς καὶ ἐγχρωμους πίνακες θὰ ἔχετε στίς ὁθόνες σας, τί πολλοὺς ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστές πού ἔχουμε καὶ σὸ Ζάππειο καὶ σὸ ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν —νά, σὰς βάλαμε καὶ ἕνα ἐδῶ νὰ τὸν βλέπετε, νὰ μὴν ἔχετε ἀντιρρήσεις, αὐτὸς τὰ κάνει ὅλα—, πόσο θὰ κουραστοῦμε ὅλοι μας ἀπόψε!

Λές καὶ μᾶς κάνουν χάρη! Λές καὶ δέν εἶναι ἡ δουλειά τους νὰ γίνονται ὅλα αὐτὰ συνεχῶς καὶ καλύτερα σὸ ὑπόβαθρο, καὶ βέβαια σιωπηρά. Τὸ θεατὴ τὸν νοιάζει τὸ ἄρτιο ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὸ πὼς τὸ πετύχατε ἐνδιαφέρει μόνο ὅταν πρόκειται γιὰ ἐπικίνδυνες ἀποστολές. Μὴ μᾶς πασάρετε λοιπὸν τὴν ρουτίνα πού θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς χαρακτηρίζει γιὰ νέο, ἄξιο θαυμασμοῦ.

Γιὰτί ἐπιπλέον, παρ' ὅλο τὸν κομπασμό σας, τὸ ἀποτέλεσμα κάθε ἄλλο παρά ἄρτιο ἦταν, ἀκόμη καὶ σὸ τεχνικὸ μέρος.

Ὅταν τὰ κόμματα καὶ οἱ δημιουργοὶ πασχίζουν εἰς μάτην ἢ ὑπὸ τὸν πέλεκυ τοῦ χρονομέτρου ἀν ξεπεράσουν τὰ δευτερόλεπτα, νὰ μιλήσουν ἀπ' αὐτὸ τὸ τόσο δυνατό κουτί, πὼς μπορεῖ ὁ κ. Γιομπαζολιάς νὰ φλυαρεῖ ἀκατάπανστα ἀνοητολογῶν; Ἄν ὁ ἴδιος γιὰ νὰ καταλάβει κατὶ χρειάζεται νὰ τὸ λέει πάντα μὲ δικά του λόγια, ἑκατὸ φορές, ἐμεῖς τί φταῖμε;

Τὰ «μηχανήματα τῆς πληροφορικῆς», ὅπως μὲ τόσο μεταφυσικὸ δέος ἀποκάλεσε ὁ παρουσιαστής τὰ ἀπλά τερματικά, μὲ τὰ ὁποῖα παίζουν πλῆον τὰ μικρὰ παιδιάκια, δέν δούλεψαν ἢ μᾶλλον δέν τὰ δούλεψατε καλά. Τί χρειάζοταν ἄραγε, δουλειά ἢ μυαλό γιὰ νὰ πάψετε νὰ μεταδίδετε ἐπανειλημμένα πίνακες τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο μὲ μηδενικά ἀποτελέσματα; Ἡ νὰ μὴ ἐπανερχεστε στὰ τηλεγραφήματα μὲ ὥρα ἀποστολῆς 20:50 ἢ 21:02 στὴ 1 τὸ βράδυ; Ἡ νὰ μὴ μεταδίδετε τοὺς ἴδιους ἀκριβῶς πίνακες τρεῖς καὶ τέσσερις φορές; Δέ βαριέσαι, ποῖός θὰ τὸ προσέξει, θὰ εἶπαν. Ἄς ἀφήσουμε τοὺς παρουσιαστές νὰ διαβάζουν μηχανικά σάν αὐτόματα ὅ,τι περνάει μπροστὰ ἀπ' τὰ μάτια τους. Ἡ ὥρα νὰ περνάει, νὰ τελειώνουμε. Δυστυχῶς ὅμως γιὰ τοὺς ὑπεύθυνους, οἱ τηλεθεατὲς καὶ τὸ πρόσεξαν καὶ ἀγανάκτησαν. Αὐτοὶ (οἱ ὑπεύθυνοί) μὲ σὸ σωρὸ τῆς λεπτομέρειας καὶ τῆς παπαγαλίας δέν τὸ πρόσεξαν ἢ τὸ ἀγνόησαν καὶ δέν πρόκειται νὰ ἐρυθριάσουν.

Κι ἄς μείνουμε σ' αὐτὰ ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸ μέρος, γιὰ νὰ περάσουμε σὸ οὐσιαστικόν. Ἦταν τηλεοπτικὴ, δημοσιογραφικὴ κάλυψη αὕτη;

Δέν ἦταν οὔτε τηλεοπτικὴ οὔτε δημοσιογραφικὴ γιὰτί, λόγω τῆς ἀνικανότητος καὶ τῆς ἀτολογικῆς, οἱ ὑπεύθυνοί δέν ἐκμεταλλεύθηκαν τίς δυνατότητες τοῦ μέσου καὶ δέν ἐνημέρωσαν τὸν πολίτη ὀλόπλευρα γιὰ τὰ γεγονότα. Αὐτὸ

πού τελικά παρήγαγαν θὰ μπορούσε νὰ ἀναπαραχθεῖ φωτογραφικά σὲ κάποιες σελίδες καὶ νὰ μοιραστεῖ ὡς βοηθητικὸ στοιχεῖο στὴν ἀνάλυση τῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ λέω βοηθητικόν, γιὰτί μὲ τὸ στρουθοκαμηλισμὸ τῆς ἢ ἐλληνικῆς τηλεόρασης καὶ τῆ συμμόρφωσής της πρὸς τίς κυβερνητικὲς ντιρεκτίβες κατόρθωσε νὰ μεταδίδει ἐπὶ ὥρες ἀκατανόητα ὀνόματα καὶ ἀριθμούς. Τῆ γελοιοτήτῃ τοῦ «καὶ ἄλλες δημοκρατικὲς δυνάμεις» τὴν ἀντικατέστησε φέτος τὸ σλόγκαν τῆς μὴ πολιτικοποίησης. Γι' αὐτὸ, γιὰ νὰ καταλαβαίνεις ὅ,τι ἀκουγες καὶ διάβαζες στὴν ὁθόνη σου ἔπρεπε νὰ ἔχεις ἀπαραιτήτως δίπλα σου καὶ μιά ἐφημερίδα. Καὶ βέβαια δέν ἀρκοῦσε αὐτὸ γιὰ νὰ συλλάβεις τὴ διάσταση καὶ τὴ σημασία τοῦ πολιτικοῦ γεγονότος. Πού ἦταν οἱ δημοσιογράφοι πού θὰ ἔβγαζαν εἰδήσεις μὲ τίς δηλώσεις τῶν ὑποψηφίων, τίς ἀντιδράσεις τῶν κομμάτων καὶ τῶν ψηφοφόρων, πού ἦταν τὰ ρεπορτάζ στὰ ἐκλογικὰ κέντρα καὶ στοὺς δρόμους, πού ἦταν οἱ ἀναλύσεις καὶ οἱ ἐκτιμήσεις τῶν ἀποτελεσμάτων ἀπὸ δημοσιογράφους καὶ πολιτικὰ πρόσωπα; Ποῖός τὰ ἔκανε ἢ θὰ τὰ κάνει αὐτὰ; Φαίνεται ὅτι γιὰ τίς ΕΡΤ τὰ προσόντα τῶν δημοσιογράφων ἐξαντλοῦνται στὴν ὥραία ἐμφάνιση καὶ τὴν καλὴ φωνή. Ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ βγαίνουν στίς ὁθόνες μας καὶ νὰ διαβάξουν.

Τέλος, ἀφοῦ ὅλα μὲ τὰ ὑπουργεῖα καὶ τοὺς ὑπολογιστές δούλευαν ρολοί, πὼς συνέβαινε νὰ καθυστερεῖ ἀπελπιστικά ἡ μετάδοση τῶν ἀποτελεσμάτων; Δέν στέλνουν γρήγορα τὰ τηλεγραφήματα, μᾶς εἶπαν στὴν ἐκπομπή. Στίς συνοικίες ὅμως καὶ στὰ κόμματα τὰ ἀποτελέσματα τὰ ἤξεραν ἀπὸ νωρίς. Τί ἔκανε ἡ ΕΡΤ; Στὴν καλύτερη περίπτωση, γιὰ νὰ μὴ τῆς ἀποδώσουμε ἄλλη πρόθεση ἢ ὑποταγή, λειτούργησε ὡς φωνὴ τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν. Δέν τῆς ζητήσαμε νὰ κάνει τὰ λεγόμενα exit polls (σφυγμομέτρηση ἔξω ἀπὸ τὰ ἐκλογικὰ τμήματα) πού γίνονται σὸ ἐξωτερικόν, ὥστε νὰ κάνει προβλέψεις γιὰ τὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ προετοιμαστεῖ γιὰ τὴν καλύτερη μετάδοσή τους. Τῆς ζητᾶμε νὰ κυνηγήσει τὴν εἰδηση καὶ νὰ μεριμνήσει μὲ πάθος, εὐθύνη καὶ σοβαρότητα γιὰ τὴν πληρέστερη ἐνημέρωση τῶν πολιτῶν.

Στίς ΕΡΤ μαθαίνουν πού μαθαίνουν, ἂν μαθαίνουν, πάνω μας καὶ στὴν ὑπομονή μας. Ἄς διαμαρτυρόμαστε τουλάχιστον.

Βάσω Κιντή

Τά τρένα πού φύγαν...

ΠΑΣΟΚ και Σοσιαλιστική Διεθνής

«Ο Σοάρες τί είναι; Ο Σοάρες είναι σοσιαλδημοκράτης. Ξεκίνησε σοσιαλιστής. Στην πορεία κατά τά χρόνια της εξορίας του, ή κίνησή του, τό κόμμα του, χρηματοδοτήθηκε από τό γερμανικό κόμμα Βασικά και επίσης από τό Άγγλικό Έργατικό Κόμμα και από άλλα κόμματα σαφώς. Πέρασε σιγά σιγά στό κλίμα της σοσιαλδημοκρατίας».

Η πίο πάνω παράγραφος δέν είναι σημερινή. Πρόκειται για ένα μικρό απόσπασμα από όμιλία του Άνδρέα Παπανδρέου στις 9 Αύγουστου του 1975 πρός μέλη και στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Και παρατίθεται όχι βέβαια για λόγους σκανδαλοθηρικούς αλλά για νά φανεί πώς τό ΠΑΣΟΚ έβλεπε τούς συγγενείς του. Άκόμα πίο συγκεκριμένα: τό απόσπασμα αυτό δέν πρέπει μόνο νά διαβάζεται ως έχει αλλά και νά έρμηνεύεται και νά αναδεικνύεται ή λογική πού τό συνέχει. Ο Σοάρες και ή Σοσιαλιστική Διεθνής, τό γενικό ισοδύναμο της άξιας χρήσης —τό χρήμα— και ό ρεφορμισμός, ό μανιχαϊσμός!

Αυτά συνέβαιναν τότε: γιατί σήμερα τά πάντα φαντάζουν διαφορετικά, δίχως τίποτε νά έχει αλλάξει. Η, μάλλον, κάτι φαίνεται νά αλλάζει. Ο Άνδρέας Παπανδρέου μέ τήν πρόσφατη όμιλία του στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΠΑΣΟΚ πρότεινε τήν είσοδο του κόμματός του στη Σοσιαλιστική Διεθνή.

Ίσως, στό παραπάνω ζεύγμα πού εκθέσαμε, νά νομιμοποιούμαστε νά αντικαταστήσουμε τό όνομα του κυρίου Σοάρες μέ τό όνομα του κυρίου Παπανδρέου. Γιατί όχι;

Χθές ή «επανάσταση»...

Ίσως είναι πολύ δύσκολο και κοπιαστικό νά παρακολουθήσει κανείς τά θεωρητικά και πολιτικά άλματα, τούς τακτικισμούς και τίς «άντιμπεριαλιστικές» πρακτικές του ΠΑΣΟΚ και του άρχηγού του. Τότε πού ό σοσιαλισμός του ΠΑΣΟΚ έδενε άρμονικά μέ τά άραβικά Μπάαθ και άπεπειράτο τά μεσογειακά γιουρούσια για τή συγκρότηση των «Ηνωμένων Πολιτειών της Μεσογείου». Τότε πού άντιμπεριαλισμός σήμαινε αυτόματα τό καμπανάκι για τήν είσοδο στον παράδεισο της αυτοδιαχειριστικής κοινωνίας. Οι περιδιαβάσεις και τά λικνίσματα του ΠΑΣΟΚ στον διεθνή χώρο, ειδικά τήν περίοδο 1975-1978, τό κατέγραφαν άνετα ως πολιτική δύναμη πού άμφισβητούσε, άν-

τιστεκόταν, κατήγγελλε και κάποιες φορές πρότεινε. Οι άντιμπεριαλιστικές του φανφάρες έπιαναν τόπο και τά μάτια του λαού έβλεπαν τό ΠΑΣΟΚ και τόν άρχηγό του ως τόν έθνικό άπελευθερωτή του. Ο Άνδρέας Παπανδρέου μπορούσε τότε άνετα νά καταγγέλλει τούς εύρωκεντρικές άριστερους, —σοσιαλδημοκράτες τούς άποκαλούσε—, τά δράματά τους και πάνω άπ' όλα τήν πολιτική τους σκέψη.

Ο ίδιος είχε έφεύρει, δίχως βέβαια ποτέ νά τήν προσδιορίσει, τή διαλεκτική σχέση άνάμεσα στον άντιμπεριαλισμό και τό σοσιαλισμό, άνάμεσα στα διεθνή μέτωπα και τήν άποτίναξη των έξαρτησιακών δεσμών, στη μητρόπολη και τήν περιφέρεια. Τί κι άν ό νέος αυτός διεθνισμός άφηνε άπ' έξω τίς σχέσεις παραγωγής, τό κράτος και τόν τρόπο άσκησης της πολιτικής. Όλα τούτα ήταν παρεπόμενα, δευτερεύοντα ζητήματα. Μεταξύ μας: όλα τούτα ήταν άνύπαρκτα.

Τά εύρωκομμουνιστικά κόμματα ήταν σοσιαλδημοκρατικά, άντικειμενικά έξω και πέρα άπ' τή θέλησή τους, πράκτορες του μονοπωλιακού κεφαλαίου, στενόμυαλα και εύρωκεντρικά, ένσωματωμένα στον μητροπολιτικό περίγυρο, άνήμπορα νά αναλάβουν τήν όποιαδήποτε άριστη — έθνικοαπελευθερωτική πρωτοβουλία. Δέν μπορούσαν νά άντιληφθούν τήν κινητήρια δύναμη της Ιστορίας, τήν άντίθεση άνάμεσα στις μητροπόλεις του καπιταλισμού και τίς περιφέρειές του. Τελικά δέν κατάφεραν νά άντιληφθούν τόν άνέφικτο και τόν καιροσκοπικό χαρακτήρα των διαβημάτων τους. Για τό SPD, τό Ιταλικό και τό Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα βέβαια δέν γίνονταν λόγος.

Η σιωπή μας πρός άπάντησή τους. Η Σοσιαλιστική Διεθνής ήταν τό άντρο του ίμπεριαλισμού, του οικονομικού ίμπεριαλισμού ειδικότερα, ή άλλη πλευρά του ΝΑΤΟ και της ΕΟΚ. Ήταν τό «περιστέρι» πού χρησιμοποιούσε ό καπιταλισμός και ό πολυεθνικός σαν τό προνομιακό τους όχημα πού πήγαινε παντού. Και όπως είναι γνωστό, «τά περιστέρια είναι χειρότερα άπ' τά γεράκια»...

...Σήμερα ή άνάταση...

Τί γυρεύεις έσύ μία «ένδοχώρα»
στη «μητρόπολη»;

Σήμερα, στα 1986, ό άρχηγός του ΠΑΣΟΚ χωρίς όφοβό αλλά μέ πάθος κατέθεσε μία

ακόμα έναλλακτική του πρόταση. Τά μηνύματα των καιρών είναι τέτοια και πρέπει νά προσαρμοστούμε ως τέτοιοι πού είμαστε. Η Σοσιαλιστική Διεθνής άλλαξε ή αλλάζει. Ο θριαμβος του Νήλ Κίνου στο συνέδριο του κόμματός του (βλέπε τίς θέσεις του για πυρηνικό άφοπλισμό της Άγγλιας), οι άντίστοιχες άπόψεις του SPD και οι νέες θέσεις του για τή συνεργασία των κομμάτων της εύρωπαϊκής άριστερας καθώς και οι κινήσεις του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος προς αυτή τήν κατεύθυνση, αποτελούν μία εννοϊκή συγκυρία. Η Αύγή έχει φροντίσει, μέ άψογο όμολογουμένως τρόπο, νά μās ενημερώνει κάθε Κυριακή για τά δρώμενα στο νέο πεδίο της «εύρωαριστερας» πού διαμορφώνεται.

Τό ΠΑΣΟΚ στη Σοσιαλιστική Διεθνή είναι ώριμο φρούτο των καιρών. Οι μόνοι πού σίγουρα δέν θά (θελήσουν νά) τό κατανόησουν ίσως είναι κάποια μέλη και στελέχη του κόμματος αυτού. Γιατί τά μέλη του ΠΑΣΟΚ σμίλεσαν τήν πολιτική τους άποψη και πρακτική πάνω σ' έναν πούρο άντιμπεριαλισμό, τόν άποσυνέδεσαν από άλλες βασικές ιδεολογικές και πολιτικές αναζητήσεις, άγνόησαν τελικά τή μορφή, τό περιεχόμενο και τή διαδικασία της «σοσιαλιστικής μετάβασης»: δηλαδή άγνόησαν τόν ίδιο τό σοσιαλισμό. Δέν έπιχειρούμε νά έπιμερίσουμε εύθύνες στους είκοσιπεντάρηδες του 1977 και νά σκορπίσουμε ένοχές. Άπλως πρέπει νά δειχθεί —και όπωσδήποτε αυτό τό σημείωμα ούτε θέλει ούτε μπορεί νά τό κάνει— ότι ή πασοκική ιδεολογία εκ γενετής μπορεί νά ύφίσταται τίς όποιουσδήποτε μεταμορφώσεις παραμένοντας ή ίδια και μη οδηγώντας πουθενά ή μάλλον οδηγώντας στο «στόμα του λύκου», στη σοσιαλιστική διεθνή για τήν περίπτωσή μας. Η «3η του Σεπτέμβρη» είναι τό «καταραμένο άπόθεμα», τό γενεσιουργό αίτιο πού παράγει τή θεωρία, τήν πολιτική και τή διαδικασία για τή σημερινή ληξιαρχική πράξη θανάτου του σοσιαλισμού του ΠΑΣΟΚ. Οι διεθνείς συσχετισμοί, ό ψυχρός πόλεμος, ή ύφεση, ή οικονομική κρίση και τόσα άλλα αποτελούν τά άλλοθι, τά κατά καιρούς άλλοθι, για τήν πρόσδεση και τήν προσαρμογή τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και της «άλλαγής» του στον άστισμό και στις έπιταγές του. Γιατί ποτέ τό κόμμα αυτό δέν θέλησε νά είναι άριστερό κόμμα. Άλλωστε, όπως έχει δηλώσει ό Άνδρέας Παπανδρέου, τά σοσιαλιστικά κόμματα κρίνονται όχι άπ' τό τί λένε αλλά άπ' τό τί κάνουν...

Άνδρέας Πανταζόπουλος

ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ: ΔΙΑΞΙΦΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΖΥΜΩΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΤΕΛΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Ἡ ἀπόφαση τῶν κομμάτων καί τῶν δημοτικῶν συνδυασμῶν ὅσον ἀφορᾷ τή στάση τους στόν β' γύρο τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν εἶναι δύσκολη ὑπόθεση καί, λογικά, μετατίθεται πρὸς τὰ μέσα τῆς βδομάδας σέ μιά προσπάθεια ὄλων νά κερδίσουν χρόνο, νά ξεπεράσουν ἢ καί νά παρακάμψουν ἀντιθέσεις. Μέχρι στιγμῆς (Τετάρτη πρωί) τὰ μέλη τῆς ΑΔΗΚ συμφώνησαν ὅτι διαφωνοῦν καί ὅτι, ἐπομένως, προκειμένου νά διατηρηθεῖ ἐν ζωῇ ἡ Κίνηση, δέν εἶναι σέ θέση νά διαμορφώσουν μιά κοινή πρόταση γιά τόν δεύτερο γύρο. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τὰ μέλη τῆς ΑΔΗΚ πού εἶναι ὑπέρ τοῦ λευκοῦ ὑπέγραψαν ἕνα χωριστό κείμενο ὅπου αἰτιολογοῦν τή στάση τους. Λογικά πάντως, ὕστερα ἀπό αὐτό, τό βάρος τῆς ἀπόφασης μετατέθηκε στά κόμματα καί στίς ἐπιμέρους ὁμάδες καί, κυρίως, στό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ. Στή συνεδρίαση τῆς Κ.Ε. ἡ τάση τῆς ἀναβάθμισης εἰσηγεῖται τήν «κατά συνείδηση» συμπεριφορά στόν δεύτερο γύρο, ἐνῶ μέχρι στιγμῆς δέν γνωρίζουμε τήν «ἐπίσημη» εἰσήγηση τῆς ἡγεσίας τοῦ κόμματος, οὔτε βέβαια καί τήν τελική ἀπόφαση. Παρακάτω δημοσιεύουμε τὰ ὑπόλοιπα σχετικά κείμενα ὥστε νά ἐνημερωθοῦν οἱ ἀναγνώστες γιά τίς τάσεις πού ὑπάρχουν πίσω ἀπό τήν τελική ἀπόφαση, ἡ ὁποία θά ἔχει δοθεῖ στή δημοσιότητα μέχρις ὅτου κυκλοφορήσει τό τεῦχος.

Ἀνακοίνωση τῆς Αὐτόνομης Δημοτικῆς Κίνησης γιά τήν Ἀθήνα τῶν Πολιτῶν

Ἡ Αὐτόνομη Δημοτική Κίνηση γιά τήν Ἀθήνα τῶν Πολιτῶν (Α.Δ.Η.Κ.) εὐχαριστεῖ τίς Ἀθηναῖες καί τοὺς Ἀθηναίους πού μᾶς τίμησαν μέ τήν ψήφο τους στίς ἐκλογές. Μέσα στίς ἀντίξοες συνθήκες διεξαγωγῆς τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα, ἀντιλαμβανόμεστε τήν ὑποστήριξη στό συνδυασμό μας ὡς ἔμπρακτη ἀποδοχή τῶν ἀρχῶν καί τοῦ προγράμματος τῆς Α.Δ.Η.Κ., ἀλλά καί ὡς προτροπή νά συνεχίσουμε τόν ἀγώνα γιά τήν ἀναβάθμιση τῆς πόλης μας καί τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης, γιά τήν ἀνασυγκρότηση τῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς στόν τόπο μας.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ α' γύρου τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ἀποτελέσαν σαφῆ καταδίκη τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἀλλά καί τῆς στάσης της ὡς πρὸς τό θεσμό τῆς Τ.Α. Ἡ νέα ἐκδοχή τοῦ διπολισμοῦ πού ἐπέλεξε τό ΠΑΣΟΚ γιά ν' ἀποκρύψει τή φθορά του καί νά διατηρήσει τήν κυριαρχία του, ὑποβαθμίζοντας τή σημασία καί ἀπολιτικοποιώντας ἀπό κοινού μέ τή Ν.Δ. τίς δημοτικές ἐκλογές, ἐνίσχυσε τελικά τοὺς Νεοδημοκράτες ὑποψήφιους. Γιά τὰ ἀποτελέσματα τοῦ β' γύρου τῶν ἐκλογῶν ἡ εὐθύνη βαρύνει κυρίως τήν κυβέρνηση.

Ἡ στάση τῶν ἀριστερῶν στόν β' γύρο τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν θά καθοριστεῖ πολιτικά ἀπό τήν ὀριμότητα πού ἀποκτήθηκε μέσα ἀπό τίς πολιτικές ἐξελίξεις ἀπό τή μεταπολίτευση ὡς σήμερα.

Θεωροῦμε ὅτι στήν κρίση τους θά βαρύνει ἡ ἀνάγκη γιά τήν ἀναβάθμιση τοῦ θεσμοῦ τῆς Τ.Α., ἡ καταπόλεμηση τοῦ δικομματισμοῦ μέ προέχοντα στόχο σήμερα τήν κατάκτηση τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς καί ἡ ἀπόκρουση τῶν συντηρητικῶν πολιτικῶν ἀπ' ὅπου κι ἂν προέρχονται, μέ στόχο τήν αὐτόνομη παρέμβαση τῆς Ἀριστερᾶς στίς πολιτικές ἐξελίξεις.

Σύμφωνα μέ τήν πρακτική τῆς Α.Δ.Η.Κ. οἱ βασικές ἀποφάσεις της λαμβάνονται μέ κοινή συναίνεση. Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τή στάση μας στόν β' γύρο, διατυπώθηκαν διαφορετικές ἀπόψεις, ἀμοιβαῖα σεβαστές, πού δέν ἔκαναν ὅμως ἐφικτή τήν ἐνιαία στάση τῆς Κίνησης στό θέμα αὐτό.

Δήλωση ὑποψηφίων δημοτικῶν συμβούλων τῆς Αὐτόνομης Δημοτικῆς Κίνησης γιά τήν Ἀθήνα τῶν Πολιτῶν

Οἱ ὑπογραφόμενοι ὑποψήφιοι δημοτικοί σύμβουλοι τῆς Α.Δ.Η.Κ. ὑποστηρίζουμε τή λευκή ψήφο στόν δεύτερο γύρο τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν.

Εἶναι καιρός οἱ ἀριστεροί πολίτες νά ἀρνηθοῦν ἔμπρακτα τὰ ἐκβιαστικά διλήμματα πού θέτει τό ἐκλογικό σύστημα τῆς ἐνισχυμένης καί γιά τοῦτο ψευδώνυμης ἀναλογικῆς. Ἡ κυβέρνηση πού μετά ἀπό πέντε χρόνια ἐξουσίας ἀρνεῖται νά θεσπίσει τήν ἀπλή ἀναλογική, θά πρέπει τώρα νά ἀντιμετωπίσει μόνη της τόν δεύτερο γύρο τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν. Μέ ἀφετηρία τό ἰδεολόγημα τῆς ἀντιδεξιᾶς συσπείρωσης πού συντηρεῖ τό διπολισμό, θεωρήθηκε αὐτονόητο ὅτι θά παραχωρούσαμε στους χθεσινούς μας ἀντιπάλους τό δικαίωμα τῆς ἐκπροσώπησης μας. Ἀρνούμαστε αὐτή τή λογική, ἐπειδή οἱ κυβερνητικοί ὑποψήφιοι δέν μποροῦν νά ἐκπροσωπήσουν τίς δικές μας πολιτικές θέσεις. Μαζί μέ τήν κυβέρνηση εἶναι ὑπεύθυνοι γιά τήν ἐνδεχόμενη νίκη δεξιῶν ὑποψηφίων.

Οἱ δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς πρέπει ἐπιτέλους νά αὐτονομηθοῦν καί νά ἀποκρούσουν τὰ ὀλέθρια γι' αὐτές διλήμματα μέ τὰ ὁποῖα κατάφερε μέχρι σήμε-

ρα νά τις περιθωριοποιεί ή κυβερνητική προπαγάνδα. Η λευκή ψήφος πού υποστηρίζουμε αποτελεί πολιτική θέση πού δηλώνει τήν αὐτονομία τῶν στόχων, τῶν μέσων καί τῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ἀριστερᾶς, καθώς καί τήν ἀντίθεσή μας στήν πολιτική τῆς κυβέρνησης. Ἀρνούμαστε νά ἐκχωρήσουμε τό δικαίωμα τῆς ἐκπροσώπησης τῶν ἀπόψεών μας σέ ἀντίπαλες πολιτικές δυνάμεις. Πιστεύουμε ὅτι ἡ ἐνεργός ἢ καί παθητική συμμετοχή στά χρεοκοπημένα σχήματα τῆς «ἀλλαγῆς» ἀποπροσανατολίζει τήν προσπάθεια ἐπαναπροσδιορισμοῦ τῆς Ἀριστερᾶς.

Ἐμεῖς θά συνεχίσουμε καί μετά τις ἐκλογές, μέ τήν Α.Δ.Η.Κ., νά δίνουμε τή μάχη γιά τήν Τοπική Αὐτοδιοίκηση.

Οἱ ὑπογραφόμενοι ὑποψήφιοι τῆς Α.Δ.Η.Κ.:
Βρυχέα Ἄννα, Ζουναλῆς Βασίλης, Κουλουμπῆ Νίκη, Λιβαδάς Σταῦρος, Λουλούδης Λεωνίδας, Μοδινός Μιχάλης, Μπαλαούρας Μάκης, Μπίθαρη Φανή, Παπαγιαννάκης Μιχάλης, Παπαϊωάννου Δημήτρης, Πετρογιάννης Κώστας, Πιζάνιας Πέτρος, Πορτάλιου Ἐλένη, Σκούρτης Γιώργος, Σταματοπούλου Ἀσημίνα, Τσιγώνιας Νίκος.

ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΗΣ Κ.Ε. ΤΟΥ ΚΚΕ ΕΣΩΤ. ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΓΥΡΟ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Πρόταση Γιάννη Μπανιά

15.10.1986

Ἡ ἔντονη ἀποδοκιμασία τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆς πολιτικῆς του ὑπῆρξε τό βασικό μήνυμα τῆς ψήφου τοῦ λαοῦ στόν πρῶτο γύρο τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν. Ἀποδοκιμάστηκαν ἡ πολιτική τῆς μονόπλευρης λιτότητας, ὁ αὐταρχισμός καί ἡ περιφρόνηση τοῦ πολίτη.

Δόθηκε μιά πρώτη σοβαρή προειδοποίηση ὅτι ἡ λογική τῆς αὐτοδυναμίας δέν ἀποτελεῖ ἀπάντηση στά σημερινά προβλήματα.

Τά ἐκλογικά ἀποτελέσματα ἐδείξαν ταυτόχρονα ὅτι σέ συνθήκες κρίσης καί στά ἀσφυκτικά πλαίσια τοῦ δικομματικοῦ συστήματος, τῆ δυσαρέσκεια ἀπό τήν ἀντιλαϊκή πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ τήν καρποῦται κατά κύριο λόγο ἡ Ν.Δ.

Μέσα στή νέα πολιτική πραγματικότητα, πού διαμορφώνεται, ἡ ψήφος τῶν προοδευτικῶν καί ἀριστερῶν ψηφοφόρων στό δεύτερο γύρο ἰδιαίτερα σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τις τρεῖς μεγάλες πόλεις, ἀποκτάει ἕναν ἔντονο πολιτικό χαρακτήρα καί ἕνα ξεχωριστό νόημα.

Πρέπει νά συμβάλει θετικά στήν ἀλλαγῆ τῆς σημερινῆς πραγματικότητας καί ὄχι νά διευκολύνει τήν ἀναπαραγωγή τῆς.

Γνωρίζουμε καλά τή Ν.Δ. ἀπό τά χρόνια πού ἀσκήσε τήν κυβερνητική ἐξουσία ἀλλά καί στίς περιπτώσεις πού ἀσκήσε καί ἀσκεῖ δημοτική ἐξουσία.

Ἐχουμε συνείδηση ὅτι ἡ πολιτική τῆς ὀδήγησε σέ σοβαρά ἀδιέξοδα τά μεγάλα προβλήματα τῆς χώρας καί σέ ὑποβάθμιση τό θεσμό τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης. Στήν ἴδια λογική κινῶνται καί οἱ σημερινές ἐπιλογές, τό πρόγραμμα καί ἡ καθημερινή πρακτική τῆς.

Γι' αὐτό δέν θά ψηφίσουμε στό δεύτερο γύρο τοῦς ὑποψήφιους τῆς Ν.Δ. Τά ἐκλογικά ἀποτελέσματα ὁμῶς ἐδείξαν ὅτι ἡ ἐνίσχυση ἢ ὄχι τῆς Ν.Δ. ἐξαρτᾶται ἀπό πολύ βαθύτερους παράγοντες, εἶναι ἕνα πολύ πῶ σύνθετο πρόβλημα καί σάν τέτοιο πρέπει νά ἀντιμετωπιστεῖ.

Τό ΠΑΣΟΚ ἔχει τεράστιες εὐθύνες γιατί ἀκολουθεῖ σήμερα μιά συντηρητική καί δεξιὰ πολιτική, πού σέ ὅλα τά κρίσιμα προβλήματα δέν διαφέρει οὐσιαστικά ἀπό τις ἐπιλογές τῆς Ν.Δ.

Γιατί κράτησε συνειδητά ὑποβαθμισμένο τό θεσμό τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης. Καί σ' αὐτό μεγάλη εὐ-

θύνη φέρνουν καί οἱ ὑποψήφιοί του στίς μεγάλες πόλεις, πού ζητοῦν τήν ψήφο μας, χωρίς ἔχνος αὐτοκριτικῆς.

Θά ἦταν κατά συνέπεια λάθος νά θεωρηθεῖ σάν «αὐτονόητη» ἡ ψήφος τῶν προοδευτικῶν καί ἀριστερῶν δυνάμεων στό δεύτερο γύρο. Πολύ περισσότερο πού μιά τέτοια ὑποστήριξη θά ἐρμηνευόταν, ὅπως ἔκανε σέ ὅλες τις περιπτώσεις μέχρι σήμερα τό ΠΑΣΟΚ, ὡς ἐκφραση ἐμπιστοσύνης στή γενική πολιτική πού ἀσκήσε ἡ κυβέρνηση ὅλα αὐτά τά χρόνια καί θά ἄνοιγε τό δρόμο γιά νά γίνει ἀκόμα πῶ σκληρῆ καί ἀντιλαϊκή αὐτή ἡ πολιτική.

Τό ΠΑΣΟΚ καί οἱ ὑποψήφιοί του ὀφείλουν νά τοποθετηθοῦν σέ μείζονος σημασίας ζητήματα πού ὑπῆρξαν καθοριστικά στήν ἐκφραση τῆς ψήφου τῶν πολιτῶν στόν πρῶτο γύρο καί παραμένουν ἀνοιχτά στή συνείδηση τοῦ λαοῦ. Ὅπως εἶναι κυρίως ἡ πολιτική τῆς μονόπλευρης λιτότητας, ἡ καθιέρωση τοῦ συστήματος τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς καί ἡ ἀναβάθμιση τοῦ θεσμοῦ τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης.

Οἱ ἐκτιμήσεις τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀκόμα καί σήμερα κινῶνται παρ' ὅλα αὐτά σέ μιά ριζικά διαφορετική προσέγγιση αὐτῶν τῶν ζητημάτων.

Οἱ δυνάμεις τῆς κομμουνιστικῆς καί εὐρύτερης ἀνανεωτικῆς ἀριστερᾶς πρέπει νά ἀγωνιστοῦν γιά νά ἡττηθεῖ ἡ συντηρητική καί δεξιὰ πολιτική.

Γιά νά σπάσουν τά φράγματα τοῦ δικομματικοῦ συστήματος.

Γιά νά ἀλλάξουν οἱ σημερινοί συσχετισμοί στό κοινωνικό καί πολιτικό ἐπίπεδο.

Γιά νά ἀνοίξει ὁ δρόμος γιά ἀριστερές ἐναλλακτικές λύσεις καί νά δοθεῖ μιά ὀρατή ἀγωνιστική διέξοδος στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου, πού θά ὑπερβαίνει τήν παθητική ἀποδοχή τῶν ἐκβιαστικῶν διλημμάτων, πού χρησιμοποιεῖ μόνιμα τό ΠΑΣΟΚ πρὶν ἀπό κάθε ἐκλογική ἀναμέτρηση, στό ὄνομα τῆς ἀντιμετώπισης τοῦ κινδύνου τῆς δεξιάς.

Ἡ ψήφος τῶν πολιτῶν δέν εἶναι «αὐτονόητη» καί «προκαθορισμένη». Μετά καί τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν στόν πρῶτο γύρο τό αἶτημα γιά ἀλλαγῆ πολιτικῆς καί νοοτροπίας εἶναι περισσότερο ἐπίκαιρο ἀπό κάθε ἄλλη φορά.

Οἱ προοδευτικοί καί ἀριστεροί ψηφοφόροι σταθμίζοντας μέ πολιτικά κριτήρια καί μέ τά συγκεκριμένα κατά περίπτωση δεδομένα, θά ἀποφασίσουν μέ γνώση καί ὀριμότητα καί θά δώσουν κατά συνείδηση τήν ψήφο τους στό δεύτερο γύρο.

Ἡ παραοικονομία ἐναντίον τῆς οἰκονομίας

Τά ὄρια πού χωρίζουν τήν οἰκονομία ἀπό τήν παραοικονομία δέν εἶναι καί τόσο εὐδιάκριτα. Ἄς φανταστοῦμε ἕνα παιδάκι πού παίζει περπατώντας ἐπάνω σέ μιά γραμμή. Σέ κάθε παραπάτημά του βρίσκεται ἄλλοτε ἀπό τή μιά μεριά τῆς γραμμῆς καί ἄλλοτε ἀπό τήν ἄλλη. Ἄν αὐτή ἡ γραμμή εἶναι τό ὄριο πού χωρίζει τήν οἰκονομία ἀπό τήν παραοικονομία τό παιδάκι σέ ὅλη του τή ζωή θά κινεῖται μέσα σ' αὐτούς τοὺς δύο χώρους, τό νόμιμο καί τόν παράνομο, τό διαφανή καί τόν ἀδιαφανή, τόν ἐπίσημο καί τόν ἀνεπίσημο. Θά ὑπάρξουν δέ στιγμές πού μόνο στό χώρο τῆς παραοικονομίας, ἔξω ἀπό τό πεδίο τῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς θά μπορεῖ νά παράγει ἀγαθά καί νά προσφέρει ὑπηρεσίες πού θά ἀξιοποιοῦν τή δημιουργικότητα καί τίς ἱκανότητές του.

Εἶναι ὁμως νωρίς ἀκόμα γιά μιά τέτοια ἀντιπαράθεση τῆς παραοικονομίας μέ τήν οἰκονομία. Ἄς δοῦμε πρῶτα ἀπό τί ἀποτελεῖται ἡ παραοικονομία στήν ὁποία ἀναφέρονται ὄλο καί περισσότερο οἱ δημοσιογράφοι, οἱ πολιτικοί καί οἱ ἐρευνητές, ἀναζητώντας οἱ πρῶτοι καυτά θέματα, οἱ δεῦτεροι περιγραφικούς ὅρους καί οἱ τρίτοι ἐρμηνευτικά σχήματα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας.

Τό Διεθνές Γραφεῖο Ἐργασίας, τό 1984, μᾶς δίνει ὀρισμένους ἐνδεικτικούς ἀριθμούς γιά τήν παράνομη ἀπασχόληση στίς ἀνεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες. Πρόκειται γιά μορφές ἀπασχόλησης πού τίς συναντοῦμε κυρίως στοὺς κλάδους τῆς οἰκοδομῆς καί τῶν ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων, στίς ξενοδοχειακές ἐπιχειρήσεις καί τὰ ἐστιατόρια, στόν τομέα τῆς γεωργίας καί σέ διάφορες ὑπηρεσίες ὅπως στοὺς οἰκιακούς βοηθούς. Πρόκειται ἀκόμα γιά τοὺς ἐργαζόμενους πού πέρα ἀπό τήν κύρια ἀπασχόλησή τους ἀσκοῦν κι ἄλλα κατά κανόνα ἀδήλωτα ἐπαγγέλματα. Μαθαίνουμε λοιπόν ὅτι στήν Ἰταλία 4-7 ἑκατομμύρια ἐργαζόμενοι ἀπασχολοῦνται παράνομα. Ἄλλες ἀναλύσεις ἀνεβάζουν τόν ἀριθμό τους σέ 12 ἑκατομμύρια. Ὅτι τό μέγεθος τῆς παράνομης ἀπασχόλησης στήν Ἀγγλία καί στή Δ. Γερμανία φτάνει τά 2 μέ 3 ἑκατομμύρια καί ὅτι στίς ΗΠΑ 25 ἑκατομμύρια ἐργαζόμενοι ἀπασχολοῦνται παράνομα.

Στήν Ἑλλάδα δέν ἔχουμε στοιχεῖα γιά τήν παράνομη ἀπασχόληση. Ξέρουμε ὁμως ὅτι ἕνας μεγάλος ἀριθμός ἀλλοδα-

πῶν ἐργάζεται χωρίς νά ἔχει ἄδεια ἐργασίας καί ὅτι σέ πολλοὺς κλάδους ἡ παράνομη ἀπασχόληση εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένη. Κλάδοι μέ μεγάλο ἀριθμό συμβοηθούτων μελῶν, οἰκοδομή, ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια καί λοιπές ὑπηρεσίες. Ξέρουμε ἐπίσης ὅτι ἕνα μεγάλο ποσοστό τῶν ἐλεύθερων ἐπαγγελματιῶν καί τῶν βιοτεχνῶν δέν ἐμφανίζει τό σύνολο τῆς οἰκονομικῆς του δραστηριότητας.

Στήν Ἀπογραφή τοῦ 1981, τό 32,8% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖται ἀπό αὐτοαπασχολούμενους καί τό 11,1% ἀνήκει στά συμβοηθούτα καί μὴ ἀμειβόμενα μέλη τῆς οἰκογένειας. Πρόκειται γιά κοινωνικοοικονομικές κατηγορίες τοῦ πληθυσμοῦ στίς ὁποῖες ἡ ἀπασχόληση παίρνει συχνά παράνομο χαρακτήρα. Τά συμβοηθούτα καί μὴ ἀμειβόμενα μέλη τῆς οἰκογένειας ἀναζητοῦν συχνά εὐκαιριακές ἀπασχολήσεις ἐκτός νοικοκυριοῦ καί οἱ αὐτοαπασχολούμενοι ἔχουν μεγάλες δυνατότητες ἀπόκρυψης ἐνός μέρους τῆς οἰκονομικῆς τους δραστηριότητας.

Μιά ἀκόμα ἐνδειξη γιά τό ἐνδεχόμενο μέγεθος τῆς παράνομης ἀπασχόλησης εἶναι ἡ ἔκταση τῆς μερικῆς ἀπασχόλησης. Ἡ ἐρευνα ἐργατικῶν δυναμικῶν τοῦ 1984 μᾶς πληροφορεῖ ὅτι 684,9 χιλιάδες άτομα, δηλαδή τό 20% περίπου τῶν ἀπασχολουμένων, ἐργάστηκαν λιγότερο ἀπό τό κανονικό τους ὥραριο ἢ καί καθόλου τήν ἐβδομάδα τῆς ἐρευνας στήν κύρια ἐργασία τους. Ἄπ' αὐτούς δέ μόνο τό 5,6% ἦταν ἀνίκαια πρὸς ἐργασία ἢ ἦταν σέ ἄδεια μητρότητας καί τό 0,7% βρέθηκαν σ' αὐτή τήν κατάσταση λόγω ἐργατικῶν διαφορῶν.

Ἡ παράνομη ἀπασχόληση ἀποτελεῖ μία μόνο πλευρά τῆς παραοικονομίας ἡ ὁποία τροφοδοτεῖται ἀκόμη ἀπό τὰ κέρδη τοῦ κεφαλαίου ὅταν ἡ παραγωγή γίνεται ἀπό ἐπιχειρήσεις παράνομες ἢ ὅταν ἡ ἀξία τῶν παραγομένων εἰδῶν παρουσιάζεται μειωμένη. Ὅπως γράφει ὁ Α. Sauvy, οἱ ἐπιχειρήσεις γιά νά πληρώσουν λιγότερους φόρους, μειώνουν τεχνητά τὰ κέρδη τους. Ὅταν τὰ κέρδη ἐμφανίζονται πολύ χαμηλά σέ σχέση μέ τόν ἀριθμό τῶν ἀπασχολούμενων μειώνουν τεχνητά τό προσωπικό τους. Ὅταν καί οἱ δύο αὐτοὶ τρόποι ἐξαντληθοῦν βάζουν μπροστά τή κομπίνια τῶν ψεύτικων τιμολογίων.

Ὅμως τήν παραοικονομία πρέπει νά τήν ἀναζητήσουμε καί ἔξω ἀπό τό χώρο τῆς ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς. Πρόκειται γιά τήν παραγωγή ἀγαθῶν κυρίως

δέ ὑπηρεσιῶν στό ἐπίπεδο τοῦ νοικοκυριοῦ, τῆς κοινότητας (εὐρεία οἰκογένεια, γειτονιά, ἐνορία κ.λπ.) καί τῶν συλλόγων μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρα.

Ἄλλοι τομεῖς τῆς παραοικονομίας εἶναι ἡ παραγωγή καί ἡ ἐμπορία ναρκωτικῶν, ἡ σωματεμπορία, τό λαθρεμπόριο καί ἡ τοκογλυφία.

Τέλος, στίς ἐπιχειρήσεις καί στό δημόσιο συναντοῦμε ὀρισμένες πρακτικές πού τροφοδοτοῦν τήν παραοικονομία. Πρόκειται γιά τήν προσωπική χρήση ἀπό τοὺς ἐργαζόμενους τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ δημοσίου, τό φούσκωμα τῶν λογαριασμῶν πού ἀντιστοιχοῦν σέ ἔξοδα, τήν ἐμφάνιση πλασματικῶν ὠρῶν ἐργασίας καί τήν κλοπὴ πρῶτων ὑλῶν καί τελικῶν προϊόντων (βλέπε *Les économies non officielles*, Παρίσι 1984).

Μέ βάση τήν παραπάνω περιγραφή, βλέπουμε ὅτι ἡ παραοικονομία ἀποτελεῖται ἀπό τίς παράνομες, τίς ἀδηλες καί τίς μὴ μετρήσιμες μορφές οἰκονομικῆς δραστηριότητας καί ἐπομένως ὅτι στήν οἰκονομία ἀνήκει ὁ, τι εἶναι νόμιμο, ἐπίσημο καί μετρήσιμο.

Τά ὄρια ἐπομένως ἀνάμεσα στήν οἰκονομία καί τήν παραοικονομία ἐξαρτῶνται κατ' ἀρχὴν ἀπό τή στατιστικὴ παρακολούθηση τῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν. Τί μετράμε καί τί δέν μετράμε. Τί μπορούμε νά μετρήσουμε καί τί δέν μπορούμε μέ τίς ὑπάρχουσες δυνατότητες συλλογῆς καί ἐπεξεργασίας τῶν στοιχείων γιά τήν παραγωγή, τήν ἀπασχόληση καί τὰ εἰσοδήματα. Ὅσο δέν μπορούμε νά μετρήσουμε τό σύνολο τῆς παραγωγῆς καί τῶν ὑπηρεσιῶν (κυρίως τοῦ δημοσίου), τίς ἀποσβέσεις καί τή μὴ ἀμειβόμενη ἐργασία, ἡ μέτρηση τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχώριου προϊόντος καί τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος θά βρίσκεται πολύ πῶς κάτω ἀπό τὰ πραγματικά μεγέθη τους. Ὅπως ἔλεγε ὁ Ρίγου, «αὐτός πού παντρεύεται τήν μαγεῖρισσά του μειώνει τό ἐθνικό εἰσόδημα». Ἡ Μαίρη Παναγιωταρᾶ εἶναι ἴσως ἀπό τοὺς βασικούς ὑπεύθυνους τῶν χαμηλῶν ρυθμῶν ἀνάπτυξης τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

Οἱ δραστηριότητες πού ἀνήκουν στήν παραοικονομία ἐξαρτῶνται ἐπίσης ἀπό τό τί θεωροῦμε νόμιμο καί τί παράνομο. Ὅ, τι εἶναι παράνομο καί ποινικά κολᾶσιμο θά καταφύγει στόν χώρο τῆς παραοικονομίας. Βλέπε περίοδο ποτοαπαγόρευσης στίς ΗΠΑ, ἀντιμετώπιση τῆς πορ-

νείας σε μία σειρά χωρών, χρήση ναρκωτικών κ.λπ. Όμως αυτό που σήμερα είναι παράνομο, μπορεί αύριο να πάψει να είναι ή έστω να πάψει να αποτελεί ποινικό αδίκημα. Το όριο ανάμεσα στην οικονομία και την παραοικονομία εξαφανίζεται με την αποποινικοποίηση της πράξης. Μπορεί όμως να συμβεί και το αντίστροφο και όρισμένες δραστηριότητες να περάσουν από το χώρο της οικονομίας στον χώρο της παραοικονομίας. Άρκει βέβαια να αποφέρουν κέρδη. Νά υπάρχει δηλαδή ζήτηση και αγοραστική ικανότητα για τὰ προϊόντα τους.

Σε ό,τι αφορά την πολιτική των επιχειρήσεων, τίς νέες μορφές εργασιακών σχέσεων και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στο χώρο της μη εμπορευματικής παραγωγής, ή ανάπτυξη της παραοικονομίας εκφράζει την αντίδραση των κοινωνικών υποκειμένων απέναντι στην κρίση και τους ρυθμιστικούς μηχανισμούς της καπιταλιστικής οικονομίας.

Η κρίση με τίς συνέπειες που είχε στην απασχόληση και τὰ κέρδη, οδήγησε τους επιχειρηματίες, τους εργαζόμενους και τὸ κράτος σε ἀναζήτηση τρόπων συγκράτησης τῶν κερδῶν καὶ δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Ἡ ἀναζήτηση αὐτὴ εἶχε ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξη εἰδικῶν μορφῶν ἀπασχόλησης (μερικὴ ἀπασχόληση, ὑπεργολαβίες, ἐργασία στὸ σπίτι) οἱ ὁποῖες οδήγησαν σὲ χειροτέρευση τῆς θέσης τῶν εργαζομένων (ἐλλειψη σταθερότητας στὴν ἀπασχόληση, χαμηλὸ μισθὸ, κακὲς συνθήκες ἐργασίας). Οἱ ἐργαζόμενοι μπροστὰ στὴν ἀπειλὴ τῆς ἀνεργίας ἀποδέχτηκαν αὐτὸ τὸ καθεστῶς τῆς ὑπερεκμετάλλευσης τὸ ὁποῖο συχνὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν παράνομη ἀπασχόλησή τους.

Με τὴν εἰσαγωγή νέων μορφῶν ἀπασχόλησης οἱ επιχειρήσεις ἀπέκτησαν μεγαλύτερη ἐλαστικότητα στὴν πρόσληψη καὶ ἀπόλυση τοῦ προσωπικοῦ τους. Συγχρόνως μείωσαν σημαντικὰ τὸ κόστος ἐργασίας καὶ τὰ γενικά τους ἐξοδα.

Παράλληλα, ὅμως, ἔχουμε τὴν ἐμφάνιση ἐναλλακτικῶν μορφῶν ὀργάνωσης παραγωγῆς με πρωτοβουλία τῶν εργαζομένων οἱ ὁποῖοι δημιουργοῦν συνεταιρισμοὺς καὶ ὀργανώσεις ἀλληλοβοήθειας. Ὁ τομέας τῆς κοινωνικῆς οικονομίας ὀλοένα ἀναπτύσσεται.

Σήμερα στὴ Γαλλία ἔχουμε 1.300-1.500 συνεταιρισμοὺς βιοτεχνῶν οἱ ὁποῖοι συγκεντρώνουν 100.000 επιχειρήσεις.

Εἶναι νωρὶς ἀκόμα γιὰ νὰ βγάλουμε συμπεράσματα γι' αὐτὴ τὴν ἀντιφατικὴ πορεία τῶν ἀντιδράσεων ἀπέναντι στὴν κρίση. Οἱ ἀποτυχίες στὶς ἐναλλακτικὲς μορφές ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς εἶναι συχνές. Συχνὴ ὅμως εἶναι καὶ ἡ μετεξέλιξη τῆς ἐργασίας στὸ σπίτι σὲ αὐτοδιαχειριζόμενες παραγωγικὲς μονάδες, ὅπως στὰ σοκάκια τῆς Νάπολης, ὅπου ὁ επιχειρηματίας ἐξασφαλίζει τὴν χρηματοδότηση τῆς παραγωγῆς καὶ οἱ ἐργαζόμενοι κατανέμουν μεταξύ τους τίς παραγωγείες.

Τὸ πόσο μακριὰ μποροῦν νὰ πᾶνε οἱ ἐναλλακτικὲς μορφές ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τίς πρωτοβουλίες πού θὰ πάρουν οἱ ἴδιοι ἐργαζόμενοι γιὰ τὴν εἰσαγωγή σύγχρονης τεχνολογίας καὶ τὴ διεύρυνση τῆς ἀγορᾶς γιὰ τὰ

Κορηλία Μπέκιαν

προϊόντα τους. Ὡστε νὰ μπορέσουν κάποια στιγμή νὰ ἀναλάβουν οἱ ἴδιοι τὴ χρηματοδότηση τῆς δραστηριότητάς τους.

Οἱ ρυθμιστικοὶ μηχανισμοὶ τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας προκαλοῦν ἐπίσης τὴν ἀντίδραση τῶν κοινωνικῶν υποκειμένων. Οἱ κοινωνικοεπαγγελματικὲς κατηγορίες πού μένουν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπίσημη οικονομικὴ δραστηριότητα θὰ στραφοῦν πρὸς τὴν παραοικονομία. Οἱ νέοι, οἱ γυναῖκες, οἱ ἀνεργοί, ὅταν δέν ἔχουν πρόσβαση στὴν ἀγορὰ ἐργασίας θὰ καταφύγουν στὴν παράνομη ἀπασχόληση, ἐνισχύοντας ἔτσι τὴ σημερινὴ θλιβερὴ πραγματικότητα τῆς κατατημένης ἀγορᾶς ἐργασίας πού αὐξάνει τὴν ἐκμετάλλευση αὐτῶν τῶν κατηγοριῶν τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ ἐπιχειρήσεις πού δέν ἔχουν πρόσβαση στὸ τραπεζικὸ σύστημα θὰ καταφύγουν στοὺς τοκογλύφους, οἱ ὁποῖοι με τὴ σειρά τους θὰ ἀπορροφήσουν κεφάλαια πού διαφορετικὰ θὰ πῆγαιναν στὶς τράπεζες. Καὶ ὅταν ἡ παραοικονομία δημιουργεῖ κέρδη, ἀπασχόληση καὶ ἐξαγωγές, τί θὰ κάνει τὸ κράτος; Τὰ περιθώρια παρέμβασής του πέρα ἀπὸ τὸν κολασμὸ ὀρισμένων ποινικῶν ἀδικημάτων εἶναι περιορισμένα.

Ἄλλωστε, ὅσο πῖο παρεμβατικὸ εἶναι τὸ κράτος, τόσο πῖο ἔντονη εἶναι ἡ τάση φυγῆς τοῦ ἀτόμου ὡς επιχειρηματία, ὡς ἐργαζόμενος, ὡς εἰσοδηματία καὶ ὡς καταναλωτὴ πρὸς τὸν χώρο τῆς παραοικονομίας.

Ὅπως πολὺ σωστὰ γράφει ὁ Κ. Τσουκαλᾶς, «ἡ παραοικονομία φαίνεται νὰ ἐκφράζει περισσότερο ἀπὸ οἰδηλίη ἀλλοτὴ τὴν ἔμμη ἀντίσταση τοῦ ἀνεξάρτητου, ἀνελευθέρου υποκειμενισμοῦ σὲ ὀποιεσδήποτε ἐπιβαλλόμενες διακανονιστικὲς ρυθμίσεις. Ἄν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ ἀρχετυπικὸ ἰδεολόγημα τοῦ homo economicus κυριαρχεῖ ἀκόμα καὶ σήμερα, αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν εὐ-

πλαστότητά του: ὡς χαμαιλέον μπορεῖ νὰ μεταμορφώνεται, ἀπὸ τὴν μιά στιγμή στὴν ἄλλη, σὲ *homo paraeconomicus*» (βλέπε *Ἐπιθεώρηση Κοινωνικῶν Ἑρευνῶν*, τεῦχος 60/1986).

Ἡ παρέμβαση τοῦ κράτους δέν μπορεῖ νὰ φτάσει ὡς τὴν ἐξαφάνιση τῆς παραοικονομίας. Ἀντίθετα, τὴν τροφοδοτεῖ με παραδοσιακὲς ἢ ἀνανεωμένες μορφές οἱ ὁποῖες ἐκφράζουν τὴν ἀντίδραση τοῦ κοινωνικά προσδιορισμένου ἀτόμου στὸ συνεχές παιχνίδι πάνω στὸ ὄριο πού χωρίζει τὰ δύο ἐπίπεδα. Μόνο πού τώρα πιά δέν παραπατάει ὅπως τὸ παιδάκι ὅταν περπατοῦσε πάνω στὴ γραμμὴ. Ὅταν περνᾶ ἀπὸ τὴν ἓνα ἄλλο τὸ κάνει γιὰ νὰ καρπωθεῖ τὰ ὀφέλη πού προσφέρει ὁ κάθε χώρος.

Ἔστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, μπαίνει τὸ ἐρώτημα ἂν εἶμαστε ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς παραοικονομίας. Ἀπὸ μιά μεριά τὸ ἐρώτημα στερεῖται νοήματος γιατί κανεὶς ἐχέφρων ἄνθρωπος δέν πρόκειται νὰ ὑποστηρίξει τουλάχιστον σ' ἓνα ἄρθρο τίς παράνομες πηγές εἰσοδήματος καὶ ἀπολαβῶν σὲ εἶδος.

Ὅμως γιὰ τίς ἄλλες μορφές παραοικονομίας τὰ πράγματα εἶναι πῖο σύνθετα. Γιατί οἱ μορφές αὐτές δέν ἐκφράζουν μόνο κάποιες ἐπιβιώσεις προηγούμενων τρόπων παραγωγῆς. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ἀποτελοῦν τὴν προέκταση τῆς ἐπίσης οικονομίας καὶ θὰ ἀναπτύσσονται εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι. Τὸ πρόβλημα πού πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουμε εἶναι ποιές ἀπὸ αὐτές τίς μορφές ἀναβιώνουν καὶ ἐπιτείνουν τὸ ἐκμεταλλευτικὸ χαρακτῆρα τοῦ συστήματος καὶ ποιές ἐμπεριέχουν στοιχεῖα πάνω στὰ ὁποῖα μποροῦμε νὰ οἰκοδομήσουμε μιά νέα κοινωνία. Καὶ πῶς οἱ μορφές αὐτές θὰ ἀναπτυχθοῦν γιὰ νὰ μπεῖ ἡ ἐπίσημη οικονομία πού ξέρομε στὸ περιθώριο.

Μάκης Καβουριάρης

Επί του Λογιστηρίου

Νέα απελευθέρωση των εισαγωγών

...ό περιορισμός των
εισαγωγών είχε ακριβώς
τά αντίθετα αποτελέσματα
από τις διακηρυγμένες
κυβερνητικές επιδιώξεις...

Στις 9.10.1986 δημοσιεύτηκε η απόφαση του ύπουρου Έμπορίου κ. Γ. Κατσιφάρα για την αποδέσμευση μεγάλου αριθμού εισαγόμενων προϊόντων από το καθεστώς των χρηματικών προκαταβολών. Υπενθυμίζουμε ότι οι χρηματικές προκαταβολές ήταν ένα από τα περιοριστικά μέτρα που πήρε η κυβέρνηση τον Οκτώβριο του 1985, όταν άρχισε το πρόγραμμα οικονομικής σταθεροποίησης. Ο περιορισμός των εισαγωγών είχε ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα από τις διακηρυγμένες κυβερνητικές επιδιώξεις. Το μέτρο αυτό τροφοδότησε την κερδοσκοπία, δημιούργησε προβλήματα στη βιομηχανική παραγωγή και επιτάχυνε την αύξηση των τιμών. Έτσι, η κυβέρνηση αναγκάστηκε να άποσύρει σταδιακά τις απαγορεύσεις χωρίς να έχουν εκλείψει έστω και στο ελάχιστο οι λόγοι που υποτίθεται ότι την ανάγκασαν να τις επιβάλει.

Η νέα τάξη των βιομηχανών ή αλλιώς:

...τό ΠΑΣΟΚ όλοκληρώνει
τόν «σοσιαλιστικό
μετασχηματισμό της πατρίδας
μας»...

Στις 6.10.1986 ο πρωθυπουργός και πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Ανδρέας Παπανδρέου απευθυνόμενος στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του «Κινήματος» ανακοίνωσε το νέο επαναστατικό μέτρο της κυβέρνησης. Τό ΠΑΣΟΚ, μετά την πλήρη επιτυχία της «κοινωνικοποίησης» και των «εποπτικών συμβουλίων», θα προχωρήσει στη δημιουργία της νέας τάξης των βιομηχανών, που σύμφωνα με τα ίδια λόγια του πρωθυπουργού «...θα πάρουν τις μεγάλες ευκαιρίες που ανοίγονται και θα χτίσουν

μία νέα βιομηχανία στην Ελλάδα η οποία να μπορεί να επιζήσει...» (ΕΞΠΡΕΣ, 7.10.86). Σύμφωνα με καλά πληροφορημένους κύκλους, μετά από την πρωθυπουργική δήλωση, δεκάδες βιομήχανοι εγκαταλείπουν τις τάξεις του ΣΕΒ και τα «τζάκια», με μοναδικό σκοπό να οργανωθούν όσο γίνεται πιο γρήγορα στη «νέα τάξη» του «Κινήματος».

Υ.Γ. Από μία άποψη, ή θεωρία του κ. Α. Παπανδρέου είναι λογική: αν γίνουμε όλοι βιομήχανοι, τότε η κοινωνία μας θα είναι άταξική.

Ίσοζύγιο πληρωμών

...ή βελτιωμένη εικόνα των
έξωτερικών συναλλαγών
οφείλεται αποκλειστικά σε
έξωγενείς συγκυριακούς
παράγοντες... τά προβλήματα
παραμένουν...

Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοινώθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος, οι εξωτερικές συναλλαγές της χώρας παρουσιάζουν βελτίωση σε σχέση με το 1985. Τα στοιχεία αφορούν την περίοδο Ιανουαρίου — Αύγουστου 1986. Η βελτιωμένη εικόνα του ισοζυγίου πληρωμών συνίσταται στο ότι τα έλλειμματα έχουν επανέλθει περίπου στα επίπεδα του 1984. Αυτό είναι βέβαια αποτέλεσμα της συγκυρίας γιατί οφείλεται αποκλειστικά στους εξής παράγοντες: την πτώση των τιμών του πετρελαίου (από 20 δολ./βαρέλι το 1985 σε 10 δολ./βαρέλι το 1986), τις αυξημένες μεταβιβαστικές πληρωμές από την ΕΟΚ και την πρόσφατη πτώση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου. Από τους παράγοντες αυτούς ο πλέον σημαντικός είναι η πτώση των τιμών του πετρελαίου. Η προηγούμενη θέση αποδεικνύεται εύκολα αν συγκρίνουμε τις συναλλαγματικές δαπάνες για την εισαγωγή καυσίμων το πρώτο οκτάμηνο του 1986 με τις αντίστοιχες περιόδους των ετών 1985 και 1984. Για το 1986 δαπανήθηκαν μέχρι τον Αύγουστο 1.152 εκ. δολ. έναντι 2.093 εκ. δολ. του 1985 και 1.997 εκ. δολ. του 1984. Παράλληλα, η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης για τον περιορισμό των εισαγωγών δεν έχει αποδώσει κανένα όφελος. Αντίθετα, φαίνεται ότι μάλλον έχει επιδεινώσει το πρόβλημα. Έτσι, ενώ κατά το πρώτο οκτάμηνο του 1985 οι εισαγωγές χωρίς καύσιμα αυξήθηκαν έναντι του 1984 κατά 3,81%, η αντίστοιχη αύξηση του 1986 έναντι του 1985 είναι της τάξης του 14,81%.

Τό φαινόμενο είναι απόλυτα συνεπές

με τη δομή των εξωτερικών συναλλαγών και τη διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας. Η περιοριστική οικονομική πολιτική της κυβέρνησης είχε αποτέλεσμα μεταξύ των άλλων και τη δημιουργία προσδοκιών για συνεχή υποτίμηση της δραχμής, πράγμα που προκάλεσε την επιτάχυνση των επενδύσεων του εμπορικού κεφαλαίου. Από την άλλη μεριά, η επιχειρούμενη ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων στη διεθνή αγορά είχε ελάχιστα αποτελέσματα.

Αποδείχθηκε έτσι ότι η μείωση των εργατικών μισθών δεν προσφέρει τίποτε στην αναδιάρθρωση των εξωτερικών συναλλαγών. Δημιουργεί όμως καλύτερες συνθήκες για την εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης από το κεφάλαιο και στην ουσία αποτελεί άμεση ενίσχυση της κυβέρνησης προς τους κεφαλαιούχους για να διατηρήσουν την κοινωνική ισχύ τους στην περίοδο της οικονομικής κρίσης. Η βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη συγκυριακή πτώση των τιμών του πετρελαίου. Έτσι, η διαφανόμενη τάση αύξησης τους σε συνδυασμό με τη διόγκωση των συναλλαγματικών υποχρεώσεων για την εξόφληση του εξωτερικού χρέους μάς επιτρέπουν να προβλέψουμε την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στο άμεσο μέλλον.

Ο επίλογος του Οικονομόβιου

...και ή συνέχεια στον
μηνιαίο Πολίτη...

Αγαπητοί φίλοι και σύντροφοι
Αισθάνομαι την ανάγκη να παραβώ τον κανόνα και να γράψω σε πρώτο πρόσωπο. Οι περιστάσεις βλέπετε τό επιβάλλουν. Η διακοπή της έκδοσης του Δεκαπενθήμερου Πολίτη μου αφήνει ένα κενό και την αίσθηση μιάς σχετικής αποτυχίας. Η έθελοντική δημοσιογραφία είναι πράξη πολιτική. Μπορεί κανείς να διατυπώσει όποιοσδήποτε αντιρρήσεις για την ποιότητα ή την τοποθέτηση των σχετικών απόψεων, αλλά δέν μπορεί σε καμία περίπτωση να άρνηθεί την ουσία. Η έθελοντική δημοσιογραφία πηγάζει από την ανάγκη να αντίσταθούμε στη συνεχή υποβάθμιση της πληροφόρησης που προέρχεται από τό κυρίαρχα έκδοτικά συγκροτήματα. Τά άνεξάρτητα έντυπα της άριστερας, σε όλες τις έκδοχές τους, αποτελούν πυρήνες πολιτικής αντίστασης. Η διακοπή των έκδόσεων αυτών θα αφήσει δυσαναπλήρωτα κενά. Η συνέχεια στον μηνιαίο Πολίτη.

Ο Οικονομόβιος

ΟΥΓΓΑΡΙΑ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ '56

Τριάντα χρόνια από έναν άλλον 'Οκτώβρη

Δέν έχει κανείς παρά νά δει κάποια ούγγρική ταινία, τήν οποιαδήποτε. "Όλες ανεξάρτητα μιλοῦν μέ τόν ἕναν ἢ τόν ἄλλο τρόπο, ἄμεσα ἢ μέ τήν καταραμένη γλώσσα τοῦ Αἰσώπου, ανεξάρτητα ἀπό τό κυρίως θέμα τους, γιά ἐκείνους τούς δύο μήνες, γιά τά γεγονότα πού σφράγισαν τούς ἀνθρώπους, τή λαϊκή μνήμη. Ἡ ούγγρική ἐξέγερση τοῦ 1956 ζεῖ ἀκόμα στή χώρα, ὑπάρχει στήν καθημερινή ζωή. Ὡς σιωπή, τραῦμα, ἐλπίδα. Γιατί τότε οἱ ἀνθρωποι, ἡ ἐργατική τάξη τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν προαστείων τῆς Βουδαπέστης, ὁ λαός, πίστεψαν ὅτι εἶχαν πάρει τήν ὑπόθεσή τους στά χέρια τους, σέ ἀνοιχτή ρήξη μέ τό εἰσαγόμενο σιδηρόφρακτο κατασκευάσμα πού τούς τό εἶπαν σοσιαλισμό καί τό ὁποῖο — γι' αὐτό ἀκριβῶς — τούς κύλησε στό αίμα. Λίγο πρίν ἦταν τό Ἀνατολικό Βερολίνο, ἡ Πολωνία, μετά ἡ Βουδαπέστη τοῦ '56, μετά ἄλλα. Ὁ «ὑπαρκτός σοσιαλισμός» δέν πέρασε ἀνάιμακτα στούς λαούς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Καί ὁ ἀγῶνας τους αὐτός δέν εἶχε σημασία μόνο γιά ἐκείνους· σφράγισε κι ἐμᾶς στή Δύση, κυρίως τούς κομμουνιστές." Ἀλλάξε συνειδήσεις. Καί καταλάβαμε ὅτι ὁ ἀγῶνας εἶναι τελικά κοινός.

Τριάντα χρόνια μετά, οἱ σελίδες αὐτές δέν εἶναι παρά μία ὑπενθύμιση μιᾶς ἀπό τίς συγκλονιστικότερες στιγμές τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τοῦ αἰῶνα μας.

ὁ πρόεδρος τοῦ Κεντρικοῦ Ἐργατικοῦ Συμβουλίου τῆς Βουδαπέστης μιλάει 25 χρόνια μετά:

Ὁ Σάντορ Ράτς, βιομηχανικός ἐργάτης, ἀνδρώθηκε ὑπό τό μεταπολεμικό καθεστῶς καί στά 23 του βρέθηκε στό προσκήνιο τῶν ἐξελίξεων ὅταν ἐκλέχθηκε πρόεδρος τοῦ Κεντρικοῦ Ἐργατικοῦ Συμβουλίου τῆς Μείζονος Βουδαπέστης. Μετά τήν κατάπιψη τῆς ἐξέγερσης καταδικάστηκε, στά 25 του, σέ ἰσόβια. Ἀφέθηκε ἐλεύθερος μέ τήν ἀμνηστία τοῦ 1963 καί ξαναγύρισε στό ἐργοστάσιο. Εἶναι ἀκόμα ἐργάτης. Τό 1983, 50 χρονῶ, μίλησε γιά πρώτη φορά δημόσια γιά τά γεγονότα τοῦ 1956 σέ ἕνα παράνομο περιοδικό. Ἀπό αὐτή τή συνέντευξη δημοσιεύουμε πολύ μικρά ἀλλά καίρια ἀποσπάσματα.

Κατά τή γνώμη μου ἡ κατάσταση τοῦ ἐργαζόμενου σήμερα εἶναι πιό ἀποκαρδιωτική ἀπ' ὅ,τι ἦταν στά 1945-46. Γιατί ἡ ἐνότητα πού εἶχε προκύψει ἀπό τόν πόλεμο καί πολλά ἄλλα κοινά προβλήματα δέν ἐξελίχθηκε μέ τρόπο πού θά ὑπηρετοῦσε τά συμφέροντα τῶν Οὔγγρων ἐργατῶν. Τό θεωρῶ σκανδαλώδες πού μετά τό 1948 τό καθεστῶς δέν βοήθησε νά δημιουργηθεῖ καί νά ἀναπτυχθεῖ ἡ συνείδηση τῶν ἐργατῶν. Ἀντίθετα — ἐπιβάλλοντας τό δίκτυο τῶν καταδοτῶν του — ὑπονόμισε τήν ἴδια τήν ἐνότητα τῶν ἐργατῶν ἡ ὁποία θά ἔπρεπε στήν πραγματικότητα νά ἀποτελέσει τό σημεῖο ἐκκίνησης γιά τήν ἀνάπτυξη μιᾶς ἀληθινῆς ἐργατικῆς ἐξουσίας. Τό 1956 αὐτοί οἱ ἐργάτες, τούς ὁποίους τούς εἶχαν ξεγελάσει καί πρίν, ἔκριναν τήν κατάσταση σωστά — στάθηκαν σταθερά καί ἀποφασιστικά στήν πλευρά τῆς ἐπανάστασης καί τήν ὑπερασπίστηκαν γιά ὅσο τούς ἀπόμεινε δύναμη νά τό κάνουν. Ἐπράξαν ἐτσι, γιατί ἀναγνώρισαν τήν ἱστορική στιγμή. Εἶδαν ὅτι ἡ

ταν δυνατό νά πραγματοποιήσουν μία ἐλεύθερη κοινωνία χωρίς ἐκμετάλλευση στήν Οὔγγαρια. Ἀπό τή μεριά μου θεωρῶ ὅτι ἡ δράση τῶν Οὔγγρων ἐργατῶν τό 1956 συνιστᾶ τό πῶ σημαντικό πολιτικό καί ἱστορικό γεγονός στήν ἱστορία τοῦ οὔγγρικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος· γιατί ἔδρασαν γιά τόν ἑαυτό τους, χωρίς νά χειραγωγοῦνται ἀπό κανέναν.

*

Χαίρομαι πολύ πού ἐπιτέλους, ὕστερα ἀπό εἴκοσι πέντε χρόνια, ἔρχεται κάποιος καί μέ ρωτᾶει γιά ἐκεῖνα τά γεγονότα πού ἔχουν παίξει καθοριστικό ρόλο στήν πορεία τοῦ ἔθνους. Γιατί, εἴτε μιλάμε γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1956 εἴτε ὄχι, αὐτή βρίσκεται στήν καθημερινή μας ζωή. Ἐκεῖνα τά πολιτικά, οἰκονομικά καί κοινωνικά προβλήματα εἶναι καί σήμερα ἐξίσου ὑπαρκτά ὅσο καί τό '56 καί γιά ὅσο δέν θά λύνονται θά ὀξύνονται. Αὐτές οἱ δραματικές στιγμές πού ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει — 1956, 1968, 1980 — ἀποτελοῦν ὅλες τους ἀπόδειξη ὅτι ὁ οὔγγρικός λαός εἶχε τό δίκιο μέ τό μέρος του τό '56. Εἶναι ἐπίσης ἀπόδειξη γιά τό μέ πόσο λάθος τρόπο οἱ πολιτικοί τῆς ἐξουσίας ἀντιμετώπισαν ἀκόμα καί τά ἀποφασιστικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς τους. Καί εἶναι τεράστιο ἐγκλημα πού καί σήμερα, στά 1983, ἀκόμα δέν μπορῶ νά μιλήσω δημόσια, ἐλεύθερα, εἰλικρινά καί χωρίς φόβο γιά τό '56 καί ἐκεῖνα τά πράγματα στά ὁποῖα ἐπαιζοῦ ἕνα ρόλο. Ξέρω ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά περάσει ὅλη του τή ζωή ὄντας ἐπαναστάτης, ἀλλά ξέρω ἀκόμα ὅτι τή ζωή ἀξίζει νά τή ζοῦμε μόνο ἂν παραμένουμε πιστοί στίς ἰερές ἰδέες τῆς οὔγγρικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1956.

“Ένας Ούγγρος κομμουνιστής θυμάται

“Ο Μίκλος Κρασό ήταν ένας νεαρός μαρξιστής διανοούμενος που είχε μπει στο Κομμουνιστικό Κόμμα το 1945 σε ηλικία 14 ετών και ήταν ένας από τους φοιτητές του Λούκατς στα πρώτα χρόνια του νέου καθεστώτος. Τον Οκτώβρη του '56 εκλέχτηκε σε ένα από τα περιφεριακά συμβούλια της Βουδαπέστης και, μετά τη δεύτερη σοβιετική εισβολή, πήρε την πρωτοβουλία για τη σύγκληση του Κεντρικού Έργατικού Συμβουλίου ολόκληρης της Βουδαπέστης. Είκοσι χρόνια μετά ο Κρασό μιλάει για τότε:

*

“Η διεθνής συγκυρία έπαιξε αποφασιστικό ρόλο. Στα 1955 η ΕΣΣΔ είχε δεχτεί την ουδετερότητα της Αυστρίας και το '56 ο Χρυστόφωφ είχε αναγνωρίσει τη Γιουγκοσλαβία ως χώρα στον δρόμο για τον σοσιαλισμό έστω κι αν δεν ανήκε στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Και τώρα, ξαφνικά, ο Γκομούλκα έρχοταν στην εξουσία στη Βαρσοβία και έδειχνε κι αυτός να παίρνει μία ουδετερόφιλη στάση. Τα πράγματα έδειχναν λοιπόν ότι όλοι γύρω μας παίρναν ουδετερόφιλες θέσεις κι εμείς οι Ούγγροι χάναμε ξανά το τρένο, ακριβώς όπως είχαμε παραμείνει ο τελευταίος δορυφόρος του Χίτλερ στο τέλος του πολέμου.

“Η φοιτητική διαδήλωση αλληλεγγύης με την Πολωνία του Γκομούλκα είχε απαγορευτεί μία δύο μέρες πριν, αλλά ανήμερα στις 23 Οκτωβρίου, γύρω στο μεσημέρι, τό ραδίο ανακοίνωσε ότι η απαγόρευση είχε αρθεί. Αυτό μετέτρεψε εκείνο που θα ήταν μία υπόθεση βασικά των διανοουμένων σε μαζική κινητοποίηση, με εργάτες να ξεχύνονται από τα εργοστάσια στα προάστια προς το κέντρο της πόλης. Έκατοντάδες χιλιάδες κόσμος μπήκαν στη διαδήλωση, με τὰ δραματικά γεγονότα της Πολωνίας (που γέμιζαν τις έφημερίδες) φρέσκα στο μυαλό.

Τό γιγαντιαίο πλήθος έφτασε στο Κοινοβούλιο και όλοι ήθελαν να ακούσουν τον Ίμρε Νάγκι. Έψαχναν να τον φέρουν ενώ ήθοποιοι απαγγέλλαν ποιήματα του Πέτοφι από τό 1848. Άλλα πέρασε πάνω από μία ώρα πριν να εμφανιστεί αυτός μπροστά σε ένα όλο και αυξανόμενο πλήθος και έβγαλε τόν πιο έμπρηστικό λόγο που θά μπορούσε: κάλεσε τόν λαό να διατηρήσει τήν ψυχραιμία του, να τόν εμπιστευτεί και να γυρίσουν σπίτι τους άφου τραγουδήσουν τόν έθνικό ύμνο. Αυτό έπεισε πολύ κόσμο ότι έπρεπε να δράσουν μόνοι τους: ο Νάγκι ήταν πολύ έκτονωτικός. Ένα τμήμα της διαδήλωσης τράβηξε κατά τόν ραδιοφωνικό σταθμό. Οί δυνάμεις της Κρατικής Ασφάλειας άνοιξαν πυρ: ή εξέγερση άρχισε.

“Ήταν γύρω στις δύο τό έπόμενο πρωί όταν είδα τὰ πρώτα ρωσικά τάνκς να μπαίνουν στη Βουδαπέστη. Τό άλλο πρωί, όταν διέσχισα τήν πόλη πηγαίνοντας προς τήν Ένωση Συγγραφέων, τάνκς υπήρχαν σε όλο τό μήκος τών λεωφόρων. Δέν έκαναν τίποτα: στεκόντουσαν σε επιφυλακή κάνοντας επίδειξη δυνάμεων. Δέν άληθεύει ότι έγιναν σκληρές μάχες ανάμεσα στους Ρώσους και τή νεολαία κατά τήν πρώτη σοβιετική επέμβαση. Τά αυτοκίνητα βέβαια της άστυνομίας έμπαιναν πυροβολώντας σε στενούς δρόμους. Έκτός τών άλλων λοιπόν, τὰ τάνκς παραήταν δύσκαμπτα για τὰ σοκάκια.

Που και που οί άγωνιστές πεταγόντουσαν με κοκτέλι Μολότοφ και ανατίναζαν κάποιο τάνκ. Τότε τὰ άλλα ρωσικά τάνκς αντιδρούσαν άνεβοκατεβαίνοντας τις λεωφόρους και πυροβολώντας σπίτι που δέν είχαν σχέση με τήν εξέγερση. Και ύστερα από λίγο πολλά πληρώματα τών τάνκς σήκωσαν τήν ουγγρική σημαία και ήρθαν μαζί μας: άλλα όταν μιλούσες μαζί τους καταλάβαινες ότι σήκωσαν τή σημαία γιατί δέν ήθελαν να ταναχτούν στον άερα. Παράλληλα δέν είχαν διαταγές να καταπνίξουν τήν εξέγερση σε αυτή τήν πρώτη επέμβαση.

Τό αντίσταλινικό κίνημα είχε παραμείνει υπόθεση των φοιτητών και των διανοουμένων, με έστία τις συζητήσεις του κύκλου Πέτοφι και τις διάφορες έπίσημες οργανώ-

σεις των διανοουμένων, μέχρι τήν έπίσημη κηδεία — άποκατάσταση του Ράικ (που είχε εκτελεστεί τό '49) στις 6 Οκτωβρίου του '56 όταν τήν παρακολούθησαν κάπου 20 χιλιάδες πολίτες. Και στην πραγματικότητα δέν ήταν παρά στις 23 Οκτωβρίου που ξέσπασε ή φοβερή λαϊκή εξέγερση ή όποία εξαπλώθηκε σε όλη τή χώρα. Ήταν οί νέοι, ακόμα και τὰ σχολιαρόπαιδα, που έδιναν τις περισσότερες μάχες στα διάφορα μέρη της πόλης. Οί μεγάλοι όργάνωσαν τή γενική άπεργία και τὰ έργατικά συμβούλια και κάθε είδους έπαναστατικές έπιτροπές.

“Η γενική άπεργία άρχισε άμέσως και τὰ έργατικά συμβούλια στήθηκαν έντελώς αθόρητα, στην άρχή στη βάση του άυτοσχεδιασμού. Συχνά ξεκινούσαν με τήν άρνηση των εργατών να έπιτρέψουν στον γραμματέα της κομματικής έπιτροπής να μπει στον χώρο του εργοστασίου και έπειτα έφτιαχναν συμβούλια για να αναλάβουν τὰ πράγματα. Η έθνική τράπεζα είχε τό δικό της έπαναστατικό συμβούλιο και έτσι οί εργάτες εξακολούθουσαν να παίρνουν τόν μισθό τους ένόσω διαρκούσε ή γενική άπεργία. Και δέν υπήρχε κανένα άπολύτως πρόβλημα με τὰ τηλέφωνα, τό φωταέριο ή τόν ήλεκτρισμό — αυτές οί ύπηρεσίες λειτουργούσαν υπό τὰ έργατικά συμβούλια τους. Οί αγρότες έρχόντουσαν στην πόλη να πουλήσουν τρόφιμα σε τεράστιες ποσότητες.

Βέβαια δέν έπρόκειτο για έργατική διαχείριση της παραγωγής γιατί ό όλος στόχος ήταν να προωθηθεί ή γενική άπεργία. Ύπήρχαν έργατικά συμβούλια κατά εργοστάσιο και κατά περιοχή. Οί βασικές λειτουργίες τους ήταν να οργανώνονται συγκεντρώσεις, να κοινοποιούνται αιτήματα, να διατηρείται ή γενική άπεργία και να οργανώνεται ή βδομαδιάτικη διανομή των μισθών.

“Ήταν έκπληκτικό να δει κανείς πόσο ταυτόσημα ήταν τὰ αιτήματα, με λίγες αποκλίσεις είτε προς τὰ άριστερα είτε προς τὰ δεξιά από αυτή τή βασική γραμμή: έλευθερία λειτουργίας των κομμάτων, άπομάκρυνση των ρωσικών στρατευμάτων, άποχώρηση από τό Σύμφωνο της Βαρσοβίας, ουδετερότητα, τό δικαίωμα της άπεργίας κ.λπ.

“Η όμοθυμία των εργατών όσον άφορά τὰ πολιτικά τους αιτήματα ήταν πραγματικά έντυπωσιακή. Άλλά έξιςου φανερό ήταν τό γεγονός ότι πουθενά οί εργάτες δέν έδειξαν ξεκάθαρες ιδέες για τό πώς θά πραγματοποιήσουν τὰ αιτήματά τους. Δέν ύπάρχει φυσικά τίποτα τό περίεργο σ' αυτό, εκτός για εκείνους που ύπόκεινται σε εργατίστικο μυστικισμό. Πουθενά δέν έπρεσε τό σύνθημα «όλη ή έξουσία στα έργατικά συμβούλια» ή τουλάχιστον εγώ δέν τό άκουσα. Η πρωτοβουλία να δημιουργηθεί κεντρικό έργατικό συμβούλιο ήρθε από μένα και δέν τήν άκουσα από κανέναν άλλον.

“Η γενική άπεργία συνέχιζε και δυνάμωνε. Οί εργάτες συνειδητοποιούσαν τή δύναμή τους και πίστευαν ότι ή γενική άπεργία θά έλυne τὰ πάντα, ακόμα και μετά τή δεύτερη ρωσική επέμβαση. Πίστευαν ότι οί Ρώσοι δέν θά καταφέρναν να σταθεροποιήσουν τήν κατάσταση άφου οί εργάτες δέν θά άρχιζαν να δουλεύουν. Αυτό φυσικά άληθεύει, όμως τὰ πράγματα γίνονται πιο σύνθετα. Η άπεργία μπορεί να συνεχίζεται αλλά οί περισσότεροι εργάτες κάθονται σπίτι και ή δύναμη της άδράνειας άρχίζει να λειτουργεί. Άκόμα, δέν είναι δυνατό να συνεχίζον για πολύ να παίρνουν λεφτά κάθε βδομάδα από τήν τράπεζα και τὰ παιδιά άρχίζουν να πεινάνε.

Βέβαια έχεις τήν ενεργό μειοψηφία και αυτή μπορεί να παίζει αποφασιστικό ρόλο, στηριγμένη στην υποστήριξη τών μαζών. Όμως στό σημείο αυτό ανέκυψε ένα άλλο πρόβλημα: υπήρχε αυτή ή φοβερή αντίδραση απέναντι στον σταλινισμό, απέναντι σε μία κατάσταση όπου κάθε συγκέντρωση ήταν προκαθορισμένη. Οι στημένες συνεδριάσεις είναι βέβαια αίσχρo πράγμα, αυτό όμως δέν σημαίνει ότι ή ενεργός μειοψηφία μπορεί να αφήσει τά πράγματα χωρίς κανένα προηγούμενο σχέδιο ή συντονισμό, στηριγμένη απόλυτα στον αυθορμητισμό. Άλλά και εδώ ένα νέο πρόβλημα ανέκυψε: υπήρχε αυτή ή ιδεολογία ότι τό καθήκον τών διανοουμένων ήταν να ξεκινήσουν τά πράγματα και μετά να τά αφήσουν στους εργατές να κάνουν αυτοί τά πάντα. Αυτό, στην πραγματικότητα, είναι έντελώς ξένο προς τόν μαρξισμό, προς τήν αντίληψη του Λένιν, αυτή ή ιδέα ότι οι έγγενείς αρετές τών μαζών θα τακτοποιήσουν τά πράγματα. Οι αρετές αυτές είναι μεγάλες αλλά όχι τέτοιου τύπου, όχι του τύπου που δίνει ξεκάθαρη εικόνα τών πολιτικῶν σχέσεων τής κατάστασης.

Υπάρχει ή γνωστή σεξιστική έκφραση «κοριτσι για δλες τίς δουλειές». Η Ούγγρική Έπανάσταση προοριζόταν να υποστεί μία τέτοια μεταχείριση: όλοι τήν είδαν σαν έπιβεβαίωση τής άποψής τους. Για τούς σοσιαλιστές κάθε είδους, τούς άναρχικούς, τούς φιλελεύθερους, τούς φασίστες και τούς συντηρητικούς ήταν ή επανάστασή τους. Και δύσκολα θα μπορούσε να είναι άλλιώς αν σκεφτούμε ότι ή Ούγγαρία βρισκόταν υπό ένα σταλινικό κράτος στό οποίο άντετίθετο όλόκληρος ο πληθυσμός και ότι, έχοντας ένα πλήρες οργανωτικό μονοπώλιο, όταν αυτό τό κράτος κατέρρεε άφησε πίσω του ένα πλήρες οργανωτικό κενό. Δέν υπήρχαν κόμματα, ελεύθερα συνδικάτα και ακόμα οι πολιτιστικές οργανώσεις φτιάχονταν μόνο από τό κράτος. Οι ούγγρικές μάζες, και πρώτα απ' όλους ή εργατική τάξη τής Βουδαπέστης, ξεερράγη σε ένα τεραστίον διαστάσεων ξεσηκωμα χωρίς καμιά οργανωμένη πολιτική έκφραση σε έθνική κλίμακα. Και πρίν οι δυνάμεις τής Έπανάστασης μπορέσουν να αποκτήσουν κάποια συγκεκριμένη πολιτική μορφή, ή διαδικασία συντρίφτηκε από τή ρωσική επέμβαση. Ηττημένη, ή εξέγερση μπορούσε να έξυπνησει πολλούς και οικίλους σκοπούς. Η θεωρία του ίδιου του Καντάρ περί άντεπανάστασης ήταν περιέρη. Έλεγε ότι τό κίνημα για μεταρρυθμίσεις πρίν τήν επανάσταση ήταν σωστό — ένα αντιδογματικό, αντισεχταριστικό κίνημα. Μόλις όμως τό πρόγραμμα βγήκε στους δρόμους έγινε άντεπαναστατικό.

Βέβαια, άντικομμουνιστικές διαθέσεις ήταν εμφανείς στις μάζες μετά τήν αρχή τής εξέγερσης. Πρέπει όμως να τίς δει κανείς στό πλαίσίό τους. Θυμάμαι που ρώτησα έναν εργάτη τί νόμιζε από έκλογική άποψη για τίς πιθανότητες του υπό τόν Νάγκι Κ.Κ. Είπε: «Μπά, τίποτα. Μπορεί να πάρουν ένα τέσσερα ή πέντε τά εκατό. Κανένας κομμουνιστής δέν έχει έλπίδες, ακόμα κι αν είναι ο Νάγκι». Τί χρειαζόταν λοιπόν; «Ένα έντελώς νέο ούγγρικό εργατικό κόμμα», απάντησε. Για να καταλάβω τήν αντίδρασή του ρώτησα: «Δέν θα ήθελες ένα ένιαίο εργατικό και άγροτικό κόμμα;» Και ή απάντηση: «Α, όχι. Μόνο στον πλήρη κομμουνισμό τά συμφέροντα τών εργατῶν και τών άγροτῶν θα συμπέσουν, και τότε και οι δύο τάξεις θα έξαφανιστούν». Αυτή ή αντίδραση ήταν συνηθισμένη: να εκφράζουν οι άνθρωποι άντικομμουνιστικά αισθήματα, ενώ ταυτόχρονα να δείχνουν ότι είχαν ένστερνιστεί πολλούς από τούς μετασχηματισμούς, τίς άντρο-

πές, που είχαν σημειωθεί τά προηγούμενα δέκα χρόνια.

Μετά τή δεύτερη επέμβαση γύρισα στό Ουίπεστ να δώ τί συμβαίνει στό εργατικό συμβούλιο του οποίου ήμουν εκλεγμένο μέλος. Στο δημαρχείο συνεδρίαζαν και τό σταλινικό δημοτικό συμβούλιο και τό επαναστατικό εργατικό συμβούλιο, σε διαφορετικά δωμάτια. Και όταν έφτασα τά δύο συμβούλια είχαν κοινή σύσκεψη. Ήταν χαρακτηριστικό: τσακωνόντουσαν άσταμάτητα με τούς σταλινικούς και άναρωτιόταν κανείς ποιό ήταν τό νόημα. Εκεί σκέφτηκα ότι πρέπει να δημιουργηθεί ένα κεντρικό εργατικό συμβούλιο. Έγραψα μία πρώτη διακήρυξη και τήν έθεσα, όταν τελείωσε ή σύσκεψη, σε συζήτηση. Η διακήρυξη έλεγε απλώς ότι τή στιγμή αυτή υπάρχει δυαδική έξουσία στη χώρα: ή κυβέρνηση Καντάρ υπάρχει μόνο στό χαρτιά, ουσιαστικά δέν υπάρχει. Υπάρχουν μόνο δύο δυνάμεις: μία είναι οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις και ή άλλη είναι ο ούγγρικός λαός και κυρίως ή εργατική τάξη τής Βουδαπέστης. Μία από αυτές τίς δυνάμεις είναι οργανωμένη — ο ρωσικός στρατός — αλλά ή άλλη είναι ακόμα άνοργάνωτη, επομένως πρέπει να τήν οργανώσουμε.

Τό δέχτηκαν. Η διακήρυξη δόθηκε στη φοιτητική επαναστατική έπιτροπή για μοίρασμα. Καλέσαμε συγκέντρωση αντιπροσώπων για να συγκροτήσουμε ένα κεντρικό σώμα μαζί με μία έφημερίδα που θα ήταν τό οργανό του. Η συγκέντρωση θα γινόταν στό δημαρχείο του Ουίπεστ, όταν φτάσαμε όμως τό κτίριο ήταν περικυκλωμένο από ρωσικά τάνκς και τά μέλη του συμβουλίου του Ουίπεστ είχαν συλληφθεί τήν παραμονή τό βράδυ (αργότερα έμαθα ότι πολλούς τούς κρέμασαν). Έτσι πήγαμε στα κτίρια τής Ήλεκτρικής.

Μαζεύτηκαν ογδόντα με ένενήντα αντιπρόσωποι, όσοι έλπίζαμε αλλά περί τά τριάντα μεγαλύτερα εργοστάσια αντιπροσωπεύτηκαν. Τελικά αποφασίστηκε να συγκροτηθεί τό κεντρικό εργατικό συμβούλιο αλλά ή μόνη άλλη άπόφαση ήταν εκ διαμέτρου άντίθετη με τήν αρχική του σύλληψη: μία αντιπροσωπεία εκλέχτηκε για να διαπραγματευτεί με τόν Καντάρ, επιμένοντας παράλληλα ότι δέν τόν άναγνωρίζει. Ο τελευταίος ήταν πρόθυμος να διαπραγματευτεί τά πάντα μετά τή διακοπή τής γενικής άπεργίας. Τό δικαίωμα στην άπεργία; Συμφωνούσε εκ βάθους καρδίας, αλλά μετά τό σταμάτημα αυτής τής συγκεκριμένης άπεργίας. Να άποσυρθεί ο ρωσικός στρατός; Όπωσδήποτε! Και μόλις άποκαθίστατο ή τάξη και ο νόμος θα άρχιζε άμέσως διαπραγματεύσεις με αυτόν τόν στόχο. Η εργατική τάξη είχε παγιδευτεί. Και έτσι τράβηξαν οι διαπραγματεύσεις μέχρις ότου ο Καντάρ και οι Ρώσοι αισθάνθηκαν αρκετά ισχυροί για να συλλάβουν μερικούς ήγέτες τών εργατῶν και τότε άκολούθησαν μαζικές συλλήψεις. Τά εργατικά συμβούλια συνέχισαν σε μερικές περιοχές μέχρι τόν Δεκέμβρη.

Τόν Γενάρη του '57 τά εργατικά συμβούλια του Τσέπελ, προπύργιου τής εργατικής τάξης, έξέδωσαν μία διακήρυξη: ότι δέν ήθελαν να έξαπατούν άλλο τήν εργατική τάξη με μία άντίσταση που ήταν φάντασμα άντίστασης. Έτσι, για να παραμείνουν πιστοί στην τάξη τους, είχαν άποφασίσει να δηλώσουν τήν αυτοδιάλυσή τους. Η τρομοκρατία που άκολούθησε ήταν φοβερή.

Ἡ πορεία τῶν γεγονότων τὸ 1956

23/10 Διαδήλωση στὴν Βουδαπέστη ζητάει μεταρρυθμίσεις καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐπάνοδο τοῦ Νάγκι στὴν κυβέρνηση. Ὁ Ἴμρε Γκέρο, πρῶτος γραμματέας τοῦ Κ.Κ., μιλάει ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο καὶ καταγγέλει τοὺς διαδηλωτές ὡς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Στάλιν γκρεμίζεται ἀπὸ διαδηλωτές. Συγκρούσεις ξεσποῦν γύρω ἀπὸ τὸν ραδιοφωνικὸ σταθμὸ καὶ συνεχίζονται ὅλη νύχτα. Ἡ κυβέρνηση καλεῖ τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα καὶ τὰ τάνκς.

24/10 Τὸ ραδιόφωνο ἀνακοινώνει τὸν διορισμὸ τοῦ Νάγκι στὴ θέση τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ Γκέρο παραμένει κομματικὸς γραμματέας. Κηρύσσεται ὁ στρατιωτικὸς νόμος Ὀδομαχίες στὴ Βουδαπέστη κατὰ τῶν σοβιετικῶν τάνκς. Οἱ διαδηλώσεις καὶ οἱ ἐνοπλεις συγκρούσεις ἐξαπλώνονται στὴ χώρα.

25/10 Διαδήλωση μὲ στόχο τὴ συναδέλφωση μὲ τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα καταλήγει σὲ σφαγὴ μπροστὰ στὸ Κοινοβούλιο. Ὁ Γιάνος Καντάρ ἀντικαθιστᾷ τὸν Γκέρο στὴ θέση τοῦ πρῶτου γραμματέα. Ὁ Νάγκι καὶ ὁ Καντάρ καταγγέλλουν τὰ ἀνεπαναστατικά στοιχεῖα ἀλλὰ ὑπόσχονται μεταρρυθμίσεις ὅταν ἐπικρατήσῃ ἡ τάξη.

26/10 Σκληρὲς μάχες σὲ ὅλη τὴ χώρα. Κηρύσσεται γενικὴ ἀπεργία, στήνονται ἐργατικὰ συμβούλια στὰ ἐργοστάσια, ἐπαναστατικὲς ἐπιτροπὲς σὲ ἐπαρχιακὲς πόλεις. Ὁ ταγματάρχης Πάλ Μάλετερ προσχωρεῖ στὴν ἐπανάσταση καὶ ἀναλαμβάνει τὸν στρατῶνα Κίλιαν.

27/10 Σχηματισμὸς νέας κυβέρνησης ὑπὸ τὸ Νάγκι πού περιλαμβάνει τοὺς μὴ κομμουνιστὲς Ζόλταν Τόλντυ καὶ Μπέλα Κόβατς.

28/10 Ἡ κυβέρνηση διατάζει παύση τοῦ πυρός. Ὁ Νάγκι ὑπόσχεται ἀποχώρηση τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων καὶ διάλυση τῆς Ὑπηρεσίας Κρατικῆς Ἀσφάλειας.

29/10 Τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα ἀρχίζουν νὰ ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴ Βουδαπέστη ἀλλὰ οἱ συγκρούσεις συνεχίζονται σὲ ὀρισμένα μέρη, ὅπως στὸν στρατῶνα Κίλιαν.

30/10 Πολιορκία τῶν κεντρικῶν γραφείων τῆς κομματικῆς Ὀργάνωσης Βουδαπέστης τοῦ Κ.Κ. καταλήγει σὲ μακελειό. Ὁ Νάγκι ἀναγγέλλει τὴν κατάρρευση τοῦ μονοκομματικοῦ συστήματος καὶ ἐπανασύσταση τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων τοῦ συνασπισμοῦ τοῦ 1945.

31/10 Συγκέντρωση στὸν στρατῶνα Κίλιαν μὲ σκοπὸ τὴ σύσταση Ἐθνοφρουρᾶς. Ὁ Πάλ Μάλετερ διορίζεται ὑφυπουργὸς Ἀμυνας. Ἀπὸ τὸ Μίσκολτς φτάνουν εἰδήσεις ὅτι νέα σοβιετικὰ στρατεύματα μπαίνουν στὴν Οὐγγαρία.

1/11 Ὁ Ἴμρε Νάγκι ἀνακοινώνει τὴν ἀποχώρηση τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τὸ σύμφωνο τῆς Βαρσοβίας καὶ κάνει ἐκκλήση στὰ Ἠνωμένα Ἔθνη νὰ προστατεύσουν τὴν οὐδετερότητα τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ Γιάνος Καντάρ ἀνακοινώνει τὸν σχηματισμὸ νέου κομμουνιστικοῦ κόμματος ὀνόματι Σοσιαλιστικὸ Ἐργατικὸ Κόμμα. Ἐξαφανίζεται ὁ Καντάρ.

2/11 Οἱ οὐγγρικές πόλεις καὶ τὰ ἀεροδρόμια περικυκλώνονται ἀπὸ τὸν σοβιετικὸ στρατό. Συνεχεῖς εἰδήσεις γιὰ κινήσεις νέων σοβιετικῶν στρατευμάτων πού μπαίνουν στὴν Οὐγγαρία. Ὁ Ἴμρε Νάγκι διαμαρτύρεται στὸν Σοβιετικὸ πρέσβη καὶ ἐπαναλαμβάνεται τὴν ἐκκλήση στὸν ΟΗΕ.

3/11 Οἱ ἐναπομείναντες σταλινικοὶ ὑπουργοὶ στὴν κυβέρνηση παραιτοῦνται. Σχηματίζεται νέο ὑπουργικὸ συμβούλιο συνασπισμοῦ μὲ τὸν Μάλετερ ὑπουργὸ Ἀμυνας.

4/11 Ὁ σοβιετικὸς στρατὸς ἐξαπολύει ἐπίθεση κατὰ τῆς Βουδαπέστης τὰ χαράματα. Ἀνακοίνωση γιὰ σχηματισμὸ νέας κυβέρνησης συνασπισμοῦ ὑπὸ τὸν Καντάρ. Ὁ Νάγκι καὶ ἀρκετοὶ συνάδελφοί του ἀναζητοῦν καταφύγιο στὴ Γιουγκοσλαβικὴ πρεσβεία. Αἱματηρὲς μάχες μαίνονται σὲ ὅλη τὴ χώρα.

5-11/11 Οἱ μάχες συνεχίζονται σὲ ἐξασθενοῦσες ἐστίες ἀντίστασης. Τὰ ἐργατικὰ κέντρα προβάλλουν τὴν σκληρότερη ἀντίσταση στὴ σοβιετικὴ ἐπέμβαση. Τὸ βιομηχανικὸ κέντρο Τσέπελ τῆς Βουδαπέστης εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταῖα κέντρα πού πέφτουν. Μαζικὴ φυγὴ προσφύγων πρὸς τὴ Δύση.

12/11 Τὸ ἐπαναστατικὸ ἐργατικὸ συμβούλιο τοῦ Οὐίπεστ κάνει ἐκκλήση γιὰ τὴ δημιουργία κεντρικοῦ ἐργατικοῦ συμβουλίου.

14/11 Σχηματίζεται τὸ κεντρικὸ ἐργατικὸ συμβούλιο Μείζονος Βουδαπέστης. Ἀντιπροσωπεῖα του συναντιέται μὲ τὸν Καντάρ ὁ ὁποῖος δηλώνει τὴν ἀποδοχὴ τοῦ πολυκομματικοῦ συστήματος καὶ ἐλευθέρων ἐκλογῶν.

21/11 Συγκέντρωση μὲ σκοπὸ τὴ δημιουργία ἐθνικοῦ ἐργατικοῦ συμβουλίου ἐμποδίζεται ἀπὸ τὰ σοβιετικὰ τάνκς. Κηρύσσεται 48ωρη γενικὴ ἀπεργία σὲ ἐνδειξὴ διαμαρτυρίας.

22/11 Ὁ Ἴμρε Νάγκι καὶ οἱ σύντροφοί του συλλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς Σοβιετικοὺς καθὼς φεύγουν ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβικὴ πρεσβεία ὕστερα ἀπὸ ὑπόσχεση γιὰ τὴν προσωπικὴ τους ἀσφάλεια πού πῆραν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση. Ἐκτοπίζονται στὴ Ρουμανία.

23/11 Ὅλοι ἀδειάζουν τοὺς δρόμους γιὰ μιά ὥρα γιὰ νὰ τιμῆσουν τὸν ἕνα μῆνα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση.

4/12 Σιωπηλὴ διαμαρτυρία γυναικῶν στὴ Βουδαπέστη σὲ μνήμη τῶν θυμάτων τῆς σοβιετικῆς ἐπέμβασης.

6/12 Κύμα συλλήψεων διανοουμένων καὶ ἐργατικῶν ἡγετῶν.

8/12 Συνάντηση γιὰ τὴ συγκρότηση Ἐθνικοῦ Ἐργατικοῦ Συμβουλίου καλεῖ σὲ 48ωρη ἀπεργία κατὰ τῆς ἐντεινόμενης καταστολῆς καὶ καλεῖς σὲ παγκόσμια ἀπεργιακὴ συμπαράσταση.

9/12 Ἡ κυβέρνηση θέτει ἐκτὸς νόμου τὸ Κεντρικὸ Ἐργατικὸ Συμβούλιο καὶ συλλαμβάνει τοὺς ἡγέτες του. Ὁ Σάντορ Ράτς καὶ ὁ Σάντορ Μπάλι ξεφεύγουν καὶ ἀναζητοῦν καταφύγιο στοὺς ἐργάτες τοῦ ἐργοστασίου Μπελογιάννης.

11/12 Ὁ Ράτς καὶ ὁ Μπάλι συλλαμβάνονται στὸ Κοινοβούλιο ἀφοῦ δέχτηκαν πρόσκληση νὰ συναντήσουν τὸν Καντάρ. Ἡ κυβέρνηση κηρύσσει τὸν στρατιωτικὸ νόμο καὶ θέτει ἐκτὸς νόμου τὸ ἐπαναστατικὸ συμβούλιο τῶν διανοουμένων καὶ ὅλα τὰ τοπικὰ ἐργατικὰ συμβούλια.

13/12 Κυβερνητικὴ ἀπόφαση ἐπιτρέπει τὴν φυλάκιση χωρὶς δίκη καὶ συστήνει εἰδικὰ δικαστήρια συνοπτικῆς διαδικασίας.

Ἐπίσημα ἀνακοινωθέντα, πού ἐκδίδονται στὴ Βουδαπέστη καὶ τὴ Μόσχα στίς 17 Ἰουνίου τοῦ 1958, ἀνακοινώνουν τὴν καταδίκη σὲ θάνατο καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν Ἴμρε Νάγκι, Πάλ Μάλετερ, Γιόζεφ Σιλάγκι καὶ Μίκλος Γκίμες. Ὁ Γκέζα Λόζοντσι φέρεται ὅτι πέθανε στὴ φυλακὴ. Βαρεῖς ποινὲς κἀθειρέξης γιὰ τοὺς ἄλλους ἡγέτες.

ΠΡΟΣ ΤΟ «ΚΡΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

«Η αλλαγή της κοινωνίας μας, που επαγγέλθηκε και που με συνέπεια πραγματοποιεί ή κυβέρνηση, προϋποθέτει, πλέον των άλλων, μετασχηματισμό στη δομή, στη φυσιογνωμία και στη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης... Για να ανταποκριθεί ή δημόσια διοίκηση στη νέα αποστολή της, επαναπροσδιορίσαμε τη θέση της στην όλη κοινωνική πραγματικότητα με κεντρικούς άξονες: δημοκρατία και στη διοίκηση... Έκσυγχρονισμός: ή οργάνωση της δημόσιας διοίκησης δεν μπορεί και δεν πρέπει να αγνοήσει τη μεγάλη πρόκληση της εποχής μας, τη νέα τεχνολογία και ιδιαίτερα την πληροφορική».

Οι έξαγγελίες αυτές δεν είναι παρά απόσπασμα από την προσηματική και εκτός θέματος Εισηγητική Έκθεση που κατέθεσαν οι άρμόδιοι ύπουργοί για την ψήφιση του νόμου «Σχέσεις κράτους – πολίτη, καθιέρωση νέου τύπου δελτίου ταυτότητας και άλλες διατάξεις», δηλαδή για την καθιέρωση του περιβόητου ΕΚΑΜ. Αν παραβάσει κανείς αντίστοιχες διατυπώσεις από τις Εισηγητικές Έκθεσεις για την ένοπιση των Σωμάτων Ασφαλείας αλλά και για τη μετονομασία της ΚΥΠ σε ΕΥΠ, τότε πολύ εύκολα διαπιστώνει ότι ή κυβέρνηση δεν αναζήτησε, ούτε αυτή τη φορά, την πρωτοτυπία. Σε όλες τις χώρες και όλες οι σύγχρονες εξουσίες χρησιμοποιούν τά ίδια περίπου υποκριτικά και απολογητικά επιχειρήματα για να προωθήσουν τη μεθοδευμένη και μεθοδική ενίσχυση των αστυνομικών μηχανισμών: ο ποσοτικός και ποιοτικός περιορισμός της κρατικής γραφειοκρατίας και ή αντίστοιχη εξυπηρέτηση του πολίτη, οι σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας στα μεγάλα αστικά κέντρα, ή ασφάλεια των πυρηνικών όπλων ή αντιδραστήρων (δπου υπάρχουν), ή αναπτυσσόμενη διεθνής και εγχώρια τρομοκρατία, οι αναρχικοί και οι αντιεξουσιαστές που δλοι μαζί (δπως και οι άκροδεξιές οργανώσεις) διαταράσσουν τη σταθερότητα του πολιτεύματος, με λίγα λόγια ή πολυπλοκότη-

τα του έργου που καλούνται να έπιτελούν τά Σώματα Ασφαλείας απαιτούν τον «έκσυγχρονισμό» τους, δηλαδή άφ' ενός τη διοικητική συγκέντρωσή τους και άφ' άλλου τον εξοπλισμό τους με τά μέσα που προσφέρει ή σύγχρονη τεχνολογία.

Τά δύο αυτά γνωρίσματα των πρόσφατων θεσμικών ρυθμίσεων, ή διοικητική συγκέντρωση των αστυνομικών μηχανισμών με την ένοπιση της ΕΛΑΣ και ή τεχνολογικός εξοπλισμός που προϋποθέτει ή ύλοπιση του ΕΚΑΜ, δεν αποτελούν, βέβαια, έλληνική ιδιαιτερότητα ούτε συγκυριακή κυβερνητική παρέκκλιση. Η ενίσχυση των αστυνομικών μηχανισμών είναι φαινόμενο που εμφανίζεται — με διαφορετικές βέβαια κάθε φορά μορφές και κυμαινόμενους ρυθμούς — σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες κατά την τελευταία δεκαεπενταετία. Συνοδεύει την κρίση του κενύσανου κράτους και άποτελεί ένα από τά πιό κρίσιμα γνωρίσματα των σύγχρονων μετασχηματισμών του κράτους, της ενίσχυσης εκείνων των ολοκληρωτικών τάσεων που ή Πουλαντζάς χαρακτήρισε ως «αυταρχικό κρατισμό».

Ο λίγος χρόνος που έχω στη διάθεσή μου δεν έπιτρέπει, βέβαια, ούτε διεξοδικές αναφορές στη σύγχρονη μεταμόρφωση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και στην άπουσιαστικοποίηση των πολιτικών και άτομικών ελευθεριών ούτε έμ-

περιστατωμένες άποσαφηνίσεις για τον πολιτικά ενισχυμένο ρόλο που αναλαμβάνουν οι άστυνομικοί μηχανισμοί στο πλαίσιο του σύγχρονου κεφαλαιοκρατικού κράτους. Θα έπιχειρήσω με τέσσερις πολύ σύντομες — περίπου συνθηματολογικά διατυπωμένες — «θέσεις» να ύπαινωχτώ όρισμένα από τά κρισιμότερα προβλήματα.

● **Θέση πρώτη:** Η ενίσχυση του πολιτικού ρόλου των αστυνομικών μηχανισμών άποτελεί συνάρτηση της τεχνολογίας και της πολιτικής εξέλιξης σε κάθε συγκεκριμένο κοινωνικό σχηματισμό. Πολιτικά γίνεται δυνατή ή ενίσχυση αυτή, καθώς ή κρίση του φορντιστικού μοντέλου και των μηχανισμών του για τη μαζική πολιτική ένσωμάτωση (τά μεγάλα κόμματα έξουσίας, οι γραφειοκρατικοποιημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις κ.λπ.) δεν συνοδεύτηκε από την ενίσχυση της Άριστερας, αλλά αντίθετα έπιβεβαίωσε τη χρόνια κρίση της. Η κλασική αντίληψη ότι τό άστικό πολιτικό σύστημα ενισχύει τους κατασταλτικούς μηχανισμούς του για να αντιμετώπισει την ενίσχυση της Άριστερας, δεν ισχύει στη συγκυρία της τελευταίας δεκαεπενταετίας. Ο αυταρχικός κρατισμός οικοδομείται σήμερα άκριβώς πάνω στις άδυναμίες, στις αντιφάσεις και στα άδιέξοδα της Άριστερας.

Οι σύγχρονες ειδικές μορφές ένιςχυσης τών αστυνομικῶν μηχανισμῶν δέν εἶναι δυνατές χωρίς τήν προσφυγή στίς τεράστιες δυνατότητες πού προσφέρουν οἱ νέες τεχνολογίες (τηλεαντιγραφείες, ὀπτικοακουστικά συστήματα παρακολούθησης, ἠλεκτρονικές κάμερες κ.λπ.) καί ἰδιαίτερα οἱ ἠλεκτρονικοὶ ὑπολογιστές. Καθώς οἱ ἀρμόδιες αστυνομικές ὑπηρεσίες μποροῦν —ὡς κρατικό μονοπώλιο πληροφοριῶν— νά συγκεντρώνουν καί νά ἐπεξεργάζονται μέ ἠλεκτρονικούς ὑπολογιστές ἕναν ἀπίθανο ὄγκο πληροφοριῶν γιά μέγιστα τμήματα τοῦ πληθυσμοῦ, αὐτονομοῦνται σταδιακά καί παράλληλα μποροῦν —«μεταβιβάζοντας» τίς πλούσιες πληροφορίες τους— νά ἐπηρεάζουν καί τίς ἐπιλογές ἄλλων κρατικῶν μηχανισμῶν (κυβέρνηση, δικαστική ἐξουσία κ.λπ.). Οἱ νέες τεχνικές ἀστυνόμευσης συνοδεύονται ἔτσι ἀπό νέες de facto ἢ de jure ἀρμοδιότητες τῆς ἀστυνομίας καί παράλληλα ἀπό μία νέα ἐνταση στήν «ἀστυνομικοποίηση τῆς πολιτικῆς». Ὁ ρόλος τῶν μηχανισμῶν ἀστυνόμευσης τείνει νά καταστεί κρίσιμος γιά τό σύνολο περίπου τῶν κρατικῶν λειτουργιῶν. Ἡ σύγχρονη θεωρία γιά τό κράτος δέν περιέχει βέβαια κάποια «μαύρη οὐτοπία» πού κινδυνολογεῖ γιά τήν προέλαση ἑνός ὀργουελικού κράτους, ὅπου ἡ ἀστυνομία ὡς ὁ «Μεγάλος Ἀδελφός» παρακολουθεῖ, ἀποφασίζει καί ρυθμίζει κάθε εἶδος ἀντίφαση. Οἱ ἔννοιες πού συνήθως χρησιμοποιοῦνται, «κράτος ἐλέγχου» ἢ «κράτος ἀσφαλείας», ὑπαινίσσονται ἢ δηλώνουν μέ σαφήνεια πῶς δέν πρόκειται γιά ἕνα «νέο φασισμό», ὅτι οἱ δυνατότητες καί οἱ φιλοδοξίες τῆς στρατηγικῆς ένιςχυσης τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κράτους δέν εἶναι τόσο ἐκτεταμένες. Τό κράτος «συνολικός χαφιές» εἶναι μόνο μία ἀπό τίς κρισιμότερες διαστάσεις τοῦ σύγχρονου κεφαλαιοκρατικοῦ κράτους.

● **Θέση δεύτερη:** Ἡ διαδικασία ἐπεξεργασίας τῶν πληροφοριῶν ἀπό τούς ἠλεκτρονικούς ὑπολογιστές περνάει ἀπό τά ἑξῆς στάδια:

α) ἀπόκτηση πληροφοριῶν,
β) ἀποθήκευση τῶν πληροφοριῶν γιά κάθε ἄτομο,

γ) συσχέτιση τῶν πληροφοριῶν πού περιλαμβάνονται σέ διαφορετικές συλλογές, λ.χ. στή συλλογή ἰδιοκτητῶν αὐτοκινήτων καί στή συλλογή μελῶν ἑνός κόμματος, καί

δ) μεταβίβαση τῶν πληροφοριῶν σέ ἄλλες ὑπηρεσίες.

Κατά τή διαδικασία αὐτή τῶν ἀλλεπάλληλων ταξινομήσεων καί ἐπεξεργασιῶν, ὁ πολίτης μεταβάλλεται σέ ἀπλή, ἀνώνυμη καί ἀπολύτως ἀκατέρραστη πρώτη ὄλη, σέ ἕναν ἀριθμό, «ἀριθμοποιεῖται» ὅπως ἔγραψε χαρακτηριστικά στό *Βήμα* ὁ Μ. Πλωρίτης. Διότι, κατά τή διαδικασία αὐτή, οἱ ἐπιμέρους πληροφορίες δέν ἀποτελοῦν παρά στοιχεῖα μέ *μεταβλλόμενη σημασία*, δηλαδή μέ σημασία πού προκύπτει κάθε φορά μέσα ἀπό ἕνα σύνθετο συνδυασμό πομπῶν καί δεκτῶν, μηχανισμῶν καί προγραμμάτων, ἐπιπέδων ἀναφορᾶς καί ἀναγνώσεων. Στούς συνδυασμούς αὐτούς *κυριαρχεῖ ἡ*

εἰδική ἀστυνομική «γλώσσα» τῆς ὑποψίας. Τό κέντρο βάρους γιά τήν ὀργανωτική ἀριότητα καί τήν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἀστυνομικῆς δράσης μετατίθεται, ἔτσι, σταδιακά ἀπό τό ὄρατό hardware στά μή ὄρατά προγράμματα ἀστυνομικοῦ ἐξορθολογισμοῦ καί ἐλέγχου.

● **Θέση τρίτη:** Ἡ δράση τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας στηρίζεται, βέβαια, πάντα στό ζεύγμα καταστολή — πρόληψη. Ἡδη στίς ἀπαρχές τῆς συγκρότησης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους, τό Β.Δ. τῆς 31.12.1836 περί δημοτικῆς ἀστυνομίας ὀριζε ὅτι ἡ διοικητική ἀστυνομία εἶχε τό καθήκον τῆς πρόληψης ἐγκλημάτων καί ἡ δικαστική ἀστυνομία ἐπρεπε «νά συνάζη τās ἀποδείξεις καί ἐνδείξεις» τῶν ἐγκλημάτων πού ἔχουν ἤδη γίνει. Τή σύζευξη καταστολῆς καί πρόληψης μπορεῖ νά παρακολουθήσει κανεῖς εὐκόλα καί σέ μία σειρά διατάξεων τοῦ ἰσχύοντος ν. 1481/84: ἀρθ. 3 (2): «Ὅλες οἱ ὑπηρεσίες καί τό προσωπικό τοῦ ὑπουργείου Δημόσιας Τάξης τελοῦν σέ διαρκή ἐτοιμότητα γιά τήν πρόληψη καί καταστολή τοῦ ἐγκλήματος, τήν περιφρούρηση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτευματος καί τῆς ἐννομης ἄξης»... καί ἀρθ. 5 (1): «Ὁ κλάδος τῆς

ἀστυνομίας ἀσφαλείας ἔχει ὡς εἰδικότερη ἀποστολή τήν πρόληψη καί καταστολή τοῦ ἐγκλήματος καί τήν προστασία τοῦ κράτους καί τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτευματος, στά πλαίσια τῆς συνταγματικῆς τάξης».

Ἐστόσο, ἀντίθετα μέ τό παρελθόν (ὅπου στήν ἀστυνομική δράση κυριαρχοῦσε ἡ καταστολή), σήμερα τείνει ἡ πρόληψη νά γίνει ὁ κύριος πόλος τοῦ ζεύγματος. Πρόκειται γιά τό φαινόμενο πού μποροῦμε νά ὀνομάσουμε «*προληπτική καταστολή*»: ὅσο θά «ἐκσυγχρονίζονται» οἱ ἀστυνομικοὶ μηχανισμοί, τόσο θά τείνει νά χρησιμοποιεῖται πληθωριστικά ἡ ἔννοια τῆς πρόληψης καί νά περιορίζεται, κατά κανόνα, ἡ κατασταλτική σωματική βία εἴτε σέ εἰδικούς στόχους (διαδηλώσεις, ἀπεργίες κ.ἄ.) εἴτε σέ μεμονωμένα ἄτομα ἢ περιορισποποιημένες κοινωνικές κατηγορίες. «*Πληθωριστική πρόληψη*» σημαίνει ὅτι ἡ δημόσια ἀσφάλεια ἀναγνωρίζεται ὡς ὑψιστος κρατικός στόχος πού ἀφορᾶ τό σύνολο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς στόχος πού ἀκυρώνει τή σαφή διάκριση ἀνάμεσα στήν «ὀμαλότητα» καί στήν ἐκτακτη κατάσταση καί ὀδηγεῖ σέ μία «μικρή κατάσταση ἐκτακτικῆς ἀνάγκης». Γιά τίς

μεγάλες μάζες τών πολιτῶν, πού γιά τήν ἀστυνομία δέν εἶναι παρά ὑποποτι δράστες χωρίς δράση, ἡ κύρια λειτουργία τῆς σωματικῆς βίας θά εἶναι ἡ δραματοποιημένη καί ἐκφοβιστική ἐπίδειξη τῆς ἀπειλῆς πού περιέχει κάθε σύγκρουση μέ τό κράτος καί μέ τή λογική τῆς δημόσιας ἀσφάλειας.

● **Θέση τέταρτη:** Στήν Ἑλλάδα βρισκόμαστε ἀκόμη στήν ἀρχή ἀνάλογων διαδικασιῶν, ὅσο βεβαρημένο καί ἂν εἶναι τό ἀντιδημοκρατικό καί ἀντικομμουνιστικό μητρώο τῆς Ἀστυνομίας μας. Ἀπό τό 1984 ἡ δημοτοργία τῆς ΕΛΑΣ, στή συνέχεια ἡ καθιέρωση τοῦ ΕΚΑΜ καί ὁ πρόσφατος νόμος γιά τήν ΕΥΠ οἰκοδομοῦν τό θεσμικό διάγραμμα γιά τόν ἐκσυγχρονισμό στή δράση τῶν ἀστυνομικῶν μηχανισμῶν. Ὁ τεχνολογικός ἐξοπλισμός ἀπουσιάζει ἀκόμη σέ μεγάλο βαθμό, παρά τόν πανάκριβο κομπιούτερ πού ἔχει δωρίσει ὁ Γ. Λάτσης στό ὑπουργεῖο Δημοσίας Τάξης. Γιά νά λειτουργήσει τό σύστημα τοῦ διευρυμένου καί διαρκοῦς κοινωνικοῦ ἐλέγχου πρέπει νά ἐφοδιαστοῦν μέ ἠλεκτρονικούς ὑπολογιστές οἱ ποικίλες δημόσιες ὑπηρεσίες, οἱ ὁποῖες στή συνέχεια θά μεταβιβάσουν τίς πληροφορίες τους στήν κεντρική τράπεζα πληροφοριῶν τοῦ ὑπουργείου Δημοσίας Τάξης. Μέ βάση τά διαθέσιμα στοιχεία τοῦ ὑπουργείου Προεδρίας γιά τό 1985, ἡ συνολική ἀξία τῶν ἐγκατεστημένων ἠλε-

κτρονικῶν ὑπολογιστῶν στόν δημόσιο τομέα εἶναι σχετικά ἀσήμαντη. Θά χρειαστεῖ ἡ ὑλοποίηση τοῦ Μεσογειακοῦ Ὁλοκληρωμένου Προγράμματος γιά τήν εἰσαγωγή τῆς πληροφορικῆς στή δημόσια διοίκηση, ὕψους εἴκοσι δισεκατομμυρίων, γιά νά καλυφθοῦν οἱ τεχνολογικές προϋποθέσεις. Ἡ ἀντίστοιχη ἐκπαίδευση τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀστυνομίας εἶναι τό μικρότερο πρόβλημα, ἀντίθετα μέ ὅσους τυχόν στηρίζουν τίς ἐλπίδες τους στήν κακοδαιμονία τῆς ἐλληνικῆς ὑπανάπτυξης. Πρῶτα ἀπό ὅλα, ἂν ξεφυλλίσει κανεῖς τά ἐπίσημα περιοδικά τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας θά διαπιστώσει ὅτι πολλές ἐταιρεῖες παραγωγῆς ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν προσφέρουν «δωρεάν» καί εἰδικούς ἐκπαιδευτές γιά τήν κατάλληλη χρήση τῶν κομπιούτερς. Τά δοκιμασμένα ἀμερικανικά καί δυτικογερμανικά προγράμματα γιά τήν ἐπεξεργασία πληροφοριῶν δέν θά εἶναι, ἐξάλλου, καθόλου δύσκολο νά ἀποκτηθοῦν στό πλαίσιο τῆς διεθνούς συνεργασίας τῶν ἀστυνομικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἀνασυγκρότηση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας θά χρειαστεῖ λοιπόν ἀκόμη λίγο καιρό. Ὡς τότε πρωταγωνιστής θά παραμείνει ὁ Ἄρκουδῆας. Παρ' ὅλα αὐτά ὁ χρόνος δέν περισσεύει. Ὅταν ἀρχίσει νά λειτουργεῖ μέ τρόπο τεχνικά ὀλοκληρωμένο τό ἀστυνομικό σύστημα κοινωνικοῦ ἐλέγχου, θά εἶναι πιά ἴσως πολύ ἄργα. Οἱ κινητοποιήσεις ἀλλά καί οἱ ὁποῖες

νομικές ρυθμίσεις γιά τήν προστασία τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καί τοῦ πολίτη ἀπό τό «ἠλεκτρονικό φακέλωμα» ποσοτικοποιοῦν ἄπλῶς τά προβλήματα. Οἱ μετασχηματισμοί τοῦ κράτους στίς χώρες τοῦ ἀνεπτυγμένου καπιταλισμοῦ ἐπιβεβαιώνουν ἀκριβῶς ὅτι οἱ νομικές ρυθμίσεις τοῦ κράτους δικαίου ἀδυνατοῦν νά συλλάβουν ἀποτελεσματικά τίς ἐπιπτώσεις ἀπό τήν εἰσαγωγή τῆς πληροφορικῆς στοῦς ἀστυνομικούς μηχανισμούς τοῦ κράτους. Ὁ Σούμπετερ, αὐτός ὁ σημαντικός ἀστός θεωρητικός, διατύπωσε πρῖν ἀρκετά χρόνια κάποιες σκέψεις πού μᾶς ἀφοροῦν: ἡ αἰσιοδοξία εἶναι κι αὐτή πολλές φορές μιά πρόφαση γιά νά ἀποφύγουμε αὐτό πού πρέπει νά κάνουμε. Ὁ ἐγκαθιδρυμένος ἐλληνικός δικομματισμός μοιάζει σήμερα, παρά τήν δξύτατη οικονομική κρίση, ἀρκετά σταθερός γιά νά δικαιολογεῖ ἀριστερές αἰσιοδοξίες περί ἐκδημοκρατισμοῦ τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας. Καθώς τά πολιτικά ζητήματα ἐξατομικεύονται μαζικά, οἱ ὁδοί γιά τήν ἀτομική ἢ συλλογική ἀντίσταση στήν κρατική ἐνίσχυση γίνονται ὀλο καί πῖο δυσμενεῖς. Ἡ Ἀριστερά θά πρέπει νά ἐπανεξετάσει τή σχέση της μέ τό κράτος, νά ἐπαναπροσδιορίσει τήν ἀντιπαλότητα καί τίς μορφές τῆς «συμπλοκῆς» της μέ αὐτό.

Γιώργος Πάσχος

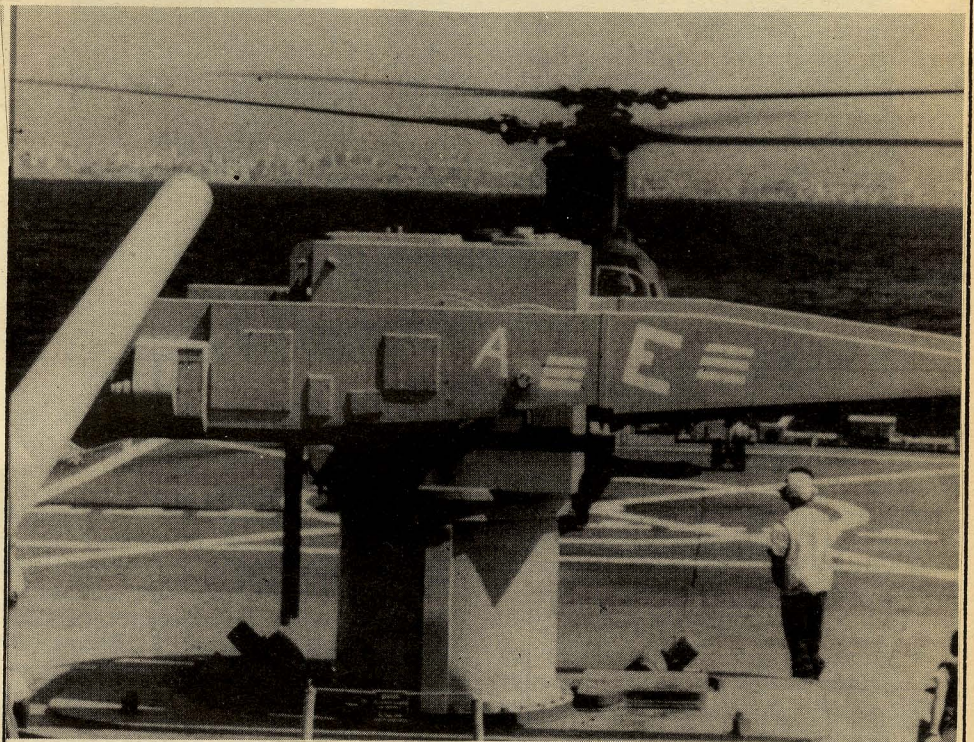

DEFENDORY '86

*Ένα παζάρι ανάμεσα στα άλλα
ή σημαντικό στοιχείο της άμυντικής πολιτικής;*

Η τέταρτη διεθνής έκθεση όπλων συστημάτων «DEFENDORY INTERNATIONAL '86», που άνοιξε τις πύλες της στο Έκθεσιακό Μέγαρο του ΟΛΠ αυτήν την εβδομάδα, δέν είναι μιά μικρή, περιθωριακή εκδήλωση στο είδος της. Μέ 58 επίσημες στρατιωτικές αντιπροσωπείες, μέ 25.000 (έκτίμηση) ειδικούς επισκέπτες από 76 χώρες και μέ 730 περίπτερα εκθετών, ανήκει, θά λέγαμε, στις σημαντικές του είδους, ειδικά ανάμεσα στις αντίστοιχες πού πραγματοποιούνται σέ κράτη πού δέν είναι τά ίδια κατασκευαστές και πωλητές πολεμικών συστημάτων. Τό τελευταίο δέν είναι μάλιστα ελάττωμα καθώς επιτρέπει τόν μέ ίσους όρους ανταγωνισμό ανάμεσα στους εκθέτες. Άκόμα ή γεωγραφική και πολιτική θέση της Ελλάδας ευνουεί τήν πρωτοβουλία αυτή: ευρωπαϊκό κράτος-μέλος του ΝΑΤΟ αλλά και της ΕΟΚ, μέγάλος αγοραστής πολεμικού ύλικού πού γειτονεύει επιπλέον μέ περιοχές όπου τά μηχανήματα του πολέμου άπορροφώνται και καταναλώνονται εύκολα. Ή Μέση Άνατολή, οί επί σειρά ετών άντιμαχόμενοι του Περσικού Κόλπου, ευνουούν τήν άνθηση μιάς τέτοιας έκθεσης στις παρυφές μιάς Εύρώπης πού έχει στήν πρώτη σειρά των βιομηχανικών προϊόντων της τά πολεμικά όπλα.

Και πραγματικά, ή DEFENDORY άνθει. Χονδρικά μπορούμε νά πούμε ότι τά φετινά της μεγέθη είναι πενταπλάσια τουλάχιστον από τά αντίστοιχα του 1980. Ή εϋημερία όμως των άριθμών δύσκολα μπορεί νά κρύψει τις παραμέτρους της άποτυχίας. Τής άποτυχίας των άρχικών στόχων και των φιλόδοξων προγραμμάτων πού γέννησαν τήν έκθεση αυτή, καθώς και της διάψευσης των όσων επένδυσε ό σχεδιασμός της άμυντικής πολιτικής σέ

παρόμοιου είδους εκδηλώσεις.

Τό 1976 ξεκίνησαν οί εκδηλώσεις της έκθεσης για πρώτη φορά. Άν και περιορισμένη σέ έκταση και σέ αντικείμενο (άφορούσε μόνο άεροπορικό πολεμικό ύλικό), ή έκθεση σχεδιάστηκε ώστε νά εξυπηρετεί συγκεκριμένους στόχους και προοπτικές της έλληνικής άμυντικής πολιτικής. Κεντρικός στόχος ήταν ή ανάπτυξη της εγχώριας πολεμικής βιομηχανίας και καθ' έαυτή ή έκθεση ήταν ένα άπό τά μέσα πού θά ύποβοηθοΰσαν τήν προσπάθεια αυτή. Τήν εποχή εκείνη ή στρατιωτική ήττα στήν Κύπρο ήταν ακόμα νωπή στις μνήμες, ύπογράμμιζε τις άνάγκες και ύπαγόρευε πειστικά τούς δρόμους πού θά έπρεπε νά ακολουθήσει ό άμυντικός σχεδιασμός της χώρας. Ή

στρατιωτική αυτή έκθεση λοιπόν προοριζόταν για βιτρίνα των άναμενόμενων επιτευγμάτων της παλιάς ΠΥΡΚΑΑ αλλά προπαντός των νέων τότε δημιουργημάτων, ΕΑΒ, ΕΒΟ, ΑΛΦΑ, STEYER κ.λπ. Τής πολεμικής βιομηχανίας της χώρας μέ άλλα λόγια.

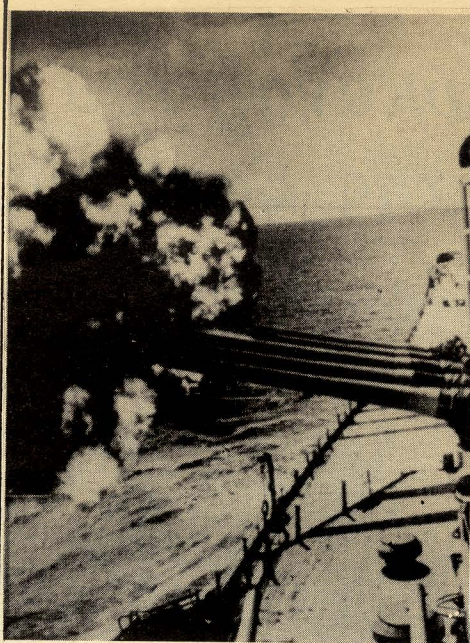
Δέκα χρόνια μετά, στο δικό μας 1986, ό ύπουργός Άμύνης, όπως και οί οργανωτές της DEFENDORY εξακολουθοΰν νά ύποστηρίζουν ότι κεντρικός στόχος του πολεμικού αυτού παζαριού είναι «ή πρόοδος», «ή ανάπτυξη της άμυντικής μας βιομηχανίας». Παρά τά έπίσημα λόγια όμως, ή DEFENDORY του Πειραιά πολύ απέχει άπό τό νά είναι βιτρίνα των όποιων επιτευγμάτων της έλληνικής πολεμικής βιομηχανίας.

Ο κύριος λόγος για τό γεγονός αυτό είναι τό ότι, παρά τίς προσδοκίες, τόσα χρόνια μετά τά επιτεύγματα αυτά αναμένονται ακόμα. Άνήκουν δηλαδή σέ χρόνο μέλλοντα, άορίστου σημασίας, και δέν τά συναντάμε στόν έννεστώτα. Η πολυπάθη ΠΥΡΚΑΛ βασανίζεται άκόμα για νά βρεί τό δρόμο πού οδηγεί στήν παραγωγή πυρομαχικών πού νά ανήκουν τεχνολογικά στήν προτελευταία δεκαετία του είκοστού αιώνα. Οί επικεφαλής της ένθουσιάζονται όταν πωλούν (έστω και μέ τόν τρόπο πού τά πωλούν) πυρομαχικά σέ χώρες πού τά έχουν άπολύτως άνάγκη (βλέπε Ίράκ) και, κατά συνέπεια, έχουν μειωμένες ποιοτικές απαιτήσεις. Στο ίδιο επίπεδο τεχνολογικής ανάπτυξης βρισκόταν ή Ίδια εταιρεία, άναλογικά, και στά 1936-1939 όταν πωλούσε πυρομαχικά στους Δημοκρατικούς της Ίσπανίας. Όλα τούτα δέν συνθέτουν «επιτεύγμα».

Η ΕΒΟ ξεκίνησε «έντυπωσιακά», δηλαδή ξεκίνησε μέ τήν παραγωγή ενός γερμανικού τύπου τουφεκιού, του G-3 για τίς άνάγκες του στρατού. Ός έδω καλά. Τό έθνος είχε ξαναφτάσει σέ παρόμοια επιτεύγματα στό μεσοπόλεμο όταν κατασκευαζόταν έδω τό επίσης γερμανικό τουφέκι Μάνλιχερ. Όταν όμως χρειάστηκε νά εισέλθει σέ πίο δύσκολα πεδία ή άποτελεσματικότητα διαμιάς χάθηκε. Τό περίφημο πιά ΑΡΤΕΜΙΣ-30 πού δέν είναι παρά ή σύνθεση διαφόρων τεχνολογιών άγορασμένων από τήν MAUZER, τή PHILIPS κ.λπ., φαίνεται νά έχει στοιχειώσει πολλά χρόνια μετά από τίς πρώτες του λαμπρές δημόσιες εμφανίσεις. Τακτικά επαναλαμβάνεται ότι ο έλληνικός τουλάχιστον στρατός θά παραγγείλει τά συστήματα αυτά χωρίς όμως οί δηλώσεις νά γίνονται πράξη. Επιπλέον είναι παράξενο τό γεγονός ότι ο ίδιος έλληνικός στρατός άγόρασε, σχετικά πρόσφατα, παρόμοια άντιαεροπορικά συστήματα από τήν έλβετική εταιρεία CONTRAVES.

Η ΕΑΒ, στήν όποία έχουν επενδυθεί στά τελευταία λίγα χρόνια πολλές εκατοντάδες εκατομμυρίων δολαρίων, άπλώς έπισκευάζει και συντηρεί άεροπλάνα. Άναλογικά πάντα, βρίσκεται στό σημείο πού βρισκόταν τό Κρατικό Έργοστάσιο Έαεροσκαφών του μεσοπολέμου πού άλλαζε συχνά κινητήρες και πτερύγια στά μακρόβια Breguet 19 της τότε πολεμικής άεροπορίας της χώρας. Η άνάλυση περιορισμένων υπεργολαβιών από τήν Airbus (πόρτες άεροπλάνων) ή τήν Augusta (τμήματα άτράκτου έλικοπτέρων) δέν μπορεί νά προσμετρηθεί στά «επιτεύγματα» μιάς έπιχείρησης πού κόστισε τόσα πολλά. Τό ίδιο ισχύει και για τήν ύποπασχόληση της κατασκευής άποστασιομέτρου και άλλων υλικών του στρατού ξηράς.

Τέλος, για νά κλείσουμε τόν κύκλο των «μεγάλων» της πολεμικής βιομηχανίας, ή ΣΤΑΓΙΕΡ (ή μάλλον Έλληνική Βιομηχανία Όχημάτων έσχάτως), άποδείχτηκε άνίκανη νά παραγάγει άποτελεσματικά (μέ κάποιο λογικό κόστος) άκόμα και τά έτοιμα προϊόντα της μητρικής της άνστριακής εταιρείας. Έτσι, τό τεθωρακισμένο ΛΕΩΝΙΔΑΣ περιμένει τήν τύχη του άνάμεσα σέ Βιέννη και Άθήνα ενώ πεισματικά όρισμένα του δείγματα δημαγω-

γούν στίς παρελάσεις όπου παρουσιάζονται ως «τά έλληνικά άρματα». Ο στρατός όμως εξακολουθεί νά στηρίζεται περίπου όλοκληρωτικά στά αντίστοιχα M-113 της άμερικανικής βοήθειας.

Οί λίγες έπιτυχημένες κατασκευές της περιόδου αυτής δέν έχουν διάρκεια. Οί έξι πυραυλάκτοια πού κατασκευάστηκαν μέ γαλλικά σχέδια στά 1978-1981 στά ναυπηγεία Σκαραμαγκά δέν είχαν καμιά συνέχεια. Έκτοτε μάλιστα τά ναυπηγεία αυτά έγιναν προβληματικά, έκλεισαν και ξανάνοιξαν. Υπόσχονται σήμερα τήν κατασκευή φρεγατών και άλλων τύπων πολεμικών πλοίων. Είναι όμως άμφίβολο άν μιά έπιχείρηση πού μάχεται για τήν έπιβίωσή της μπορεί νά έπωμιστεί τό κόστος των επένδύσεων πού προϋποθέτει ή παραγωγή τόσο σύνθετων πλοίων.

Όπως και νά 'χει λοιπόν, ή ελληνική πολεμική βιομηχανία δέν έχει, παρά τίς προσδοκίες του 1976 ή του 1980, αξιόλογα προϊόντα νά εκθέσει στή «δική της» έκθεση, τήν DEFENDORY. Τό πώς συνέβη αυτό, άποτελεί πρόβλημα άξιο ευρύτερης μελέτης. Πραγματικά, υπάρχουν άφθονα παραδείγματα κρατών (λόγου χάρι ή Πορτογαλία, ή Νορβηγία κ.ά.) πού επένδυσαν λιγότερα χρήματα και προσπάθειες για νά φτάσουν σέ πίο έντυπωσιακά άποτελέσματα. Οί περιορισμένες φιλοδοξίες όμως έτούτου τού άρθρου μάς επιβάλλουν νά παραμενίσουμε στά της πολεμικής έκθεσης του Πειραιά. Μιάς έκθεσης πού προφανώς, μετά από όσα παραπάνω εκθέσαμε, όφείλει τήν έπιτυχία της σέ ότιδήποτε άλλο παρά σ' αυτό πού ή έπίσημη πολιτική της καθόρισε και πού τά έπίσημα χείλη άκόμα ισχυρίζονται ότι έξυπηρετεί.

Η πρώτη διαπίστωση είναι ότι ή DEFENDORY άφού δέν κατόρθωσε νά γίνει βιτρίνα των ελληνικών βιομηχανιών όπλων, κατέληξε βιτρίνα και χώρος σκληρού άνταγωνισμού των ξένων βιομηχα-

νών όπλων πού προμηθεύουν τή χώρα μας. Οί προμηθευτές αυτοί παρουσιάζουν τά πίο πλούσια περίπτερα και δημιουργούν συχνά τήν έντύπωση ότι ή έκθεση λειτουργεί πρώτιστα για αυτούς.

Η DASSAULT πού προσπαθεί νά προσθέσει άλλα 20 άεροπλάνα της στήν παραγγελία των 40 πού ήδη έχει πάρει. Η KRAUSS-MAFFEI πού διεκδικεί τήν άγορά νέων άρμάτων Leopard από τόν έλληνικό στρατό. Η BOEING πού έπιθυμεί νά πουλήσει κι άλλα έλικόπτερα CH-470, ή AGUSTA πού χτυπά τήν ελληνική παραγγελία για μαχητικά έλικόπτερα, ή OTOMELARA, κύριος ως τώρα προμηθευτής πυροβόλων του πολεμικού ναυτικού, ή VOEST-ALPINE, ή FMC, ή KRUPP, ή AEROSPATIALE και άμέτρητες άλλες. Η άναντροπή των προθέσεων των δημιουργών της έκθεσης παρουσιάζεται μέσα σέ τούτον τόν άγριο άνταγωνισμό μέ έντονο τρόπο. Πραγματικά, όλοι αυτοί οί μνηστήρες της ελληνικής άγοράς όπλων, για νά κάνουν πίο έλκυστικές τίς προτάσεις τους φροντίζουν νά υπενθυμίσουν τήν ύπαρξη εγχώριας πολεμικής βιομηχανίας και νά της ύπόσχονται τό φιλι της ζωής διαμέσου συμπαραγωγών, εισαγωγών τεχνολογίας, υπεργολαβιών κ.λπ. Ο παράγοντας πού θά 'πρεπε νά πρωταγωνιστεί στήν έκθεση αυτή της προβάλεται έτσι σάν άπλός κομπάρσος.

Η δεύτερη διαπίστωση είναι ότι μέσα σέ τέτοιες συνθήκες και μέ αυτόν τόν σημερινό της χαρακτήρα, ή DEFENDORY πίο λίγο έξυπηρετεί τήν άμυντική πολιτική της χώρας μας. Η παρέλαση πολεμικών προϊόντων στόν Πειραιά, τραβάει έπισκέπτες, αφήνει κάποιο συνάλλαγμα, βοηθά τόν τουρισμό, δημιουργεί κάποιο ενδιαφέρον για τή χώρα μας και προσφέρει άρκετά άλλα πράγματα για τά όποια σύμπαν τό έθνος θά ένιωθε δυσάρεστα άν, για παράδειγμα, μιά αντίστοιχη έκθεση τά πρόσφερε στήν Τουρκία. Σέ καμιά όμως περίπτωση ή ίδια παρέλαση δέν μπορεί νά λύσει προβλήματα πολιτικής, προβλήματα έξοπλισμών, νά αναπτύξει από μόνη της μιά λιμνάζουσα πολεμική βιομηχανία ή νά δώσει άπαντήεις στό πολύπλοκο άμυντικό πρόβλημα της χώρας. Οί διαστάσεις του γεγονότος είναι δεδομένες και, σήμερα πιά, ιδιαίτερα περιορισμένες ως προς τίς άνάγκες.

Η DEFENDORY '86 λοιπόν πίο άπέχει από τήν ύλοποίηση των στόχων και των προοπτικών πού έθεσαν οί δημιουργοί της πρώτης έκθεσης πολεμικού υλικού του 1976 ή έστω οί οργανωτές της πρώτης DEFENDORY του 1980. Η ποσοτική της άνάπτυξη, τό νέο της γιγάντιο μέγεθος έξυπηρετούν πίο περισσότερο τίς εταιρείες παραγωγής όπλων παρά κάποια έθνική πολιτική, κάποια εγχώρια πολεμική βιομηχανία πού θά στηρίξει τήν άμυντική έθνική πολιτική. Η κατάληξη της πιστοποιεί καλύτερα από κάθε άλλη μαρτυρία τό τέλος ενός φιλόδοξου σχεδίου πού γεννήθηκε μέσα στήν ταραχή των άμέσως μετά τό 1974 χρόνων. Άλλά μου φαίνεται κιόλας ότι σ' αυτόν τόν τόπο ή άποτυχία ενός φιλόδοξου σχεδίου είναι κάτι τό αυτονόητο. Έξάλλου τό έθνος όλο και κάποιο θεός θά τό σώσει. Στήν προκειμένη περίπτωση, άς είναι καλά ή άμερικανική στρατιωτική βοήθεια.

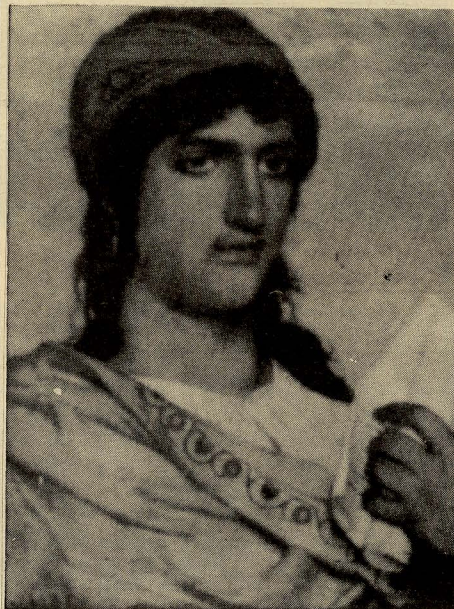
Γεράσιμος Μακρίδης

Ἡ διαλεύκανση τοῦ μυστηρίου τῆς Σαπφοῦς

(ἢ τῆς Σαπφῶς, ἐάν τό προτιμᾶτε)

Μιά φορά κι ἕναν καιρό, ἀρκετούς αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τοὺς δικούς μας χρόνους, ἐζησε στὴ Λέσβο ἡ ποιήτρια Σαπφώ. Δέν γνωρίζουμε πολλά πράγματα γι' αὐτήν. Ὅ,τι ἐπέζησε κι ἐφτασε ὡς ἐμᾶς εἶναι μερικά ποιήματα, ἀνεπαρκέστατα θραύσματα μιᾶς ζωῆς πλούσιας σέ συγκινήσεις. Λόγια πού μιλοῦν σοφά καί καιρία γιά ἀνθρώπινες ὑποθέσεις, καί πού γι' αὐτό οἱ ἀνθρωποὶ τὰ σεβάστηκαν ὅλα αὐτά τὰ χρόνια, τὰ φύλαξαν, τὰ ἔφεραν ὡς τὴ δική μας ἐποχή. Λόγια ταραγμένης ἐποχῆς πού δέν ξεχνοῦν τίς τραγικές εἰκόνας μιᾶς πολιτείας ὅπου λυσομανᾷ ἡ «στάσις». Πού τίς ξεπερνοῦν ὁμως ἀμέσως γιά ν' ἀναζητήσουν, μέσα σ' ἕναν κόσμον πού ἀλλάζει γρήγορα μορφή, ὅσα περνοῦν ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία τῶν θεῶν στὰ αἰσθήματα καί στίς αἰσθήσεις τῶν ἀνθρώπων.

Ἐχει συζητηθεῖ πολλές φορές, ἔχει γεμίσει ἀπειρες σελίδες αὐτό τό σκίρτημα, τό ἐσωτερικό καί ἀνθρώπινο, πού, ὑποστηρίζουν πολλοί, προαναγγέλλει τό ζῦπνημα τῆς προσωπικότητος, τὴ συναίσθηση τῆς αὐτονομίας τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος. Ἡ Σαπφώ ἐκφράζει συχνά τὴν πίστη της σέ μιὰ μοῖρα πού οἱ θεοὶ ὀρίζουν, σέ μιὰ ἀνθρώπινη ζωή πού ἐλάχιστα κενὰ ἀφήνει στὴ διάθεση τῆς αὐτενέργειας, τῆς συνειδητῆς ἀπόφασης καί πρωτοβουλίας. Κάποιο σκίρτημα ὀδηγεῖ τὴν ποίηση καί τὴ σκέψη της ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια αὐτά. Naί, ὁ ἔρωτάς της, τό πάθος της, ἡ εὐτυχία της ἦταν ὑπόθεση τῶν θεῶν οἱ ὁποῖοι, πανίσχυροι, ἔδιναν καί ἔπαιρναν ὅποτε ἤθελαν αὐτό πού τοὺς ἀνῆκε. Αὐτό πού ἔμενε ὁμως μετὰ τό χωρισμό ἦταν ὁ πόνος, τό βαθύ αἶσθημα τῆς ἀνεκπλήρωτης ἐπιθυμίας, πού κανένας θεός δέν μπορούσε νὰ ἀπαλύνει ἢ νὰ ὀξύνει, γιατί αὐτό δέν ἦταν πιά ὑπόθεση θεῶν ἢ μοῖρας ἀλλὰ ὑπόθεση ἀποκλειστικά ἀνθρώπινη. Ἴσως αὐτὴ ἡ αἴσθησις τῆς μοναξιάς καί τῆς ἐγκατάλειψης στὸ τέλος τοῦ ἔρωτικου δεσμοῦ νὰ ἄνοιξε τό δρόμον πρὸς τὴ συνείδηση τοῦ προσωπικοῦ, τοῦ ἔξω ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν θεῶν ἀνθρώπινου.

Γιά τοῦτο ἐδῶ τό σκίρτημα σεβάστηκαν, αἰῶνες τώρα, οἱ πολιτισμοὶ τό ἔργο τῆς Σαπφοῦς. Γιά τοῦτα τὰ σημαντικά τὴ γνωρίζουμε ἐμεῖς τώρα. Γιά κάτι ἄλλα ἀσήμαντα τὴ θυμήθηκαν κάποιοι ἄλλοι.

Ἀναφέρομαι στὸ ἄρθρον τῆς Εἰρήνης Καμπερίδου, στὴν κυριακάτικη *Ἀγῆ* τῆς 5ης τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἄρθρον πού, ἐκτός ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴ καί ἀφελή γνώση, προδίδει δραστήριες ἀντιλήψεις καί συμπεριφορὲς τοῦ κόσμου μέσα στὸν ὁποῖο ζοῦμε. Δραστήριες καί ἀπαράδεκτες.

Εἶναι θλιβερό τό νὰ θεωροῦν ὀρισμένοι ὅτι ἡ Σαπφώ δέν θὰ εἶχε ἀξία καμιά ἐάν ἀποδεικνυόταν ὅτι ἀνήκει σέ παράταξη ἰδεολογικῆ, πολιτικῆ (ἀργότερα ἴσως καί ποδοσφαιρικῆ) διαφορτικῆ ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε «δικιά μας». Καί φτάνουν εὐκολα στὸ γελοῖο ὅταν ἀναλαμβάνουν ἐργολαβικά νὰ «ἀποκαταστήσουν». Οὐσιαστικά ἀναλαμβάνουν νὰ ἐντάξουν σέ κάποιες ἐνότητες ἀνθρώπων, πού μόνο ἡ δικὴ μας ἐποχὴ καί ὁ δικός μας τόπος γνωρίζει, ἄτομα πού ἔζησαν χιλιάδες χρόνια πρὶν. Ἡ κυρία Καμπερίδου πασχίζει λοιπὸν ν' ἀποδείξει ὅτι ἡ Σαπφώ εἶναι «συντρόφισ-

σα» κομματικὴ καί ἥρωική, «ἀντιστασιακὴ» ἐνάντια σέ χοῦντες καί τυράννους, στρατευμένη ποιήτρια, ἐπικεφαλῆς «Σχολεῖου Δημοκρατικῶν Γυναικῶν» καί ἄλλα παρόμοια. Ἄλλὰ δέν εἶναι αὐτό ἀρκετό. Ἀφοῦ τελειώνει μέ τὴν ἐνταξὴ τῆς λυρικῆς ποιήτριας στὸν κομματικὸ τῆς χώρου, συνεχίζει μέ τὴν ὑποδειγματικὴ ἐπιχείρηση ἐνταξῆς της στὴν καθωσπρέπει κοινωνία τῶν ἑλληνοχριστιανικῶν μας ἠθικῶν ἀξιών.

Ἐρωτεύτηκε γυναῖκες ἡ Σαπφώ; Ἄντε καλέ! Μπορεῖ μιὰ ἀγωνίστρια, μιὰ συντρόφισσα νὰ ἔκανε κάτι τέτοιο; Οἱ σεξουαλικές της προτιμήσεις ἦταν ὅπως καί οἱ δικές μας (τῆς κας Καμπερίδου ἐννοῶ). Τρυφερή, ἀδύναμη γυναῖκα μέ «καπριτσιόζικο» μάλιστα ὕφος, παραδομένη στὰ χάρδια τοῦ Ἀλκαίου, μοναδικῆ καί σταθεροῦ δεσμοῦ της. Οἱ συκοφάντες οἱ Ρωμαῖοι «παρεξήγησαν» τίς σχέσεις της μέ τίς μαθήτριες — συναγωνίστριες της. Οἱ καημένοι! Πού νὰ καταλάβουν αὐτοὶ οἱ ἄξεστοι τοὺς λεπτοὺς «ἐσωτερικοὺς» κομματικούς δεσμούς. Ἡ Σαπφώ; Μά τέτοια ἐνάρετη φύση τιμᾷ τό κόμμα μας (πού ἦταν καί δικό της) ἢ τό μοναστήρι μας (πού ἐπίσης πρέπει νὰ ἦταν καί δικό της).

Ἡ βαθιὰ περιφρόνησις πού ἡ κας Καμπερίδου δείχνει ὡς πρὸς τὰ ἠθικά πρότυπα μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς, ἡ ἄρνησις καί ἡ περιφρόνησίς της πρὸς ὀτιδήποτε δέν συμπίπτει μέ τὸν κόσμο της, θὰ μπορούσε νὰ ἦταν ἐπικίνδυνον ἂν δέν ἦταν τόσο ἄτεχνη καί ρηχὴ. Καί τό μόνο πού μένει ἀπὸ ἕνα τέτοιο δημοσίευμα εἶναι μιὰ αἴσθησις ἀπορίας. Ποιούς λόγους ἔχει ἡ *Ἀγῆ* νὰ ζηλεύει μιὰ ποιότητα ἀντάξια τοῦ *Ριζοσπάστη*; Ἐξέρετε, σύντροφοι, ὄλες οἱ ἀπόψεις δέν εἶναι καί σωστές. Ὑπάρχουν πολλές πού εἶναι λάθος, ὑπάρχουν κι ἄλλες ἐπικίνδυνες πού πρέπει μέ πείσμα νὰ τίς καταπολεμοῦμε. Ἰδιαίτερα ὅταν προτείνουν τὴν ὑποχρεωτικὴ ἐνταξὴ κάποιου προσώπου τοῦ χθές ἢ τοῦ σήμερα σέ πρότυπα ἀνελαστικά πού κάποια παροδικὴ αἰτία ἀνέδειξε.

Γιώργος Μαργαρίτης

Οἱ «Πράσινοι» καί οἱ κριτικοί τοῦ δικαίου

Ἡ φύση ὡς ὑποκείμενο δικαίου

Η ἀκριβής σχέση τῶν Πρασίνων μέ τό δίκαιο ὡς θεσμό ἀποτελεῖ ἕνα ἀνοιχτό ἐρώτημα γιά τούς Γερμανούς κοινωνιολόγους καί νομικούς, καθὼς δέν ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπό τήν πλευρά τῶν Πρασίνων κάποιο θεωρητικό κείμενο πού νά προσδιορίζει σφαιρικά τή σχέση τοῦ κινήματος μέ τό παραδεδομένο σύστημα δικαίου ὅπως ἰσχύει στά σύγχρονα κράτη. Πρός τό παρόν ἡ κριτική τους ἀπευθύνεται σέ συγκεκριμένες ἐκφάνσεις τοῦ δικαίου καί δέν ἔχει ἀσχοληθεῖ μέ τή θεωρία — φιλοσοφία, τή δογματική του καί τόν τρόπο θέσπισης τῶν νόμων.

Μέ τό σκοπό νά διευκρινιστεῖ εὐρύτερα ἡ στάση τῶν Πρασίνων ἀπέναντι στό δίκαιο ἔγινε τήν ἀνοιξη τοῦ 1986 ἕνα συμπόσιο στό Ἄρνολντσαϊμ,* στήν περιοχή τῆς Φραγκφούρτης, στό ὅποιο πήραν μέρος τόσο νομικοί καί κοινωνιολόγοι, ὅσο καί ἐκπρόσωποι τῶν Πρασίνων.

Ὁ λόγος γιά τόν ὅποιο ἡ σχέση τοῦ κόμματος αὐτοῦ εἰδικά μέ τό δίκαιο ἀποσπᾷ τήν προσοχή, ὀφείλεται στή μορφή του ὡς ἰδιαίτερος ριζοσπαστικοῦ, μέ ἀκράειες ἀπόψεις σέ πολλά θέματα, συγχρόνως ὁμως ἀναγνωρισμένου —διά τῆς ψήφου— ἀπό σημαντικό μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας ὥστε νά ἔχει τό δικαίωμα νά συνδιοικεῖ τουλάχιστον τό κρατίδιο τῆς Ἑσσης. Τό γεγονός αὐτό ἀφαιρεῖ τή δυνατότητα χαρακτηρισμοῦ τῶν θέσεων τοῦ κόμματος ὡς οὐτοπικῶν, καί συνεπῶς ἀδιάφορων γιά τούς μή ψηφοφόρους καί τό εὐρύτερο κοινό.

Ἐνα κόμμα, συνεπῶς, τό ὅποιο σέ πολλά ἀμφισβητεῖ τήν παραδοσιακή δομή τοῦ κράτους καί τοῦ δικαίου, καλεῖται νά λειτουργήσει ὑπ' αὐτές ἀκριβῶς τίς συνθήκες τίς ὁποῖες ἀμφισβητεῖ.

Τά σημεῖα στά ὁποῖα ἀπευθύνεται κυρίως ἡ κριτική τῶν Πρασίνων ἀποτελοῦν:

1. Ἡ ἔσωτερική δομή τοῦ κράτους καί ἡ λειτουργία του, ἡ κρατική μηχανή καί

οἱ νόμοι ὡς τρόπος ἐπιβολῆς τῆς θέλησης τοῦ κράτους.

2. Τό ποινικό δίκαιο καί τό σύστημα τῶν φυλακῶν.

3. Ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος μέσω τοῦ δικαίου.

Μιά πρώτη δυσκολία στήν ἔρευνα τοῦ ζητήματος ἀποτελεῖ ὁ λίγο πολύ συγκεχυμένος χαρακτήρας τοῦ κόμματος τῶν Πρασίνων. Δέν εἶναι ἀπλός ὁ ὀρισμός τοῦ «τί εἶναι πράσινο», ἐφόσον τό κίνημα συγκεντρώνει ὄσους ἀρνοῦνται τόν παραδεδομένο τρόπο ζωῆς καί διακυβέρνησης καθὼς καί ἐπιμέρους κινήματα εἰρηνοστών, γυναικῶν, οἰκολόγων, ὁμοφυλοφίλων. Ἐξίσου δύσκολη εἶναι ἡ συγκεκριμενοποίηση τοῦ νοήματος τοῦ δικαίου, μιά καί ὅλο τό σύγχρονο κράτος στηρίζεται κατ' ἐξοχήν σέ κανόνες δικαίου.

Ὡστόσο βοηθητικές εἶναι οἱ ἔννοιες-κλειδιά στό λεξιλόγιο τῶν Πρασίνων πού συχνά ἐμφανίζονται στά προγράμματά τους καί καταδεικνύουν τήν κατεύθυνση τῆς σκέψης τους. Τέτοιες ἔννοιες ἀποτελοῦν: ἡ αὐτονομία, ἡ βάση, ὁ φόβος, ὁ αὐθορμητισμός, ἡ ἀρνηση τῆς βίας, ἡ οὐτοπία (πού θεωρεῖται θετική ἔννοια), ἡ ὑποκειμενικότητα, small is beautiful, ἡ πολιτική ἀντίσταση. Αὐτοί εἶναι οἱ ὅροι πού συνολικά ἀντιπροσωπεύουν μεγάλο μέρος τῶν Πρασίνων, ἀκόμη καί ἂν σέ λεπτομέρειες διαφέρουν οἱ ὀπτικές γωνίες.

1. Κρατική μηχανή, δομή τοῦ κράτους, νόμοι

Κύριο ἀντίπαλο στόχο τῶν Πρασίνων ἀποτελεῖ ἡ γραφειοκρατία. Αἴτημα ἀποτελεῖ ἡ μεγαλύτερη ἀμεσότητα, ἡ ὑπαρξη ὅσο τό δυνατόν λιγότερων ἐνδιάμεσων ὀργάνων καί ἡ δυνατότητα λήψης ἀποφάσεων ἀπό τή βάση, σέ τοπική, κρατιδιακή ἢ ὁμοσπονδιακή κλίμακα.

Ὁ σκοπός εἶναι νά παρασχεθοῦν περισσότερες δυνατότητες γιά τή λύση τῶν προβλημάτων καί ὄχι νά ἐνισχυθεῖ ἕνα γραφειοκρατικό σύστημα διασύνδεσης τῆς βάσης μέ τήν κορυφή τῆς πυραμίδας.

Ἐνῶ ὁ λαός στό μοντέρνο κράτος ἐξ ὀρισμοῦ ἀποτελεῖ τήν πηγή ἀπό τήν ὁποία ἐκπορεύεται κάθε ἐξουσία, ὥστόσο τό κράτος εἶναι ἐκεῖνο πού μονοπωλεῖ τήν πραγματικότητα τήν ἐξουσία. Γιά νά ἀρθεῖ ἡ ἀντίφαση αὐτή, πρέπει νά παραχωρηθοῦν περισσότερα δικαιώματα στά ἄτομα καί σέ κοινωνικές μειονότητες, ὅπως εἶναι οἱ γυναῖκες ἢ οἱ ξένοι ἐργαζόμενοι στή Γερμανία.

Γενικά ἡ πολιτική τῶν Πρασίνων περιμένει πολλά ἀπό τή βάση, ἀπό τό λαό, ἐνῶ ἀντίθετα τά παραδοσιακά κόμματα περιμένουν τίς ὀρθές, ἀποτελεσματικές λύσεις ἐκ τῶν ἄνω. Μιά ἐνδειξη τῆς γωνιότητος αὐτοῦ ἀποτελεῖ καί ὁ ἐνδόμυχος φόβος, τρόπον τινά, τῶν Πρασίνων μπροστά στόν κοινοβουλευτισμό. Μέ τό Rotationsprinzip, τήν ἐναλλαγή τῶν βουλευτῶν στή Βουλή κατά τή διάρκεια τῆς βουλευτικῆς περιόδου, ἀνακαλοῦν τούς ἀντιπροσώπους τους στή βάση. Μέ τόν τρόπο αὐτό δέν καθιστοῦν δυνατή τή δημιουργία ἐπαγγελματιῶν πολιτικῶν στό κίνημά τους, ἐνῶ παράλληλα δίνουν τή δυνατότητα σέ ὅσο τό δυνατόν περισσότερα μέλη τοῦ κινήματος νά ἀποκτήσουν ἀμεση ἐπαφή μέ τό κοινοβούλιο.

Προσπαθοῦν πάντα νά ἀποφεύγουν τούς θεσμούς καί τίς θεσμοποιήσεις, ἐνῶ τό δίκαιο γι' αὐτούς εἶναι ἕνα δίκαιο τῆς ἀρνησης, τῆς ἀπαγόρευσης τῶν ἤδη θεσμοθετημένων, ἀφού τελικά ὁ μόνος δρόμος γιά νά φτάσουν στό σκοπό τους εἶναι ἡ χρήση τοῦ νόμου.

Περαιτέρω στόχοι τους εἶναι ἡ μεταβολή τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος σέ ἀμεση δημοκρατία, ἡ παροχή τῆς δυνατότητας, εἰ δυνατόν, στόν κάθε πολίτη νά συνεργαστεῖ ἐνεργητικά στή διακυβέρνηση. Ζητοῦν ἐπίσης μεγαλύτερη ἐλευθερία

έκφρασης, τόσο από τον τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όσο και την παροχή δυνατότητας έκφρασης των μικρών, περιθωριακών ομάδων συμφερόντων, την ενδοκομματική δημοκρατία, την καταστροφή των «φακέλων» και την άρση της απαγόρευσης εργασίας σε πρόσωπα με μη άρεστες πολιτικές πεποιθήσεις, την ελευθερία του διαδηλώνειν και αντίστοιχα την άρση των διατάξεων που περιορίζουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού καθώς και την πλήρη προστασία του πολίτη από την κακή μεταχείριση στοιχείων καταχωρισμένων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Τέλος, αίτημα αποτελεί ή αφαίρεση των πυροβόλων όπλων από την αστυνομία.

2. Οί Πράσινοι και το ποινικό δίκαιο

Τά 3/4 των ποινικών νόμων θεωρούνται άπορριπτά. Στο σύνολό του επίσης αρνούνται το ποινικό δίκαιο ως ιδιαίτερα καταπιεστικό όπως καταπιεστικές και άπορριπτές θεωρούνται και οι φυλακές. Προς το παρόν ζητούν την πιο ανθρώπινη μεταχείριση των κρατούμενων και τη διευκόλυνση με διάφορα μέτρα επανένταξης τους στην κοινωνία μετά την απόλυσή τους από τις φυλακές.

Όσο όμως όμως το κόμμα των οικολόγων κατηγορείται ότι ενώ έχει αρκετά προχωρημένες θέσεις όσον αφορά το ουσιαστικό δίκαιο, δεν έχει επεξεργαστεί ακόμα αρκετά το δικονομικό μέρος του δικαίου.

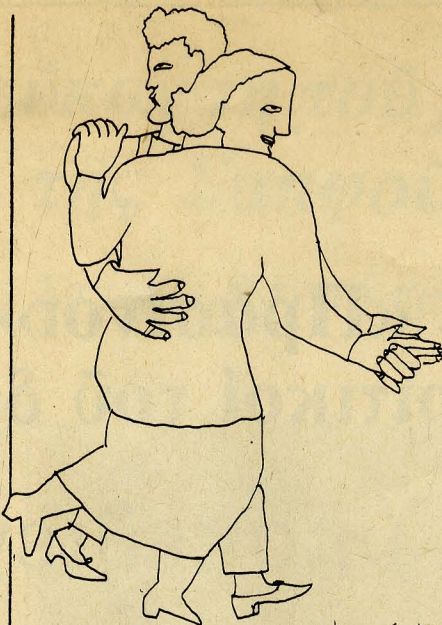
Αν οί Πράσινοι θελήσουν δντως να καταργήσουν το ποινικό δίκαιο και το σύστημα των φυλακών, αυτό θα δυσχεράνει αρκετά το ίδιο το έργο τους, αφού, όπως είπαμε, και οι ίδιοι μέσω απαγορευτικών κανόνων δικαίου προσπαθούν να πραγματοποιήσουν τους σκοπούς των.

Μία κατάργηση των ποινικών διατάξεων είναι δυνατή και νοητή μόνον σταδιακά.

Αποτελεί όμως ένα πρόβλημα καθ' εαυτό και ένα ανοιχτό ερώτημα κατά πόσον με καταπιεστικά μέσα μπορεί κανείς να φτάσει σε μία ελεύθερη, μη καταπιεστική κοινωνία.

Πιστεύεται πως είναι δυνατόν να βρεθούν άμεσοι τρόποι επίλυσης των διαφορών μεταξύ των ενδιαφερομένων χωρίς να αναμειγνύεται όπωσδήποτε η κρατική εξουσία. Προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή γίνονται σε μία μικροκλίμακα, όπως π.χ. στην περίπτωση γυναικών - θυμάτων βιασμού, οι οποίες σε συζήτηση με τους βιαστές τους δοκιμάζουν μία εναλλακτική δυνατότητα αντικατάστασης ή άποφυγής του εγκλεισμού του ποινικού κρατούμενου. Μία μέθοδος ώστόσο στην οποία προσάπτεται ότι απαιτεί ιδιαίτερα έντονη προσπάθεια από το ήδη φορτισμένο συναισθηματικά θύμα.

Από τους Πράσινους δεν διαφεύγει το γεγονός ότι βρίσκονται και αυτοί δέσμιοι της παραδοσιακής λογικής και τρόπου σκέψης, γεγονός που δεν διευκολύνει την επινόηση τρόπων υπερασπισμού του ποινικού δικαίου, με αποτέλεσμα να κατηγορούνται συχνά ότι ζητούν άπλως αντιστροφή του νομίσματος, δηλαδή στροφή του ποινικού δικαίου κατά των διοικούντων και όχι κατά των διοικουμένων.

Jean Cocteau
Le Mauvais lieu

3. Οί Πράσινοι και το δίκαιο του περιβάλλοντος

Ός γνωστόν, κατ' έξοχήν τομέας που έλκύει την προσοχή του κόμματος των οικολόγων είναι ή προστασία και το δίκαιο του περιβάλλοντος.

Έδώ θα άρκεστούμε στις βασικές θέσεις τους στο παρόν θέμα, χωρίς να υπεισέλθουμε σε ειδικά προβλήματα αυτού του τομέα.

Τό όλο σύστημα του δικαίου μέχρι σήμερα από την εποχή του Καρτέσιου, χαρακτηρίζεται από τους Πράσινους ως άνθρωποκεντρικό, όπως εξ άλλου άνθρωποκεντρική είναι και ή εικόνα που έχει ο δυτικός άνθρωπος για ή φύση, την οποία άντιμετωπίζει ως άντικείμενο της παρατήρησης και των επιδράσεών του.

Έτσι δημιουργείται ένα ζεύγος άντιτιθέμενων στοιχείων όπου ο άνθρωπος είναι ύποκειμενο μέσα στον κόσμο —ύποκειμενο δικαίου— και ή φύση άντικείμενο. Σ' αυτόν τον τρόπο σκέψης βασιίζεται και ή φιλοσοφία του δικαίου του περιβάλλοντος, όπου ή φύση προστατεύεται μόνον προς χάριν της σωτηρίας του ανθρώπου.

Οί Πράσινοι, άντιθετα, άνάγουν ή φύση σε αύταξία και άντιτείνουν ένα οικοκεντρικό (όκο-zenitisch) σύστημα δικαίου στο άνθρωποκεντρικό. Κατ' αυτούς τό δίκαιο του περιβάλλοντος μέχρι σήμερα προστατεύει μόνον ανθρώπινα — έγωιστικά ενδιαφέροντα. Τό γεγονός ότι ενώ στους πρώτους νόμους για ή προστασία του περιβάλλοντος τό προστατευόμενο αγαθό ήταν ή ανθρώπινη υγεία ή ή αξία οικονομικής εκμετάλλευσης, ενώ άργότερα, σε νεότερους νόμους, εμφανίζεται και ή φύση ως επιπλέον προστατευόμενο αγαθό, δεν δείχνει μία βαθύτερη άλλαγή στον τρόπο σκέψης του νομοθέτη, αλλά μόνο μία επιπλέον, διαφορετική έρμηνεία του άνθρωποκεντρισμού.

Αίτημά τους είναι να μην άντιμετωπίζεται τό δίκαιο του περιβάλλοντος ξεχωριστά από τις άνάγκες του ζωικού και φυτικού κόσμου, αλλά να γίνει άντιληπτό ότι ή μοίρα του ανθρώπου είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με εκείνη της φύσης.

Σκοπός των Πράσινων είναι να άναγνωριστεί ή φύση ως ύποκειμενο δικαίου —όπως μέχρι στιγμής τό πρόσωπο, φυσικό ή νομικό— με ίδια δικαιώματα. Άσφαλώς ή εκπροσώπηση και κηδεμονία της φύσης θα άνατεθεί σε κάποια ένωση φυσικών προσώπων. Άπό ή σχέση αυτή άπορρέουν διάφορα νομικά προβλήματα, όπως π.χ. τό γεγονός ότι ο βαθμός στον οποίο μπορεί ή ένωση προσώπων να προστατεύσει ή φύση έξαρτάται άκριβώς άπό τό μέγεθος των δικαιωμάτων που της έχουν άπονεμηθεί πάνω στη φύση.

Τά δικαιώματα της φύσης ως ύποκειμένου δικαίου ζητείται να κατοχυρωθούν και νομικά με ή θέσπισή τους άπό τό Σύνταγμα. Η κατοχύρωση αυτή δεν άποτελεί άσφαλώς έγγύηση, αλλά όπωσδήποτε μία κάποια προϋπόθεση. Άπό ή θέσπιση ειδικών νόμων, διοικητικών πράξεων προστατευτικού χαρακτήρα, οι οποίες θα όρίζων τις άνώτατες τιμές ρύπανσης, και άπό ή δικαστηριακή τακτική άναμένεται πως θα έξειδικευθεί και θα καταστεί συγκεκριμένη και άποδοτική ή γενικότερη συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της φύσης.

Έν τέλει, ή κριτική που άσκείται στη στάση του κινήματος των Πράσινων άπέναντι στο δίκαιο συνοψίζεται στην άποψη ότι τό δίκαιο έχει γι' αυτούς μία συμβολική λειτουργία: στην πραγματικότητα δεν πιστεύουν, δεν περιμένουν ότι ή θέση της φύσης και ή κατάσταση της θα βελτιωθεί διά της νομικής όδοϋ και ποινικής δίωξης των παραβατών του δικαίου του περιβάλλοντος. Έκείνο όμως που τούς παρέχει ή χρήση της νομικής όρολογίας και των παραδεδομένων γραφειοκρατικών μεθόδων της θέσπισης νόμων είναι κάτι άλλο: ή κατοχύρωση ενός πεδίου γνώσης —πολιτικού και ιδεολογικού— ως δικού τους, όπου αυτοί πρώτοι πήραν τό λόγο για τό ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος, όπου κυρίας αυτοί, ως ειδικοί πλέον, πρέπει να άκούγονται.

Στην κατηγορία αυτή οι Πράσινοι άντιτείνουν μία έλπίδα: πως ή νομική χειραφέτηση της φύσης —ως ύποκειμενο δικαιωμάτων ισότιμο με τον άνθρωπο— όπως και γενικά ή λήψη των μέτρων τά όποια ζητούν σε άλλα πεδία όπως οι φυλακές και τό ποινικό δίκαιο ή τά δικαιώματα της γυναίκας, όχι μόνον είχαν ως προϋπόθεση κάποια συνειδητοποίηση άπό μέρους των πολιτών ώστε να καθιερωθούν ως αίτήματα, αλλά, περισσότερο ακόμα, θα επιτείνουν ή συνειδητοποίηση αυτή και θα δείξουν εναλλακτικούς δρόμους στον τρόπο σκέψης και δράσης της κοινωνίας.

Χαρά Άργυριάδη

* Πηγές της παρουσίασης αυτής (έκτός από τό όλικό της προαναφερθείσας συνάντησης —γραπτό και προφορικό—) αποτέλεσαν: *Landesprogramm der Grünen für Hessen, 1982, Bundesprogramm der Grünen; Vereinbarungen zwischen SPD und Grünen für di 11. Legislaturperiode*, και τα άρθρα: Klaus Bosselmann, "Die Natur im Umweltrecht — Plädoyer für ein ökologisches Umweltrecht (Aufsatz für Natur und Recht); —, *Wendezeit im Umweltrecht*", στο περιοδικό *Kritische Justiz* 4/85; —, "Eigene Rechte für die Natur", *Kritische Justiz* 1/86.

ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ καί ΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τό Δεκέμβριο του 1984 ή "Αντζελα Ουέιρ και ή Έλιζαμπεθ Ουίλσον δημοσίευσαν ένα άρθρο για τό φεμινισμό στή Βρετανία καί τή σχέση του μέ τήν άριστερά καί τόν ταξικό άγώνα. Υποστήριξαν ότι το γυναικείο κίνημα γενικά καί ειδικότερα οί σοσιαλίστριες-φεμινίστριες έχασαν τήν πολιτική τους δξυδέρκεια. Ο άκαδημαϊκός προσανατολισμός τών τελευταίων ενδιαφέρθηκε περισσότερο νά θεωρητικοποιήσει τήν ιδεολογική βάση τής διαφοράς τών φύλων άπ' ό,τι τίς οικονομικές αντιφάσεις του καπιταλισμού. Στο μεταξύ ή θέση τής εργατικής τάξης καί τών μαύρων γυναικών χειροτέρευσε. Σ' αυτή τήν κατάσταση, οί φεμινίστριες μπορούν νά υπηρετήσουν τά γενικά ενδιαφέροντα τών γυναικών μόνο μέσα άπό τή συμμαχία τους μέ τήν εργατική τάξη καί τόν ταξικό άγώνα.

Η Ουέιρ καί ή Ουίλσον εκφράζουν μία μειοψηφία στό ΚΚΜΒ ή όποία υποστηρίζει ότι «ό φεμινισμός χρησιμοποιείται τώρα άπό τμήματα τής άριστεράς, ιδιαίτερα άπό τήν κυρίαρχη «εϋρωκομμουνιστική» άριστερά μέσα στό ΚΚΜΒ, για νά δικαιολογήσει τή μετατόπιση προς τά δεξιά, σέ συνδυασμό μέ μία επίθεση στις παραδοσιακές μορφές του στρατευμένου συνδικαλισμού».

Στόχος τής κριτικής τους ήταν ή Μπέατρις Κάμπελ πού ανήκει στην κυρίαρχη τάση του ΚΚΜΒ. Η Μπέατρις Κάμπελ παρουσίασε μία πολύ διαφορετική ανάλυση τών γυναικών καί του εργατικού κινήματος. Κριτίκαρε τό συνδικαλιστικό κίνημα ως «άνδρικό κίνημα», μέ τήν έννοια ότι εκφράζει πάντα τά συμφέροντα τών άνδρών εις βάρος τών γυναικών. Περιέγραψε άκόμα τή διάσπαση μέσα στό ΚΚΜΒ ως μία διάσπαση πού επεκτείνεται σ' όλο τό φάσμα τής άριστεράς ανάμεσα στην πολιτική του «παλιού» καί του «νέου»: τό παραδοσιακό εργατικό κίνημα άπέναντι σ' αυτούς πού διεύρυναν τό σοσιαλισμό έτσι ώστε νά λάβουν υπόψη τήν ανάλυση καί τήν σημασία τών λαϊκών κοινωνικών κινημάτων — ιδιαίτερα του φεμινιστικού, του κινήματος ειρήνης καί του αντιρατσιστικού. Σέ άπάντηση σ' αυτή τήν συζήτηση, ή "Αν Φίλιπς υποστήριξε ότι ενώ ή θέση τών γυναικών σήμερα πρέπει νά αναλυθεί σέ συνθήκες κρίσης του καπιταλισμού, δέν μπορεί νά αναχθεί στην διάκριση ανάμεσα σέ «ταξική πολιτική» καί «λαϊκή συμμαχία».

Η Μισέλ Μπάρετ, άπαντώντας στις Ουέιρ καί Ουίλσον υποστήριξε ότι παρουσίασαν μία περιορισμένη καί οικονομίστικη προσέγγιση τής γυναικείας καταπίεσης, ή όποία σχηματοποιεί περισσότερο παρά διενκρινίζει τήν δουλειά τών σοσιαλιστριών-φεμινιστριών.

Μετά άπό αυτή τήν ενδιαφέρουσα άρθρογραφία, τό περιοδικό Feminist Review (αρ. 23, καλοκαίρι 1986) οργάνωσε μία συζήτηση μέ τίς παραπάνω φεμινίστριες. Δημοσιεύουμε όρισμένα έκτενή άποσπάσματα άπό τή συζήτηση αυτή, σάν έναν πρώτο έρεθισμό για αντίστοιχους προβληματισμούς πού άπασχολούν καί έμäs έδώ.

Ερώτηση: *Η Μισέλ Μπάρετ διατύπωσε ως κεντρικό πυρήνα της διαφωνίας της με την Έλιζαμπεθ Ουίλσον και την Άντζελα Ουέιρ την άποψη ότι προσπαθούν να ενσωματώσουν τό: φεμινισμό στο μαρξισμό, τόσο στη θεωρητική ανάλυση όσο και στην πολιτική πρακτική, πράγμα που εκείνη πιστεύει ότι είναι αδύνατο.*

Μισέλ Μπάρετ: Παρόλο που δεν πιστεύω ότι ο μαρξισμός και ο φεμινισμός είναι ασυμβίβαστοι, μερικές φορές οι πολιτικοί τους στόχοι δεν συμπίπτουν, αλλά συγκρούονται. Η ιστορία του βρετανικού εργατικού κινήματος είναι ιστορία μίας μεγάλης σύγκρουσης σ' αυτό το θέμα. Ο μαρξισμός μπορεί να εξηγήσει πολύ καλά τις μορφές που παίρνει η γυναικεία καταπίεση στις διάφορες κοινωνίες, αλλά δεν εξηγεί πραγματικά γιατί οι γυναίκες είναι καταπιεσμένες σε μία δεδομένη κοινωνία. Ο μαρξισμός και ο φεμινισμός είναι διαφορετικές θεωρίες που προσπαθούν να εξηγήσουν διαφορετικά πράγματα. Γι' αυτό και ποτέ δεν συμφιλιώθηκαν.

Άρκετοί επιχειρήσαν αυτή τη συμφιλίωση (τό 'κανα κι εγώ στο παρελθόν) και επιχειρηματολόγησαν γι' αυτήν, επειδή την επιθυμούσαν πολιτικά. Σήμερα πιά, θά πρέπει ν' αποδεχτούμε τους διαφορετικούς θεωρητικούς στόχους του μαρξισμού και του φεμινισμού. Είναι πολύ πιο σημαντικό για μās να καταλάβουμε τον τρόπο με τον οποίο η τάξη αποκτά φύλο και να διεκδικήσουμε επίσης σοσιαλισμό διαποτισμένο από το φεμινισμό.

Άντζελα Ουέιρ: Δεν συμφωνώ απόλυτα με τον τρόπο που η Μισέλ έθεσε το πρόβλημα, γιατί δεν είμαι σίγουρη αν δέχομαι πώς υπάρχει ένας βασικός κορμός της φεμινιστικής θεωρίας (ένω έχω μία ιδέα για τό τί θά μπορούσε να θεωρηθεί βασικός κορμός της μαρξιστικής θεωρίας). Η Έλιζαμπεθ Ουίλσον κι εγώ γράψαμε τό άρθρο στο *New Left Review* ως μαρξίστριες που ενδιαφέρονται ιδιαίτε- ρως για τό γεγονός ότι οι γυναίκες παρα- μελήθηκαν ιστορικά, ότι έμειναν στην α-

φάνεια, όπως συνηθίσαμε να λέμε τά πρώ- τα χρόνια του κινήματος. Αυτή ήταν η ό- πτική μας. Πρέπει να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις ώστε οι γυναίκες να μπορέ- σουν να αρθρώσουν έναν λόγο, να αγωνι- στούν και να οργανωθούν για τά δικά τους αιτήματα και ενδιαφέροντα. Αυτό δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι θά υπάρξει μία ξεχωριστή θεωρία, ή φεμινιστική θεω- ρία, που να εξηγεί την ιδιαίτερη θέση των γυναικών ή τη συγκρότηση της διαφορās των φύλων, παρόλο που μερικές θεωρίες, όπως η ψυχανάλυση, μπορούν να βοηθή- σουν και πιθανώς να ενσωματωθούν στο μαρξισμό.

Μισέλ: Δεν θά μπορούσαμε να πούμε ότι η έννοια της πατριαρχίας (άκόμη κι αν της κάνουμε κριτική), αποτελεί τή βάση της φεμινιστικής θεωρίας; Ότι, δηλαδή, είναι για τίς περισσότερες φεμινίστριες σημείο άφετηρίας για την εξήγηση της καταπίεσης των γυναικών και του τρό- που που επωφελούνται απ' αυτήν οι άν- τρες;

Άντζελα: Δεν αποτελεί παρά μόνο μία περιγραφή.

Μισέλ: Είναι μία έννοια που αναπτύχθηκε προσεκτικά και υπέστη έπεξεργασία σε κάθε της λεπτομέρεια σε φεμινιστικές ά- ναλύσεις διαφόρων ειδών, οικονομικών, φυλετικών, ψυχολογικών και άλλων. Είναι μεγάλο λάθος, επειδή δεν συμφανού- με με καμιά έκδοχή της φεμινιστικής θεω- ρίας να λέμε ότι δεν υπάρχει φεμινιστική θεωρία. Νομίζω ότι ο φεμινισμός άσχολή- θηκε με μεγάλα θεωρητικά προβλήματα που είναι διαφορετικά από τό αντικείμενο των αναλύσεων του μαρξισμού. Άν άρ- νηθούμε την ύπαρξη της φεμινιστικής θε- ωρίας, άρνούμαστε και τό φεμινιστικό πρόβλημα.

Άν Φιλίπ: Οι θεωρητικές προσεγγίσεις που ανέπτυξε ο φεμινισμός με έκαναν να μη θεωρώ τον έαυτό μου πιά μαρξίστρια. Θά έλεγα ότι επηρεάζομαι από τό μαρξι- σμό ή ότι βασικά συμφωνώ με τή μαρξι-

στική ανάλυση του καπιταλιστικού τρό- που παραγωγής, αλλά ότι έφτασα σ' ένα σημείο όπου δεν με βοηθά καθόλου να λέω ότι είμαι μαρξίστρια ή ότι είμαι μαρξίστρια-φεμινίστρια. Ο μαρξισμός είναι μία συνολική εξήγηση του κόσμου. Άν δεις τό μαρξισμό άπλως ως μία καλή εξήγηση μερικών πραγμάτων στον κό- σμο, νομίζω ότι δεν είσαι πιά μαρξίστρια.

Μπάρετ: Είναι πολύ ενδιαφέρον, Άν, ότι άκόμα και όταν δηλώνεις ότι δεν θεωρείς τον έαυτό σου μαρξίστρια, λές συγχρό- νως ότι συμφωνείς με τή μαρξιστική άνα- λυση του καπιταλισμού. Άρνεϊσαι μερι- κές από τίς πολιτικές συνέπειες αυτής της ανάλυσης και μερικά γενικά άξιώμα- τα. Άλλά άναγνωρίζεις μία βασική μαρ- ξιστική έπιρροή στον τρόπο που βλέπεις τον κόσμο. Νομίζω ότι αυτό δείχνει πολύ καλά τό γεγονός ότι ο σοσιαλιστικός φε- μινισμός είναι βαθιά επηρεασμένος από τον Μάρξ και τό μαρξισμό. Δεν συμμερί- ζομαι την άμυντική στάση της Έλιζα- μπεθ στη φεμινιστική κριτική του Μάρξ.

Έλιζαμπεθ: Έγώ βλέπω τά πράγματα έν- τελως διαφορετικά. Δεν νομίζω ότι μετα- φέρω όλη την επιχειρηματολογία μέσα στο φεμινιστικό κίνημα, αλλά πιστεύω ό- τι τμήματα της άριστερας χρησιμοποιούν τό φεμινισμό για να δικαιολογήσουν τή μετακίνησή τους προς τά δεξιά. Οι διά- φορες θεωρητικές άναζητήσεις των τε- λευταίων χρόνων δεν άποτελούσαν τόσο μία κριτική στο μαρξισμό όσο μία άπόρ- ριση του μαρξισμού και κάθε είδους γενι- κής θεωρίας, γεγονός που εξηγεί γιατί βρισκόμαστε σήμερα σε τέτοια φρικτή σύγχυση. Έφόσον όλες μας άυτοαποκα- λούμαστε σοσιαλίστριες-φεμινίστριες, δεν μπορούμε να πούμε ότι αυτά που συμ- βαίνουν στην Άριστερά στη Βρετανία (οι άλληπάλληλες διασπάσεις στο ΚΚ και τό Έργατικό Κόμμα) δεν έχουν σημασία για μās.

Μπέατρις Κάμπελ: Πράγματι, υπήρξαν πολλές διασπάσεις σ' όλο τό φάσμα της Άριστερας. Σε ποίο βαθμό, όμως, υπάρ-

χουν κοινά στοιχεία ανάμεσα σ' αυτές τις ομάδες; Οί διασπάσεις του Έργατικού Κόμματος και του Κ.Κ. δέν έγιναν γιά τούς ίδιους λόγους, αλλά όρισμένες ομάδες άντανακλούν τήν ίδια άμυνα τής στρατευμένης και οικονομίστικης ταξικής συνείδησης, τής συντηρητικής ταξικής συνείδησης.

Άν: Η ταξική στρατεύση δέν ύπηρεσε ποτέ κεντρικό θέμα γιά τό Έργατικό Κόμμα, όπως ήταν συνυφασμένο μέ τόν προσδιορισμό του Κ.Κ. Καί τό Ε.Κ. άκούθησε μία διαφορετική πορεία τά τελευταία 10-15 χρόνια. Τή δεκαετία του '70 έμφανίστηκε ή άριστερά του Μπέν και είσήγαγε μία πιό παραδοσιακή ταξική πολιτική, συνδεδεμένη ταυτόχρονα μέ τά νέα λαϊκά κινήματα. (...) "Όταν αυτή ή άριστερή πτέρυγα ήττήθηκε άποφασιστικά μέσα στό Ε.Κ., άφησε τό φεμινισμό σέ πλήρη σύγχυση γιά τό ποιούς έπρεπε νά θεωρεί συμμάχους του. (...) Είναι ένδεικτικό ότι οι γυναίκες εκείνες πού είχαν προηγούμενα άγωνιστεί γιά ν' αυξηθεί ή άντιπροσώπευση τών γυναικών μέσα στό Ε.Κ., άν και διατηρούν μία στάση έχθρική πρós τόν Κίνκο, είναι πολύ έπιφυλακτικές στό νά συσπειρώνονται μόνο γύρω άπό αυτό τό θέμα. Η φεμινιστική πολιτική στό Ε.Κ. είναι σάν νά έχει συρρικνωθεί σ' αυτή τήν ιδιαίτερη περιοχή.

Άντζελα: Νομίζω ότι οι όροι του προβλήματος είναι διαφορετικοί. (...) "Όλοι διαπιστώνουμε πώς ύπάρχει κρίση... Ποιός είναι άκριβώς ό χαρακτήρας αυτής τής κρίσης; "Όπως γράψαμε στό *New Left Review*, ύπάρχει κρίση τής κοινωνικής δημοκρατίας. Πολιτικά, αυτό εκφράζεται στό γεγονός ότι ούτε τό Συντηρητικό Κόμμα ούτε τό Έργατικό Κόμμα, πού συνηγορεί στην παραδοσιακή κοινή συναίνεση, μπορούν νά πάρουν τήν έξουσία στην σημερινή Βρετανία. Οικονομικά, αυτή ή συναίνεση εκφράζεται μέ τήν προσπάθεια, μέσω αυτού του παραδοσιακά περιγράφεται ως κενυσιανή τακτική, νά έπιτευχθεί, άν είναι δυνατόν, ή πλήρης ά-

πασχόληση, τουλάχιστον στή Βρετανία. Μπορεί νά σταματήσει ή συνεχής πτώση του βιοτικού επιπέδου σ' αυτή τή χώρα; Οί άνθρωποι ψάχνουν άπεγνωσμένα γιά άπαντήσεις. Γίνεται προσπάθεια άπό τμήματα του Ε.Κ., ύποστηριζόμενα νομίζω άπό τό Κ.Κ., νά δημιουργηθεί μία νέα κοινωνική δημοκρατική συναίνεση. Ό φεμινισμός είναι σημαντικός, διότι χρησιμοποιείται ως χώρος πού μπορεί νά κινητοποιηθεί πρós μία τέτοια «νέα» μορφή πολιτικής. Στην πραγματικότητα πρόκειται γιά έπιστροφή στην παλιά πολιτική, τήν παλιά δεξιά έργατιστική πολιτική πού έχουμε κατακρίνει.

Έλιζαμπεθ: Δέν καταλαβαίνω γιati είναι κανείς σοσιαλιστής όταν δέν έχει τίποτα νά πει γιά τις παραδόσεις του σοσιαλισμού. Πρέπει νά δοϋμε τή σχέση άνάμεσα στό φεμινισμό και τό σοσιαλισμό ως μία άμφίδρομη σχέση. Πιστεύουμε ότι οι παραδόσεις του σοσιαλισμού μπορούν νά διδάξουν τό φεμινισμό, όσον άφορά, τουλάχιστον, τήν όργάνωση. Τά τελευταία 6-7 χρόνια δέν άκούσαμε τίποτε άλλο άπό τις φεμινίστριες παρά κριτική στό έργατικό κίνημα. (...)

Μπέατρις: Δέν μ' ενδιαφέρει νά «άντιταχθώ» στό συνδικαλιστικό κίνημα, αλλά νά τό αλλάξω, έτσι ώστε νά γίνει χώρος όπου οι γυναίκες θά μπορούν νά λειτουργήσουν και νά εκφράσουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες. Η ήττα τών φεμινιστικών στόχων μέσα στό κίνημα τής έργατικής τάξης έφερε τό συντηρητισμό, μέ τή μορφή του οικονομισμού, του σοβινισμού και του πατερναλισμου στην άριστερά όσο και στην δεξιά.

Τό έργατικό κίνημα είναι άνδρικό κίνημα. Ένωδ άπλά ότι τά αίτήματα του έργατικού κινήματος άντανακλούν τή συντριβή τής γυναικείας παρουσίας στό συνδικαλιστικό κίνημα. Δέν σημαίνει ότι είναι ένα κίνημα όπου δέν ύπάρχουν γυναίκες, ή ότι δέν θά 'πρεπε νά τό ξανακερδίσουμε. Τό συνδικαλιστικό κίνημα υιοθέτησε τό αίτημα γιά τις έλεύθερες έ-

κτρώσεις, θά άποδεχτεί και τή φυλετική βία, μερικά συνδικάτα θά υιοθετήσουν άκόμα και τή γονική μέριμνα. Άλλά τό πραγματικό πρόβλημα παρουσιάζεται όταν άμφισβητήσει τήν παράδοση τών συλλογικών συμβάσεων, διότι προϋποθέτουν και άναπαράγουν τήν οικονομική άνισότητα εις βάρος τών γυναικών.

Μισέλ: Δέν κατάλαβα ποτέ πραγματικά γιati ή Μπέατρις πιστεύει ότι ή συλλογική σύμβαση είναι άπό μόνη της προβληματική, πολλοί θά τήν έβλεπαν ως ένα μηχανισμό. Τό έπιχείρημά σου ισχύει περισσότερο γιά δλόκληρη τή φιλοσοφία τών διαφορετικοτήτων στό συνδικαλισμό. Βασίζεται στην ιδέα ότι οι ισχυρές ομάδες εκτρέφουν τις άσθενικές. Είναι μία έννοια βασισμένη στις προϋποθέσεις πλήρους άπασχόλησης και σταθερής τεχνολογίας. Άκόμα και άν άφήσουμε κατά μέρος τήν περίπτωση του φεμινισμού, πρόκειται γιά μία στρατηγική πού αυτοαναίρεται, σύμφωνα μέ τήν όρολογία του έργατικού κινήματος. Δέν θά 'ταν καλύτερη και λιγότερο διασπαστική μία στρατηγική πού θά προσπαθούσε νά έξασφαλίσει ένα έλάχιστο μεροκάματο γιά όλους;

Άντζελα: Είναι αλήθεια όταν λέμε ότι τά συνδικάτα είναι άνδροκρατούμενα. "Όλα τά κέντρα λήψης άποφάσεων έλέγχονται άπό λευκούς άνδρες. Αυτό πιστεύω συμβαίνει σέ όλους τούς θεσμούς τής κοινωνίας μας. Δέν είναι όμως αυτός λόγος νά ύποτιμούμε τις θέσεις τών συνδικάτων ή νά τά άποκαλούμε άνδρικό κίνημα. Είναι ένα πρόβλημα πού πρέπει νά τό άντιμετωπίσουμε και νά άγωνιστούμε νά φτάσουμε στην εποχή όπου σέ όλα τά επίπεδα τής όργάνωσης τών συνδικάτων θά ύπάρχουν και γυναίκες και μαύροι άνδρες και μαύρες γυναίκες. Γι' αυτό πρέπει νά προσέχουμε και τά άλλα πολιτικά κινήματα. Τά συνδικάτα στό κάτω κάτω είναι δημοκρατικές όργανώσεις. Δέν ύπάρχουν άλλωστε πολλές δημοκρατικές όργανώσεις στην κοινωνία μας, πολύ λίγες

Μετάφραση, από τό περιοδικό *Feminist Review*, Μαρίας Στρατηγάκη

θά 'λεγα. Έτσι είναι δυνατόν, αν είσαι ένωμένος και αν αγωνίζεσαι, να επιφέρεις πραγματικά ριζικές αλλαγές.

Τό πρόβλημα είναι ότι τό συνδικαλιστικό κίνημα βρέθηκε στην άδυναμία να προτείνει πώς θ' αυξηθεί ή παραγωγικότητα της χώρας, πώς θά βελτιωθεί τό βιοτικό επίπεδο όλων μας, δέν κατάφερε να εξασφαλίσει τή σωστή αντιπροσώπευση τών μαύρων εργατών, τών γυναικών, τών χαμηλόμισθων ανδρών, ούτε ακόμα και τών υψηλόμισθων ανδρών. Άρκέστηκε στις επιμέρους επιτυχίες του και ή μεγαλύτερη άδυναμία του είναι ή πολιτική του άδυναμία: δέν έχει πολιτικά αίτήματα για τήν αναδιάρθρωση της οικονομίας.

Μέ δσα είπα παραπάνω, φαίνεται καθαρά ότι δέν συμφωνώ με τήν Μπέατρις όταν υποστηρίζει τήν εισοδηματική πολιτική.

Μπέατρις: Ποτέ δέν υποστήριξα τήν εισοδηματική πολιτική. Αυτό πού είπα είναι ότι οι γυναίκες αντιμετωπίζουν μία κατάσταση στην όποια ή πρακτική της συλλογικής διαπραγμάτευσης λειτουργήσει εις βάρος τους. Πρέπει να δεσμευτούμε να διατυπώσουμε μία φεμινιστική οικονομική στρατηγική, ή όποια να ταιριάζει στα άτομα στό χώρο δουλειάς αλλά και να ενσωματώνει τις εμπειρίες έξω από τό χώρο δουλειάς, άρα και να μετασχηματίζει τή σχέση ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες. Δέν καταλαβαίνω ποιά είναι εδώ τό πρόβλημα.

Έλιζαμπεθ: Τό λάθος είναι ότι μιλάς στό κενό. Ή υποστηρίζεις, δντως, τήν εισοδηματική πολιτική, χωρίς να τό παραδέχεσαι, ή μιλάς στον άέρα, έφόσον δέν λές ποιά είναι αυτή ή φεμινιστική οικονομική στρατηγική.

Μπέατρις: Λυπάμαι, αλλά νομίζω ότι είπα ποιά είναι αυτή ή φεμινιστική οικονομική στρατηγική.

Έρώτηση: Άς προχωρήσουμε λίγο ακόμα. Έχουν τίποτα να έλπισουν οι γυναίκες από μία μελλοντική εργατική κυβέρ-

νηση υπό τόν Νήλ Κίνκο;

Άν: Δέν έχω πειστεί ότι υπάρχει βάση για φεμινιστική αίτιολογία. Μέχρι τώρα, ό Κίνκο προσπάθησε να παρουσιάσει τις θέσεις του Ε.Κ. μ' έναν αποδεκτό και φιλολαϊκό τρόπο, χωρίς να δείξει ότι ενδιαφέρεται για μία έπανεκτίμηση της πολιτικής. Στην παρουσία του Ε.Κ. ως κόμματος κράτους προνοίας και κοινωνικής μέριμνας πολύ λίγο παίρνει υπόψη του τις φεμινιστικές κριτικές για τή σημασία του κράτους προνοίας για τις γυναίκες, όπως αυτό καθιερώθηκε μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Μισέλ: Όλα όσα λές για τόν Κίνκο πρέπει να ιδωθούν σε γενικά πλαίσια. Μετά τις εκλογές του 1983 μπήκα στο Ε.Κ. γιατί αποφάσισα ότι προτιμούσα μία εργατική κυβέρνηση — ακόμα και της δεξιάς πτέρυγας υπό τόν Healy ή τόν Hattersley — απ' τό να πάρω μία άριστεριστική θέση και να υποστώ ακόμα μία δόση θατσερισμού. Ή να δώ μία Συμμαχία πού κρύβει πιθανόν ακόμα μεγαλύτερους κινδύνους. Ό Κίνκο, παρά τις άδυναμίες του, σε όρισμένους τομείς είναι πιο άνανεωτικός. Φαίνεται π.χ. να είναι ειλικρινής ως προς τόν άφοπλισμό και τήν αντίθεσή του στο άπαρτχάιντ, και ένθραρρύνει τήν ιδέα ενός ύπουργείου για γυναίκες.

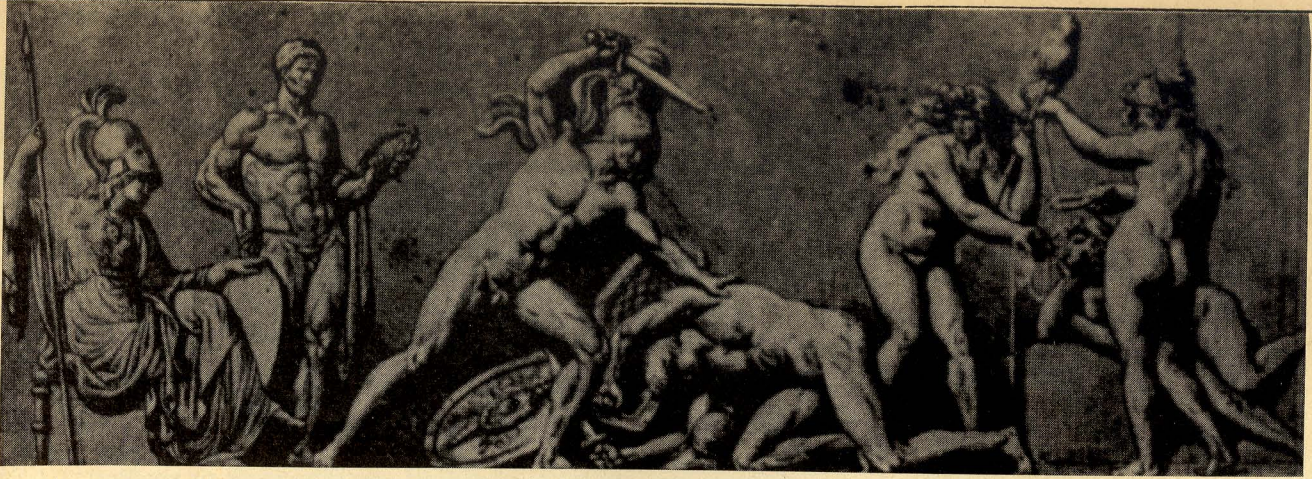
Άντζελα: Ό Κίνκο πιστεύει ότι μόνο πηγαινοντας συνεχώς προς τά δεξιά και αφήνοντας άποτελεσματικά τόν έλεγχο τών σημαντικών θεμάτων σε ανθρώπους όπως ό Hattersley και ό Healy μπορεί να απαιτήσει τήν άπαιτούμενη έμπιστοσύνη, και να κερδίσει τις γενικές εκλογές. Έγώ όμως πιστεύω ότι τό Ε.Κ. κερδίζει μόνο όταν προωθεί άριστερές πολιτικές πού κινητοποιούν τήν πολιτική δράση και βούληση. Ή οικονομική πολιτική τών Έργατικών είναι κρίσιμη για τις γυναίκες. Στη Βρετανία, ό οικονομικός έλεγχος από τις πολυεθνικές δλοένα αυξάνει, οι δουλειές και επενδύσεις φεύγουν με γρήγορο ρυθμό από τή χώρα κι αυτό πού βλέ-

πουμε είναι ή δημιουργία ενός όμοιόμορφου τομέα ύπηρεσιών πού δέν είναι συμπληρωματικός της βιομηχανίας κι όμως άποτελεί σήμερα τή μεγαλύτερη οικονομική βάση. Μόνο αν ό Κίνκο κατέβει στις επόμενες εκλογές με μία οικονομική πολιτική πού άμφισβητεί αυτήν τήν ανάπτυξη, θά μπορέσει να καταφέρει κάτι.

Έρώτηση: Μπορούμε να πούμε δύο λόγια για τό μέλλον του φεμινισμού υπό τό πρίσμα αυτής της προβληματικής;

Έλιζαμπεθ: Μ' ένοχλεί πού περιστραφίκαμε μόνο γύρω από τό θέμα τών γυναικείων αιτημάτων. Είναι σημαντικό για τό Ε.Κ. να κερδίσει τις εκλογές από προοδευτικές θέσεις, αλλά δέν νομίζω ότι συμφωνούμε για τό ποιά πρέπει να είναι αυτή ή πολιτική. Είναι έπείγουσα ή ανάγκη ενός ισχυρού άριστερου γυναικειού κινήματος πού να μπορέσει να διαμορφώσει και να συγκεκριμενοποιήσει τήν πολιτική του, ώστε να τήν αναλάβει τό Ε.Κ.

Άν: Ύπάρχουν τόσα πολλά φεμινιστικά προβλήματα, ώστε δέν είμαστε ακόμη σε θέση να προσδιορίσουμε τις προτεραιότητες. Ύπάρχει ένα πραγματικό πρόβλημα πώς να ξεδιεικύνουμε τή φεμινιστική πολιτική άπλοποιώντας κάθε φορά ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Διότι πρέπει να μήν ξεχνάμε πώς υπάρχουν, εκτός από τόν ριζοσπαστικό φεμινισμό, κι άλλοι φεμινισμοί πού δέν συνδέουν τά προβλήματά τους με τά άλλα πολιτικά θέματα. Ό σοσιαλιστικός φεμινισμός άπομονώθηκε και άποκόπηκε από τήν άλληλεπίδραση με μη σοσιαλιστικές φεμινιστικές διεργασίες. Δέν νομίζω ότι ό φεμινισμός μας έκανε να έγκαταλείψουμε τό σοσιαλισμό. Ύν συνέβη κάτι, είναι ότι στο βαθμό πού συμμετείχαμε στις διεργασίες για τό σοσιαλισμό, δέν θέταμε υπό άμφισβήτηση τις άπόψεις μας και τό είδος τών φεμινιστών αιτημάτων πού προβάλαμε. Θα ήθελα να γίνουν πάλι ένθικές συσκέψεις ώστε να υπάρξει ένας χώρος όπου θά συναντηθούμε, θά άνανεώσουμε και θά ανασυγκροτήσουμε τήν πολιτική μας φωνή.

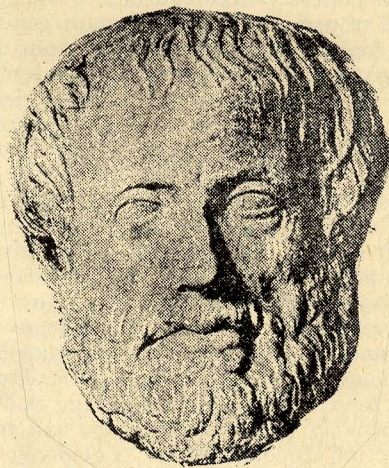

Οικονομικά αίτήματα καί πολιτική μεταρρύθμιση

*Ἡ σημασία τῶν
κοινωνικῶν ἀγῶνων
στήν πολιτική σκέψη
τοῦ Ἀριστοτέλη*

Η κοινωνική κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν Ἀθήνα τίς παραμονές τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Σόλωνα παρουσιάζεται κατά τήν περιγραφή τοῦ Ἀριστοτέλη ὡς ιδιαίτερα δξυμένη καί ρευστή. Οἱ εὐγενεῖς καί ὁ λαός (*οἱ γνώριμοι καί τό πλῆθος*) εἶχαν ἔρθει γιά πολύ καιρό σέ σύγκρουση μεταξύ τους διότι τό πολίτευμα ἦταν καθ' ὅλα ὀλιγαρχικό. Οἱ φτωχοί καλλιεργητές μαζί μέ τίς οικογένειές τους εἶχαν ὑποδουλωθεῖ στούς πλούσιους καί ἡ γῆ ἀποτελοῦσε ἰδιοκτησία λίγων μόνο ἀνθρώπων. Ἡ ὑποδούλωση αὐτή τοῦ πλήθους ἦταν τό ἐπαχθέστερο καί πικρότερο στοιχεῖο τῆς πολιτικῆς κατάστασης, ἀλλά ὑπῆρχε ἐπίσης καί δυσαρέσκεια διότι ὁ λαός, θά μπορούσαμε νά ποῦμε, δέν συμμετεῖχε σέ τίποτα (*Ἀθηναίων Πολιτεία II*).

Οἱ ἀκριβεῖς παραγωγικές καί κοινωνικές σχέσεις πού ὑποδηλώνονται στό κείμενο τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι δύσκολο νά προσδιοριστοῦν καί οἱ πληροφορίες πού

παρέχονται ἀπό ἄλλες πηγές δέν εἶναι στό σημείο αὐτό ιδιαίτερα διαφωτιστικές. Ὑπάρχουν ὀρισμένες ἀοριστίες στίς διατυπώσεις τῶν σχετικῶν περιγραφῶν πού ἔχουν προκαλέσει μακρῦ διάλογο μεταξύ τῶν μελετητῶν, χωρίς νά ἔχει ἐπιτευχθεῖ συμφωνία. Ἔτσι, γιά παράδειγμα, δέν εἶναι σαφές μέσω ποιᾶς διαδικασίας οἱ φτωχοί εἶχαν ὑποδουλωθεῖ στούς πλούσιους· ἦταν ἡ ὑποδούλωση ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας τῶν μικρῶν καλλιεργητῶν νά ἐπιστρέψουν τά χρέη τους ἢ τούς μέτρεπαν τά δάνεια σ' ἓνα εἶδος δούλου κατά τή σύναψή τους; Τό κείμενο πού ἔχουμε στή διάθεσή μας ἐπιτρέπει κατά κάποιον τρόπο καί τίς δύο ἐρμηνεῖες — ἡ ἐνδεχομένως καί μιᾶ τρίτη πού προϋποθέτει δύο διαδοχικές φάσεις ὑποδούλωσης κατά τή σύναψη τῶν καλλιεργητικῶν δανείων καί κατά τή στιγμή τῆς ἀδυναμίας πληρωμῆς του. Ἄμεσα σχετιζόμενο μέ τό προηγούμενο εἶναι καί ἓνα ἄλλο πρόβλημα πού προκύπτει ἀπό τή διατύπωση *ἡ δέ πᾶσα γῆ δι' ὀλίγων ἦν*. Πρόκειται γιά σχῆμα λόγου ἢ γιά γεγονός; Καί οἱ δύο

έκδοχές ανοίγουν τό δρόμο σέ σειρά άλλων έρωτημάτων. "Αν όλη ή γή άνήκε σέ λίγους μόνο άνθρώπους, τότε πώς δημιουργήθηκαν οι τάξεις τών μεσαίων και μικρών ιδοκτητών γής (οί ζευγίτες και οι θήτες) πού προϋποθέτουν οι μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα; "Αν πάλι πρόκειται για σχήμα λόγου, τότε μέ ποιά έννοια οι μικροί (έστω και καταχρεωμένοι) ιδιοκτήτες γής μπορούσαν νά θεωρηθούν δούλοι τών πλουσίων;

Τά προβλήματα αυτού του είδους ώστόσο, παρά τό μεγάλο ένδιαφέρον πού παρουσιάζουν για τούς ιστορικούς, εξετάζόμενα από μία άλλη σκοπιά είναι μάλλον δευτερεύουσας σημασίας. "Ετσι, εκείνο πού άπασχολεί κυρίως τήν κοινωνιολογική και πολιτική σκέψη δέν είναι τόσο οι άκριβείς παραγωγικές σχέσεις τής "Αθήνας του έβδομου π.Χ. αιώνα, όσο οι έπιπτώσεις τών κοινωνικών εντάσεων και συγκρούσεων (στάσεων κατά τόν "Αριστοτέλη) στους άθηναιικούς θεσμούς και τό πολίτευμα (τήν πολιτεία). "Από τήν άποψη αυτή ή προσέγγιση του "Αριστοτέλη έχει θεωρηθεί περισσότερο δευδερκής και λιγότερο προβληματική. "Ο "Αριστοτέλης μάς λέει λοιπόν ότι επειδή ή σύγκρουση ήταν βίαιη και κρατούσε για πολύ χρόνο, οι δύο πλευρές έπέλεξαν μέ κοινή συμφωνία ως μεσολαβητή και άρχοντα τόν Σόλωνα, ό όποιος προχώρησε στις γνωστές του κοινωνικές μεταρρυθμίσεις (Α.Π. V κ.έξ.). Οι σχέσεις αίτιου και αίτιατου εμφανίζονται προφανείς. Τά δέξτάτα οικονομικά προβλήματα πού όδηγούν στην ύποδούλωση του πλήθους προκαλούν μία κοινωνική επανάσταση πού έχει ως έπακόλουθο οικονομικές και πολιτικές μεταβολές. "Η, για νά τό διατυπώσουμε ακόμα πιο άπλά, μ' έναν τρόπο πού θά γινόταν άμέσως άποδεκτός από πολλούς σύγχρονους κοινωνιολόγους, οι άλλαγές στό πολίτευμα έπήλθαν ως άποτέλεσμα πολιτικών διεκδικήσεων τών οικονομικά πιο καταπιεσμένων κοινωνικών τάξεων.

"Ανεξάρτητα από τό ποσοστό αλήθειας πού περιέχει (ή δέν περιέχει) ό ίσχυρισμός αυτός διατυπωμένος ως ιστορικός και κοινωνικός νόμος, ή προσέγγιση του "Αριστοτέλη, άν μελετηθεί προσεκτικότερα χωρίς τό νά γίνεται λιγότερο δευδερκής, άποδεικνύεται περισσότερο προβληματική άπ' ότι κατ' άρχήν δείχνει. Τό ότι οι στάσεις και οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις (άποκοπή χρεών, κατάργηση του δανείζιν επί τοίς σώμασιν κ.λπ.) προκλήθηκαν από τήν οικονομική έξαθλίωση του πλήθους, δέν έχουμε λόγο νά τό άμφισβητήσουμε. Τό ίδιο εύλογη μοιάζει και ή διαπίστωση ότι οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις, πού έδωσαν πολιτικά δικαιώματα στους πολίτες σύμφωνα μέ τήν εισοδηματική τάξη στην όποία κατατάχτηκαν, ήρθαν ως άποτέλεσμα τής εκφρασμένης δυσαρέσκειας του λαού διότι δέν συμμετείχε καθόλου στην πολιτική έξουσία. "Εκείνο όμως πού είναι πιο δύσκολο νά κατανοήσουμε είναι ή σύνδεση τών οικονομικών αίτημάτων μέ τήν πολιτική μεταβολή. Γιατί πώς είναι δυνατόν νά δεχτούμε ότι οι φτωχοί πού είχαν ύποδουλωθεί μαζί μέ τις γυναίκες τους και τά παιδιά τους στους πλούσιους, και πού κινδύνευαν άκόμα και νά πουληθούν ως δούλοι εκτός "Αθηνών (δπως συνέβαινε τόσο συχνά ώ-

στε νά δημιουργηθεί κοινωνικό πρόβλημα) έδυσχέραινον διότι δέν είχαν δικαίωμα νά εκλέγονται άρχοντες ή νά καταλαμβάνουν άλλα πολιτικά αξιώματα. "Ακόμα κι άν τούς δινόταν τό δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη τών πολιτικών άποφάσεων, είναι άδύνατον νά πιστέψουμε ότι οι μελλοντικοί θήτες θά είχαν τήν καθημερινή, πρακτική δυνατότητα νά τό άσκήσουν. "Αντιθέτως, είναι μάλλον προφανές, και άποδεικνύεται από τις ίδιες τις πολιτικές μεταβολές πού έπήλθαν, ότι οι πολιτικά δυσαρεστημένοι δέν ήταν οι πένητες πού έστασίασαν αλλά οι πλούσιοι μη άριστοκρατικής καταγωγής, πού τούς απέκλειε από τήν πολιτική έξουσία ή *αριστινδην* έπιλογή.

Για νά συνοψίσουμε λοιπόν, όταν διαβαστεί πιο προσεκτικά τό κείμενο του "Αριστοτέλη παρουσιάζεται νά έντοπίζει δύο διαφορετικά, και ως ένα βαθμό ανεξάρτητα μεταξύ τους, κοινωνικά ζητήματα. Τό πλήθος ξεσηκώθηκε λόγω τής οικονομικής καταπίεσης πού ύφίστατο και πέτυχε τήν κατάργηση τών χρεών κ.λπ., και παράλληλα πολλοί εύποροι (ή πάντως όχι πένητες) διεκδίκησαν και κατοχύρωσαν πολιτικά δικαιώματα (πού δέν δόθηκαν στην τάξη τών πρώην ύποδουλωμένων καλλιεργητών και μετέπειτα θητών). Κατά συνέπεια, οι άλλαγές στό πολίτευμα δέν έπήλθαν ως άποτέλεσμα πολιτικών διεκδικήσεων τών οικονομικά πιο καταπιεσμένων κοινωνικών τάξεων, αλλά μάλλον τών οικονομικά πιο άνθηρών ή πάντως άνερχόμενων.

Οι παραπάνω συλλογισμοί προκύπτουν νομίζω άβίαστα από τήν "Αθηναίων Πολιτεία, έστω κι άν δέν είναι διατυπωμένοι έτσι σχηματικά και κατηγορηματικά. Μπορούμε ίσως νά προχωρήσουμε και λίγο πιο πέρα χωρίς νά ξεφύγουμε από τό πνεύμα του κειμένου. "Εχοντας λοιπόν ξεχωρίσει τά δύο είδη κοινωνικών εντάσεων και συγκρούσεων (τις οικονομικές και τις πολιτικές), και έχοντας άποδώσει τό κάθε είδος σέ διαφορετικό ζεύγος κοινωνικών πρωταγωνιστών, μπορούμε νά έπιστρέψουμε στη σύζευξη τους, στην όποία έπιμένει ό "Αριστοτέλης. Πράγματι, από τά στοιχεία πού μάς δίνονται φαίνεται ότι για τά πολιτικά αίτήματα τών μη άριστοκρατών και μη πενήτων πολιτών δέν θά υπήρχε καμιά δυνατότητα έπίλυσης, άν δέν "συνέπιπταν" μέ τις δέξυτατες άναταραχές πού προκαλούσε ή έξαθλίωση τών πενήτων. "Η "Αθήνα όμως είχε συγκλονιστεί από αίτήματα σχετικά μέ τις καλλιεργητικές (δηλαδή παραγωγικές) σχέσεις. "Αντιμέτωποι μέ τις ξεσηκωμένες μάζες τών φτωχών, οι πλούσιοι άριστοκράτες, πού μέχρι τότε είχαν τό μονοπώλιο τής πολιτικής έξουσίας, άποφάσισαν νά παραχωρήσουν πολιτικά δικαιώματα στους εύπόρους πού δέν ήταν και άριστοκράτες. "Εξαλείφοντας τή δυσαρέσκεια τών αποκλεισμένων από τήν πολιτική έξουσία εύπόρων, οι άριστοκράτες προχώρησαν στην έπίλυση του δέξυτατου κοινωνικού προβλήματος δίνοντας δευτερεύουσας μόνο σημασίας οικονομικά άνταλλάγματα στους φτωχούς. Τό βασικό αίτημα τών καταπιεσμένων καλλιεργητών για άναδασμό τής γής παρέμεινε όριστικά άπραγατοποίητο (Α.Π.

XI).

"Η κοινωνική σύγκρουση πού καθόρισε λοιπόν τις έξελίξεις ήταν, όπως λέει ό "Αριστοτέλης, άποτέλεσμα τής ύποδούλωσης του πλήθους, αλλά οι ίδιες οι έξελίξεις ήταν ένας πολιτικός συμβιβασμός μεταξύ τών εύπόρων, πού μέ κοινή συμφωνία έπέλεξαν ως μεσολαβητή τόν Σόλωνα. "Ο Σόλωνας, μέ τή σειρά του, θεώρησε ότι για νά έπιτύχει ό πολιτικός συμβιβασμός θά έπρεπε νά συνοδεύεται από κάποιες παραχωρήσεις προς τούς πιο καταπιεσμένους. Τό ότι σχεδόν έναν αιώνα άργότερα προέκυψε όλοκληρωμένο δημοκρατικό πολίτευμα είναι ένα ζήτημα πού σχετίζεται μέ τις κατοπινές έξελίξεις και καθόλου, όπως σωστά έπιμένει ό "Αριστοτέλης, μέ τις προθέσεις του Σόλωνα (Πολιτικά II, 12.1274a 10 κ.έξ.). "Η καθοριστική αντίφαση έγγράφηκε, ή μπορούσαμε νά πούμε, στό έσωτερικό τής αντίφασης μεταξύ εύπόρων άριστοκρατικής καταγωγής και μη. Οι δύο αντιφάσεις έμφανίστηκαν στό πολιτικό προσκήνιο ως γενική και ένιαια σύγκρουση του «λαού» μέ τούς ευγενείς, ως καθολική αντίθεση προς τά πολίτευμα πού ήταν «καθ' όλα ολιγαρχικό». Πίσω από τό πλήθος τής άρχικής διατύπωσης κρύβονται όλοι σχεδόν οι μη άριστοκράτες, φτωχοί και πλούσιοι, ενώ ή άντιπαράθεση προς τόν ολιγαρχικό χαρακτήρα του πολιτεύματος συμπυκνώνει τά οικονομικά και τά πολιτικά αίτήματα.

Πριν κλάα καλά όλοκληρωθούν οι μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα, οι πολιτικές διαμάχες για τό ποιός θά καταλάβει τό αξίωμα του άρχοντα δημιούργησαν νέες έκρυθμες καταστάσεις στην "Αθήνα και μία γενιά περίπου άργότερα οι πολιτικές ίσορροπίες πού είχαν έπιχειρηθεί άνατράπηκαν από τήν τυραννία του Πεισίστρατου. "Ο ίδιος ό Σόλωνας γίνεται αντικείμενο πολλών έπαινων από τόν "Αριστοτέλη, αλλά από τήν πολιτική του παρακαταθήκη δέν απέμεινε σχεδόν τίποτα. Νέες κοινωνικές και πολιτικές συγκρούσεις έμφανίστηκαν στην "Αθήνα. Δέν άργησε ό καιρός πού έπήλθε μέ έντελώς καινούργια άναδιανομή τής πολιτικής έξουσίας, αυτή τή φορά μέ πρωταγωνιστής τό πλήθος (Α.Π. XIII-XIV).

"Ο πολιτικός συμβιβασμός πού είχε έπιχειρήσει ό Σόλων απέτυχε, αλλά οι οικονομικές παραχωρήσεις στις όποιες ύποχρέωσε τους εύπόρους έπέφεραν ριζικές άλλαγές. Ποτέ πιά στην "Αθήνα δέν ξανακούστηκε ύποδούλωση για χρέη και οι μικροί και μεσαίοι καλλιεργητές όχι μόνο δέν έπανεμφανίστηκαν έξαθλιωμένοι, αλλά διεκδίκησαν και πέτυχαν άποφασιστική πολιτική συμμετοχή. "Η καθοριστική αντίφαση τής προηγούμενης περιόδου, πού τότε είχε λειτουργήσει ως ένα είδος καταλύτη, κυριαρχούσε τώρα και στό πολιτικό πεδίο. Μόνο πού ή ιστορική προσέγγιση του "Αριστοτέλη μάς έπισημαίνει ότι ή νέα κατάσταση δέν ήταν άπλή άπόρροια τής προηγούμενης· πρέπει νά λαμβάνουμε συνεχώς ύπόψη μας τις νέες, και συχνά άπρόβλεπτες έξελίξεις (π.χ. τά Μηδικά) (Α.Π. XXII). Οι κοινωνικοί και πολιτικοί νόμοι βρίσκονται, κατά τό μάθημα του "Αριστοτέλη, μέσα στην ίδια τήν ιστορία.

Δημήτρης Κυρτάτας

Λούπα

Οταν, πιτσιρικάδες, βρίσκαμε μιά φάλαγγα από κάμπιες νά αργοσέρνονται στο χῶμα, διασκεδάσαμε συχνά με τό ἐξῆς παιχνίδι: βάζαμε διάφορα μικρά ἐμπόδια στο δρόμο τῆς πρώτης, ξυλαράκια ἢ πετροῦλες, κι ἔτσι, ἀλλάζοντας σιγά σιγά τὴν πορεία τῆς προσπαθοῦσαμε νά τῆς «κολλήσουμε» τὴ μούρη πίσω ἀπ' τὴν οὐρά τῆς τελευταίας. Τό ἐγχείρημα δέν ἦταν καί τόσο εὐκόλο, γιατί ἀπαιτοῦσε ἀρκετὴ δεξιότην ἀλλὰ κυρίως τεράστια ὑπομονή. Ὅταν ὁμως πετυχαίναμε, ἡ ἀνταμοιβή μας ἦταν μεγάλη καί διαρκοῦσε πολύ. Φεύγαμε, παίζαμε ἄλλα παιχνίδια, καί μετὰ ἀπὸ ὥρες ξαναγυρίζαμε γιὰ νά δοῦμε με πολλή ἱκανοποίηση ὅτι οἱ κάμπιες ἦταν ἀκόμη ἐκεῖ, ἐξακολουθώντας τὴν ἀτέρμονα πορεία τους πρὸς τὸ πουθενά. Κάποτε ὁμως βαριόμασταν καί ἀρχίζαμε τὸ «βομβαρδισμό» πού ἔσπαγε τὸν κύκλο «μετὰ πολλῶν θυμάτων» καί οἱ κάμπιες ξελευτερόνταν.

Ἡ κατάσταση πού ἔχει δημιουργήσει ὁ αὐτοαποκαλούμενος (με πολλή αὐταρέσκεια) Νέος Ἑλληνικός Κινηματογράφος γιὰ τὴν τέχνη αὐτὴ καί τὴν ἐξέλιξή τῆς στὸν τόπο μας, μοιάζει πολύ με τὴν ἀτέρμονα καί ἀτελέσφορη πορεία πού κάναν οἱ κάμπιες τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας, ἀλλὰ ἔχει καί μιά μεγάλη διαφορά.

Τίς κάμπιες, κάποια πιτσιρικά τὶς ἀνάγκαζαν νά μποῦν σ' αὐτὸν τὸν φαῦλο κύκλο, ἐνῶ ὁ ἔρμος ὁ ΝΕΚ μόνος του καί συχνά με πολλή περηφάνια περιχαρακώθηκε σιγά σιγά μὲς στὰ ἀδιέξοδα καί αὐτὰ μόνος του ἔστησε.

Στὸ Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, κάθε χρόνο γίνονται ὄλο καί πιὸ ἐμφανῆ τὰ θεσμικά, ὀργανωτικά καί ἐθιμικά ἀδιέξοδα. Ὅσο περνοῦν τὰ χρόνια, φαίνονται τὰ ὄρια κάποιων «ρηξικέλευθων» προτάσεων ἢ ἄλλων «ἀγωνιστικῶν» κατακτήσεων πού πολύ γρήγορα φαίνεται ὅτι «τρῶνε τὰ ψωμιά» τους καί δείχνουν τὴν οὐσιαστικὴ τους γύμνια. Θυμᾶμαι, γιὰ παρά-

* Ἀπὸ τὴ γαλλικὴ Loupe, συνώνυμη τῆς bande sans fin, πού σημαίνει: ἀτέρμων ἡχητικὴ ταινία, κοινῶς μπατσαφέν.

δειγμα, πόσο καβγάδες είχαν γίνει και πόσο «επαναστατικό» είχε θεωρηθεί τό αίτημα νά μήν αποτελεῖται ἡ κριτική ἐπιτροπή ἀπό διάφορες προσωπικότητες, ἀλλά ἀπό μέλη τῶν αἰρετῶν διοικήσεων τῶν σωματείων Ὅταν, μετὰ ἀπό δύο χρόνια, κάποιον σωματεῖο ἔστειλε στήν κριτική ἐπιτροπή ἕνα μέλος του πού ὄχι μόνο θεωρεῖται συνυπεύθυνο γιά τὰ χάλια τοῦ Παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου (ΠΕΚ) γενικῶς καί «ἀνευ ἀποδεικτικῶν στοιχείων», ἀλλά εἶναι καί δεξιῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων, τότε οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι φώναζαν ὅτι δέν τοῦ δίνουν (τοῦ ἐν λόγῳ «κυρίου») τό δικαίωμα νά τοὺς κρίνει, ὅτι δέν θά δεχτοῦν τό βραβεῖο κ.ἄ.

Τά ἴδια συμβαίνουν καί μέ τό ἐθιμικό δίκαιο πού καθορίζει τίς σχέσεις τοῦ φεστιβαλικοῦ κοινοῦ μέ τοὺς δημιουργοὺς τῶν ταινιῶν καί τοὺς συμπαιθῶντες κριτικούς, τίς σχέσεις δηλαδή πλατείας — ἐξώστη. Ἐνῶ δηλαδή βλέπεις κάποιον σκηνοθέτη νά υπερασπίζεται τή μιά χρονιά τὰ ἀναφαίρετα δικαιώματα ἔκφρασης τοῦ ἐξώστη — λαοῦ πού καταπιέζεται ἀπό τόν συμβατικό καθωσπρεπισμό τῆς πλατείας — τῆς elite — τῶν ἀστῶν κ.λπ., βλέπεις τόν ἴδιο σκηνοθέτη μετὰ ἀπό δύο-τρία χρόνια νά βρίζει καί νά ὀδύρεται ἐνάντια στοὺς ἀλητάρδες τοῦ ἐξώστη πού τολμοῦν νά τόν κρίνουν!

Ἔτσι, λοιπόν, κάθε χρόνο γίνεται ἐμφανέστερο πὼς ὁ «χῶρος» τοῦ κινηματογράφου «παίζει» μέ θεσμούς καί ἔθιμα, μέ προτάσεις καί ιδέες, μέ καβγάδες γιά ἐπιδοτήσεις ἢ ἀντεγκλήσεις γιά βραβεῖα. Παίζει δηλαδή μέ ὅ,τι θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὀρίζει τή σχέση τῆς τέχνης αὐτῆς

—ἀλλά καί τοῦ καλλιτέχνη— μέ τήν κοινωνία. Τό παιχνίδι ὁμῶς γίνεται ὡς τὰ τώρα μέ τρόπο δυστυχῶς ἄγνο. Κανείς δέ νοιάζεται νά ἐπωφεληθεῖ ἀπό μιά ἡττα ἢ μιά νίκη, ὥστε νά προχωρήσουν τὰ πράγματα στό ἐπόμενο βῆμα. Βέβαια, αὐτῆς τῆς τάξης τὰ προβλήματα, ἐπειδὴ ἔχουν ἄμεσες καί πρακτικές ἐπιπτώσεις — χρηματοδοτήσεις, φήμη, εἰσιτήρια, δημοσιότητα κ.λπ. — ἐνδέχεται κάποτε νά ξεφύγουν ἀπό τήν τροχιά τοῦ ἄκρατου ὑποκειμενισμοῦ, νά ἀναγνωριστοῦν ὡς ἀντικειμενικά προβλήματα καί ἀδιέξοδα καί νά μποῦν οἱ βάσεις γιά τήν ἐπίλυσή τους. Ἐξάλλου, ἡ πολιτεία πού ἔχει ἤδη μετατραπεί σέ ἀποκλειστικό χρηματοδότη —δυστυχῶς— τῶν «ταινιῶν ποιότητας», ἔλλειψει στοιχειοθετημένου καί μάχιμου ἀντίλογου, θά φτιάξει μόνη της θεωρητικό ὑπόβαθρο γιά νά λύσει μιά σειρά ἀπό προβλήματα. Ἐδῶ βέβαια δέν ἐννοῶ μιά σειρά ἀπό καθαρά πρακτικά καί καθημερινά ζητήματα ὅπου ὄλοι προτείνουν λύσεις καί, ἄρα, κάποιες ἐφαρμοζονται. Ἐννοῶ τὰ προβλήματα πού θά συνειδητοποιούσαμε ὅτι ὑπάρχουν, ἂν συζητούσαμε κάποτε γιά τὰ ἀπλά (μερικοί θά ποῦν ξεπερασμένα) πού ὁμῶς ποτέ δέν συζητήθηκαν, δέν ἐφτιαζαν τό πολιτισμικό ὑπόστρωμα γιά τίς ἐπερχόμενες κινηματογραφικές γενιές τῶν σημερινῶν «μικροῦ μήκου».

Τί σημαίνει κινηματογράφος — βιομηχανία, τί κινηματογράφος — τέχνη, τί ἐμπορικό, τί ποιητικό φίλμ; Ὑπάρχουν αὐτές οἱ διακρίσεις. Ἡ «λαϊκότητα» ἢ ἡ «ἐλιτίστικη ἐσωστρέφεια» μιάς ταινίας ὑπάρχουν ἐξ ἀντικειμένου τήν ὥρα τῆς προβολῆς της στό πανί ἢ φτιάχνονται μέ ἐξωκινηματογραφικά κριτήρια; Πόσο ἢ

σχέση του σκηνοθέτη με τό κοινό του υπαγορεύεται («άντικειμενικά» λέγανε κάποτε) από τό μέσον και πόσο φτιάχεται;

Πού οδηγεί τούς Έλληνες σκηνοθέτες ή παντεποπτεία του Κράτους πού οί ίδιοι επίμονα ζητάνε; Μπορεί ή τηλεόραση νά «θανατώσει» τόν κινηματογράφο;

Τό βίντεο είναι μιά νέα τεχνική άπλώς ή μήπως μέ τήν τηλεόραση έχει συντελεστεί ένα τεράστιο ποιοτικό άλμα και άρα ό κινηματογράφος είναι μιά τελειωμένη υπόθεση; Γιατί δέν πάει ό κόσμος νά δει τίς ελληνικές ταινίες; Φταίει μόνο ή παγκόσμια κρίση; Ποιός είναι ό ρόλος τής κριτικής, ή μάλλον ποιός θά 'πρεπε νά ήταν στή συγκεκριμένη ελληνική μικροοικογένεια του κινηματογραφικού κόσμου; Αύτά και άλλα πολλά ούδέποτε έχουν άπασχολήσει τόν νέο ελληνικό κινηματογράφο, ό όποιος, ως έκ τούτου, κύκλους κάνει και τσακώνεται πολύ πίο συχνά «έπί τής διαδικασίας» παρά επί τής ουσίας.

Πέρα όμως άπ' όλα αύτά τά ζητήματα και τά προβλήματα πού στό κάτω κάτω «άντικειμενοποιούνται», υπάρχουν και άλλα, πού θεωρούνται, και ως ένα σημείο είναι, περισσότερο «υποκειμενοποιημένα». 'Απέναντι σ' αύτά τά προβλήματα, θεωρούμε συνήθως ότι ό καλλιτέχνης βρίσκεται «ένώπιος ένωπίω», μόνος του και χωρίς «κανόνες».

Βέβαια είναι δύσκολο νά μιλήσει κανείς για κανόνες στή συγκίνηση και τήν εμπνευση, και πάντα άστειο και άφελές τό έρώτημα: μά γιατί μäs τά λέει όλ' αύτά; Όμως, άπ' τήν άλλη μεριά, είναι τυχαίο ή μήπως έγινε

διά μαγείας νά ενδιαφέρονται σχεδόν όλοι οί κινηματογραφιστές για τήν Ίστορία μας (μέ γιώτα κεφαλαίο αλλά, σχεδόν χωρίς εξαιρέσεις, μέ τήν ίδια άντίληψη περί υποκειμενικού φιλτραρίσματος και άπομάκρυνσης από τό ρεαλισμό) και ξαφνικά πάλι όλοι μαζί, ή σχεδόν, νά τήν παρατάνε σύζυλη και νά επιδίδονται μετά μανίας στίς προσωπικές ή τίς διαπροσωπικές σχέσεις και τίς υπαρξιακές άγωνίες; 'Αλλά άκόμη κι άν δεχόμασταν ότι όλ' αύτά είναι άνεπιχνίαστα και άυστηρώς προσωπικά, αύτό θά σήμαινε αυτόματα πώς άκόμη και ό,τι άνάγεται στήν άφηγηματική — σεναριακή ή τήν εικονοπλαστική και τήν κινητική φόρμα είναι άυστηρώς προσωπική και άνεξέλεγκτη υποκειμενική υπόθεση; Γιατί άν τά πράγματα δέν είναι έτσι, τότε πώς εξηγείται ή παντελής έλλειψη προβληματισμού για τά κενά καθίσματα ένώπιον τών όποιών κατά κανόνα προβάλλονται στίς αίθουσες όλες οί φεστιβαλικές ταινίες, βραβευμένες και μή, «έμπορικές» ή «ποιοτικές»; Πώς εξηγείται ή κώφευση τών δημιουργών στίς άποδοκιμαστικές ιαχές του έξώστη και τίς σιωπηλές άποχωρήσεις τής πλατείας; Και έν πάση περιπτώσει, άντί νά βραβεύουμε όπως ή Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφων τόν Α ή τόν Β έπειδή «...συνεχίζει τό μοναχικό του δρόμο, του νοηματικού και εικαστικού περιεχομένου, πού άντιστέκεται στίς έπιταγές τής βιομηχανοποιημένης παραγωγής», δέν θά 'πρεπε νά αρχίσουμε νά κοιτάμε άν πάει και κανείς μαζί του; Έκτός κι άν μäs άρέσει ή άτέρμων κυκλική πορεία τής κάμπιας, όποτε... μπατζαφέν.

Νίκος Πολίτης

ΔΙΚΗΝ ΑΠΟΛΟΓΟΥ

Κι όμως. Καί τό τηλέφωνο χτύπησε πολλές φορές («γιατί παιδιά;»), κι ό ταχυδρόμος άφηνε περισσότερες έπιστολές τούτες τίς μέρες, καί στά γραφεία του περιοδικού φτάσανε φίλοι καί συμπολίτες. Γιά νά μάθουν. Γιά νά δώσουν κουράγιο — ίσως έπειδή άπό κάπου νά παίρνεις χρειάζεται.

Όχι ήττα, λοιπόν. Όχι άτακτη ύποχώρηση, ούτε βέβαια άποχώρηση. Όχι όχύρωση στην κρίση καί την κρισεολογία. Όχι ύποταγή στίς άρχές της πραγματικότητας: τής οικονομικής, τής πολιτικής, τής ιδεολογικής ή όποιας άλλης. Άλλά άνασύνταξη. Γιά νέα σπατάλη. Άκριβώς έπειδή είναι σκούρα τά πράγματα. Έπειδή διαβάζονται μόνο (έστω: κυρίως) τά έντυπα λεωφορείου — τουαλέτας — κρεβατιού, τά τηλεοπτικά περιοδικά, τά χρωματιστά πλην άχροα κι άσμα κι άκίνδυνα. Γιά νά μή γίνει όριστικώς λεζάντα ό λόγος. Έπειδή δέν άρκοϋν τά σκίτσα του Καλαϊτζή καί του Ίωάννου. Κι έπειδή ή πραγματικότητα ύπάρχει γιά νά την αλλάζουμε, άργά, βασιανιστικά — κι έμεις ύπάρχουμε γιά νά θέλουμε.

Ή στήλη έτούτη, τό «Δεκαπενθήμερο» του Δεκαπενθήμερου Πολίτη, πολλά έγραψε, τρία χρόνια τώρα, πολλά διάβασε καί πολλά άκουσε. Καί γιά ψευδωνυμομανία την κατηγορήσαν, καί μικροκενόςποδη χαρακτηρίστηκε, καί πώς άν δαγκώναμε τή γλώσσα μας θά παθαίναμε δηλητηρίαση είπαν, καί λεξιλαγνία μās καταμαρτύρησαν (κατάλοιπο, λέει, του πάλαι ποτέ «άριστερου λογιολογισμοϋ»), καί γιά τάχα μου χιούμορ κατατέθηκαν ένστάσεις, καί τάσεις λογοτεχνισμού έπισημάνθησαν.

Κι άν κάποιοι έψευξαν τόν «άριστερισμό» της, άλλοι βρήκαν πώς ή γραφή άγεται καί φέρεται άπό τή συγκίνηση (κάπου έδω κολλάνε, εκτός των άλλων, καί οι αίτιάσεις γιά τίς «φορτισμένες» άναφορές στά τής Κύπρου, π.χ., ή στίς «αυτοκτονίες» φαντάρων). Μέχρι καί γιά φιλοολυμπιακά αισθήματα καταγγελλήκαμε.

Δέν πρόκειται φυσικά γιά άπολογία ούτε γιά άπολογισμό. Καί δέν άκολουθεϊ κατάλογος ύποσχέσεων καί δεσμεύσεων. Μās άρέσουν τά δύσκολα. Μās άρέσει καί τό παιγνίδι όταν κοστίζει. Κι άπό τό «χρέος» κρατάμε μόνο την ήχητική παραπομπή του στή ροή καί στο χρόνο, στή συνέχεια δηλαδή. Άπό τίς σελίδες του, μηνιαίου πιά, Πολίτη. Άκερδώς. Γιατί όταν ό Άριστοφάνης τά μέλενε στους «μισοθαρχίδηδες» τής γενιάς του, στό μέλλον έβλεπε. Άφου ή έξουσία δέν παύει νά εκμανλίζει, μέ τρόπους πολλούς καί σε κάθε τόπο ανθρώπινο.

Παντελής Μπουκάλας

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟ ΔΕΚΑΠ

Ζήτω (ή: «Ζεϊ τό»); έλληνικό τραγούδι

Δέν ξέρουμε πόσο ή άγάπη του Διονύση Σαββόπουλου γιά τή μουσική καί τά τραγούδια μας θά κατορθώσει νά γίνει λόγος, ώστε τό «ζήτω τό έλληνικό τραγούδι» νά τονιστεί δικαίως «ζήτω τό έλληνικό τραγούδι». Στο πρώτο μέρος τής τηλεοπτικής του έκπομπής, τό Σάββατο 11 Σεπτεμβρίου, ή γενικότερη άμηχανία δέν θεραπείθηκε πλήρως άπό τή σπατάλη του δημιουργού — σπατάλη λέξεων, κινήσεων, ήχων, συγκίνησης.

Έν τέλει, οι λίθοι δέν δέσαν μέ τούς πλίνθους, ούτε κι οι κέραμοι βρήκαν τή σωστή τους θέση. Η «λιγαπολατζιδίκη» διάθεση, τό «όλα πατρίδα μας» καί ή προς πάντας άγάπη (καί Λάκης μέ τά ψηλά ρεβέρ καί Λεωνίδας Βελής, καί Κόρος καί Λίτσα Διαμάντη σε ψευτορόκ — άσχετα άν τό κορμί της τό παγίδευε τό έσωτατο τσιφτετέλι, καί κάτι άπό όπερα, του Μίκη Θεοδωράκη, καί λίγος Γιοκαρίνης, καί Μπιθικώτσης καί Ρασούλης, καί «Βούδας καί Κούδας», όλα κατάρπαταξη καί μάλλον άνελέγκτως), δέν άποτελούν φυσικά παρέμβαση, δέν στοιχειοθετούν καν άποψη. Γιατί βέβαια ό Σαββόπουλος

δέν μās έχει δώσει τό δικαίωμα νά πιστεύουμε ότι θά μπορούσε καί νά βουλευτεί μέ μία καταγραφή (ή αντίγραφη) τής μουσικής καθημερινότητας μέ έφόδιο έναν νατουραλισμό δημοσιογραφικού τύπου.

Καί φυσικά, έτέθη καί ζήτημα γλώσσας. Ζητήθηκε μάλιστα ή άπόδοση στά έλληνικά των όρων μαζί σίνγκλ (μεγάλος μονός δίσκος — γιατί όχι;) καί βίντεο κλίπ (νά πούμε τραγουδόραμα, όπως πανόραμα, ή τηλετράγουδο, όπως πεζοτράγουδο;). Κι άν άκόμα, πάντως, παραβλέψουμε τά σαββοπούλεια «οί τηλεθεαταί», «οί άκροαταί» που φαίνονται ράμφεια αλλά είναι άπλως ποδοσφαιρικά («οί ποδοσφαιρισταί πρέπει νά κειθαρχοϋν στους προπονητάς»: κοινός τόπος των όμιλούντων ποδοσφαιριστών — παραγόντων — προπονητών), έκείνη τήν αίτιατική «τή Χάρις Άλεξίου» νά τή θεωρήσουμε άπλως άτόπημα του προφορικού λόγου; Όσο γιά τό «αυτοκινητιστικό (οι όχι: αυτοκινητικό, τουλάχιστον κατάρτα λεξικά) δυστύχημα», άς τό μετρήσουμε κι αυτό ως θύμα τής τροχαίας γλώσσας. Άλλωστε, ή γλώσσα — όπως καί ή μουσική — φτιάχνεται καί μέσα άπό τίς άστοχίες των χρηστών της.

Πα. Μ.

Προσπάθειες γιά «Άντίδοτο»

«Φιλοδοξοϋμε χοντρά πράγματα: νά βγάλουμε τό κόμικ άπό τό περιθώριο. Νά φτιάξουμε κόμικ κοινωνικό, κόμικ που νά διαβάζεται άπό πολύ κόσμο, κόμικ που νά διασκεδάξει, νά πονάει, νά προβληματίζει, νά προτείνει». Έτσι όρίζουν τίς επιθυμίες τους, στο τεϋχος 0 (Ίούλιος '86), οι συνεργάτες του Άντίδοτου, «μηνιαίας εικονογραφημένης πολιτικής έφημερίδας». Καί στο έξώφυλλο δηλώνονται τά πεδία δράσης: «έργατικά — επικαιρότητα — καταστολή — διεθνή θέματα — οικολογία — θητεία». Στο τεϋχος 1 (Οκτώβριος '86) προστέθηκε χρώμα στο έξώφυλλο, σουλουπώθηκαν οι σελίδες καί, κυρίως, άλλαξε άρδην ό υπότιτλος: «μηνιαία άπαράδεκτη κόμικ-έφημερίδα». «Άπαράδεκτη» άντί γιά «πολιτική» (σπονδή στήν πρόκληση τάχα;) καί «κόμικ» άντί «εικονογραφημένη» (ίσως ό ξενόφερτος όρος στέκεται καλύτερα στήν έν γένει άγορά).

Είναι όντως σοβαρή ή πρόκληση νά παραχθοϋν εικονο-

γραφήματα άπό Έλληνες καί γιά θέματα τής δικής μας καθημερινότητας — άσχετα άν άρκετοί άπό τούς εισαγόμενους διαθέτουν στ' άλήθεια δραστηκότατο πενάκι. Άλλωστε, χρόνια τώρα, ή μόνη σχετική οδυσιαστική άπόπειρα παραμένει ή Τσιγγάνικη όρχήστρα του Γιάννη Καλαϊτζή. Οι εικονογραφήσεις των άριστοφανικών κωμωδιών (άπό τόν Τάσο Άποστολιδη καί τόν Γιώργο Άκοκαλιδη) καί τής Έλληνικής μυθολογίας του Νίκου Τσιφόρου (άπό τόν Θόδωρο Βλαχάκη καί τόν Νίκο Παγώνη) άσφαλίζονται — καί περιορίζονται — στή σιγουριά των ξένων κειμένων.

Όμως: όμως οι σχεδιοιστορίες του Άντίδοτου συντάσσονται, στήν πλειοψηφία τους, άπό τήν ιδεολογία. Τά προ-σχήματα πρέπει άπλως νά γεμίσουν, νά καλυφθοϋν, χωρίς εϋρήματα καί έκπλήξεις. Καί μάλιστα μέ σκίτσα των όποιών ό έρασιτεχνισμός δέν μπορεί νά χρησιμοποιείται έπ' άπειρον σαν δικαιολογία.

Νά έλπίζουμε, λοιπόν, ότι ή ισχύς του Άντίδοτου θά μεγαλώνει άπό τεϋχος σε τεϋχος.

Σπ. Εϋ.

‘Ο καθείς και ὁ Μεσσίας του

Κι ἐνῶ ἡ βιοπάλη κάποιων τάξεων ἐξυπηρετεῖ τὴν κραιπάλη κάποιων ἄλλων τάξεων καὶ ἡ κυρίαρχη γνώμη συμπυκνώνεται στοῦ «μά, πάλι γιὰ τὴν πάλι τῶν τάξεων;», οἱ ἐκλογές καλά κρατοῦν. Κι ἂν κάποτε κληρῶναν μέ κυάμους τοὺς ἄρχοντες, τώρα τὰ κουκιά εἶναι οἱ πολίτες· ἔτσι μᾶς μετρᾶνε οἱ, ἔλα θεέ στον τόπο σου, ἑκατοντάδες Μεσσίες, οἱ αἰφνιδίως χιλιάδες ἔραστές τῶν κοινῶν, οἱ ἀπροσδοκῆτως μυριάδες πάσχοντες γιὰ τὸ συμφέρον ὄλων μας καὶ τὸ κοινὸ καλὸ. Κι ἡ κυάμωσι νὰ ἔχει στήσει καρτέρι στή γωνία, περιμένοντας μαυρίσαντες καὶ μαυρισθέντες.

‘Ο ἕνας πλασάρει τὴν «ἄρτια τεχνικὴ κατάρτισή» του. ‘Ο ἄλλος ὑπενθυμίζει τὸ δικὸ του παρελθόν γιὰ νὰ μᾶς πείσει, φεμινιστικότατα, νὰ φροντίσουμε γιὰ τὸ μέλλον τῆς γυναίκας του ψηφίζοντάς την. ‘Ο τρίτος ταυτίζεται μέ τὸ ψευδώνυμό του καὶ κοτσάρει μιά μπουλντόζα στοῦ ἐξόφυλλο τοῦ διαφημιστικοῦ φυλλαδίου του. ‘Η τέταρτη μᾶς στέλνει σπόρους βασιλικῶ — τὰ παραθύρια ἀργότερα. ‘Ο πέμπτος φωτογραφίζεται στή λουλουδιασμένη βεράντα του γιὰ νὰ μᾶς κάνει νὰ τὸ πιστέψουμε πὼς τυγχάνει καὶ ὀλίγον οἰκολόγος.

Οἱ ἄλλοι παίζουν χοντρό παιχνίδι: θέ-

σεις στον κρατικό μηχανισμό, θέσεις στο στρατό, θέσεις στα αεροπλάνα καὶ στα πούλμαν. Οἱ ἄλλοι βγάζουν Ρωχάμη ἀπ’ τὸ μανίκι φλερτάροντας τὴ νίκη. Οἱ ἄλλοι κυνηγοῦσαν, ξημερώματα τῆς Δευτέρας, τὸν ὑπεύθυνο τῆς μετάδοσης τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων, ἐπειδὴ «ξέφυγε» τὸ τραγούδι τοῦ Πουλόπουλου «στό νὰ μου χέρι τὸ τσιγάρο, μοιάζει μέ σπασμένο φάρο, κι ἅμα θὰ σβήσει θὰ ἴρθει ἡ μπόρα, τέλειωσε (δὶς) τὸ γλέντι τώρα». Μέ τὸ δίκιο τους. ‘Ελειψε ἐκεῖνο τὸ «ἀπόψε εἶναι βαριά ἡ δόλια μου ἡ καρδιά» ἢ λίγος ψυχοτονωτικός Ἀνδριόπουλος;

Καὶ μέσ στή φούρια τὴν πολλή, νὰ σου κι ὁ Ζάχος. ‘Ο εὐτυχῆς τῶν ἡμερῶν. ‘Ο διαφημιστῆς τοῦ ἑαυτοῦ του. ‘Ο τῆς πολλῆς «ἀφέλειας», ὁ παμπόνηρος δηλαδή. Γιατί νὰ πληρώσει συμβούλους καὶ μάνατζερ; Γιὰ νὰ τοῦ πουν ὅτι εἶναι ἀνεπίτρεπτο ὁ δημοσιογράφος νὰ στύβει τὴ στήλη του γιὰ νὰ στάξει ψήφους;

Στὰ ὄρια τοῦ γελιοῦ ἢ λίγο μετά. ‘Ελλάδα 1986 καὶ βλέπουμε. «Φιλελευθερισμός» ἀλλὰ πρῶτα τὰ γένια καὶ τὰ χτένια μας.

Νὰ ψηφίσουμε λοιπόν τὸν Ζάχο γιὰ νὰ «ξαλαφρώσουμε», ὅπως μᾶς παροτρύνει διὰ τοῦ Ἐλευθέρου Τύπου. ‘Επειδὴ «βοηθώντας τὸ Ζάχο... βοηθάτε τὴν Ἑλλάδα!» Ἀποσιωπητικά καὶ θαυμαστικό. Ἀποσιωπητικά γιὰ τὴ θρασύτητά του. Καὶ θαυμαστικό γιὰ τὴν ἀντοχή μας.

Τ.Σιμπούρης

Τελευταίες οδηγίες!

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΤΟ ΣΗΜΕΡΙ-
NON σκόλιον δὲν
θα μοιάζει με Παρασκευή 10 Οκτωβρίου 1986

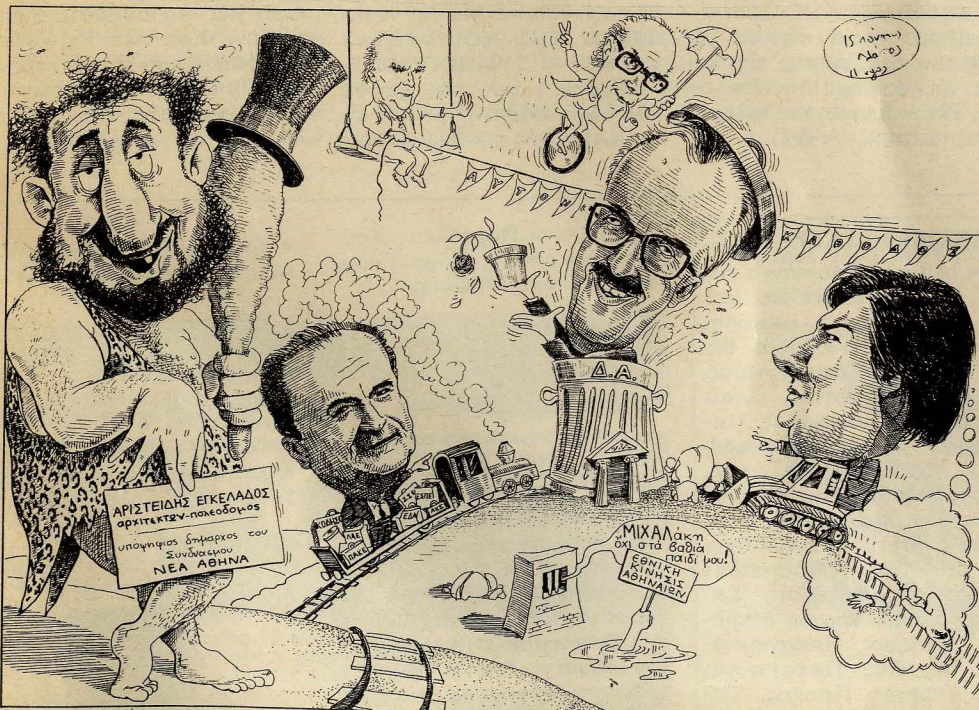
Γράφει ὁ Ζάχος
Χατζηφωτίου

ἄκυρο τὸ ψηφοδέλτιο. Δὲν σταυρώνετε, λοιπόν, τὸν Εβέρτ ἀλλὰ πάτε στο τέλος τῆς λίστας τῶν υποψηφίων συμβούλων καὶ σταυρώνετε τὸ τελευταῖο ὄνομα «ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ (ΖΑΧΟΣ)» τοῦ Γεωργίου.

Αφὸ βάλετε τὸ ψηφοδέλτιο στο φάκελο καὶ τὸ ρίξετε στήν κάλη, τότε «ξαλαφρώνετε» καὶ νὰ εἶστε βέβαιοι ὅτι ἐκάνετε τὸ καθήκον σας πρὸς τὴν πατρίδα κατὰ τὸν καλύτερο δυνατό τρόπο. Διότι, ἀγαπητοὶ μου βοηθώντας τὸ Ζάχο βοηθάτε... τὴν Ἑλλάδα!

ΕΛΑΒΟΝ...

Τὴ γελιογραφία πού δημοσιεύουμε τὴ βρήκαμε κάτω ἀπ’ τὴν πόρτα μας, ἕνας φάκελος ἀνάμεσα στους εἰκοσι τόσους τῶν ὑποψηφίων — ὁ μόνος χωρὶς τὴν τυπωμένη ἐνδειξη: «ΤΑΧ. ΤΕΛΟΣ ΚΑΤΕΒΛΗΘΗ». ‘Ο, ἀγνωστός μας, Ἀριστείδης Ἐγκέλαδος, ἀρχιτέκτων — πολεοδόμος, υποψήφιος δήμαρχος τοῦ συνδυασμοῦ «Νέα Ἀθήνα», ζητοῦσε ἐμμέτρως τὴν ψήφο μας: «‘Οσοι ἀλλαγὴ ἐπιθυμοῦν, ἄς στρατευτοῦν κοντά μου/σὴν Κίνα καὶ τὸ Μεξικὸ ἔκανα τὰ μεταπτυχιακά μου/Οἱ ἄλλοι ὑποψήφιοι πού ψήφο σου ζητοῦνε/θέλουν πενήντα τὰ ἑκατὸ διὰ νὰ ἐκλεγῶνε/Μόνος ἐγώ, ὀλιγαρχῆς, μέ 6,9/σᾶς κάνω τὴν Ἀθήνα σας ἀγνώριστη καὶ νέαν».

Μαῦρο χιούμορ; ‘Όσο κι ἡ λευκὴ ψήφος, πού πολλοὶ φέτος τὴν ἐπέλεξαν (παρὰ ὅτι, υπουργικῶ δικαίω, χρειαζόταν μάχη γιὰ νὰ σοῦ δοθεῖ τὸ σχετικὸ ψηφοδέλτιο), ὅσο καὶ τὰ ἀκατανίκητα «διακόσια χιλιόμετρα», ὅσο κι ἡ ἐκούσια ἀκύρωση. ‘Όσο κι ἡ ἀδιαφορία (ἢ ἔλλειψη διαφέροντος — ἢ ἔλλειψη δηλαδὴ διαφορῶν;) πού δὲν εἶναι καλά καὶ σώνει Ἐυρώπη.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΤΗΣΗ ΤΩΝ ΒΑΘΜΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Πολίτες Α, Β, Γ κατηγορίας- ανεπίδεκτοι!

Στό τεύχος σου, τής 6.9.86, δημοσιεύεται το άρθρο του κ. Σ. Χιωτάκης, με τίτλο: «Ποιόν θά ωφελούσε ή κατάργηση των εξετάσεων και των βαθμών στό Δημοτικό και τό Γυμνάσιο;»

Στόχος του είναι, όπως γράφει ο κ. Σ. Χιωτάκης, νά εξετάσει από τήν πλευρά τής κοινωνιολογίας τής εκπαίδευσης, τίς κεντρικές ιδέες πού διέπουν τά τελευταία σχέδια γιά τήν κατάργηση των βαθμών στό γυμνάσιο και των διακριτικών Α, Β, Γ στό δημοτικό. Σκοπεύει, γράφει ο ίδιος ό άρθρογράφος, στήν πρόκληση γιά συζήτηση στό θέματα αυτά και όχι στή δογματική απόρριψη ή στό πρόωρο κλείσιμο των προοπτικών πού ανοίγονται μέ αυτά τά σχέδια.

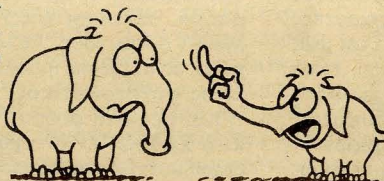
Πιστεύοντας ότι συμβάλουμε και μείς μέ τή σειρά μας στό άνοιγμα μιάς συζήτησης σέ θέματα πού άφορούν ένδεχόμενες αλλαγές στό σύστημα αξιολόγησης στό δημοτικό και στό γυμνάσιο, θά θέ-

λαμε «κατ' άρχήν» νά επισημάνουμε κάποιες εκδηλες αδυναμίες στό είδος των επιχειρημάτων πού χρησιμοποιεί ό κ. Χιωτάκης, αλλά και στήν όλη προβληματική πού διέπει τό άρθρο του.

«Στά σημερινά μαζικά σχολεία», γράφει ό κ. Χιωτάκης, «στή σημερινή καταναλωτική έμπορευματοποιημένη κοινωνία, οι βαθμοί και οι εξετάσεις αποτελούν τή βασική προϋπόθεση γιά μελέτη και γνώση — ιδιαίτερα γιά τά παιδιά πού προέρχονται από μή μορφωσιγόνο κοινωνικό περιβάλλον. Τώρα όμως άπεμπολείται και τό τελευταίο κίνητρο γιά μελέτη...». Ποιά είναι όμως αυτά τά κίνητρα πού ήδη άπεμπολήθηκαν κ. Χιωτάκης; Μήπως... τό ξύλο (!), οι επιπλήξεις και οι άπειλές του τύπου «άπ' τ' αυτί και στό δάσκαλο», οι άποβολές και οι πάσης φύσεως μεσαιωνικού τύπου παιδονομίες, πού, παρ' όλες τίς επίσημες διακηρύξεις, ή καθημερινή τους χρήση από δασκάλους και διευθυντές άποτελεί και σήμερα μιά ζοφερή πραγματικότητα (τό περίφημο άδηλο άναλυτικό παραπρόγραμμα...).

Καταργήθηκαν, λοιπόν, και τά τελευταία κίνητρα γιά μελέτη. Μά... γιά καλή μας τύχη, είχαμε κρατήσει και κάποιο όρθιο! Τους βαθμούς! Άλίμονο. Τώρα πέφτει και αυτό. Γκρεμίζεται και τό τελευταίο μας χαρτί. Και τώρα... τί κάνουμε χωρίς βαρβάρους; Γιατί βέβαια, ήταν κι αυτοί μιά κάποια λύση. Ό δάσκαλος μπορεί νά μίν είχε πιά τό δικαίωμα τής βέργας, είχε όμως τό δικαίωμα τής επίλογής. Τής επίσημης και τελεσίδικης κριτικής: Α-Β-Γ.

Και οι μαθητές ήξεραν πώς όσο κι άν έπαιζαν μαζί του, στό τέλος εκείνος θά έβγαине «άπό πάνω». Έξ ου και ή περίφημη φράση των εκπαιδευτικών πρός μαθητές: «Γελάτε τώρα, όμως νά δοίμε ποιός θά γελάσει τελευταίος».

«Όχι, λοιπόν! Πρός θεού, όχι αυτό... Καλή ή θεωρία, καλός ό Ίλιτς, αλλά πώς νά τό κάνουμε, άλλο ή θεωρία, άλλο ή πράξη! Όά μās πνίξουν οι άναλφάβητοι. Όά μās πνίξουν οι τεμπέληδες, οι άχαϊρευτοι, οι μαθητές πού ξημεροβραδιάζονται στήν τηλεόραση, στό βίντεο, στό ποδοσφαιράκια, στό ήλεκτρονικά παιχνίδια!

Τί σημαίνει όμως άναλφάβητος κ. Χιωτάκης; Σύμφωνα μέ τήν UNESCO άναλφάβητο δέν είναι κάθε άτομο του οποίου οι γνώσεις στήν άνάγνωση, τήν άριθμητική, τή γραφή, είναι τέτοιου επιπέδου, ώστε νά του επιτρέπουν νά τήν ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗ, όσο και γιά τήν ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ του και νά ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΕΝΕΡΓΑ στή ζωή τής χώρας του. Άναλφάβητος λοιπόν είναι ΚΑΙ αυτός πού δέν μπορεί

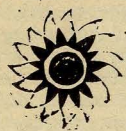
νά «καταλάβει» αυτό πού διαβάσει ή πού δέν μπορεί, παρόλο πού γνωρίζει γραφή, ΝΑ ΕΚΦΡΑΣΕΙ τά μηνύματά του στόν γραπτό λόγο. Η κατανόηση όμως και ή έκφραση προϋποθέτουν ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΑ, μάθηση βγαλμένη μέσα από τήν ίδια τήν καθημερινή έμπειρία των παιδιών, άποδέσμευση και παρώθηση του ψυχιζμού τους.

Άς μή γελιόμαστε. Δέν είναι οι βαθμοί και οι εξετάσεις εκείνα πού θά δώσουν τήν ώθηση στό παιδιά πού προέρχονται από κοινωνικές ομάδες μέ ιδιαίτερα προβλήματα και σ' αυτά των δυσπρόσιτων και ύποβαθμισμένων περιοχών, στό νά μπορέσουν νά έκφραστούν και νά κατανοήσουν τίς τόσο άφηρημένες και έξω από τό δικό τους κοινωνικό περιβάλλον έννοιες και λειτουργίες. Ό ίδιος ό κ. Χιωτάκης τό αναφέρει: «Τά κριτήρια επιλογής και προόδου στό σχολείο παραμένουν σέ μεγάλο βαθμό ταξικά άφου άξιολογούν έχοντας σάν γνώμονα τίς κοινωνικές και οικονομικές δυνατότητες» κ.λπ., κ.λπ. Τήν άναμφισβήτητη όμως αυτή πραγματικότητα πού άποδεικνύει τήν ταξική προέλευση τής σχετικής αξιολόγησης και ξεσκεπάζει τό ρόλο της, έρχεται νά τήν άπαλύνει μέ τό σκεπτικό ότι «αυτοί τουλάχιστον (οί βαθμοί) δέν παρουσιάζονται σάν μαγικές και άπροσπέλαστες δυνάμεις όπως π.χ. ή άμεση κληρονομική διαδοχή στίς θέσεις».

Μήπως όμως και αυτό δέν είναι μιά νέα άκόμα πιά επικίνδυνη άυταπάτη; Για κείνον τό μαθητή πού προέρχεται από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, πού δυσκολεύεται νά «είσέλθει» στόν

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Κέκροπος 2, Άθήνα 105 58, τηλ. 32.39.645 και 32.28.791

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Άγγελος Έλεφάντης, Γιώργος Καρράς, Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Έφη Άβδελά, Μαριάννα Δήτσα, Βασίλης Ζουναλής, Μάκης Καβουριάρης, Διονύσης Καψάλης, Βάσω Κιζήλου, Βάσω Κιντή, Παύλος Κρέμος, Δημήτρης Κυρτάτας, Σταύρος Λιβαδάς, Λεωνίδα Λουλούδης, Γρηγόρης Μανιαδάκης, Μίμης Μανωλάκος, Γιώργος Μαργαρίτης, Μαρίνα Μείντάνη-Παπαγιαννάκη, Γιώργος Μητροφάνης, Μιχάλης Μοδινός, Άριστειδής Μπαλτάς, Παντελής Σπ. Μπουκάλας, Γιώργος Μπράμος, Λευτέρης Παπαγιαννάκης, Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Γιώργος Πάσχος, Πέτρος Πιζάνιας, Νίκος Πολί-

της, Έλένη Πορτάλιου, Χρύσα Προκοπάκη, Νόρα Σκουτέρη, Γιάννης Τσιώμης.

• Σκίτσα Χρήστου Πικριδά.

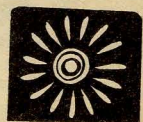
• Τή διόρθωση των δοκιμίων έκανε ό Παντελής Σπ. Μπουκάλας, τή σελιδοποίηση και τό μοντάζ όλοι μαζί, τήν άναπαραγωγή των φίλμ ή Χριστίνα Άναστασίου, τή φωτοστοιχειοθεσία ή Άννα Γιακά, ή Γεωργία Μπαρούδου και ή Άλίκη Πελεκάνου.

• Έκδότης, ό Ά. Έλεφάντης, Μάρκου Μουσούρου 34, Άθήνα.

• Διαχείριση, Σπύρος Δελέγκας.

• Έκτύπωση Όφσετ, Χαϊδεμένος, ΑΕΒΕ, Λεωφ. Βουλιαγμένης 426, τηλ. 99.40.997-99.40.944.

• Φωτοστοιχειοθεσία: ΠΟΛΙΤΗΣ. Κέκροπος 2, τηλ. 32.28.791.

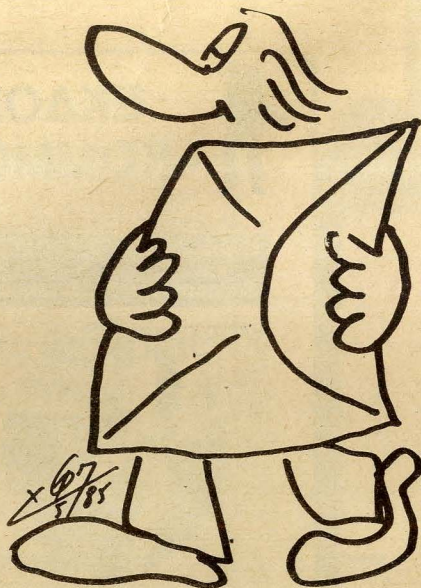

κόσμο της ακαδημαϊκής μόρφωσης, που αδυνατεί να χειριστεί με ευκολία τα όργανα της γλώσσας — του γραπτού και του προφορικού λόγου — οι βαθμοί, οι εξετάσεις, ή δηλαδή η δομή του παραδοσιακού δασκαλοκεντρικού ή βιβλιοκεντρικού ελληνικού σχολείου δεν αποτελεί γι' αυτόν μία νέα σκοτεινή και απροσπέλαστη δύναμη; 'Αφού βιώνει καθημερινά ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ στις ικανότητες και την επίδοση χωρίς να γνωρίζει τα αίτια προέλευσής της;

'Αλλά ο κ. Χιωτάκης προχωρεί ακόμα παραπέρα τό συλλογισμό του. «'Ακόμα και η ιδεολογική παρουσίαση και ήθικη καταξίωση των κριτηρίων αυτών, με τό να προσωποποιεί τις διαφορετικές κοινωνικές δυνατότητες και να καλλιεργεί τό μύθο ότι τά πάντα εξαρτώνται από τήν προσωπική ευφύια και επιμέλεια, συμβάλλει άθελά της (!) στό να «τολμοῦν» νά σπουδάσουν τά παιδιά πού από τό στενό τους περιβάλλον στερούνται τών μορφωσιογόνων δυνατοτήτων και ευκαιριών».

Και διερωτάται κανείς εύλογα. 'Η κατάργηση τών βαθμών και τών εξετάσεων δέν συμβάλλει ακόμα περισσότερο στό να... «τολμοῦν» τά παιδιά πού έκδηλώνουν κάποιες μαθησιακές αδυναμίες, στό δημοτικό κυρίως, αλλά ένδεχομένως και στό γυμνάσιο, νά συνεχίσουν τίς προσπάθειές τους, χωρίς πρόωρα σταμπαρίσματα και αντιπαιδαγωγικούς χαρακτηρισμούς;

Είναι αλήθεια ότι στή σημερινή κοινωνία τά έσωτερικά κίνητρα και ή αυτόβουλη έφεση γιά γνώση ελάχιστα καλλιεργούνται. Τήν άρνητική αυτή κατάσταση, ώστόσο, έρχεται νά έπιτείνει και νά καλ-

λιεργήσει ΚΑΙ ό ίδιος ό εκπαιδευτικός μέσα στό σχολείο, με τίς εξετάσεις και τούς βαθμούς, στραγγαλίζοντας και τό τελευταίο ίχνος αυτόβουλης ανάπτυξης τών μαθητών. 'Εξού και ή αδυναμία τους γιά ούσιαστική γνώση και κριτική, αυτόνομη σκέψη.

Είναι γεγονός. Οί δάσκαλοι και οί εκπαιδευτικοί παραμένουμε, στό σύνολό μας, αυταρχικοί, συντηρητικοί, ελάχιστα ενημερωμένοι σέ ό,τι άφορά τίς σύγχρονες μεθόδους προσέγγισης τής γνώσης. Οί βαθμοί, όμως, και οί εξετάσεις δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο τό έργο μας, διαιωνίζοντας τόν φαύλο κύκλο τής άνευθυνότητας και τού άναχρονισμού. ('Ελλειψη ισχυρών έσωτερικών κινήτρων — είσαγωγή βαθμολογίας έξωτερικών κινήτρων — ακόμα μεγαλύτερη έλλειψη έσωτερικών κινήτρων — ακόμα πιο «σκληρή» βαθμολογία και άστυνόμευση).

'Επιτέλους! Πού πήγαν οί έλπίδες και οί δραματισμοί μας γιά μία άλλου τύπου παιδεία στή χώρα μας; Πού πήγε εκείνο τό περίφημο διπλό «σύνθημα» τής Δ.Ο.Ε. και τής Ο.Λ.Μ.Ε. «αλλάζοντας τό σχολείο αλλάζουμε τήν κοινωνία — αλλάζοντας τήν κοινωνία αλλάζουμε τό σχολείο»; Τί περιμένουμε γιά νά κάνουμε πράξη αυτό πού στίς περισσότερες χώρες τής Ευρώπης και τής 'Αμερικής έχει γίνει θεσμός έδώ και μία τριακονταετία;

Δέν έχουμε ψευδαισθήσεις. 'Η κατάργηση βαθμών και εξετάσεων στό δημοτικό και στό γυμνάσιο δέν είναι πανάκεια, πού θά λύσει από μόνη της όλα τά επί σειράς έτών σωρευμένα προβλήματα τής παιδείας στή χώρα μας. Θα «λύσει» όμως τά χέρια εκείνων τών δασκάλων πού χωρίς φόβο και μέ πολύ πάθος θά έπιχειρήσουν νά σπρώξουν τήν «πέτρα πού κρύβει τόν ήλιο»

άπ' τά σημερινά σχολειαφυλακές.

Και άς μήν άνησυχεί τόσο ό κ. Χιωτάκης. 'Ο δάσκαλος πού θά συνεχίσει νά εργάζεται μέ τούς «παραδοσιακούς» τρόπους εκπαίδευσης και διδασκαλίας (είτε από ύλικές είτε από προσωπικές αδυναμίες) θά βρει τρόπους νά συνεχίσει τίς «άξιολογήσεις» του, μέ τή δημιουργία τών «γνωστών» στήν καθημερινή σχολική πραγματικότητα «άποδιοπομπαίων τράγων», και χωρίς έπίσημα βαθμολογία και έλέγχους.

'Όσο γιά τούς γονείς... 'Εκείνοι πού έξαντλούσαν τήν ένήμερωσή τους στό Α ή τό Β ή τό Γ πού έφερνε ό μαθητής στό σπίτι και πού έκ τών πραγμάτων προέβαιναν σέ διάφορους αυτοσχέδιους και λιαν αντιπαιδαγωγικούς τρόπους και ένέργειες αντιμετώπισης τών γνωστικών αδυναμιών τού παιδιού τους... άς κάνουνε τώρα τόν κόπο νά έπισκεφθούν (τουλάχιστον) τό δάσκαλο τής τάξης τού παιδιού τους. 'Ίσως έτσι άποκτήσουν μία ευρύτερη ένήμερωση, πού θά άφορά τό σύνολο τής προσωπικότητας τού παιδιού τους — κάτι πού θά τους βοηθήσει, τό δίχως άλλο, πολύ περισσότερο, και πού άποτελεί τό ελάχιστο μπροστά στίς τόσες θυσίες (ύλικές και ήθικές) πού άπαιτεί σήμερα τό μεγάλωμα ένός παιδιού.

Μουζάκη 'Αδαμαντία, φυσικός, **Φάνη Χρύσα**, δασκάλα του Δημ. Σχ. Καλλιθέας, **Τσιτσοπούλου Νικολέττα**, δασκάλα, **Νίκος Σίμου**, μαθηματικός φροντιστής, **Ζωή Βενέτη**, δασκάλα 3ου Δημ. Σχ. Ρέντη, **Πέτρος Μενδώνης**, φοιτητής Παιδαγωγικού Δασκάλων Αθήνας.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ζωροάχ' Πιηής 17, 36-37 780

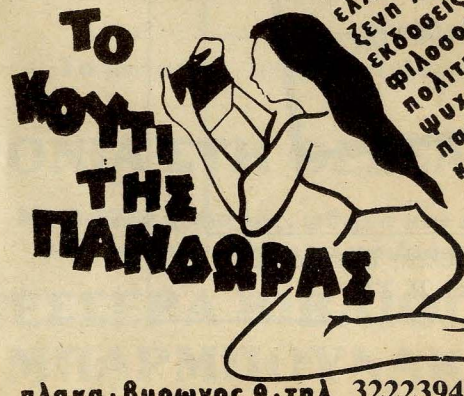
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΤΙΕΞΕΤΑΣΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ "Ελεύθερος Τύπος"

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ:

Βιβλία και σύγχρονη μουσική

ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ
Ελληνική και ξένη λογοτεχνία
Εκδόσεις τεχνής
φιλοσοφία
πολιτική
ψυχολογία
παιδικά
κινηματογράφος
θεατρο
ξενόγλωσσα
τεχνές
Υκράβουρες
λιθογραφίες
μεταξοτυπίες
αφίσσες

πλακα · Βυρωνος 9 · τηλ. 3222394